

HRVATSKI LIJEČNIČKI ZBOR

Podružnica Split

ZASLUŽNI SPLITSKI LIJEČNICI U PROŠLOSTI OD 1946. DO 1975. GODINE

Znanstveni skup
u povodu stodvadesete obljetnice rođenja
dr. Jakova Miličića

ZBORNİK RADOVA

Split, 1999.

✠
///
SPLIT
SPLIT
SPLIT
SPLIT

1700

Hrvatski liječnički zbor (HLZ)
Podružnica u Splitu
21000 Split – Poljana Grgura Ninskoga 7/III
Republika Hrvatska

Uredništvo Zbornika radova
"Zaslužni splitski liječnici u prošlosti
od 1946. do 1975. godine"

Urednici:

Doc.dr.sc. MARIJAN SARAGA
Mr.sc.dr. TONKO VLAK
HLZ Podružnica Split
21000 Split
Poljana Grgura Ninskoga 7/III

S POŠTOVANJEM

Glavni i odgovorni urednik:

Prof.dr.sc. LJUBOMIR KRALJEVIĆ
21000 Split
Šetalište Ivana Meštrovića 16

HRVATSKI LIJEČNIČKI ZBOR

Podružnica Split

ZASLUŽNI SPLITSKI LIJEČNICI U PROŠLOSTI OD 1946. DO 1975. GODINE

Znanstveni skup
u povodu stodvadesete obljetnice rođenja
dr. Jakova Miličića

ZBORNİK RADOVA

Split, 1999.

UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY

ANN ARBOR, MICHIGAN

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY
ANN ARBOR, MICHIGAN

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY
ANN ARBOR, MICHIGAN

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY
ANN ARBOR, MICHIGAN

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY
ANN ARBOR, MICHIGAN

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY
ANN ARBOR, MICHIGAN

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY
ANN ARBOR, MICHIGAN

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY
ANN ARBOR, MICHIGAN

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY
ANN ARBOR, MICHIGAN

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN LIBRARY
ANN ARBOR, MICHIGAN

MAILED
JUN 10 1964
LIBRARY
UNIVERSITY OF MICHIGAN

Organizatori:

Hrvatski liječnički zbor
Podružnica Split
Klinička bolnica Split
Zavod za javno zdravstvo Split
Hrvatska liga protiv raka
Podružnica Split
Zavod za znanstveni i umjetnički rad
HAZU Split
Hrvatska akademija medicinskih znanosti Zagreb

ZASLUŽNI SPLITSKI LIJEČNICI U PROŠLOSTI OD 1946. DO 1975. GODINE

Znanstveni skup Split 23. rujna 1996.
u povodu stodvadesete obljetnice rođenja
dr. Jakova Miličića

ZBORNİK RADOVA

Pokrovitelj

Nikola Grabić
Gradonačelnik grada Splita

KLINIČKI BOLNIČKI CENTAR SPLIT
ODJEL ZA ZNANOST - KNJŽNICA

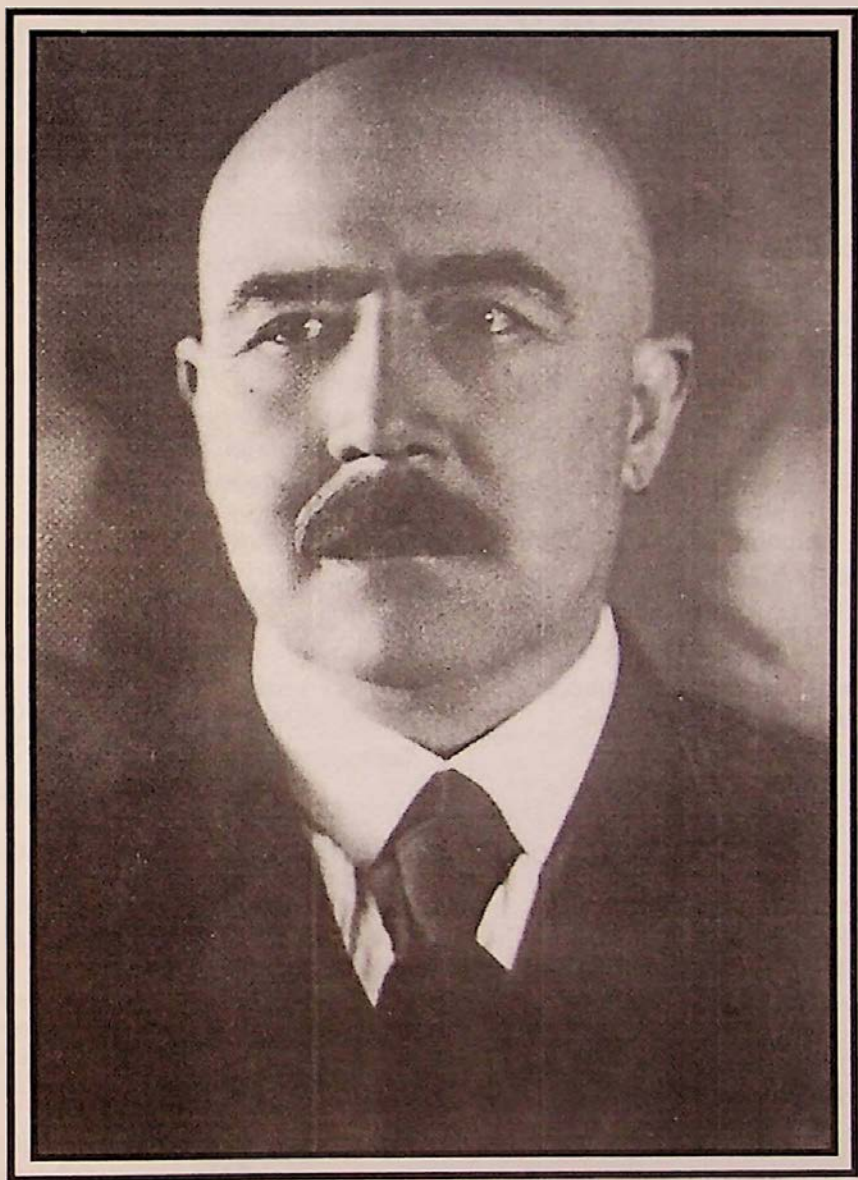
INV. BR.

780 10:523
23 2NA W

Split, 1999.

Asklepije i Higijeja
svjetiljka od terakote
Vis (Issa) 3/2 stoljeće pr. Kr.
Arheološki muzej u Splitu

Dr. Jakov Miličić 1876. - 1958.

ZASLUŽNI SPLITSKI LIJEČNICI U PROŠLOSTI OD 1946. DO 1975. GODINE Split 23. rujna 1996.

Hrvatski liječnički zbor Podružnica Split

Počasni odbor

Jurica Bačić
Frano Baras
Biserka Belicza
Jure Bilić
Mihovil Biočić
Srđan Boschi
Vladimir Dugački
Nikola Grabić
Mirko D. Grmek
Milan Ivanišević
Duško Kečkemet

Ivo Petrinović
Kruno Prijatelj
Josip Ružić
Mladen Smoljanović
Miljenko Suić
Mladen Stulhofer
Ante Škrobonja
Ivan Tommaseo
Ante Tukić
Roko Živković

Organizacijski odbor

Ljubomir Kraljević, predsjednik
Miro Juretić, dopredsjednik
Željko Barbir, tajnik
Petar Reić

Marijan Saraga
Antun Stipišić
Tonko Vlák

Upravni odbor HLZ - Split, 1999.

Antun Bačić, predsjednik
Jugoslav Bagatin
Božo Bota
Dražen Budimir
Nenad Ilić
Miro Jurinović, II dopredsjednik
Pave Piacun
Mirko Petričević

Stojan Polić
Goran Račić, rizničar
Ante Rošin, I. dopredsjednik
Tomislav Strinić
Marijan Saraga, tajnik
Ivan Urlić
Ante Tukić

Zaslužni splitski liječnici u prošlosti
od 1946. do 1975. godine, Split, 23. rujna 1996.

Eminent Physicians from Split in the Past
from 1946. to 1975. 23.rd. September, 1996., Split

Hrvatski liječnički zbor - Podružnica Split

Croatian Medical Association - Branch in Split

Glavni i odgovorni urednik - Editor in Chief: **Ljubomir Kraljević**

Urednici - Editors: **Marijan Saraga, Tonko Vlak**

Recenzent - Reviewer: **Biserka Belicza**

Lektor za hrvatski jezik - Croatian language revision: **Šimun Jurišić**

Korektura i kazalo imena - Proofreading and index of names: **Karmen Jurišić**

Lektor za engleski jezik - English language revision: **Smilja Giunio**

Tehnički i grafički urednik - Technical Editor: **Marijo Milić**

Grafička obrada i prelom - Layout and Composition: **Ana Milić**

Fotografija - Photography: **Andro Damjanić**

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Sveučilišna knjižnica u Splitu

UDK 614.25:929(497.5 Split)"1946/1975"
016:614.2 (497.5 Split)"1946/1975"

Znanstveni skup Zaslužni splitski liječnici u prošlosti od 1946. do 1975.
godine (1996; Split)

Zaslužni splitski liječnici u prošlosti od 1946 do 1975. godine:
znanstveni skup, Split, 23. rujna 1996.: u povodu stodvadesete obljetnice
rođenja dr. Jakova Miličića: zbornik radova (glavni i odgovorni urednik
Ljubomir Kraljević; fotografija Andro Damjanić). - Split: Hrvatski
lečnički zbor, podružnica, 1999.- 200 str.: ilustr.:24 cm

Bibliografija iza svakog rada. - sažeci na hrv. i engl. jeziku uz svaki rad -
Kazalo

Naklada - Edition: **800 primjeraka - Copies**

Tisak - Printed: **REPRINT - Split**

Split 1999.

Zaslužni splitski liječnici u prošlosti
od 1946. do 1975. g. U Splitu 23. rujna 1996.

KAZALO

Pozdravne riječi	13
-------------------------------	-----------

Radovi

Lj. Kraljević, M. Juretić, Ž. Barbir, P. Reić, M. Saraga, A. Stipišić, T. Vlak: DR. JAKOV MILIČIĆ (1876.-1958. g.) (Uvodni referat).....	27
---	-----------

Ž. Barbir, I. Marinović: PRIM. DR. MATO ŠIMUNKOVIĆ.....	43
---	-----------

B. Belicza, I. Vučak: DR. ANTUN FERRI I DR. RAFO FERRI	51
--	-----------

M. Juretić, V. Dugački, S. Krstulović, K. Karaman: PROF. DR. DINKO ŠAKIĆ, PRVI SVEUČILIŠNI NASTAVNIK MEDICINE U DALMACIJI.....	75
--	-----------

I. Tommaseo, Lj. Kraljević, D. Marasović: DR. IVO STALIO, DR. SLAVAN VIDOVIĆ, DR. AUGUSTIN JAKOBUŠIĆ, TRI TAJNIKA LIJEČNIČKIH UDRUGA DALMATINSKIH LIJEČNIKA U 20. STOLJEĆU	85
--	-----------

I. Banović, N. Dežulović: DR. PETAR RISSMONDO, DR. JURE LUKINOVIĆ, DR. KRUNO CAMBJ, VELIKI TRIO SPLITSKE GINEKOLOGIJE I OPSTRETICIJE	99
--	-----------

M. Juretić:
DR. BOŽO PERIČIĆ, ČOVJEK I DJELO.....107

V. Bakotin - Ostojić:
DR. KRSTO KRSTULOVIĆ (1872. - 1960.),
DR. MIHOVIL SILOBRČIĆ (1891. - 1972.)119

J. Ružić, I. Glunčić:
DR. ALEKSANDAR DORŠNER, DR. NIKO JERKOVIĆ,
PRVI SPLITSKI SPECIJALISTI
OTORINOLARINGOLOZI129

S. Polić, M. Dubravčić:
DR. LJUBO SIMUNIĆ,
DR. NIKO DUBRAVČIĆ, SPLITSKI INTERNISTI135

B. Belicza, A. Stipišić, I. Urlić:
DR. ANDRIJA SFARČIĆ I
DR. VELIMIR URLIĆ145

S. Boschi, Ž. Vitezica:
DR. VLADIMIR ROIĆ I DR. PETAR VITEZICA,
ZASLUŽNI LIJEČNICI DOMA NARODNOG
ZDRAVLJA U SPLITU165

INDEKS IMENA171

IZLOŽBA

Emminent Physcians from Split in the Past
form 1946. do 1975. 23th September 1996, Split

CONTENTS

Inaugural words	13
-----------------------	----

Articles

Lj. Kraljević, M. Juretić, Ž. Barbir, P. Reić, M. Saraga, A. Stipišić, T. Vlak: DR. JAKOV MILIČIĆ (1876 - 1958.) (Leading paper)	27
--	----

Ž. Barbir, I. Marinović: PRIM. DR. MATO ŠIMUNKOVIĆ	43
--	----

B. Belicza, I. Vučak: DR. ANTUN FERRI AND DR. RAFO FERRI	51
--	----

M. Juretić, V. Dugački, S. Krstulović, K. Karaman: PROF. DR. DINKO ŠAKIĆ, FIRST UNIVERSITY PROFESSOR ON MEDICINE IN DALMATIA	75
--	----

I. Tommaseo, Lj. Kraljević, D. Marasović: DR. IVO STALIO, DR. SLAVAN VIDOVIĆ DR. AUGUSTIN JAKOBUŠIĆ, THREE SECRETARIES OF NMEDICAL ASSOCIATIONS OF DALMATIAN PHYSICIANS IN 20th CENTURY	85
---	----

I. Banović, N. Dežulović: DR. PETAR RISMONDO, DR. JURE LUKINOVIĆ AND DR. KRUNO CAMBJ THE GREAT TRIO OF SPLIT GYNAECOLOGY AND OBSTETRICS	99
---	----

M. Juretić: DR. BOŽO PERIČIĆ - MAN AND WORK	107
V. Bakotin - Ostojić: DR. KRSTO KRSTULOVIĆ (1872. - 1960.) DR. MIHOVIL SILOBRČIĆ (1891. - 1972.)	119
J. Ružić i I. Glunčić: DR. ALEKSANDAR DORŠNER AND DR. NIKO JERKOVIĆ, SPLIT FIRST SPECIALISTS OTHORHINOLARYGOLOGISTS	129
S. Polić, M. Dubravčić: DR. LJUBO SIMUNIĆ, DR. NIKO DUBRAVČIĆ SPLIT SPECIALISTS OF INTERNAL MEDICINE	135
B. Belicza, A. Stipišić, I. Urlić: DR. ANDRIJA SFARČIĆ AND DR. VELIMIR URLIĆ	145
S. Boschi, Ž. Vitezica DR. VLADIMIR ROIĆ, DR. PETAR VITEZICA, EMINENT PHYSICIANS OF THE NATIONAL HEALTH CENTRE IN SPLIT	165
INDEX OF NAMES	171
EXHIBITION	175

Štovane dame i gospodo,

Osobita mi je čast i drago mi je da vas mogu pozdraviti u ime Hrvatskog liječničkog zbora podružnice Split kao i u svoje osobno.

Pozdravljam zamjenika gradonačelnika grada Splita dr. Dujomira Marasovića. Posebna mi je čast pozdraviti predsjednika Hrvatskog liječničkog zbora prof.dr. Antu Dražančića i tajnika prof.dr. Ivana Bakrana. Drago mi je da su opet s nama i da sudjeluju u ovom Znanstvenom skupu naši istaknuti povjesničari medicine prof.dr. Biserka Belicza i prim. dr. Vladimir Dugački i time pridonose značaju ovog našeg skupa.

Prije dvije godine na ovom istom mjestu u prostorima Zavoda za znanstveni i umjetnički rad HAZU održali smo prvi znanstveni skup pod nazivom: "Zaslužni splitski liječnici u prošlosti do 1945. god." Tim skupom smo započeli ostvarivati zacrtani projekt vrednovanja doprinosa naših predhodnika, zaslužnih splitskih liječnika, na razvijanju medicinske misli i djela. Osim toga želili smo istaći i druga njihova zanimanja i sklonosti, posebno ona prema umjetnosti, a koja su neke od njih učinila još poznatijim i slavnijim. Moramo ponoviti da je i ovaj skup prigoda da podsjetimo zdravstvene djelatnike i našu javnost na one naše liječnike kojima dugujemo zahvalnost za razvitak struke, znanosti i zdravstva uopće na ovim prostorima.

Stoga nam je dužnost i obveza pridonijeti boljem poznavanju medicinske misli i djela naših cijenjenih i poštovanih kolega. Time želimo da se svi mi, a pogotovo mlađi kolege i budući naraštaji, u trenucima slabosti nadahnjujemo njihovim primjernim radom, stručnošću i znanjem, a nadasve entuzijazmom, čestitošću i ljubavlju prema bolesniku. To je uvijek bilo potrebno, a čini se danas više nego ikada prije.

Uvjereni smo da izučavanje i objektivno vrednovanje stručnog rada i doprinosa u etici naših zaslužnih liječnika iz

prošlosti pridonosi održavanju i razvijanju svih kvaliteta potrebnih liječniku, prije svega onog moralnog.

Ovaj skup se održava i u spomen stodvadeste obljetnice rođenja dr. Jakova Miličića, iskusnog liječnika i kipara koji je oporučno ostavio divan prostor Hrvatskom liječničkom zboru podružnici Split. Tom donacijom naš nas je dobrotvor oslobodio velikih materijalnih briga i omogućio nam je organizirati ovakve priredbe, koje bi trebale postati tradicionalne. U dijelu tih prostora poslije podne će biti otvorena izložba portreta zaslužnih splitskih liječnika u prošlosti od 1946. do 1975. godine, te vrijedna kiparska djela dr. Jakova Miličića.

*Predsjednik
Upravnog odbora HLZ - podružnica Split*

Prim.dr. Ante Tukić

*Gospođe i gospodo, cijenjeni uzvanici, štovani
medicinski djelatnici*

*Velika mi je čast i posebno zadovoljstvo u ime
pokrovitelja ovog znanstvenog skupa Nikole Grabića,
gradonačelnika grada Splita i svoje osobno pozdraviti sve
nazočne i otvoriti znanstveni skup: "Zaslužni splitski liječnici
u prošlosti od 1946. do 1975. godine". Naglasiti ću odmah
da je ovo drugi skup o zaslužnim splitskim liječnicima u
prošlosti, a da je prvi, također pod pokroviteljstvom
gradonačelnika Splita, održan 1994. godine u Splitu:
"Zaslužni splitski liječnici u prošlosti do 1946. godine" i izdat
je Zbornik. U 1998. godini predviđa se i treći znanstveni
skup o zaslužnim splitskim liječnicima, koji su umrli u
razdoblju od 1976. do 1995. godine. Svi ovi znanstveni
skupovi u Splitu organiziraju se povodom velikog jubileja
grada 1700 godina Splita. Preko 25 liječnika iz Zagreba i
Splita obrađuju 22 zaslužna splitska liječnika 1946. do 1975.
godine. Sigurno je da je to i priznanje svim ostalim vrijednim
zdravstvenim djelatnicima koji su u tom razdoblju pomagali
u radu pomenutim liječnicima Splita.*

*Popodne se u Hrvatskom liječničkom zboru
Podružnica u Splitu u organizaciji Zbora i Galerije umjetnina
u Splitu otvara istoimena izložba portreta i slika zaslužnih
splitskih liječnika, a izdati katalog će ostaviti trajnu vrijednu
uspomenu na njih.*

*Želim svim učesnicima plodan rad i da se po završetku
skupa izda istoimeni Zbornik.*

*Dogradonačelnik Splita
Dr. Dujomir Marasović*

POZDRAVNA RIJEČ NA SASTANKU PODRUŽNICE SPLIT

**"ZASLUŽNI SPLITSKI LIJEČNICI U PROŠLOSTI 1946-
1975. GODINE" Split 23.IX.1996.**

*Štovani gospodine predsjedniče, štovani gospodine
gradonačelnice, kolegice i kolege, gospođe i gospodo!*

*Neobična mi je čast i privilegij što, zajedno s glavnim
tajnikom Hrvatskoga liječničkog zbora, prof. Bakranom,
mogu biti nazočan današnjem sastanku Podružnice Split,
sastanku posvećenom zaslužnim splitskim liječnicima.*

*Splitska Podružnica je, paralelno s riječkom, nakon
zagrebačke najveća podružnica Zbora. "Slobodna
organizacija liječnika Dalmacije", kako je onda bila nazvana,
bila je osnovana 1907. godine, s predsjednikom dr. Lujom
Mazziem, potpredsjednikom dr. Jerkom Machiedom i
tajnikom dr. Franjom Pervanom. Slobodna organizacija
liječnika Dalmacije, kao i Dubrovačko liječničko udruženje i
Šibensko liječničko udruženje se 1940. godine, nakon
osnutka Banovine Hrvatske, pridružuje Hrvatskom
liječničkom zboru te od tada djeluje kao samostalna
Podružnica Split. Još prije toga, 1923. godine, Liječnički
vjesnik, glasilo Zbora, postaje službenim glasilom Slobodne
organizacije liječnika Dalmacije, što je bio odraz htijenja,
tada administrativno i politički rascijepljenog, hrvatskog
medicinskog korpusa u Dalmaciji, za sjedinjenjem s maticom
u Zagrebu. Od tada, od 1940. godine, splitski liječnici djeluju
kao podružnica HLZ-a, s punim pravom, koje im daje statut
Zbora, na samostalnu provedbu svojih znanstvenih i stručnih
htijenja.*

*Rad Podružnice Split, znanstveno i stručno iznimno
bogat, ogleda se u brojnim sastancima, koji su premašivali
lokalni karakter. U Splitu je sjedište dvaju stručnih društava
Zbora te više ogranaka ostalih stručnih društava Zbora. U
Splitu, unatoč vrlo skučenim prostorima stare bolnice,
razvijala se suvremena medicina, u Splitu su izrasli brojni
vrsni, vrhunski stručnjaci iz brojnih medicinskih disciplina,
koji su bili i dužnosnici Podružnice Zbora. Brojni znanstvenici*

i stručnjaci postali su nastavnici Medicinskog fakulteta, mnogi su tu još i danas, očekujući osamostaljenje medicinskog fakulteta. Vi danas odajete posebnu čast većini od njih, što je hvale vrijedno. Samo ono zapisano ostaje, jer "Verba volant, scripta manent".

Koristim ovu prigodu da vam, u ime Središnjice Zbora, zaželim uspješan današnji sastanak te daljnji plodonosni razvoj splitskog liječništva. Prebrodili ste, kao i mnoga druga središta u Domovini, agresiju s Istoka i - paralelnu - gospodarsku krizu, koja se nadasve očituje i u zdravstvu. Vjerujemo da ćete u skoroj i daljnjoj budućnosti s još više zanosa prionuti znanstvenom i stručnom stvaralaštvu, poput vaših dalmatinskih liječničkih predaka, kojima je posvećen današnji skup. Razvoj hrvatske medicine mora biti multicentričan, a Split je jedan od naših najvažnijih ne samo medicinskih središta.

Mnogo uspjeha u radu današnjega skupa te u budućoj djelatnosti Podružnice Split Hrvatskoga liječničkog zbora i splitskoga liječništva.

*Prof.dr. Ante Dražančić,
Predsjednik Hrvatskoga liječničkog zbora*

Štovane dame i gospodo

Dopustite da Vas pozdravim u ime Županije splitsko-dalmatinske i Ureda za rad, zdravstvo i socijalnu skrb.

Drago mi je što se na ovom skupu raspravlja o ulozi poznatih hrvatskih liječnika od 1946.-1975. godine i njihovoj ulozi u kreiranju zdravstvene politike i stručnom uzdizanju mladih naraštaja, te njihovoj ulozi u pružanju zdravstvene zaštite pučanstva.

Također želim naglasiti da ne smijemo zaboraviti ni one anonimne liječnike koji nisu bili na isturenim stručnim ili političkim položajima, a koji su svojom marljivošću, stručnošću i svješću pod Hipokratovom zakletvom samozatajno pružali zdravstvenu zaštitu bolesnicima i na taj način bitno utjecali na unapređenje zdravstvene zaštite svih građana u sredini u kojoj su djelovali.

Želim uspješan rad ovom skupu, a organizatorima skupa zahvaljujem na uloženom trudu.

*PROČELNIK UREDA
Mr.sci.dr. Joško Kalilić*

Zagreb, 20. rujna 1996.

HRVATSKI LIJEČNIČKI ZBOR
PODRUŽNICA SPLIT
Poljana Grgura Ninskog 7/III
SPLIT

Štovani,

Zahvaljujem Vam na pozivu za skup "Zaslužni splitski liječnici u prošlosti od 1946. do 1975. godine" i ujedno Vas obavještavam da nažalost zbog prezauzetosti neću moći skupu prisustvovati.

Želim Vam mnogo uspjeha u radu uz srdačan pozdrav,

Predsjednik Senata HAMZ:
Prof.dr. Roko Živković

Štovane dame i gospodo, cijenjeni kolegice i kolege,

čast mi je i zadovoljstvo pozdraviti Vas sve u ime Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Medicinskog studija u Splitu. Izučavanje naše, u konkretnom slučaju medicinske povijesti, neobično je važno kako bismo se ispravno odnosili prema sadašnjosti u svjetlu iskustava iz prošlosti. Tradicija je u suštini demokratski odnos poštovanja prema prethodnicima, a mi smo se upravo ovdje okupili zato da ponovo, nakon uspješnog skupa u rujnu 1994. godine, odamo počast našim istaknutim prethodnicima.

Prisjetimo se: medicina je vrlo stara, humana vještina, ali i znanost. Prve su medicinske škole osnovane pred oko tisuću godina (primjerice u Salernu već u IX vijeku, u Padovi 1222. godine); prvi medicinski studiji osnovani su u Trogiru 1806., u Zadru 1807. godine; prvi je hrvatski medicinski fakultet osnovan 1917. u Zagrebu, a medicinski fakultet u Splitu utemeljen je 1944. godine (zajedno s fakultetom u Sarajevu) odlukom vlade tadašnje NDH. Ratni je vihor taj razvoj omeo, ali je ipak (tek) 1974. godine Split dobio klinički studij medicine, koji 1979. prerasta u cjeloviti studij, a slijedeće će se godine po svoj prilici potpuno osamostaliti i učlaniti u Sveučilište Split, koje je osnovano iste, 1974. godine. Ovaj će skup razmatrati životno djelo nekoliko eminentnih kliničara koji su svojim radom zadužili ovaj grad i ovo podneblje.

Što je to kliničar i kakav bi trebao biti? Izraz potječe od grčke riječi "kline" (krevet), a u suvremenom smislu označava onog medicinara koji svoju praksu vrši u prisustvu bolesnika, nerijetko baš uz bolesnički krevet. Što bolesnici očekuju od kliničara? Pretpostavljaju da će ih takvi liječnici saslušati i nastojati razumijeti, očekuju nadalje stručnu potkovanost (profesionalnu kompetenciju) i adekvatno informiranje o prirodi bolesti kako bi mogli ravnopravno sudjelovati u terapijskim odlukama. Konačno, bolesnici ne očekuju da bi ih kliničar mogao napustiti zbog infaustne prognoze ili u terminalnoj fazi bolesti: ako već ne može pružiti djelotvorno liječenje, kliničar uvijek može i mora smanjiti

patnje i uz dužno poštovanje ponuditi ljudsko razumijevanje; nadu ne smije oduzeti nikome! Tome su nas učili naši časni prethodnici, čijoj se uspomeni i ovom prigodom duboko klanjamo.

Prof. dr. Zvonko Rumboldt

Dame i gospodo, poštovani kolege!

I povijest medicine je znanost! - apel je i naslov programatskog članka nestora hrvatske povijesti medicine prof. dr. Luje Thallera. A ta znanost rođena je upravo ovdje prije 150 godina člankom preporoditelja i porodničara Ante Kuzmanića o epidemiji kuge u Splitu i, godine 1348. - prvom medikohistorijskom radnjom pisanom na hrvatskom jeziku. Ta duga znanstvena tradicija, kojoj su svoj obol dali ne samo splitski liječnici kao Rafo Ferri, Dinko Mirošević i Šime Kordić već i povjesničari, arheolozi, kulturni povjesničari i povjesničari umjetnosti kao don Frane Bulić, Grga Novak, Cvito Fisković, Duško Kečkemet, Dušan Berić, Danica Božić-Bužančić i drugi, vodi nas neprekinutom linijom do godine 1994., kad splitska podružnica Hrvatskoga liječničkog zbora, predvođena svojom upravom te neumornim istraživačima naše medicinske prošlosti profesorima Ljubomirom Kraljevićem i Mirom Juretićem, organizira Prvi znanstveni skup o zaslužnim splitskim liječnicima u prošlosti, popraćen ne manje značajnom izložbom portreta i bista starijih liječnika. I taj uspješan simpozij, koji je rezultirao uzorno uređenim zbornikom, nije tek poput meteora zasjao na našem medikohistorijskom nebu, da bi se ubrzo ugasio, već svijetli poput svjetionika pokazujući nam put kojim treba ići dalje, a taj nas put dovodi, eto, do današnjeg Drugog, ne manje značajnog takvog skupa, prerastajući tako u tradiciju. Ovom skupu želim puno uspjeha, čestitam i zahvaljujem organizatorima, a profesorima Kraljeviću i Juretiću želim dug život i dobro zdravlje!

Prim. dr. Vladimir Dugački

Split 23. rujna 1996.

Ugledni gosti, štovano Predsjedništvo, cijenjene supruge, djeca, unuci naših zaslužnih, častnih liječnika u prošlosti, štovane gospođe, gospodo, drage kolegice i kolege. Zapala me velika čast da Vas sve pozdravim u ime Organizacijskog odbora i svoje osobno uz zahvalnost da ste Vašom nazočnošću oplemenili ovaj skup.

Ovo je drugi skup o zaslužnim splitskim liječnicima, pod pokroviteljstvom gradonačelnika grada Splita, u desetljeću 1700 godina Splita a povodom 120. rođenja dr. Jakova Miličića.

Ukratko prikazujemo 12 tema sa 22 zaslužna liječnika, koje su pripremili 25 liječnika i članovi obitelji, s prof. dr. Biserkom Beliczom i prim. dr. Vladimirom Dugačkim iz Zagreba na čelu.

Popodne u 18.00 sati u Hrvatskom liječničkom zboru u Splitu profesor Milan Ivanišević otvara istoimenu Izložbu.

Svima velika hvala

*Organizacijski odbor
Predsjednik
Prof. dr. Ljubomir Kraljević*

RADOVI

DR. JAKOV MILIČIĆ (1876 - 1958. g.)

(Uvodni referat)

Ljubomir Kraljević, Miro Juretić, Željko Barbir, Petar Reić, Marijan Saraga, Antun Stipišić, Tonko Vlak

Ključne riječi: dr. Jakov Miličić zaslužni splitski liječnik, povijest medicine.

Keywords: dr Jakov Miličić eminent physician from Split, history of medicine

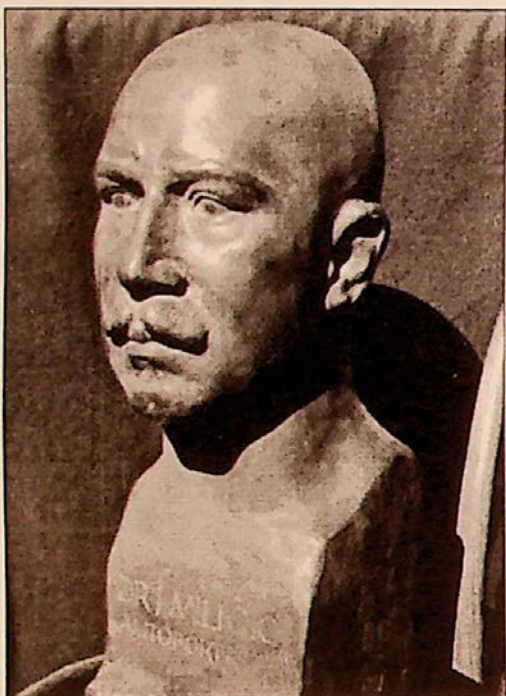
Sažetak

Dr. Jakov Miličić (1876.-1958.) bio je liječnik koji je najveći dio svog radnog vijeka proveo u Splitu. Po specijalnosti bio je kirurg i ginekolog, a bio je umjetnik, kipar i slikar. Zadužio je Hrvatski liječnički zbor svojom velikodušnom donacijom, jer je još za života svoj stan i dio sanatorija darovao Hrvatskom liječničkom zboru. Djelujući u Splitu, godine 1933. otvorio je ginekološki sanatorij sa 15 bolesničkih postelja, operacijskom dvoranom i rendgenom. U svojoj privatnoj ordinaciji siromahe je besplatno liječio. Tijekom života izradio je 53 kiparske radnje, 15 kipova i 38 reljefa. Godine 1957. izložio je te radove u svom stanu, sa željom da tu budu trajno izloženi i poslije njegove smrti. Sve radove je također nesebično darovao Splitskoj podružnici Zbora liječnika Hrvatske, u čijim se prostorijama i sada nalaze.

Summary

Dr. Jakov Miličić (1876.-1958.) was a physician who spent the greatest part of his working life in Split. He was a surgeon and gynaecologist by specialization and an artist, sculptor and painter, by his emotions. He obliged the Croatian Medical Association by his generous donation, giving it his flat and part of his sanatorium as a present even before his death. In 1933 he opened a gynaecological sanatorium with 15 beds, an operation room and X-ray equipment. In his private practice he treated the poor gratis. During his life he made 53 sculptural works, 15 statues and 38 reliefs. In 1957 he exhibited those works in his residence with the wish that they might remain permanently

exhibited there even after his death. He generously left all his works as a present to the Croatian Medical Association in whose premises they are still exhibited.

Slika 1

Dr Jakov Miličić: Autobista

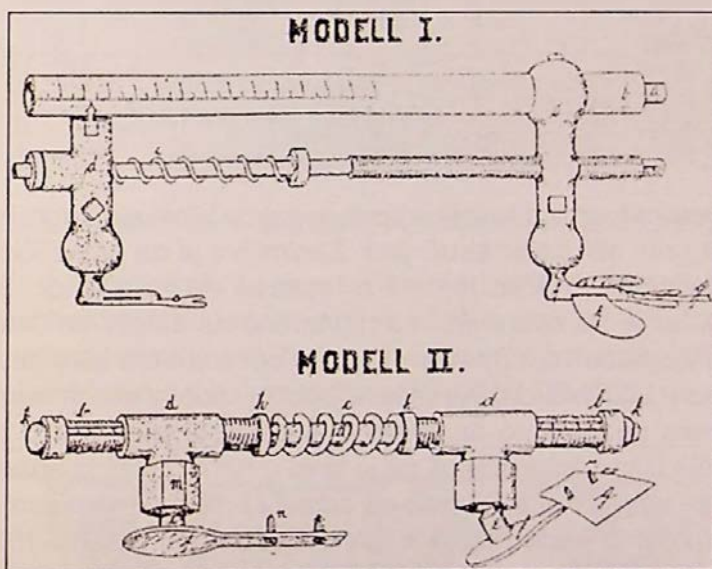
Dr. Jakov Miličić (Slika 1) rodio se u Hvaru 21. 11. 1876., a umro u Splitu 4. 6. 1958. godine. Radio je u Risnu, Hvaru, Zagrebu, a najduže u Splitu. U Drugom svjetskom ratu bio je u postrojbi VIII korpusa NOV. Završivši srednje škole u Dalmaciji, promovira u Beču na Medicinskom fakultetu godine 1907. Bio je kirurg, ginekolog, kipar, slikar i veliki dobrotvor.

Liječnik

O liječničkom radu dr. J. Miličića možemo reći relativno malo. U Prvom svjetskom ratu vodio je kirurški odjel vojne bolnice u Risnu, a u kolovozu 1916. premješten je u Ortopedsku bolnicu u Zagrebu koju je utemeljio i vodio dr. Božidar Spišić. Godinu dana kasnije u Liječničkom vjesniku objavljuje svoj rad pod naslovom *Elastični distrakcioni most*,

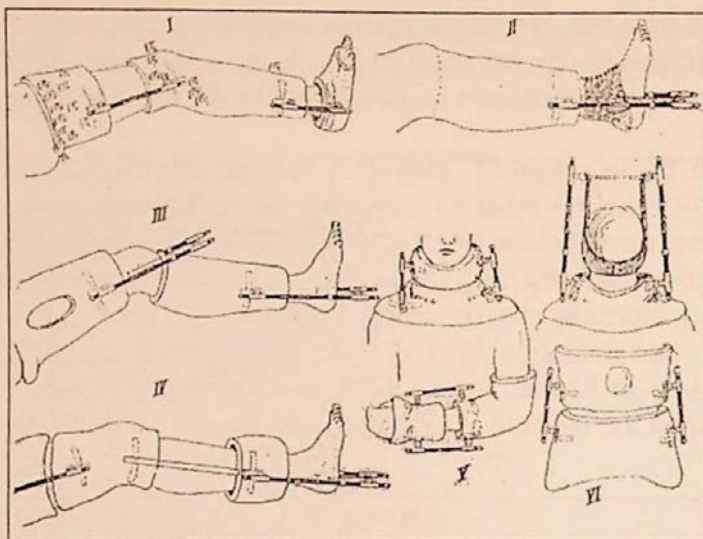
uz kojeg je istaknuto da ga priopćuje carski i kraljevski nadliječnik dr. J. Miličić, liječnik u Splitu, što znači da je tada bio u statusu vojnog liječnika. Ovaj je rad uporedo objavio i u časopisu Militärsanitätswesen g. 1917. 1,2, cit 3

Piše da je dana 17. svibnja 1915. godine demonstrirao svoj elastični distrakcijski most na sastanku vojnih liječnika kotorske ratne luke. No, saznajući da već postoje slični aparati, zanemario je svoj izum i odustao je od daljnjeg rada na njemu. Dolaskom u Ortopedsku bolnicu u Zagrebu ukazala mu se mogućnost da sa svojim jednostavnim aparatom, namijenjenim fiksaciji i ekstenziji kostiju kod kompliciranih fraktura, koji je konstruirao u Risnu, upozna dr. Spišića. Ovaj se zainteresirao za njegovo rješenje pa je aparat iskušan na jednom

*Elastični distrakcijski most J. Miličić.
(crtež objavljen u Liječničkom vjesniku 1917. g.^{1,2}).*

pacijentu. Ohrabren rezultatom, dr. Miličić se posvetio izradi složenijeg modela. Prvo je proučio stručnu literaturu koja mu dotad nije bila dostupna i sam zaključio da je njegov "prvi primitivno građeni distrakcioni most (Model I), bijaše vrlo sličan aparatu profesora Stolza".^{1,2} Za novi kaže: "Moj elastični distrakcioni most, upotrebljiv kao aparat za ekstenziju, može se upotrebiti također za kontuziju, tj. za naknadno liječenje ankyloziranih zglobova (na pr. resekcija koljenog zgloba) i operacija pseudoartroza (Model II)". Izradu je ovog aparata preuzela

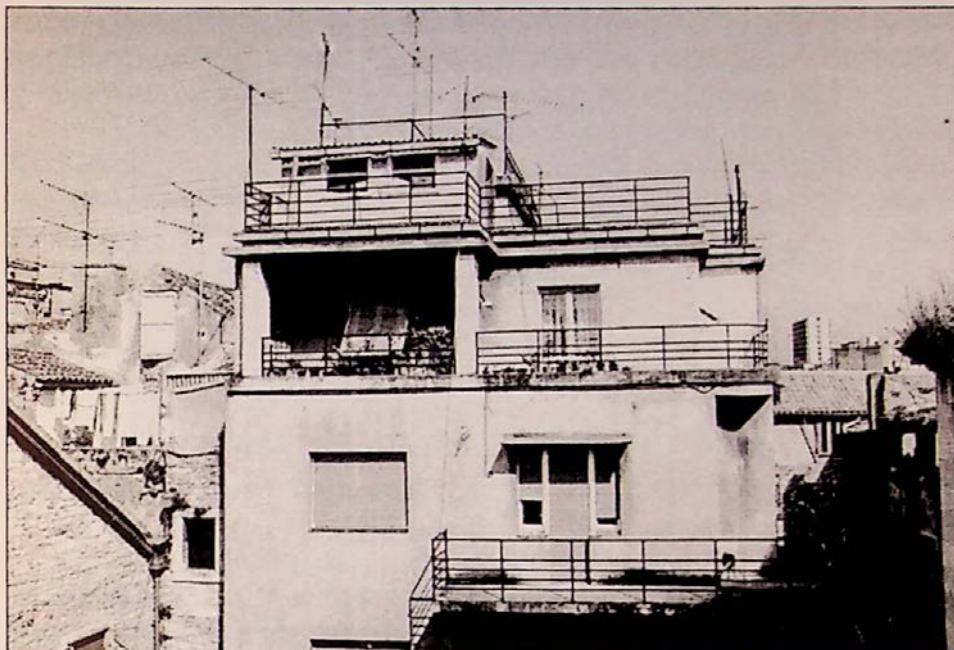
*Primjena elastičnog dikstrakciskog mosta J. Miličić
(crtež objavljen u Lječničkom vjesniku 1917. g. 1.²)*

"Prva hrvatska tvornica kirurških sprava, Jakov Hlavka u Zagrebu", nakon što su ga prihvatili bečki stručnjaci. Zanimljivo je da dr. Miličić nije svoj izum patentirao.^{1,2} Očito je riječ o inovaciji na koju je dr. Spišić bio ponosan, jer je uz objavljeni rad navedeno da dolazi "Iz Ortopedijske bolnice u Zagrebu", a u Spomen-knjizi te bolnice citira Miličićeve radove objavljene u Lječničkom vjesniku u popisu radova svojih suradnika. Iz istog izvora doznajemo da je dr. J. Miličić sudjelovao i u programu predavanja u Invalidskoj školi pa je tako u rujnu 1916. izlagao na temu *Djelovanje vode, zraka i svjetla na zdravi i bolesni organizam*.⁴

Ne znamo kada napušta vojnu službu. Od godine 1925., kada stupa u članstvo Zbora liječnika Hrvatske, u popisima se navodi kao privatni liječnik u Splitu. Godine 1933. otvorio je treći privatni sanatorij u gradu, pridruživši se tako svojim suvremenicima i kolegama dr. Jakši Račiću i dr. Vladimiru Roiću. U tome se sanatoriju dr. Jakov Miličić posvetio ginekološkoj kazuistici.^{5,6}

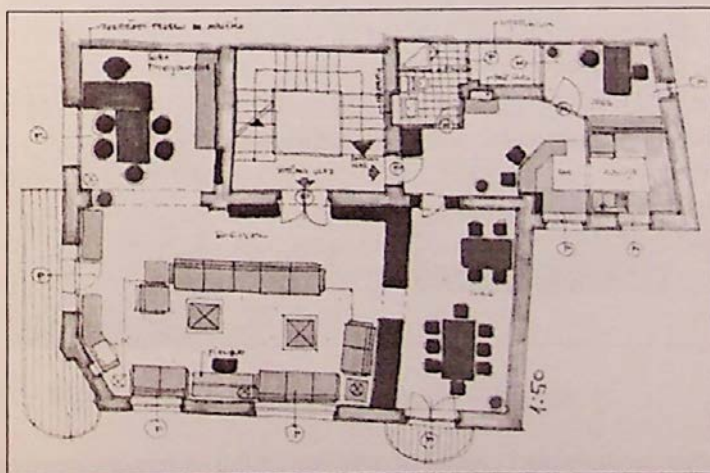
Sanatorij je bio na Poljani Grgura Ninskog, u središtu grada i same Dioklecijanove palače, nedaleko od velebnog Peristila i katedrale Sv. Dujma (Slika 2).⁶

Na Poljani Grgura Ninskog, kućni broj 7 nalazila se, a i danas je tu četverokatnica koju je dao sagraditi za potrebe svog sanatorija, tako da su prostorije u prizemlju, na prvom i drugom katu bile namijenjene zdravstvenoj zaštiti bolesnika. Uz 15 bolesničkih kreveta za potrebe

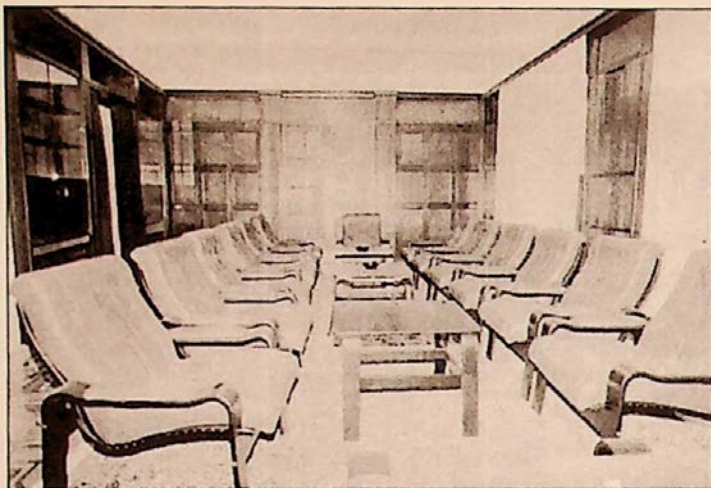

Slika 2 - Kuća dr. J. Miličića - Hrvatski lječnički zbor Split

ginekologije i porodništva tu su se nalazile i operacijska dvorana te dijagnostički trakt s rendgenom, koji je koristio i za potrebe bolesnika koji nisu bili smješteni u sanatoriju. Na trećem i četvrtom katu je bio smješten stambeni dio u kojem je živio dr. Jakov Miličić.

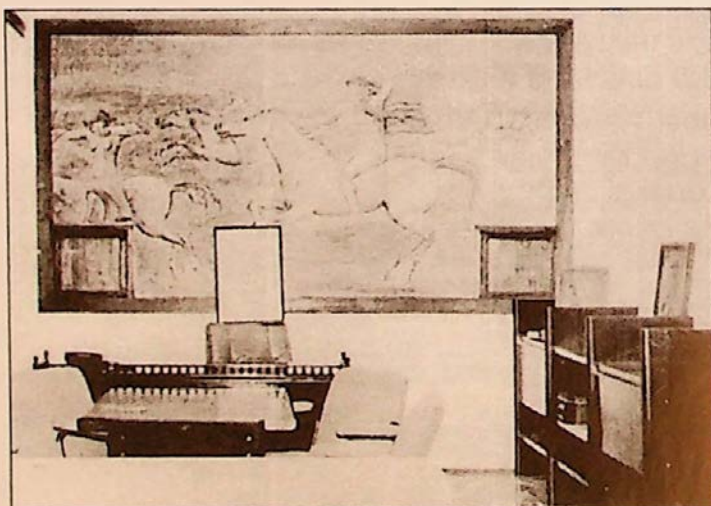

*Slika 3 - Stan dr. J. Miličića - Hrvatski lječnički zbor Split
Tlocrt III kata (po nacrtu dip. ing. arh. Jerka Rošina).*

Slika 4 - Dvorana za sastanke

Obnašajući svoje svakodnevne dužnosti u prostorijama sanatorija, pokazivao je svoju prostodušnost i razumijevanje i za one najsiromašnije pučane Splita i okolice, pa je na vratima njegovog sanatorija i ordinacije bio istaknut natpis "Dr. Jakov Miličić ordinira besplatno za neimućne".⁶

Slika 5 - Radna soba dr. J. Miličića

Slaveći ove 1996. godine 120-tu obljetnicu rođenja dr. Jakova Miličića moramo, osim njegovog životopisa, naglasiti i još jednu značajnu činjenicu, naime, još za svoga života dr. Jakov Miličić je ostavio svoju

kuću u kojoj je živio i radio Zboru liječnika Hrvatske, želeći da njegov sanatorij i stan budu mjesto okupljanja splitskih liječnika, "klub liječnika" u kojem će zauvijek ostati izloženi njegovi umjetnički radovi.⁶⁻¹⁹

Po njegovoj želji, a prigodom 80-te obljetnice SOLD-a Hrvatskog liječničkog zbora u Splitu, 1987. g. je u njegovom adaptiranom stanu (po zamislima inž. arh. Jerka Rošina) otvoren Dom liječnika u Splitu.⁶⁻¹⁹ (Slike 3,4,5)

Njegovom dobrotom splitski (i ne samo splitski) liječnici su dobili prekrasan ambijent za svakodnevno okupljanje, razgovore i druženje, a splitska podružnica Hrvatskog liječničkog zbora lijepe i funkcionalne prostore za svoje djelovanje.

Javno zdravstveni djelatnik

Svoju angažiranost u problemima grada i ozračja u kojem je živio i radio dr. Jakov Miličić je pokazao i člankom u dnevniku Novo doba 1940. g.⁵ koji je tiskan s naslovom *Papalićeva palača i umjetnički paviljon u Splitu*, a bio je jedan u nizu od četiri angažirana članka koji su tada izlazili u dnevniku Novo doba 1940. g. i 1941. g. potaknuti gradnjom i dovršenjem nove Banovinske palače 1939. g.

Naime, kada je završeno golemo kameno zdanje na zapadnoj obali splitske luke, tražilo je slična arhitektonska rješenja u svojoj neposrednoj okolici, kako bi se donekle "umanjila veličina" postojećeg objekta palače, da se s njene južne strane, sagradi i manja zgrada Banskog vijeća sa stanom za Bana, a što je u Splitu potaklo brojne rasprave o svrsishodnosti takvog velebnog objekta na tadašnjoj periferiji grada.

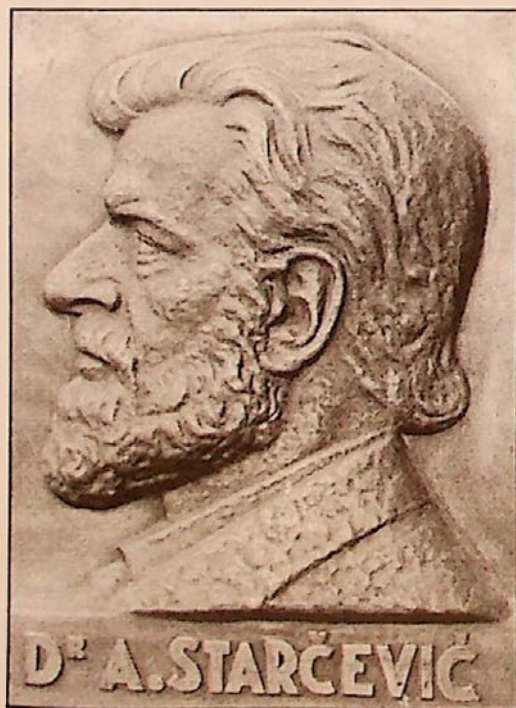
Njegova velikodušnost i zaokupljenost idejom zdravstvenog prosvjećivanja pučanstva rezultira sa ostavštinom 10.000 metara kvadratnih zemljišta koje je ostavio Matici hrvatskoj i Udruženju likovnih umjetnika Hrvatske, pod uvjetom da materijalna sredstva koja se dobiju prodajom zemljišta budu iskorištena za tiskanje brošura o unapređenju zdravstvene kulture hrvatskog naroda.

Umjetnik - kipar

Po zvanju liječnik, po specijalnosti kirurg i ginekolog, nije se bavio samo i jedino medicinom. Istaknuo se i svojim umjetničkim djelima, brojnim skulpturama, slikama i rezbarijama^{7,8,9,10}. Svoj smisao za

Slika 6
Dr. J. Miličić:
Dr. Mihovil Silobrčić

Slika 7
Dr. J. Miličić:
Dr. Ante Starčević

Slika 8
Dr. J. Miličić:
Don Frane Bulić

Slika 9
Dr. J. Miličić:
Dr. Mato Šimunković

Slika 10
Dr J. Miličić:
Danilo Čorak

ŠTANDARAC

Spitt, Nedija, 22 XI 1936
Itukopivi
završjedu u škobare
Oglasi
se čitaju kao pisme
i političke visti.

GINEKOLOŠKI SKULTOR

De rifa o de rafa
el sgrafa
malo pinelom
malo litom
eto ti ga na
moja lipa diko.

Slika 11 - Karikatura "Ginekološki skulptor" (dr. J. Miličić).

KATALOG

KIPARSKIH RADNJA

DRA.

JAKOVA MILIČIĆA
LIJEČNIKA U SPLITU

IZLOŽENIH SKROMNO U NJEGOVOM
STANU, POLJANA GRIGURA NIŠKOG
BROJ 6. III KAT (BUDUĆI MUZEJ
ZBORA LIJEČNIKA)

OVA IZLOŽBA SUDJELUJE PROSLAVI
50 GODIŠNICE PODRUŽNICE ZBORA
LIJEČNIKA HRVATSKE U SPLITU
27. — 29. X. I NASTAVLJA SE DO
6. XI. 1957. U SATIMA OD 10—12 I 16—18

Tuđe umjetnine u stanu su sljedeće: 1) Amazonke u kenjskoj trel.
(fresco) od M. Meneghello, 2) Pas (bronzal) i Pijanae (gips) od Deškovića,
3) Nudo od Dujmovića, 4) tri slike od Ružića, 5) dvije slike od Mirko-
vića, 6) jedna slika od Tolića.

ULAZ BESPLATAN

Radovi u godinama 1917. i 1918. u Zagrebu

- 1) Kip Autopostret
- 2) Reljef Otac (isto u bronzi u Lovrincu)
- 3) " Majka (isto u bronzi u Lovrincu)
- 4) Kip Mediciner (danas liječnik Dr. S.)
- 5) " Henry Porten, mladena glumica
- 6) " Nada u spas (dva teraza lica)

Radovi u godinama 1924. i 1926. u Splitu

- 7) Kip Indijanka (pepelnica, gotika)
- 8) " Mulac
- 9) " Borba i pobjeda
- 10) " Plovanaka čeka (tri alreze, biserom u ruci, love ikoljke)
- 11) " " " "
- 12) " " " (fragment i negativ)

Radovi godine 1939. do danas u Splitu

- 13) Kip Indijanka ZL
- 14) " Biseri kamena i kamena, Dr. S. (maketa za tip. stadion)
- 15) " Biseri kamena zasukice, Dr. K. (maketa za tip. stadion)
- 16) Reljef Nedjelja i pacifizam
- 17) " " " " (nad vratima stana)
- 18) " Graocondo Mona Lisa (po slici L. da Vinci)
- 19) " " " " (kopija u Zagrebu)
- 20) " Troubadour (vili reljef)
- 21) " " (vili reljef)
- 22) " Uraus iz "Quo vadis" (vili reljef)
- 23) " " " " (vili reljef)
- 24) " Hej veselo mihi druze
- 25) " Instinkt materinstva

- 26) Reljef Zabuna mednih
- 27) " Najmuzikalniji
- 28) " Dobro i Zlo (isto u kamenu u Lovrincu)
- 29) " Autopostret (isto u bronzi u Lovrincu)
- 30, 301, 31 i 32 sačinjavaju spomenik u Lovrincu
- 31) Reljef Knat (po opisu pokrenula u Judeji)
- 32) Kip " (prema reljefu 31)
- 33) " Majstina radost (isto u kamenu kod Dr. M.)
- 34) Reljef Postret (advokat Dr. M. (kopija u stanu)
- 35) " " (sudec B.)
- 36) " Propovjednik (Don M. A.)
- 37) " Violina (uke Balokovica)
- 38) " Ouda moderne dice po Wellasquez-u)
- 39) " Facka mi se dice po Frns Hals-u)
- 40) " Postret (Don L. Splitu)
- 41) " " (Dr. J. Splitu)
- 42) " " (Dr. S. Splitu)
- 43) " " (Dr. M. Hvaru)
- 44) " Dr. Ante Starčević
- 45) " Twile, slikar
- 46) " Danilo C.
- 47) " Majstori prsti, vitezovi moji
- 48) " Meteorolog Gr. Bulić (kopija u hvarskom muzeju)
- 49) " Pjesnik Hanib. Ludić (kopija u hvarskom muzeju)
- 50) " Arheolog Don Fr. Bulić (kopija u Arheol. i Grad. muzeju)
- 51) " " Dr. Lj. Karunjan (kopija u Arheol. muzeju i priv.)
- 52) " " Knirz (Pul), kopija priv. u Njezasthoj)
- 53) " Lav (kopija jedne talijanske umjetnine)

Katalog izložbe dr. J. Miličić, 1957. god. (sa popisom radova).

kiparstvo i umjetnost uopće pokazao je pri izradi svoje prve skulpture. Naime, tijekom I. svjetskog rata angažirao je nekoliko umjetnika koji su trebali u gipsu napraviti bistu dr. Jakova Miličića, a kada njima to nije pošlo za rukom, započeti rad je sam dovršio te izradio svoju prvu skulpturu. Sveukupno je u periodu od 1917. g. do 1957. g. napravio 53 kiparske radnje, od čega 15 kipova i 38 reljefa. (Slike 6-14)

Najčešće su motivi njegovih skulptura bile poznate osobe, njegovi suvremenici iz javnog života grada i Hrvatske, pa se među njegovim uspješnim bistama i reljefima ističu oni Danila Čorka, dr. Mata Šimunkovića, don Frane Bulića, dr. Ante Starčevića, dr. Mihovila Silobričića i drugih.

Prigodom 50-te obljetnice Zbora liječnika Hrvatske u Splitu svoja je djela (od 27. 10. do 6. 11. 1957. g.) izložio u svom stanu, rekavši tom prigodom da je to njegova prva i posljednja izložba.⁹

O tome svjedoči sačuvani *Katalog kiparskih radnji dr. Jakova Miličića - liječnika u Splitu*, gdje je naznačeno da će izložba biti skromno postavljena u njegovu stanu na trećem katu zgrade br. 7 na Poljani Grgura Ninskog. Već tada je na naslovnici kataloga obznanio svoju želju i odluku da njegov stan po njegovoj smrti bude "...budući muzej Zbora liječnika...". Na slikama u prilogu, od rednog broja 6 do 13 prikazani su izložci s rečene izložbe, koju je besplatno mogao posjetiti svaki stanovnik Splita.¹¹⁻¹⁵

Obiteljska grobnica na Lovrincu

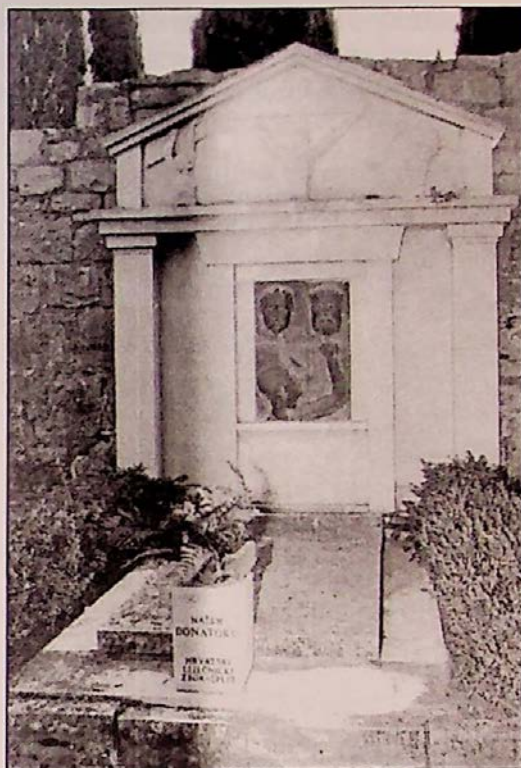
Dr. Jakov Miličić umro je u Splitu 1958. g. te je pokopan na gradskom groblju Lovrinac, u obiteljskoj grobnici. (Slike 12,13,14)

Gradeći grobnicu u kojoj su pokopani i njegova majka, Marija Miličić, i njegov otac, Petar Miličić, pokazao je svoje umijeće i snalažljivost te smisao za lijepim. Naime, iskoristio je činjenicu da je grobnica bila neposredno uz visoki potporni zid, koji je obložio klesarski obrađenim kamenom, uklopivši time novonastalu cjelinu i neke svoje kiparske radove.

Tako je u donjem dijelu postavio brončani reljef veličine 58 x 91 centimetar, na kojem je prikazao svoj autoportret u profilu, kako gleda u lica svojih roditelja, koja se nalaze iznad njega. (Slika 14)

Na reljefu je i natpis: "K ocu Petru i majci Mariji. Dr. Jakov Miličić". Zidna obloga završava trokutastim timpanom s prikazom biblijskog motiva Golgote, raspelima triju mučenika, s Kristom u sredini. Na kamenom poklopcu - ploči grobnice stoji još i natpis: "Gledaj, dijete moje i pomoli se!". Na grobnici nema nikakvih uklesanih imena i datuma, osim ranije navedenog teksta.

Slika 12
 Grobnica dr. Jakova Miličića
 na Lovrincu
 "Gledaj dijete moje i pomoli se"

Slika 13 - Detalj grobnice: Biblijski motiv Golgote

Dakle, i ova 120-ta obljetnica rođenja dr. Jakova Miličića neka bude uspomena na plemenitog liječnika, kirurga i ginekologa, ali i umjetnika i dobrotvora Hrvatskog liječničkog zbora.

*Slika 14
Dr. J. Miličić:
Reljef na grobnici - mati, otac
i autoportret*

Za pomoć u izradi ovog rada naša velika hvala: Slavku Muljačić dipl. ing., prim dr. Anti Rošinu, Jerku Rošinu dipl. ing. arh., a za fotografije i tehničku izradu Andri Damjaniću i Mariji Radman-Livaji.

LITERATURA:

1. Miličić J. Elastični distrakcioni most, Liječ vjesn 1917; 39:295-304
2. Miličić J. Elastični distrakcioni most obzirom na spravu za kontenziju prof. dr. Stolza. Liječ vjesn 1917; 39:417-418
3. Miličić J. Eine elasctische Distrsaktiosbrücke. Aus dem Orthopädischen Spitalte in Zagreb. -Wien-Leipzig- 1917.-15 str. P.o. iz "Militärsanitätswesen" god.30., u: Grmek—MD: Hrvatska medicinska bibliografija, Zagreb, knjiga I, Sv. II, JAZU 1970, 179-180.

4. Miličić J. Djelovanje vode, zraka i svjetla na zdravi i bolesni organizam. - Predavanje u Invalidskoj školi 21. 9. 1916. u: Spišić B. Spomenica Ortopedskog zavoda u Zagrebu 1915.-1925., Zagreb, 1926.; 132.
5. Miličić J. Papalićeva palača i Umjetnički paviljon u Splitu, Novo doba, 1940, broj 272.
6. Kraljević Lj., Tommaseo I. Sanatorij u Splitu, Liječ vjesn 1990, 112:124-129.
7. Liječnik, vajar i mecena (dr. Jakov Miličić), Slobodna Dalmacija 26.1.1955., god. 13. broj 3095, str. 4.
8. Nesvakidašnja izložba (dra. Jakova Miličića), Slobodna Dalmacija, 1.11.1957., godina 15, str. 6., broj 3952.
9. Katalog kiparskih radnja dra. Jakova Miličića liječnika u Splitu, Izložba. Ova izložba sudjeluje Proslavi 50 godina Podružnice zbora liječnika Hrvatske u Splitu (u njegovom stanu), Split 27.10. do 6.11.1957. ("Budući muzej Zbora liječnika"), 1957, 1-4.
10. Ginekološki skulptor. Štandarac. Split. Nedilja 26.11.1936.
11. B. G., Napokon prostor Zboru liječnika, Slobodna Dalmacija Split, 11.11.1982.
12. Kraljević Lj. Zbor liječnika Split izborio se za svoje prostorije, "Liječničke novine", godina 12, broj 49, prosinac, 1982, str. 9.
13. Konačno u svome. "Liječničke novine", Split, ožujak, 1987., str. 7.
14. Kraljević Lj. Bista dr. Jakova Miličića na Poljani Grgura Ninskog ibidem, str. 7.
15. Juretić M, Vidović R, Urlić I, Dijana D, Bulčić S. organizacijski odbor. Izložba portreta liječnika koji su djelovali u Splitu. Split 14. listopada 1987. god u Zavodu za znanstveni i umjetnički rad, JAZU, Split, Split, 1987, 1-7.
16. Obilježavanje 80. godišnjice Liječničke organizacije. Proslava u Zboru liječnika, Slobodna Dalmacija 1987, 7. rujna, str. 6.
17. Dugački V. Povijest medicine u Dalmaciji, "Naše novine" Zagreb, listopad, 1987., god. X, broj 93, str. 7.
18. Kraljević Lj. 80. obljetnica Slobodne organizacije liječnika Dalmacije, Uvodna riječ, Medicinski anali, Split, 1987., god. 3, broj 2, str. 141.
19. Kraljević Lj, Kečkemet D. Stoljeća zdravstva Splita... Zbor liječnika Hrvatske - Osnovna organizacija Split, Split, 1987.

PRIM. DR. MATO ŠIMUNKOVIĆ

ŽELJKO BARBIR, IVO MARINOVIĆ

Ključne riječi : dr. Mato Šimunković zaslužni splitski liječnik, povijest medicine .

Keywords: dr. Mato Šimunković eminent physician from Split, history of medicine

Sažetak

Mato Šimunković (1900.-1972.) potječe iz pomorske i brodograditeljske obitelji iz Potomja na Pelješcu. Veći dio života proveo je u Dubrovniku, a ostatak u Splitu kao kirurg sve do umirovljenja 1962. godine. Ubraja se među liječnike zaljubljenike u svoju struku, koju je nastojao razvijati i unaprijediti. U ratnim vremenima bio je 1944. godine mobiliziran pa napušta Dubrovnik i mjesto šefa kirurškog odjela. Poslije Drugoga svjetskog rata dolazi u Split gdje kao odjelni kirurg radi u Vojnoj bolnici. Po demobilizaciji zapošljava se u Domu zdravlja u Splitu gdje je postavljen za šefa Hitne medicinske pomoći, a kasnije za voditelja kirurške ambulante. Tih godina svojom voljom posjećuje mlade liječnike u zdravstvenim stanicama i uči ih praktičnoj medicini i tzv. maloj kirurgiji. Pisao je stručne medicinske članke i članke iz medicinske povijesti. Bio je vrlo aktivan u Zboru liječnika, održao je niz uspješnih predavanja pa konačno 1955. godine postaje predsjednik podružnice Zbora liječnika u Splitu. Zbog svojih vrlina, poštenja i skromnosti, intelektualac par excellence, jedan od pionira dalmatinske medicine i kirurgije, gospodar Mato Šimunković s pravom se svrstava među zaslužne splitske liječnike.

S u m m a r y

Dr. Mato Šimunković (1900 - 1972) is the descendant of a family of sailors and shipbuilders from Potomje on Pelješac. He spent the greater part of his life in Dubrovnik and the rest in Split where he worked as a surgeon until his retirement in 1962. Belonging to physicians who are deeply in love with their profession, he was continuously striving to contribute to its progress and advance. During World War II, in 1944, he was mobilized so he left Dubrovnik and his position as the head of

the surgical department. After the war he came to Split and worked as a surgeon in the Military hospital. After demobilization he worked in the Health Center in Split, first as the head of the Emergency and later as the head of the Surgical service. During these years he, on his own initiative, visits young physicians working in health stations and teaches them practical medicine and the so-called minor surgery. During this period he leaves many written traces in professional journals, either in the form of professional papers or his contributions to the history of medicine. He was very active in the Medical Association, giving a series of successful lectures; in 1955 he is elected chairman of the Split branch of the Medical Association. Owing to his qualities, honesty and unpretentiousness, as an intellectual par excellence, one of the pioneers of Dalmatian medicine and surgery, a real gentleman, dr. Mato Šimunković is rightly ranged among the Split eminent physicians.

Prim.dr. Mato Šimunković rođen je u Trsteniku na Pelješcu 11. svibnja 1900. godine u obitelji koja je već po tradiciji Pelješčana bila pomorska, brodograditeljska i trgovačka, ali u svojoj lozi koju vuče iz vinorodnog Potomja bilo je i zemljoradnika i svećenika i liječnika. Odgajan od najranijeg djetinstva u patrijarhalnom duhu naučio je zarana poštivati tradicije i cijeniti rad i poštenje. Kao petogodišnji dječak dolazi u Dubrovnik gdje pohađa osnovnu školu i gimnaziju. Po završetku Prvoga svjetskog rata odlazi na studij medicine u Berlin, zatim u Leipzig, a diplomira u Beču 1925.godine.¹ Nakon diplomiranja vraća se u Dubrovnik gdje provodi jednogodišnji pripravnički staž, a zatim se zapošljava kao liječnik u Okružnom uredu. Godine 1928. primljen je za sekundarca na kirurškom odjelu Banovinske bolnice u Dubrovniku. Tako započinje specijalizaciju iz kirurgije, a njegov prvi šef je bio prim. dr. Filip Smolčić, koji je na doktora Šimunkovića vršio snažan utjecaj ne samo u medicinskom pogledu već i na polju glazbe i slikarstva. U bolnici još zatiče dr. Mila Katića koji je imao veliko praktično medicinsko znanje, a poznat po veseloj naravi bio je duša zabavnog života u Dubrovniku. Mnogo godina kasnije, u povodu proslave 80-te obljetnice osnutka bolnice u Dubrovniku, baš na dan svoga rođendana 11. 5. 1968. godine dr. Mato Šimunković je održao predavanje u kojem je obradio četiri istaknuta dubrovačka bolnička liječnika i za svog prvog šefa kao i za dr. Katića je rekao: "To su bili moji prvi učitelji i od njih sam mnogo naučio, a nadasve ono što ne piše u knjigama."²

Godine 1933. završava specijalizaciju i nastavlja raditi u Dubrovačkoj bolnici, sada već pod šefom dr. Mirkom Mladinov. Godine

Dr. Mato Šimunković

1937. upućen je na jednogodišnje usavršavanje iz ortopedije na Klinici za ortopediju u Zagrebu kod prof. Spišića, čime je proširio svoje znanje i na ortopedsku kirurgiju. Godine 1939. postaje primarius i bude imenovan šefom kirurškog odjela Banovinske bolnice u Dubrovniku. Zahvaljujući izvrsnom poznavanju njemačkog i talijanskog jezika, prati razvoj medicine kroz stručne publikacije koje su u to vrijeme dolazile uglavnom iz njemačkog govornog područja.

Koliko je bilo moguće, u to vrijeme nastojao je unaprijediti kirurgiju, a što se nije moglo uvijek medicinski riješiti, rješavao je ljudskim pristupom zbog čega je bio cijenjen i obljubljen od svojih suradnika i pacijenata. Stvaranjem Banovine Hrvatske 1939. godine Dubrovnik konačno bude pripojen matici. U Liječničkom vjesniku iz 1940. godine čitamo da je te godine dr. Mato Šimunković pristupio Hrvatskom liječničkom zboru, a na glavnoj godišnjoj skupštini Dubrovačkog liječničkog društva, koja se održala 20. 1. 1940. god. izabran je za zamjenika pročelnika društva.³

Ratne prilike imale su odraza i na zdravstvo. Dubrovnik zbog svog geografskog položaja nije mogao biti dostatno opskrbljivan lijekovima i

sanitetskim materijalom pa su liječnici bili primorani snalaziti se kako su bolje znali i umjeli. Tako se i dr. Mato Šimunković sa svojim znanjem i umijećem vještog kirurga snalazio i u takvim prilikama i baš takvo znanje mu je spasilo život. Naime pred kraj listopada 1944. godine dolaskom partizanske vlasti u Dubrovnik bio je zatvoren u dubrovačkom zatvoru Karmen zajedno s brojnim drugim uglednim građanima Dubrovnika među kojima su uglavnom bili intelektualci, svećenici i trgovci. Izbjegao je smrt zahvaljujući slučajnosti. Naime trebalo je hitno operirati jednog teško ranjenog partizanskog oficira i netko se sjetio da je to u stanju napraviti dr. Mato Šimunković. Tako je izvučen iz Karmena, a ostali zatvorenici su u noćima koje su slijedile bili strijeljani bez suđenja, na groblju Boninovo ili na otočiću Daksi. Dr. Šimunkoviću je tako poklonjen život, ali je odmah mobiliziran i kao kirurg upućen da prati liniju fronta pomažući ranjenicima. Prošavši bespuća Crne Gore i Bosne doprije u Split i bude dodijeljen kirurškom odjelu bolnice VIII korpusa NOVJ. U svoj Dubrovnik više se nije mogao vratiti, a pogotovo ne u bolnicu jer mu je uzeto u grijeh to što ja za cijelo vrijeme vladavine NDH bio šef kirurgije. Ostao je i bez svog namještenog stana, jer su odmah useljena u nj druga lica.⁴

U vojnoj službi ostaje do 1950. kada zatraži demobilizaciju. Nakon toga bio je šest mjeseci bez posla i konačno, razumijevanjem ravnatelja Doma narodnog zdravlja u Splitu dr. Petra Vitezice, dobija mjesto u Stanici za hitnu pomoć kao šef, a zatim osnivanjem kirurške ambulante postaje također njezinim šefom. Na tom mjestu ostaje sve do svog umirovljenja 1962. godine. Kroz to vrijeme bio je veoma aktivan u splitskoj podružnici Hrvatskog liječničkog zbora. Održao je niz zapaženih predavanja, a u to vrijeme javlja se i kao pisac nekoliko stručnih članaka koje objavljuje u Liječničkom vjesniku. Zbog svojih aktivnosti u Zboru na godišnjoj skupštini 1955. godine bude izabran za predsjednika upravnog odbora podružnice HLZ u Splitu. Njegov mandat je trajao dvije godine i kroz to vrijeme zalagao se za omasovljenje Zbora s mladim liječnicima. Godine 1957. navršavala se jubilama 50-ta obljetnica osnivanja Slobodne organizacije liječnika Dalmacije.⁷ Osim što se isticao u organiziranju te proslave održao je i glavni referat o povijesti te liječničke organizacije, a koji je objavljen iste godine u Liječničkom vjesniku. Njegova je velika zasluga što je iz oskudnih vrela uspio sakupiti vrijedne podatke o povijesti Slobodne organizacije liječnika Dalmacije.^{5,6} Naime društvena arhiva nije u potpunosti sačuvana pa je trebalo uložiti mnogo truda da se sakupe podaci od još živih članova te organizacije. U nekih su se nalazili zapisnici sa odborskih sjednica, a kako je postojalo i službeno glasilo našlo se nekoliko brojeva čak u Zadru i Dubrovniku. Iz

svega toga dr. Šimunković je zaista zadužio naš Zbor time što je sakupio i u dva navrata objavio povijest Slobodne organizacije liječnika Dalmacije, koja je također 1939. godine potpala pod Hrvatski liječnički zbor.

U vremenu od 1958. do 1962. godine obilazi zdravstvene stanice podučavajući mlade liječnike praktičnoj medicini, hitnim intervencijama i tzv. maloj kirurgiji. To je radio bez ikakvog honorara i na osobnu inicijativu jer je radeći u kirurškoj ambulanti osjetio da mladi liječnici dolaze sa fakulteta bez dovoljno znanja iz praktične medicine. Nakon tih njegovih obilazaka svi oni koji su prošli njegovu školu nisu više imali problema da obave inciziju, ekstrakciju nokta, šivanje rane, ispiranje želuca ili kateterizaciju mjehura. Zbog narušenog zdravlja povlači se relativno rano u krug svoje obitelji živeći za nju i prenoseći na svoju djecu sve vrline uzornog roditelja.

Osim za medicinu dr. Mato Šimunković je pokazivao naročiti interes i za druge vrijednosti i bio bi veliki propust ako bismo govorili o njemu samo kao kirurgu i liječniku. Njegove preokupacije su bile mnogo šire i mnogo dublje. Moglo bi se reći da je osim ljubavi za svoje najbliže imao još nekoliko ljubavi kojima je posvećivao svoje slobodno vrijeme. Prva i najveća ljubav je bila povijest te je znao reći da je oženjen s kirurgijom ali da mu je povijest ljubavnica. Često se družio s povijesničarom akademikom Cvitom Fiskovićem pa možemo samo pretpostavljati što je bila najčešća tema njihovih razgovora: povijest a naročito povijest dubrovačkog kraja kojemu su oba pripadala. Druga ljubav dr. Šimunkovića je bila more i sve što je vezano uz more. Ta ljubav je razumljiva jer je potomak stare pomorske obitelji. Šetnji uz more po splitskoj rivi nije mogao odolijevati, svakodnevno je dočekivao brod iz Dubrovnika a kapetana priupitati što ima novoga u gradu. Zato treća njegova ljubav je Dubrovnik i rodni Pelješac. Ne propušta nijednu priliku a da se ne upozna s kulturnim povijesnim blagom toga kraja. Rado piše i opisuje sve događaje vezane uz rodni kraj i uvijek nastoji da naglasi ljepotu i veličinu Dubrovnika, njegovu povijest, njegove mire i njegove ljude. Dr. Šimunković je bio veliki ljubitelj umjetnosti, naročito glazbe i slikarstva. Redovito je posjećivao glazbene priredbe u splitskom kazalištu a isto tako bio je redoviti posjetitelj slikarskih izložbi.

Broj njegovih objavljenih radova nije velik, ali iz njegove pisane objavljene i neobjavljene ostavštine može se lako utvrditi čime se sve bavio i što je bio predmet njegovog zanimanja. Među stručnim radovima treba istaći: *Mastopatija i rak dojke*; *Slučaj rijetke lokalizacije mokraćnog kamenca*;⁹ *Ozljeđe i upale šake* i *Otrovanje morskim ribama*.⁸ Od povijesnih radova ostavlja nam: *Vjekovna borba Dalmacije protiv kuge*; *Dubrovnik osniva prvi karantenu*; *Kratak prikaz dubrovačke i dalmatinske*

medicine; *Četiri istaknuta dubrovačka bolnička liječnika*;² *Povijest "Slobodne organizacije liječnika Dalmacije"* te još niz neobjavljenih i nedovršenih radova. Tako je npr. napisao članak: *Medicina i liječnici u Dalmaciji nekoć i sada*, koji nije uspio objaviti ali je održao predavanje u podružnici Zbora u Splitu 10. 5. 1961. godine.¹⁰ Svoje radove objavljivao je u Liječničkom vjesniku, Dubrovačkim horizontima i časopisu Dubrovnik i Vjesnik liječnika Dalmacije.

Odgojen u patrijarhalnom duhu već u ranom djetinstvu uvlači u svoje srce tradiciju svojih predaka, njeguje je ili bolje reći robuje joj do posljednjeg daha, nastojeći da je prenese na svoje potomstvo. Posebno su interesantna njegova pisma i pjesme posvećene svojim najdražima (ženi, djeci i sestri). Kroz njih se očituje njegova plemenita duša i velika ljubav prema svojoj obitelji.

Splitske godine života dr. Mata Šimunkovića i nostalgija za Dubrovnikom ublažavala je jedna "mala kolonija Dubrovčana" koja je njegovala tradiciju dubrovačkog kraja. Istaknuti član tog društva je bio dundo Mato, kako su ga mlađi članovi društva najradije oslovljavali. Glavni cilj tog društva je bilo okupljanje Dubrovčana, a vrhunac je bila festa sv. Vlaha, koja se nije mogla zamisliti bez prisustva dr. Mata Šimunkovića. Bio je obljubljen ne samo u tom društvu već i među svojim kolegama i pacijentima. Krasile su ga vrline kao što su skromnost, jednostavnost i neposrednost u ophođenju sa svakim bez razlike. Njegov nikad neizmjenjen dubrovački govor potpuno se uklapao u njegov lik prožet starom dubrovačkom skladnošću i manirima istinskog gospara. Nije bio srebroljubac i kao takav prema bolesnicima se odnosio držeći se stare izreke: "Salus aegroti suprema lex medicorum".

Izmučen bolešću umro je 16. srpnja 1972. god. i kako je tiho i skromno živio tako je tiho i skromno ispraćen od svojih prijatelja u Splitu, a dočekan i sahranjen na Boninovu u Dubrovniku u prisustvu svojih najbližih, prijatelja i poštovalaca. Svojima nije ništa ostavio, osim časnog imena koje ćemo dugo pamtit.

BIBLIOGRAFIJA I LITERATURA

1. Original diplome u posjedu obitelji pok. M. Šimunkovića.
2. Šimunković, M.: *Četiri istaknuta dubrovačka bolnička liječnika*, časopis Dubrovnik, 1968; 11:128-136.
3. Iz Hrvatskog liječničkog zbora, Liječ. Vjes. 1940; 62:236.
4. Prof. dr. Ljerka Šimunković, osobno saopćenje, 1966.
5. Šimunković, M.: *Kratka povijest "Slobodne organizacije liječnika za*

- Dalmaciju" Liječ. Vjes. 1955; 77:342-46.
6. Šimunković, M.: Povijest "Slobodne organizacije liječnika Dalmacije". Liječ. Vjes. 1957; 79:446-57.
 7. Šimunković, M.: 50. obljetnica Slobodne organizacije liječnika Dalmacije, Liječ. Vjes. 1957; 79:441-45.
 8. Šimunković Mato.: Otrovanje morskim ribama, Vjes. liječ. Dalmacije, 1967; 3 i 4.
 9. Šimunković, M.: Slučaj rijetke lokalizacije mokraćnog kamenca, Liječ. Vjes. 1959; 81:191-196.
 10. Šimunković, M.: Medicina i liječnici u Dalmaciji nekoć i sada. Rukopis predavanja. 1961. Arhiva HLZ podružnica Split.
 11. Marinović, I.: In memoriam dr. Mati Šimunkoviću, Liječ. Vjes. 1972; 94:482.

DR. ANTUN FERRI I DR. RAFO FERRI

Biserka Belicza, Ivica Vučak

Ključne riječi: dr. Antun Ferri i dr. Rafo Ferri zaslužni splitski liječnici, povijest medicine

Keywords: dr Antun Ferri and dr Rafo Ferri eminent physicians from Split, history of medicine

Sažetak

U zdravstvu Splita prve polovine 20. stoljeća značajno mjesto zauzimaju liječnici otac Antun Ferri (Trpanj 1864. - Split 1948.) i sin Rafo Ferri (Ston 1899. - Split 1969.). Antun je zapamćen kao općinski liječnik u Stonu i Splitu, koji je bio osobito angažiran u razvoju liječničke komore u Splitu i staleškog udruženja liječnika Dalmacije, Rafo postao je sinonim protutuberkulozne zaštite u gradu Splitu i Dalmaciji. Problemu tuberkuloze pristupao je sveobuhvatno polazeći od socijalno-medicinskih i preventivno-higijenskih načela kojima ostaje dosljedan punih 45 godina. Godine 1925. izradio je plan grada Splita sa "crnim točkama" umrlih od tuberkuloze od 1900. do 1924. godine. Zahvaljujući organiziranoj borbi protiv tuberkuloze u kojoj je Rafo Ferri odigrao značajnu ulogu, ta je bolest pod konac njegova radnog vijeka svladana. Do godine 1948. vodio je Antituberkulozni dispanzer u Splitu, a potom je osnivao odsjek za tuberkulozu pri Internom odjelu Splitske bolnice (1931.). Odsjek kasnije prerasta u samostalni bolnički odjel (1958.), koji pod njegovim vodstvom postaje slavna specijalizirana bolnička institucija u Dalmaciji na polju ftizeologije i pulmologije. Rafo Ferri je pomogao brojnim bolesnicima koristeći artefijelni pneumotoraks, transfuzije ftiziogene krvi i kombinacije tubekulostatika zbog sprečavanja pojave rezistencije kod uzročnika bolesti. Na njegov su poticaj osnovane služba za transfuziju krvi i Stanica za transfuziju krvi u bolnici u Splitu. Rutinski je rad kombinirao s laboratorijskim, uspoređujući vlastite rezultate s onima iz svjetske literature. Rafo Ferri je aktivno pridonosio općem razvoju ftizeologije kao struke i znanosti. Dopisivao se i surađivao je s nobelovcem S. Waksmanom. Osnovao je Društvo za borbu protiv tuberkuloze i okupio je ugledne građane Splita u promicanju mjera profilakse, otkrivanja i liječenja tuberkuloze. Bio je veoma aktivan član Zbora liječnika Hrvatske i niza stručnih pulmoloških i ftizeoloških

društava. Osim za ftizeologiju i pulmologiju zanimao se za opću povijest i povijest medicine. Svojim je cjelokupnim djelom bitno utjecao na smanjivanje bolesnih od tuberkuloze u rodnoj mu Dalmaciji.

Summary

Two outstanding figures among the physicians of Split in the first half of the 20th century are father and son Antun Ferri (Trpanj 1864 - Split 1948) and Rafo Ferri (Ston 1899 - Split 1969). Antun was a community physician in Ston and Split who was particularly engaged in the development of the Medical Chamber in Split and a professional association of physicians in Dalmatia. Rafo has become the synonym of antituberculous protection in the town of Split and in Dalmatia. He adopted a comprehensive approach to the problem of tuberculosis, starting from socio-medical and preventive-hygienic principles which he followed consistently for 45 years. In 1925 he made a plan of the town of Split with "black points" of the deceased from tuberculosis in the period from 1900 till 1924. Thanks to organized fight against tuberculosis in which dr Rafo Ferri played an important role, that disease was overcome towards the end of his working life. Up till 1948 he was the head of Antituberculosis clinic in Split, and then founded the section for tuberculosis at the Department of Internal Medicine of the Split hospital. The section grew into an independent hospital department (1958) that under his management becomes a renowned specialized hospital institution in the field of phthysiology and pulmonology. Rafo Ferri helped numerous patients by applying artificial pneumothorax, transfusions of phthysiogenic blood and combinations of tuberculostatics in order to prevent the occurrence of resistance in the agent of the disease. It was on his initiative that the service for blood transfusion and the Station for blood transfusion were founded in the Split hospital. He combined the routine work with laboratories, comparing his own results with those from the world literature. Rafo Ferri actively contributed to the general development as a branch of profession and science. He corresponded and cooperated with the Nobel winner S. Waksman. He founded the Society for Fight against tuberculosis and engaged the distinguished citizens of Split in propagating the measures of prophylaxis, detection and treatment of tuberculosis. He was a very active member of the Croatian Medical Association and a series of professional pulmonologic and phthysiologic societies. In addition to phthysiology and pulmonology

he was interested in general history. By his whole work he significantly contributed to the reduction of the problem of tuberculosis in his native Dalmatia.

Uvod

Aktivno uključivanje obitelji Ferri u javni život i zdravstvenu djelatnost Splita započelo je dolaskom dr. Antuna Ferrija u Split, početkom 20. stoljeća.

Obitelj Ferri potječe iz Trpnja na poluotoku Pelješcu gdje je prezime Ferri prvi puta zabilježeno u dokumentima tridesetih godina 18. stoljeća. Izvorno hrvatsko prezime Kovač spominje se u Trpnju već u 16. stoljeću, a u 17. stoljeću talijanizirano je u Ferri. Stari trpanjski zaselak Kovači do danas je sačuvao naziv po toj obitelji ili možda po njenom "obiteljskom" zanimanju.¹ Pomorsko-trgovačka obitelj Ferri je, prema obiteljskoj predaji, u Trpanj na Pelješcu doselila oko 1500. godine iz obližnje Lozice (Gornja Vrućica). Najstariji poznati član loze je Nikola Kovač (r. oko 1525.). Njegov sin Franić u oporuci navodi pet sinova: Nikolu, Pavla, Ivana, Mirka i Mata (Povj. Arhiv Dubrovnik Test Not sv. 63, f.59)^{1,2}. Od njih se dalje granaju obitelji Ferri koje uzimaju nadimke Manjarin, Bobica, Skoča, Butijer, Žuže. Pavao je predaak obitelji koja se kasnije nazvala Ferri sa nadimkom Žuže. Stjepan Ferri-Žuže Jakovljević (1750.-1822.) bio je kmet. Živio je s članovima obitelji u kući dubrovačkog vlastelina Gundulića čiju je zemlju obrađivao. Priženivši se oko 1780. u kuću Nesanović-Kalais preselio iz Kovača u Andričće i po kmetskom običaju nadimak Žuže zamijenio nadimkom Kalais. Njegov sin Antun Ferri-Kalais (1782.-1837.) učio je nautiku u Livornu i kao zapovjednik plovio na vlastitome jedrenjaku. Kao kolovođa pokreta za oslobođenje od kmetstva zatvaran je od dubrovačkih vlasti. Svojom pomorsko-trgovačkom djelatnošću omogućio je školovanje sinu Stjepanu (r. 1829.).^{1,2}

Prvi u nizu generacije liječnika u obitelji Ferri bio je dr. Stjepan Ferri (Trpanj 1829. - Trpanj 28. 3. 1900.).^{1,8} Ime je dobio po svome djedu. Nakon završene osnovne škole u Trpnju te gimnazije u Dubrovniku odlazi u Beč na studij medicine gdje je diplomirao 1859. Po završenom studiju 1861. godine Stjepan Ferri se vraća u rodni Trpanj gdje vodi privatnu liječničku ordinaciju s priručnom ljekarnom. Bio je gorljiv pristaša Narodne stranke, zatim Stranke prava i njihov vođa u Trpnju. Na listi narodnjaka sudjelovao je 1868. na izborima za općinskog načelnika u Trpnju i istisnuo s tog mjesta autonomaša Frana Ivetu. Do svoje smrti 1900.

godine opetovano je biran načelnikom. U razdoblju duljem od trideset godina mnogo je učinio za napredak Trpnja. Prigodom posjete Franje Josipa I. Trpnju 11. svibnja 1875. godine načelnik dr. S. Ferri pozdravio je kralja na hrvatskom jeziku. Kralj ga je tom prigodom odlikovao zlatnim križem za zasluge i proglašen je vitezom. U popisu liječnika u Dalmaciji za g. 1895. naveden je kao "privatni liječnik" s boravištem u Trpnju. U braku s Anom Radulić iz Stona imao je dva sina. Prvorođenac Antun krenuo je očevim stopama posvetivši se medicini. Drugi sin Juraj opredijelio se za pravo, označivši tako još jedno područje interesa budućih generacija obitelji Ferri.

Dr. Antun Ferri (Trpanj 1864. - Split 1948.)

Antun Ferri rođen je u Trpnju dana 26. rujna 1864. godine. Gimnaziju je pohađao u Splitu i Dubrovniku gdje je i maturirao. Studij medicine je započeo u Gracu, a završio u Beču g. 1888.²⁹ Tijekom studija u Gracu sudjelovao je u aktivnostima Akademskog zabavno-literarnog društva "Hrvatska" i bio biran u Upravni odbor. Od godine 1889. do 1909. radio je kao liječnik u Stonu, gdje je "uz teške fizičke napore, i u ono vrijeme, dok nije bilo puteva ni podesnih saobraćajnih sredstava, po danu i po noći morao da pješaći dok dođe do bolesnika".⁹ U popisu liječnika kojima su koncem prosinca g. 1894. poslane pristupnice i statuti Zbora liečnika kr. Hrvatske i Slavonije s molbom da pristupe u članstvo društva tijekom naredne godine naveden je dr. Antun Ferri kao sukr.(omni) lieč.(nik) Ston, Dalm.(acija), dakle kao privatni liječnik u Stonu.¹¹ To nas navodi na pretpostavku da je dr. Antun Ferri postao član Zbora liječnika istom g. 1895. ali mu se kao mnogima drugima g. 1894. uzimala kao početak članstva. Tako u imeniku članova Sbola liečnika kraljevina Hrvatske i Slavonije u Zagrebu za g. 1896. koji je objavljen u Liečničkom viestniku stoji "Antun Ferri, obćinski liečnik u Stonu (Dalmacija)" s naznakom 1894. kao godinom njegova pristupa u članstvo.¹² Identičan navod se ponavljao u tiskanim popisima članova iz godine u godinu.¹³ Prema istom izvoru proizlazi, da je dr. Antun Ferri ostao u Stonu kao općinski liječnik sve do g. 1911. ili 1912. te da je najvjerojatnije g. 1912. nastupio službu kao općinski liječnik u Splitu.¹⁴ To se dopunjuje s podatkom u rukopisu dr. Mate Šimunkovića pod naslovom *Liječnička komora u Splitu*, gdje stoji da je dr. Antun Ferri iz Splita bio izabran 18. veljače 1911. za potpredsjednika na mjesto dr. J. Račića.¹⁵ Dr. A. Ferri je g. 1907. bio među prvim članovima Slobodne organizacije liječnika kraljevine Dalmacije. Na glavnoj godišnjoj skupštini

ove udruge u Splitu 29. ožujka 1914. bio izabran za predsjednika.¹⁵⁻¹⁸ Godine 1914. su zaključci s godišnje skupštine objavljeni kao posebna brošura pod naslovom *Otvoreno pismo Dalmatinskim liječnicima*.¹⁵⁻¹⁸ No ratne su godine zaustavile rad i razvoj društva, a novonastale političke prilike iza rata odgađale su njegovu revitalizaciju. Tijekom g. 1919. na inicijativu dr. A. Ferrija počeli su se ponovno okupljati liječnici iz Splita i okolice. U izmijenjenim prilikama nakon Prvoga svjetskog rata A. Ferri je u svojstvu bivšeg predsjednika dana 13. studenog 1919. sazvao sastanak liječnika Splita i okolice sa ciljem da obnove rad i da rasprave o pristupanju Jugoslavenskom lekarskom društvu sa sjedištem u Beogradu. Pod njegovim predsjedavanjem je dana 7. svibnja 1920. donesena odluka o nastavku djelovanja udruge kao samostalnog društva liječnika Splita i okolice pod nazivom Slobodna organizacija liječnika Dalmacije. Izabrana je i nova uprava s dr. Josipom Arambašinom kao predsjednikom.¹⁵⁻²⁰

Dr. Antun Ferri obavljao je službu općinskog liječnika u Splitu najvjerojatnije do g. 1924., a od godine 1925. pa do g. 1948. vodi se u popisima članova Zbora liječnika kao privatni liječnik u Splitu. Politički

Dr. Antun Ferri

je pripadao Stranci prava pa kasnije Hrvatskoj stranci.² S prvom suprugom Terom r. Iveta (1863.-1890.), kćeri trpanjskog brodovlasnika Petra Ivete, imao je sina Stjepana (Trpanj 4. 10. 1889. - 12. 11. 1941.) koji je završio pravo i bio odvjetnikom. Nakon smrti prve supruge dr. A. Ferri se ponovno oženio. Druga mu je supruga bila Josipa (Bepa) iz poznate stonske obitelji Bandur. S njom je imao sina Rafu (r. 1899.) i kćer Anku.² Drugovao je s don Franom Bulićem i zanimao se za povijest. Bio je pretplatnik Vjesnika za arheologiju i historiju dalmatinsku od njegova prva broja.² U Jadranskoj straži objavio je članak pod naslovom *Podrijetlo uskočkih vojvoda Daničića*.^{21,22}

Njegovu smrt, u Splitu dana 11. rujna 1948. godine, zabilježile su kolege iz Podružnice Zbora liječnika Hrvatske u Splitu tekstom u Liječničkom vjesniku koji počinje slijedećim riječima: "Umro je dr. Ante Ferri, koji se je kao čovjek, kao liječnik i kao radnik istakao svojim rijetkim osebinama." Opisavši njegov rad u Stonu pisac nastavlja: "Zatim je dugi niz godina vršio svoj liječnički poziv u Splitu na dobro svojih bolesnika. Dr. Antun Ferri bio je liječnik koji je čitav svoj vijek posvetio svome bližnjemu. Za njega, koji je bio tihe prirode i skroman, a velikog znanja i bogat iskustvom, može se s pravom reći da je ispunio svoj životni zadatak kao liječnik".⁹

Dr. Rafo Ferri (Ston 1899. - Split 1969.)

Rafo Ferri sin dr. Antuna Ferrija, rođen je u Stonu 24. veljače 1899. godine, treća je generacija liječnika u obitelji Ferri. U Splitu je osim kraćih izbivanja, proveo svoj sveukupni životni i radni vijek.

Završivši osnovnu školu u rodnome Stonu, nastavlja školovanje 1909. godine u Klasičnoj gimnaziji u Splitu. Svih osam razreda i ispit zrelosti g. 1917. položio je s odlikom. Od 15. listopada 1917. do 28. listopada 1918. bio je u ratnoj službi u Austro-ugarskoj vojsci u obalnim postrojbama na Pelješcu. Krajem listopada 1918. sudjelovao je u "narodnoj revoluciji" i ustrojavanju Narodnog vijeća u Trpnju, a zatim je od 7. studenog do 23. prosinca 1918. služio u vojsci "Narodnog veća u Splitu... dobrovoljno kao revolucionar narodne vojske".^{2,23-25} Vrativši se iz vojske u siječnju 1919. upisuje prvi semestar akademske godine 1918/19. na Liječničkom fakultetu sveučilišta u Zagrebu. U rujnu 1921. godine poput mnogih zagrebačkih studenata prvih generacija, nastavlja studije u Beču. Promoviran je dana 7. travnja 1924.

Razdoblje od g. 1924. do g. 1944.

Diplomiravši, dr. Rafo Ferri se vraća u Split. Krajem travnja 1924. nastupio je jednogodišnji liječnički staž u splitskoj bolnici. Tijekom staža proveo je 15 dana na tuberkuloznom odjelu bolnice u Dubrovniku, te na psihijatrijskom odjelu bolnice u Šibeniku budući da splitska bolnica nije imala ove odjele. Pri koncu staža napisao je kako sam kaže "svoju prvu socijalnomedicinsku raspravu pod naslovom *Tuberkuloza u Splitu i asanacija grada*, koju je Dispanzer za grudne bolesti objelodanio u maju 1925. u formi brošure od 34 stanice." Očito je već tada dobro upoznao rad antituberkuloznog dispanzera u Splitu i odlučio da se posveti borbi protiv tuberkuloze, jednoj od najpogubnijih bolesti toga doba. U vrlo kratkom vremenu prikupio je i proučio podatke dostatne za prikaz kretanja tuberkuloze u Splitu od 1900. do 1924. Popratio ih je usporednim statističkim pokazateljima u odnosu na Beograd, Zagreb, Sarajevo i Ljubljano. Prikazao je podatke o pomoru od tuberkuloze po pojedinim mjesecima, a na tlocrtu grada označio je svako mjesto gdje je netko umro od tuberkuloze u razdoblju od g. 1914. do g. 1924. koristeći se službenim, ali kako je naglasio, nepotpunim i teško prikupljenim podacima. Uočio je da je tuberkuloza raširena po cijelom Splitu, ali da je najveći broj žrtava (upravo je tu riječ upotrijebio o.p.) u sjevernom dijelu Dioklecijanove palače, zatim slijede Veli Varoš, Radunica i neki manji predjeli. Pojavnost je povezao sa nehigijenskim stanovima i siromaštvom. Nije propustio prikazati pomor od tuberkuloze u odnosu na opći mortalitet. Premda u statusu liječnika stažiste imao je dovoljno znanja i samopouzdanja da na temelju takvih pokazatelja izradi prijedlog za asanaciju i regulaciju, založivši se za gradnju higijenskih radničkih i težačkih stanova, za pranje i polijevanje ulica, uređenje luke i obale, uzgoj nasada, za uređenje pristupa i samih lokaliteta, kako bi pučanstvo moglo uživati blagodati morskoga zraka i sunca na Marjanu, Mejama i Bačvicama. Nije zaboravio upozoriti na tvornicu cementa, zalažući se za njeno preseljenje ili preuređenje u drugu industriju "koja ne će proizvoditi dima ili bar ne toliko..."

U poglavlju *Antituberkulozna akcija* detaljno je prikazao rad Antituberkuloznog dispanzera u Splitu. Navodi da je u razdoblju od 1. kolovoza 1923. do 31. 12. 1924. obavljeno 4184 novih i 1460 ponovljenih pregleda. Između 4184 novopregledanih ustanovljeno je 2506 slučajeva raznih formi i stadija tuberkuloze, 848 s drugim plućnim bolestima dok je 810 pronađeno zdravim. Rentgenski je pregledana 3181 osoba. U dokazivanju tuberkuloze pregledavani su uzorci ispljuvka i mokraće, a radili su i biološke pokuse. Uz pomoć sestara pomoćnica pregledane

Prim. dr. Rafo Ferri

su 1662 kuće, gdje su bolesnici i njihove obitelji bili podučeni o održavanju higijenskih mjera predobrane. Dispanzer je kod stambenih vlasti često intervenirao za dodjelu boljeg stana ugroženim ili već zaraženim obiteljima. Uspjeh je nažalost bio slab zbog teške stambene krize. Osim toga dispanzer je pružio bolesnicima i pomoć dodjelom 25 toplomjera, 548 džepnih pljuvačnica, 200 boca ekspektoransa syruپی lacto-creosotici, 865 kg bakalareva ulja, 1100 kutija kondenziranog mlijeka. Izdano je 7495 letaka za propagandu i zdravstveno prosvjeđivanje. Razmišljajući o daljnjim koracima u borbi protiv tuberkuloze R. Ferri je prihvatio i doslovno citirao prijedlog dr. J. Arambašina koji se zalagao za izgradnju sanatorija na Malaški. Štoviše, Ferri je naglasio: "Taj sanatorij ne bi samo služio potrebama Splita i okoline nego i čitavoj državi, stoga bi za izgradnju sanatorija osim okolišnjih općina glavni sudionici imali biti Sred(išnji) Ur(ed) za Osiguranje radnika i Min(istarstvo) Narodnoga Zdravlja". U poglavlju *Pitanje nove bolnice* jasno se nazire da mladi liječnik Rafo Ferri posjeduje ne samo senzibilitet za statističko-epidemiološka ispitivanja i javnozdravstveno planiranje, već i za znanstvenoistraživački klinički rad. Očito ne bez razloga, jer to je doba

kada je tuberkuloza još velika nepoznanica. Stoga Ferri napominje da bi bolesnike koji imaju izgleda na uspješno liječenje valjalo "podvrgnuti pokusnom liječenju u posebnim bolničkim odjeljenjima. Ta su odjeljenja neophodno potrebna za odjeljivanje tuberkuloznih bolesnika u bolnicama, a osim toga pružaju široki teren za jedan sistematski rad u proučavanju te bolesti, e da se čim prije dopre do pozitivnih rezultata u liječenju te more ljudskoga društva." Budući da Splitska bolnica nema odjel za tuberkulozne bolesnike i staromodno je građena, a gravitira joj stanovništvo okolnog zadarskog i šibenskog područja, Ferri se već g. 1925. zalaže za izgradnju nove bolnice s paviljonima, među kojima i za tuberkulozu na već kupljenom terenu "između Poljičke ceste i druge uvale Firula".²⁶⁻³² Ferrijev prvijenac iscrpno je prikazan u Liječničkom Vjesniku.²⁷ Znatan dio svojeg kasnijeg života i rada posvetio je dr. R. Ferri realizaciji mjera koje je bio predložio i objavio upravo u ovoj studiji na početku svoje liječničke karijere. U ovoj raspravi simbolično je naznačen i njegov sveukupni budući rad na području razvijanja ftizeološke struke i službe u Splitu, uključujući spisateljski i publicistički rad koji obuhvaća znanstvene, zdravstvene, staleške, zdravstveno-prosvjetiteljske teme ali i opću nacionalnu povijest i povijest medicine (Prilog I.).³²⁻⁹⁷

Po završenom stažu dana 11. kolovoza 1925. dr. Rafo Ferri je bio postavljen za pomoćnog liječnika dr. Josipu Škariću s kojim će službovati do g. 1928. u Stalnoj bakteriološkoj stanici u Splitu. Dr. Škarić, utemeljitelj Bakteriološke stanice u Splitu od g. 1922. zabilježiti će da mu je dolazak dr. Rafe Ferrija znatno pomogao jer je: "...liječnik Ferri radio u stanici, a povremeno i sam zalazio u zaražena mjesta na terenu Dalmacije radeći na eradikaciji amebne dizenterije".²⁸ U Dalmaciji je tada bilo tifusa, paratifusa, bacilarne i amebne dizenterije, difterije, pjegavog tifusa, malteške groznice i malarije. Radeći u Bakteriološkoj stanici obavljao je R. Ferri i poslove karantenskog liječnika u luci. Sjećajući se toga vremena mnogo godina kasnije dr. R. Ferri je opisao svoju ulogu u svezi zaštitnih mjera koje su bile poduzete kada je u ljeti 1928. g. na otoku Krfu od kuge oboljelo 11 osoba: "...trebalo je i ovdje (u Splitu op.p.) poduzeti zaštitne mjere. No morali smo sve to raditi u tajnosti, jer je Dalmacija bila puna stranaca, pa da se ne bi poplašili i otišli. Dva puta tjedno morao sam poći da dočekam brod i pregledam putnike koji su dolazili s Krfa. Ali šef Pomorskog saniteta, kojemu je bila dužnost da zajedno sa mnom prisustvuje pregledu putnika, zatražio je od mene da se u slučaju pojave bolesti može povući. Morao sam mu dati pismenu privolu. "Znate" rekao mi je "ja imam porodicu".²⁵

Ferri je istodobno bio i pomoćni liječnik dr. Berkoviću u Antituberkuloznom dispanzeru u Splitu koji je počeo radom 1. srpnja 1923. godine. Dr. Škarić se sjeća : "Ferri je bio odličan liječnik, savjestan, pošten, s mnogo stručnog znanja i organizacijskih sposobnosti. Iako mi je bilo teško izgubiti ga u bakteriologiji, dolazio sam svim njegovim željama u susret znajući kako je tuberkuloza težak socijalni problem u Dalmaciji..."²⁸ Odlaskom J. Berkovića iz Dispanzera u privatnu praksu godine 1928., Ferri je naprije obavljao poslove vršitelja dužnosti šefa splitskog Dispanzera za grudne bolesti. Nakon položenog stručnog ispita kod Ministarstva narodnog zdravlja u Beogradu iste 1928. godine Rafo Ferri je imenovan šefom Antituberkuloznog dispanzera u Splitu. Na toj je dužnosti ostao do g. 1944.²⁵ Budući je ATD bio u sastavu Higijenskog zavoda, redovno je obnašao i funkciju zamjenika direktora.

Upravo 1928. godine splitski dispanzer uvodi tromjesečne i godišnje izvještaje o kretanju tuberkuloze u Splitu s ciljem upoznavanja broja ftizičara, bolesnika s otvorenom tuberkulozom pluća u gradu. Krajem su godine od gradskog zdravstvenog odjela dobili spisak umrlih od tuberkuloze, a posebno popis umrlih od tuberkuloze pluća pa su na temelju takvih podataka izračunali koliki je postotak umrlih za života bio pod nadzorom i u evidenciji dispanzera. Na temelju utvrđenog postotka evidencije i broja ftizičara evidentiranih u dispanzeru izračunavali su i približni ukupni broj ftizičara. Tako su mogli objektivnije ocijeniti uspjeh dispanzerskog rada u odnosu na postavljeni idealni cilj prema kojem dispanzer mora imati pod svojim nadzorom sve bolesnike s otvorenom tuberkulozom pluća na svojem području radi uspješnog provođenja socijalno-profilaktičkih mjera. Uz sav rad u dispanzeru Ferri u borbi protiv tuberkuloze osobitu pozornost posvećuje i zdravstvenom prosvjećivanju ne zazirući od objavljivanja u javnim glasilima.³⁸⁻⁴⁰ Polazeći od problema tuberkuloze, Ferri već tada zadire i u pitanja klimato- i talasoterapije sa željom da ih približi pučanstvu Splita i Dalmacije, nalazeći da njihova primjena može biti korisna, kako u borbi protiv tuberkuloze i nastojanjima za unapređenje zdravlja, tako za razvoj turizma.⁴¹⁻⁴⁷ Kao član Jadranske straže za grad Split (za tajnika Mjesnog odbora u Splitu izabran 9. travnja 1927.) Ferri je držao predavanja i pisao o ovim temama u istoimenom glasilu udruge. U Jadranskoj straži broj 2/1928. nalazimo njegov prilog *Za lječilišta uzduž Jadrana* (izvadak izvješća sa sjednice Saveza za unapređenje turizma na Gornjem Jadranu održanog 28. studenog 1927.), a u sljedećim brojevima u tri nastavka njegov članak *O značaju mora za zdravlje*.³⁴⁻³⁶ Znatno manji broj tuberkuloznih u Dalmaciji nego u drugim dijelovima države protumačio je i povoljnim djelovanjem klime, koja utječe na opće jačanje otpornosti organizma, ali i višim civilizacijskim normama

života i stanovanja te utjecajem dobre organizacije zdravstvene službe.³⁵ Prigodom trećeg pomorskopropagandističkog tečaja Jadranske straže održanog u Splitu od 1.-31. srpnja 1928. Ferri je, u dvosatnom predavanju, slušateljima govorio o moru kao izvoru zdravlja, naglasivši higijensku važnost kupanja i terapijsko značenje mora.³⁴⁻³⁶ Zbog povoljnog odjeka teme More kao izvor zdravlja, iste su godine, već u kolovozu, Ferrijevi članci tiskani u zasebnoj knjižici tj. svesku 5. Biblioteke Jadranske straže.³⁷ Na 35 stranica sa 22 slike Ferri je, u sedam poglavlja, izložio teorijske postavke o djelovanju mora na čovječje zdravlje i prikazao kako je more zdravstveno iskorišteno na tadašnjoj jugoslavenskoj obali.

Na poticaj R. Ferrija g. 1930. osnovano je Društvo za suzbijanje tuberkuloze u Splitu s ciljem okupljanja stručnjaka i laika oko uspješnije akcije protiv tuberkuloze. U tom je društvu Ferri od osnutka obavljao poslove tajnika. Uz djelovanje u Jadranskoj straži i Društvu za borbu protiv tuberkuloze u Splitu, angažirao se u radu staleških i stručnih društava. Na prvom sastanku Jugoslavenskog društva za rengenologiju i radiologiju sa međunarodnim učešćem (5.- 8. listopada 1930.), Ferri bio blagajnikom organizacijskog odbora, a izabran je 30. prosinca 1929. za blagajnika Upravnog odbora Liječničke komore Primorske banovine (Liječ vjesn Stal. gl.br.2 :1931; 53). S kolegom dr. Starčevićem sastavio je Pravilnike za Glavnu skupštinu, Odbor i Disciplinski sud. Uz dre Roića, Čurina i Petravića, Ferri je bio delegiran u mjesni odbor za organizaciju kongresa Jugoslavenskih i Sveslavenskih liječnika. Prigodom donošenja odluke o dodjeljivanju pismene zahvalnice Liječničke komore Primorske banovine članovima mjesnog odbora "čijem vrlom i neočekivanom maru i nastojanju ima se zahvaliti da je onako ogroman broj liječnika u razmjerno malom Splitu bio dobro smješten i kongres u redu proveden i na zadovoljstvo svih", na prvom mjestu bijaše naveden R Ferri.

Na II. izbornoj skupštini Liječničke komore Primorske banovine u Splitu 25. 3. 1931., kada je obnovljena Liječnička komora u Splitu, R. Ferri je ponovno izabran za blagajnika sa 117 glasova od ukupno 148 (LV Stal gl. 1931: pril. 5). Prigodom biranja nove uprave Komore g. 1934. Ferri je izabran za odbornika. U objavljivanim popisima članova Zbora liječnika ne nalazimo ime dr. Rafo Ferri sve do 1939. kada se u okviru HLZ objedinjuju sva liječnička udruženja Banovine Hrvatske. No, on posve opravdano članstvo u Zboru iskazuje kao kontinuitet članstva u Slobodnoj organizaciji liječnika u Splitu i Liječničkoj komori jer je svo to vrijeme sudjelovao u stručnim aktivnostima Zbora i objavljivao u njegovu glasilu Liječničkom vjesniku. Ferri se posvetio problemu

tuberkuloze.²⁸ Potvrdu tome Škarić je dokumentirano istakao već i u svom izvještaju o radu Higijenskog Zavoda u razdoblju od g. 1922. do g. 1932. slijedećim riječima : "Do 1933. postojao je na teritoriji Banovine Primorske samo jedan izolacijski odjel za tuberkulozne pri Banovinskoj bolnici u Šibeniku te dva Dispanzera za grudne bolesti, u Šibeniku i Splitu. Primjenjujući sve poznate suvremene terapijske i dijagnostičke metode osobito se istakao Dispanzer za grudne bolesti u Splitu svojim savršeno stručnim radom..."²⁹ Jedan od najmodernijih onodobnih postupaka koje je Ferri uveo bio je i umjetni pneumotoraks. Dotadašnji je općeprihvaćen način rada zahtijevao da se prvi pneumotoraks započne u bolnici. Radi toga su bolesnici morali čekati mjesecima red i na poziv putovati u udaljene i skupe sanatorije. Rafo Ferri je tome doskočio, uvjerivši tadašnjeg šefa-liječnika internog odjela splitske bolnice i dobivši nekoliko postelja na internom odjelu za tuberkulozne bolesnike. G. 1931. osnovao je i vodio (bez posebnog honorara) odsjek za tbc pri internom odjelu, koji se brzo razvio u veliki i samostalni bolnički odjel.²⁵ Budući da bolnica nije imala rentgenski aparat Ferri je kočijom vozio bolesnike na rendgenski pregled u Antituberkulozni dispanzer.³¹ U svojem poletu, posvećenosti liječničkom pozivu i entuzijazmu nije posustao ni nakon što se oženio 1933. godine Milom Chirighin. Nakon vjenčanja živjeli su u stanu na prvom katu kuće Milinog oca, u Tolstojevoj 20 u Splitu. Dobili su dvije kćeri Anitu i Lauritu te sina Antuna. Na istom katu bio je još jedan trosobni stan koji će Ferri pretvoriti u ambulantu. Nabavio je i rendgenski aparat pa je pored rada u ATD-u i volontiranja u bolnici obavljao i privatnu praksu.²² No i dalje je Ferri ostao socijalno orijentirani liječnik i vjeran sljedbenik Štamparove škole.²⁸

Sudjelovao je na Prvom jugoslavenskom kongresu protiv tuberkuloze (Brestovac 10. svibnja Ljubljana i Topolšćica 12. do 13. svibnja 1934.). U Brestovcu je prikazao svoje rezultate liječenja pneumotoraksom u Dispanzeru za grudne bolesti u Splitu, zalažući se za njegovu primjenu u svim dispanzerima u Jugoslaviji i ta svoja opažanja objavio iste godine odajući priznanje V. Čepuliću uz kojeg je taj postupak naučio.⁴⁸

U Ljubljani se predstavio s temom *Socijalno profilaktički rad antituberkuloznih dispanzera* naglasivši potrebu obuhvaćanja evidencije bolesnika s otvorenom tuberkulozom pluća, nadzora i skrbi za bolesnike i izvješćivanja o kretanju i stanju bolesnika, što je također objavio.^{49,50} Na istodobno održanoj godišnjoj skupštini Jugoslavenske lige protiv

tuberkuloze R. Ferri je obznanio uspjeh Splitskog društva za borbu protiv tuberkuloze u nastojanju da svoje administrativne troškove svedu na nulu. Kritičan prema blagajničkom izvještaju i prijedlogu budžeta Jugoslavenske lige bio je R. Ferri odlučan u odbijanju, u ime Splitskoga društva, pristupa u Jugoslavensku ligu, "jer su čvrsto odlučili da svaki, pa i najmanji prinos, upotrijebe za izgradnju skloništa za tuberkulozne u Splitu". Na II. jugoslovenskom kongresu protiv tuberkuloze u Sarajevu (30. 5. do 2. 6. 1936.) R. Ferri je bio suizvjestiteljem za temu *Kako da se organizira borba protiv tuberkuloze u Jugoslaviji*, a rad mu je objavljen u Zborniku radova s kongresa i u Vojnosanitetskom glasniku.⁵¹ Iznosi svoj prijedlog o organizaciji antituberkulozne službe i minimalni investicijski program za izgradnju mreže antituberkuloznih ustanova u tadašnjoj Jugoslaviji pozivajući se na predstojeće zakonodavne mjere. Naglasio je da taj zakon treba biti što jednostavniji i što realniji.⁵¹ Na istodobno održanoj IV. redovnoj god. skupštini Jugoslavenske lige protiv tuberkuloze u Sarajevu izabran je u Glavni odbor Lige. Godine. 1937. sveukupni rad dr. R. Ferrija na području ftizeologije ocijenjen je primjerenim za stjecanje statusa specijaliste, pa mu je Ministarstvo socijalne politike i narodnog zdravlja priznalo specijalizaciju za tuberkulozu.²³ Počinje proučavati i pisati o problemu ftizeorezistencije i ispitivati mogućnosti poboljšanja liječenja tuberkuloze transfuzijom krvi osoba otpornih na tuberkulozu. Proučava novu literaturu i iznalazi mogućnost kako da zamisli iskuša u vlastitoj praksi.

G. 1938., dozvolom Higijenskog zavoda, osnovao je Službu za transfuziju krvi u gradskoj bolnici u Splitu i rukovodio tom službom, pored svih ostalih redovnih dužnosti, sve do rata. Sam je obavljao izbor davatelja krvi, potrebne preglede i određivao krvnu grupu, a davatelje je opskrbljivao potrebnim legitimacijama. Pregledi su obavljani besplatno u prostorijama Higijenskog zavoda. Na Ferrijev je prijedlog i formalno osnovan Odsjek za transfuziju krvi pri Higijenskom zavodu. Odsjek je imao vlastiti pečat koji je uz Ferrijev potpis stavljan na legitimaciju davatelja kao jamstvo da je davatelj krvi zdrav i da ima određenu krvnu grupu. Lista davatelja sa točnim adresama bila je dostupna liječniku u bolnici za slučaj potrebe. Ferri je dolazio na telefonski poziv u bolnicu, bez obzira na doba dana ili noći, i primitivnom aparaturom osobno bi obavio transfuziju svježe krvi. Za taj posao ni Ferri, a niti službenik dispanzera koji je vodio cjelokupnu administraciju oko davatelja i transfuzija, nisu primali nikakve nagrade. Tih transfuzija nije bilo puno, svega nekoliko mjesečno jer je krv davana rijetko, uglavnom prigodom velikog gubitka krvi.²⁵ O rezultatima svojih istraživanja o učincima transfuzije krvi zdravih davatelja bolesnicima s tuberkulozom Ferri

izvješćuje na dva kongresa i objavljuje ih u dva izvorna članka.^{54,55} Smatrao je da bi se, ukoliko postoji neka rezistencija vezana uz krv koja je glavni nosilac raznih imunoloških osobina, transfuzijom ftizorezistentne krvi moglo utjecati na liječenje tuberkuloze. Polazeći od shvaćanja prema kojem su limfociti nositelji ili pratitelji otpornosti, pitao se može li se na liječenje tuberkuloze utjecati mijenjanjem endokrinološkog ili imunološkog sustava u organizmu bolesnika. Ferri je pokušao provjeriti ovu tezu u vlastitoj praksi koncem 1938. i početkom 1939. ne samo u Splitu već i za boravka u Zagrebu i Beogradu. Opažanja na prvih 12 slučajeva objavljuje godine 1940.^{63,64} Usporedivši osobine davalaca i njihove krvne slike zaključio je da su limfociti nositelji ili pratitelji ftizorezistentnih elemenata u krvi. Svoje je mišljenje potkrijepio stavovima Bergela, Aschoffa i Mucha. Zainteresiran za metodu endokavitarne aspiracije u liječenju kaverni plućne tuberkuloze opširno je prikazao u dva članka koji donose teorijsku podlogu te instrumentarij i tehnike za praktičnu primjenu te metode.^{58,59} Iste godine objavljuje vlastita iskustva s endovenskom punkcijom.⁶⁰ Našavši se u situaciji da mora sam vaditi krv jer nije imao pomoćnika, a radeći pritom s crvenim naočalama za akomodaciju kako bi odmah mogao nastaviti s rentgenoskopijom, Ferri je zapazio da vene dolaze jače do izražaja pa je zaključio da bi se ova pojava mogla u praksi iskoristiti kod slabo vidljivih vena.

Ostajući dosljedan ideji podučavanja piše i popularno-stručne članke o krvnim grupama i tehnici venepunkcije.^{60,67} Privukla ga je i ideja o timusu kao endokrinološkom organu koji mobilizira limfocite.⁶⁹ Podatke iz literature nastojao je sam iskušati pa kako nije mogao primjeniti "timusne hormone" pokušao je limfocitozu izazvati primjenom acetilholina.⁶⁹ I dalje je redovit na stručnim sastancima i kongresima. Objavljeno je njegovo predavanje o organizaciji ATD-a, održano u Lipiku na Petom jug. kongresu protiv tuberkuloze 28.-29. svibnja 1939.⁶² Izvjestio je o rezultatima ankete o radnim uvjetima, posebice s obzirom na izloženost rentgenskim zrakama i bacilu tuberkuloze u antituberkuloznim dispanzerima u Jugoslaviji. Ocijenivši stanje nepovoljnim postavio je konkretne zahtjeve za bolju zaštitu dispanzerskih liječnika.⁶² Objavio je prikaze dviju Čepulićevih publikacija koje su predstavljale sumaciju dvadesetogodišnjih napora u suzbijanju tuberkuloze.^{65,66} Uz glavnu godišnju skupštinu HLZ održana je 1940. godine i konferencija "O klimatoterapiji i unapređenju turizma". R. Ferri je, u suradnji sa dr. Ljubomirom Leticom, govorio o učinku kupanja i sunčanja na ljudski organizam.⁶¹ U knjižici *Klimatologija našeg mora*, sa svim prilogima toga skupa, obuhvaćeni su klimatologija, balneologija, helioterapija Jadranskog mora, biološko djelovanje talasoterapijskih čimbenika, te kurativna i prevencijska talasoterapija.⁶¹

U više je navrata posjećivao vodeće ustanove za liječenje tuberkuloznih bolesnika u Zagrebu, Golniku i Beogradu. Godine 1940. prvi je put posjetio Institut Forlanini u Rimu gdje mogao na pravom mjestu upoznati instrumentarij i tehniku endokavitarne aspiracije po Monaldiju čije je članke godinu dana ranije iscrpno prikazao u Liječničkom vjesniku. Osim toga i nadalje ga privlače povijesne teme, od pitanja slavenstva, putovanja Marka Pola do svetačke toponomije u dalmatinskom primorju. Zanima se i za razvoj znanstvene terminologije.^{52,53,56,57}

Drugi svjetski rat dr. R. Ferri proživljava u Splitu nastavljajući borbu s tuberkulozom u dispanzeru i bolnici. U razdoblju 1941.-45. surađuje u ilegalnom protufašističkom otporu; pregledavao je omladince prije odlaska u partizane, podupirao i besplatno liječio njihove porodice. U svome su stanu skrivali jednu Židovku, pa je obitelj bila veoma prestrašena kad je R. Ferriju naloženo da u svojoj ordinaciji rendgenom pregleda neke njemačke oficire.^{22,24} Zbog pogoršane epidemiološke situacije dr. Ferri dobiva u staroj bolnici dvije sobe za tuberkulozne bolesnike pa je g. 1944. Plućni odjel bolnice počeo samostalno djelovanje.³¹

Razdoblje od g. 1945. do g. 1969.

Poslije 1944. godine napustio je dužnost šefa ATD-a. Od novih je vlasti preuzet u državnu službu kao šef Plućnog odjela Opće bolnice u Splitu. Na toj dužnosti ostaje do umirovljenja g. 1962. Bio je prvi predsjednik sindikalne podružnice Bolnice na Firulama. Neko je vrijeme bio članom Zdravstvenog savjeta NOO-a. Biran je i za savjetodavnog referenta za tuberkulozu Oblasnog NO-a u Splitu. Zbog naglog porasta broja oboljelih od tuberkuloze tijekom zadnjih ratnih, te prvih poratnih godina (tada je u Splitu umiralo od tuberkuloze godišnje oko 200 osoba) dr. Ferri se morao izboriti za povećanje broja postelja na svom odjelu. U srpnju 1946. g. uspio je preseliti Plućni odjel bolnice na treći kat velikog paviljona na Firulama i povećati kapacitet odjela od 30 na 75 postelja, ali kako je zapisao "sa vrlo manjkavim kadrom i inventarom, koji se nije mogao nabaviti niotkud".²⁵ U početku je dr. Ferri bio jedini liječnik na odjelu, a radio je uz pomoć dviju sestara redovnica i jedne čistačice. "Prvi se inventar sastojao od rashodovanih stvari iz potkrovlja stare bolnice i podruma Doma zdravlja te pozajmljenih predmeta iz Dispanzera za grudne bolesti i Higijenskog zavoda. Od radnih prostorija imali smo najnužniji inventar samo za ambulantu, gdje su se vršile injekcije,

pneumotoraksi i punkcije, a nakon par dana uspjeli smo sakupiti i najnužniji inventar za mali laboratorij. Za bolesničke sobe se skupljalo inventar odasvud. U početku je većina bolesnika ležala na madracu na podu, a mjesto noćnih ormarića su služile drvene kutije, u kojima su dolazile limenke kondenziranog mlijeka od UNRA-e, a same limenke su se rabile mjesto pljuvačnica. Postepeno se popunjavao naš inventar, osobito sa predmetima iz drugih odjela, jer kad bi ovi dobivali novi inventar, onda su Plućnom prepustili stari, koji bismo uredili i bojadisali tako da je svaka soba imala raznolike krevete, ormariće i stolice. Jedan stari rendgen za dijaskopiju dobili smo tek godinu dana nakon preseljenja, tj. iza kako su se i neka druga odjeljenja odlučila preseliti na Firule. Dotle smo naše plućne bolesnike, dvaput tjedno vozili kamionima na Higijenski zavod radi rendgenskog pregleda..."²⁵ Vođen željom da svoj Odjel razvije u suvremen ftizeološki bolnički centar dr. Ferri se postupno izborio za povećanje broja kreveta, za još jednog liječnika-sekundarca i prvi rendgenski aparat za dijaskopiju. Formirao je priručni laboratorij, ustrojio arhivsku dokumentaciju pacijenata te ambulantu za pneumotoraks, vodeći računa da pacijentima pruži i mogućnost kirurškog liječenja, (od paljenja priraslica po Jacobaesu do pneumolize i torakoplastike). Od 1953. godine imali su uz odjel i vlastitu operacijsku dvoranu u kojoj su radili kolapsoterapiju, pneumolize, torakoplastike.

Međutim, zbog novih dostignuća u liječenju tuberkuloze nova operacijska dvorana, kako piše Ferri, nije bila korištena za operacije nego za novu dijagnostičku metodu - za bronhoskopije, "koje su se godinu dana ranije bile počele vršiti u našem odjelu."²⁵ Po želji bolničkog kirurga slučajevi za operacije, uglavnom resekcije, i nadalje su upućivani u udaljeni kirurški odjel "s time da će jedan bolnički kirurg vršiti te operacije i na plućnom odjelu, netom se na Firulama izgradi novi kirurški paviljon..."²⁵ Dr. R. Ferri je s jednakom pozornosti nastavio rad na uvođenju i ispitivanju nekirurških metoda u liječenju tuberkuloze jer kolapsoterapija nije riješila problem terapije tuberkuloze, Ferri je i nadalje podržavao liječenje transfuzijom krvi ftizorezistentnih osoba, primjenu timusa teleta u hrani u svrhu hormonske terapije i prehranu bogatu purinom i nukleinom, upotrebu olovnih preparata u minimalnim količinama, polazeći od činjenice da je uočeno kako slične uvjete u organizmu stvara kronično otrovanje olovom.

U svibnju 1945. godine dobio je od Vojnog zavoda za transfuziju (NOV) veću količinu konzervirane krvi u znanstvene svrhe. Vratio se problemu ftizorezistencije i napravio je 105 transfuzija kod tbc bolesnika. O rezultatima tih transfuzija izvjestio je g. 1946. na VI. kongresu ftiziologa

Jugoslavije u referatu pod naslovom *Prilog traženju novih puteva u liječenju tuberkuloze*. Svojim zanimanjem za transfuziju osobno je pridonio preustrojtstvu službe za transfuziju krvi u Splitu i osnivanju Stanice za transfuziju krvi u Bolnici. Zainteresirao se i za mogućnost terapijske primjene rendgenskog zračenja. Na temelju opažanja da dispanzerski personal koji radi kod rendgena ima povećan broj limfocita i otpornost prema TBC, Ferri je smatrao da bi oprezno rendgensko zračenje moglo biti terapijski korisno. Objavio je rezultate ispitivanja učinka inhalacija benzola što je prekinuo nakon otkrića streptomicina (Zbornik referata VI. kongresa ftiziologa Jugoslavije, Beograd 1947. str. 49-55). Zahvaljujući njegovu sustavnom interesiranju za nova terapijska dostignuća splitska je bolnica bila jedna od prvih u zemlji u kojoj se već g. 1948. počelo s primjenom streptomicina. Indikacije su bile strogo sužene na milijarnu tuberkulozu, tuberkulozni meningitis i kasnije na težak primarni kompleks kod djece mlade od 2 godine. Liječenje streptomycinom bilo je ograničeno na omladinu do navršenih 18 godina te gravidne žene sa spomenutim oblicima tuberkuloze (Neubauer, R: Akcija za liječenje streptomycinom. Tbrklz 1949;1(3-4):495-96). Među ovlaštenim ustanovama koje su dobijale streptomycin iz ove pošiljke bio je i dječji odjel Bolnice u Splitu (s 15 postelja) u kojoj je ustrojen supcentar za stručno-praktično i znanstveno praćenje akcije primjene streptomicina u liječenju tuberkuloze. Na Prvom znanstvenom sastanku ftiziologa Hrvatske u Opatiji 1949. g. dr. R. Ferri je pred 102 učesnika iznio pregled svojih rezultata liječenja streptomycinom (Midžić, S. Naučni sastanak ftiziologa Hrvatske održan u Opatiji 1949. Tbrklz 1950;2(1-2):153-7.). Slijedila su otkrića i sve šira upotreba novih antituberkulotika, što je u konačnici imalo za posljedicu da se s vremenom kirurška terapija tuberkuloze našla u drugome planu.

Novi problem s kojim su se suočili ftiziolozi u svijetu, a vrlo brzo i kod nas, bila je rezistencija bacila tuberkuloze na streptomycin. Dr. Ferri je sudjelovao u raspravi o rezistenciji na streptomycin na III. poslijeratnom kongresu ftiziologa Jugoslavije u Opatiji, 1.-4. listopada 1950. Opisao je svoje pokušaje nadvladavanja rezistencije na streptomycin (javljala se u 1-2% primijenjenih bolesnika) davanjem acetilholina.²⁷ Povoljnu reakciju protumačio je parasimpatikomimetskim značajkama acealholina te njegovim izazivanjem limfocitoze jer je odranije držao limfocite nositeljima ftizorezistencije.⁷² Ispitujući epidemiološku situaciju u pogledu tuberkuloze usporedio je anketni sustav ispitivanja proširenosti tuberkuloze primijenjivan u Savskoj banovini (Malojčić 1935), sustavno fluorografiranje cjelokupnog pučanstva u Mecklenburgu (Hohlfelder 1939) s vlastitim sustavom postotka evidencije o kojem je pisao još

1936. godine u Glasniku CHZ.⁷¹ Po Ferriju epidemiološki su mnogo značajniji "otvoreni" nego li "aktivni" slučajevi tuberkuloze budući su upravo oni pravi izvor infekcije. Pokazao je da je "fizički indeks" tj. postotak ftizičara (bolesnika sa svim oblicima "otvorenih" i fakultativno "otvorenih" tuberkuloza pluća) prema ukupnom stanovništvu bolji parametar rada protutuberkulozne službe nego praćenje bilo morbiditeta, bilo mortaliteta. "Vratio se i svojem interesu za utjecaj klime i neurovegetativnog sustava čovjeka u odnosu na pojavu bolesti, što je rezultiralo člankom u uglednom švicarskom časopisu.⁷⁴ Prikaz i osvrt na ovaj Ferrijev članak objavio je iste godine prof. dr. V. Čepulić u Liječničkom vjesniku. U poratnim je godinama, uz redovnu službu u bolnici, R. Ferri svakodnevno obavljao 80 - 100 rendgenskih pregleda dispanzerskih bolesnika u Centralnom ATD-u pri Higijenskom zavodu i to od 11 do 15 sati. Oštećenjem ionizirajućim zrakama zbog prekomjernog izlaganja pri radu objašnjena je pojava fibrosarkoma g. 1949.²⁵ Odlukom Saveznog zavoda za narodno zdravlje i rješenjem od 3. ožujka 1954. dr. Rafo Ferri, je kao liječnik specijalista unapređen u zvanje primarius. Dolazak mlađih kolega postupno je oslobađao Ferrija od prekomjernog rada u dispanzeru. To mu je omogućilo da još više vremena posveti stručnom, znanstvenom i organizacijskom radu u bolnici. Svečanim otvorenjem Paviljona za tbc "stvarno je bila otvorena era izgradnje čitave bolnice na Firulama".²⁵ Pri useljenju, u veljači 1959. godine, u paviljonu je bilo 140 postelja, ali je ubrzo povećano na 166. Bilo je to ostvarenje zamisli koju je Ferri objavio još g. 1925. pa se može reći da je paviljon za plućne bolesti ujedno i Ferrijevo životno djelo. Objavio je članak u kojem objedinjuje svoje interese za povijesnu epidemiologiju u funkciji razumijevanja utjecaja klime na neurovegetativni sustav, na patofiziologiju tuberkuloze i relevantnosti njihovih interakcija za terapiju tuberkuloze.⁸⁴ Obuhvatio je razdoblje od 50 godina sa ukupno 5103 bolesnika. Pokušavajući unaprijediti dijagnostiku tuberkuloze ispitivao je mogućnost određivanja dubinskog položaja kaverne i drugih okruglih patoloških promjena i stranih tijela pomoću obične dijaskopije.⁸⁵ Izračunavanje dubinskog položaja kaverne na temelju dijaskopije nazvao je tomoskopija, uporedivši je s tomografijom.

Početkom g. 1959. dr. R. Ferri je primljen u članstvo Međunarodne unije protiv tuberkuloze (IUAT) u Parizu. Prof. Selman A. Waksman, otkrivač streptomicina i dobitnik Nobelove nagrade je, putujući po Jugoslaviji posjetio 5. rujna 1959. plućni odjel Bolnice u Splitu (slika). U rujnu 1959. sudjelovao je Ferri na kongresu IUAT u Carigradu. Waksman je pomogao Ferriju u dobijanju novčane potpore kako bi sudjelovao na Kongresu IUAT u Torontu g. 1961. (slika). Ista mu je stipendija omogućila

posjet više većih bolnica i najvažnijih znanstvenih instituta za medicinska istraživanja, uključujući i onaj u Bethesdi. Ferrijeva je pozornost usmjerena na rad istraživača koji su se bavili problemom raka i stoga je kako piše "tom prigodom pokrenuo pitanje o potrebi naučnog istraživanja intestinalne flore sisavaca, radi njene funkcionalne analogije sa mikrobiološkom florom humusa (u kojoj su zadnjih godina otkriveni brojni antibiotici)."²⁵ Na XII. kongresu ftizeologa Jugoslavije u Budvi g. 1962. prikazao je rezultate ispitivanja obavljanih tijekom g.1961. u laboratoriju Plućnog odjela u Splitu u svezi rezistencije bacila prema tuberkulostaticima pojedinačno i prema trojnoj kombinaciji lijekova (STM, INH i PAS). Na temelju provedenog istraživanja zaključio je "da je opravdano da se uz uobičajeno pojedinačno ispitivanje uvede i ispitivanje njihovog sveukupnog djelovanja u trojnoj kombinaciji - SIP".⁸⁶

Pri kraju radnoga vijeka Ferri se mogao zadovoljno osvrnuti na rezultate postignute u borbi protiv tuberkuloze, ali i zabrinuto zagledati u novi bič bolesti - rak pluća, koji je zaprijetio čovjeku... Budući da, kako piše "tuberkuloza u svijetu opada, pa i kod nas, a da naprotiv rak raste, i mi na plućnom odjelu sve to više nailazimo na slučajeve plućnog raka", Ferri usmjerava rad i razvoj odjela ka rješavanju problema raka. Zadovoljno bilježi da je dijagnostika na odjelu prilično svladana, da se uz pomoć rendgenologa i histologa primjenjuju sve moderne dijagnostičke metode, dok je u terapiji potrebna suradnja sa kirurškim odjelom i Onkološkim dispanzerom.²⁵ I dalje ga zanimaju humanistički, povijesnomedicinski i filozofski aspekti medicine. Na II. kongresu liječnika Hrvatske godine 1961. govorio je o temi *Od medicinske etike do preventivne i socijalne medicine*. Premda je koncem g. 1962. je umirovljen, dr. R. Ferri ostaje i nadalje stručno aktivan. Sve češće se javlja i s povijesnomedicinskim priložima, bilo u formi predavanja ili članaka koje objavljuje u stručnim i znanstvenim publikacijama.^{70,75,79-96} U Splitu na Prvom sastanku pneumo-ftizeologa Dalmacije g. 1964. govori o povijesti dotadašnjeg razvitka antituberkulozne službe u Dalmaciji, počevši s osnutkom prvog antituberkuloznog dispanzera u Splitu g. 1923. (Tbrklz 1965;17(1-6):287). O poljičkoj je republici pisao u dnevnim listovima, a godine 1968. izradio je vrijedan prilog tiskan posthumno g. 1971.⁹⁷ Dr. Rafo Ferri je bio aktivni član Sekcije za povijest medicine Zbora liječnika Hrvatske, Naučnog društva za historiju zdravstvene kulture Jugoslavije, Društva Poljičana i Matice Hrvatske od njena osnutka u Splitu g. 1953. do konca života. Primio je brojna priznanja. Godine 1964. bio je odlikovan Ordenom Republike sa srebrnim vijencem. Preminuo u Splitu dana 22. kolovoza 1969. godine.^{2,23-30}

Iz kratkog in memoriam objavljenog u Liječničkom vjesniku izdajamo: "Bio je intelektualac velike erudicije, koji je s knjigom živio do posljednjeg daha svog života... Smrću dra Ferrija zdravstvo Dalmacije izgubilo je jednog od svojih najpoznatijih i najzaslužnijih liječnika, a Pneumoftizeološka sekcija u Splitu svog najeminentnijeg i uglednog člana."²⁶ Vinko Velnić oprostio se od dr. R. Ferrija u ime jugoslavenskih povjesničara medicine slijedećim riječima: "Svojom impozantnom pojavom, širokom kulturom i erudicijom kao i dostojanstvenošću nastupa u predavanju i diskusiji svratio je tada (1963. g. op.p.) pažnju svih prisutnih posjetilaca Naučnog sastanka... Svoj "curriculum vitae" proveo je u Splitu i kao liječnik, stvarno poklonio je svoj život Splitu. Tog poklona njegova liječničkog rada Split će se vječno sjećati jer je on svojom liječničkom spremom, radom i zalaganjem podigao Split od pionirskih početaka u najsuvremeniji Antituberkulozni centar... U tradiciji je starih liječnika Dalmacije da nisu bili samo liječnici, već i predstavnici, više puta i nosioci općeg kulturnog života kraja u kojem su živjeli. I dr. Ferri izgradio je svoj duhovni profil u duhu tih tradicija, njemu inače i familijarnih. Kulturna sfera njegova interesa kao i dijamant njegovih aktivnosti bio je širok i raznolik. U tom šarolikom spektru najviše je odskakala ljubav prema lokalnoj povijesti i kulturnoj historiji kraja iz kojeg je nikao, Dubrovnika, kao i kraja u kom je, osim djetinjstva, proveo sav svoj život, Splita. Iz te ljubavi prema prošlosti izvirala je i njegova ljubav za našu medicinsku prošlost.... Povorka, koja je s posmrtnim ostacima krenula 24. augusta iz kuće u vječno prebivalište u Trpanj na Pelješcu, zaustavila se na splitskom grobištu, Lovrincu, da mu kolege kao i predstavnici medicinskih i kulturnih ustanova na rastanku sa Splitom i prije zadnjeg zbogom kažu: toplo hvala..."

IZVORI, LITERATURA I GRAĐA ZA BIBLIOGRAFIJU:

1. Glavina F. Trpanj, prošlost i sadašnjost, Spomenici. Trpanj 1989:31, 34 -35.
2. Glavina F. Obitelj Ferri. Rukopis na uvid dobrotom autora.
3. Skurla S. Ragusa, Cenni storici, Zagreb, 1876:145-147.
4. Garimberti C. Diario storico Del viaggio di S.M.I.e R. Ap. Francesco Giuseppe I. a Trieste, Gorizia, Venezia, in Istria, in Dalmazia ed a Fiume nei mesi di Aprile e Maggio dal 1875, Zadar 1877:538. cf 1.
5. Diploma u obiteljskoj arhivi.
6. Povelja od 27. svibnja 1875. u obiteljskoj arhivi.
7. Popis liječnika u Dalmaciji (1895), rukopis u Arhivi Odsjeka za povijest medicinskih znanosti HAZU u Zagrebu (u daljnjem tekstu Arhiv OPMZ HAZU).
8. Laszowski E.(ur), Znameniti i zaslužni Hrvati 925 -1925. Zagreb, 1928.

9. Anonimno. Podružica Zbora liječnika u Splitu. Dr. Ante Ferri, Liječ Vjesn 1948; 70: 358.
10. Barčić E. Izvještaj o radu Akademskog zab. lit. društva "Hrvatska" u Gracu. U: Almanah Zvonimir za godinu 1886, str. 27-42.
11. Arhiv OPM HAZU
12. Rakovac L. Imenik redovitih članova. Sbor liječnika kraljevina Hrvatske i Slavonije od g. 1874. do g. 1899. Spomen knjiga. Zagreb: Sbor liječnika, 1899:106.
13. Imenik članova "sbora liječnika kraljevina Hrvatske i Slavonije" u Zagrebu za 1896. Liječ Vjesn 1896;18: Prilog 1.
14. Imenik članova Zbora liječnika kraljevina Hrvatske i Slavonije za godinu 1912. Prilog k broju. Liječ Vjesn 1913, 35:6.
15. Šimunković M. Liječnička komora u Splitu. Rukopis u Arhivi OPM HAZU, str. 3.
16. Šimunković M. Kratka povijest Slobodne organizacije liječnika za Dalmaciju, Liječ Vjesn 1955; 77: 342 - 346.
17. Grmek M. D. Proslava 50. godišnjice osnutka Slobodne organizacije liječnika Dalmacije. Liječ Vjesn 1957; 79: 9-10, 441- 445.
18. Šimunković M. Povijest slobodne organizacije liječnika Dalmacije, Liječ Vjesn 1957; 79: 9-10, 446 - 457.
19. Kraljević Lj. Osvrt o razvoju Slobodne organizacije liječnika Dalmacije od 1907. do 1939. i Podružnice ZLH u Splitu od 1939. do 1973. U: Keros P. (ur), Zbornik liječnika Hrvatske 1874 -1974. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske, 1974 :175-182.
20. Kraljević Lj., Juretić M., Grabovac A., Rošin A. Kronološki prikaz osnivanja i razvoja "Slobodne organizacije liječnika kraljevine Dalmacije", Med Annali 1987 ;13:161-166.
21. Ferri A. Podrijetlo uskočkih vojvoda Daničića. Split, Jadranska straža 1936;14:109-110.
22. Ergcegović Anita, pismo naslovljeno B. Belicza od 31. kolovoza 1996. dopunjeno preslikom dokumenata dr. Stjepana i dr. Rafe Ferrija, uključujući preslik popisa radova kojeg je za života sastavio R. Ferri te nekoliko fotografija.
23. Preslik dokumenta "Banovina Hrvatska. Službenički list" g. 1937.
24. Ercegović Anita, pismo naslovljeno B. Belicza od 4. listopada 1996.
25. Ferri R. Autobiografija. Split 13. veljače 1962. Preslik dobiven dobrotom gđe A. Ercegović. Original u obiteljskoj ostavštini.
26. Krvavica - Volarić K. In memoriam. Prim. dr. Rafo Ferri. Liječn Vjesn 1969; 91:1248.
27. Čepulić V. Dr. R. Ferri: Tuberkuloza u Splitu i asanacija grada. Liječn Vjesn 1925; 47: 429-430.
28. Škarić J. Uspomene jednog liječnika, Split 1965.
29. Škarić J. Izvještaj o rezultatu desetgodišnjeg rada Higijenskog zavoda u Splitu, bivšeg Instiuta za malariju (Higijenskog zavoda) u Trogiru i područnih socijalno-medicinskih ustanova u Primorskoj banovini. Split, Higijenski zavod, 1933.
30. Velnić V. Primarius dr Rafo Feiri (24. II 1899. - 22. VIII 1969.). Acta historica med.phram.vet. 1969; 9:297-299.
31. Giunio N. Odjel za plućne bolesti. u:Uglešić B. (ur),190 godina splitske bolnice, Split 1984: 80 -83.
32. Storch O. Srdjela i haringa - jedna poredba s osobitim obzirom na jadransku

- srdjelu. (preveo R.F.) Zadrukar (Split) 1918: (9-10).
33. Ferri R. Tuberkuloza u Splitu i asanacija grada, Split, nakladom Dispanzera za grudne bolesti, 1925.
 34. Ferri R. More kao izvor zdravlja (I dio) *Jadr straža* 1928; 6(3)
 35. Ferri R. More kao izvor zdravlja (II dio) *Jadr straža* 1928; 6(4):
 36. Ferri R. More kao izvor zdravlja (III dio) *Jadr straža* 1928; 6(5):
 37. Ferri R. More kao izvor zdravlja. Split, nakladom Jadranske straže, 1928.
 38. Ferri R. Borba protiv tuberkuloze, *Novo doba* 2.III.1928.
 39. Ferri R. Liječenje tuberkuloze. Važni državni sanatorijumi i oporavilišta. *Novo doba* (Split) 1928; 11(32):5
 40. Ferri R. Tuberkuloza u Splitu. *Novo doba* (Split) 23.VIII 1929.
 41. Ferri R. Spomenik Grguru Ninskom i higijenske potrebe grada. Povodom rasprave o položaju spomenika. *Novo Doba* (Split) 1929; 12(3):2.
 42. Ferri R. Stari Ston. *Dubrovnik* (Dubrovnik) 1929; 1 (6):194-197.
 43. Ferri R. Kuga na brodovima. *Jadr straža*, 1930; 8(2):41-43.
 44. Ferri R. Osiguranje pomoraca u nesretnim slučajevima. *Jadr straža*, 1930; 8(3):70.
 45. Ferri R. Realni uvjeti za razvoj turizma. *Jadr straža*, 1931; 9 (7Prig):2.
 46. Ferri R. Svjetski pravopis i pismo. *Liga naroda*, 1932; 2(6-7):4, 73-74
 47. Ferri R. Klis i njegovo značenje za našu nacionalnu historiju na primorju. *Jadr straža*, 1933; 11(6):213-216.
 48. Ferri R. Aplikacija pneumotoraksa u dispanzerima. *Liječn vjesn* 1934; 56:550-2
 49. Ferri R. Socijalno profilaktički rad ATD-a, *Liječn vjesn* 1934; ZP/12.
 50. Ferri R. Socijalno profilaktički rad antituberkuloznih dispanzera (hrv) *Zdr vestn* 1934; 6:99-105.
 51. Ferri R. Kako se organizuje borba protiv tuberkuloze u Jugoslaviji. (ćir) *Vojnsan glasnik* 1936; 7(dodatak 2):103-106.
 52. Ferri R. Klis u prošlosti i sadašnjosti. Split, Savez za unapređenje turizma, 1936.
 53. Ferri R. O slavenstvu Istočnih Gota. *Obzor* (Podlistak) Zgb 18.07.1936
 54. Ferri R. Problem transfuzije ftizorezistentne krvi. *Liječn vjesn* 1938; 60:781-782+ 833.
 55. Ferri R. Problem transfuzije ftizorezistentne krvi. *Liječn vjesn* 1938; 60:833.
 56. Ferri R. Svetačka toponomastika u dalmatinskom primorju. *Jadr straža* 1938; 16(6):262.
 57. Ferri R. Marko Polo i njegova putovanja. *Jadr straža* 1938; 16(10): 414-417.
 58. Ferri R. Prikaz članka Monaldi, V. Endokavitarna aspiracija u liječenju kaverni. *Liječn vjesn* 1939; 61:672.
 59. Ferri R. Prikaz članka Bottari G, Babolini G. Instrumentarij i tehnika za primjenu postupka Monaldijeve endokavitarne aspiracije. *Liječn vjesn* 1939; 61:672-673.
 60. Ferri R. Prilog tehnici intravenozne punkcije kod nevidljivih vena. *Med-farmac pošta* 1939; 5(11-12):289.
 61. Letica, Lj., Ferri, R.: Djelovanje klime našeg mora na čovječji organizam, u "Klimatoterapija našega mora" sv. 75-78. Medicinske biblioteke HLZ, Zagreb 1940.
 62. Ferri R. O radnim uslovima u antituberkuloznim dispanzerima *Ftiz glasnik*

- 1940;3(sv.I):37-47.
63. Ferri R. Prilog ispitivanju transfuzije ftizorezistentne krvi. Liječn vjesn 1940;62:187-191.
64. Ferri R. Prilog ispitivanju transfuzije ftizorezistentne krvi. Liječn vjesn 1940;62:241.
65. Ferri R. prikaz članka Čepulić, V. Statistički podaci o tuberkulozi u Banovini Hrvatskoj. Liječn vjesn 1940;62:513-514.
66. Ferri R. Prikaz članka Čepulić, V.: Naša nastojanja u borbi protiv tuberkuloze. Liječn vjesn 1940;62:625-627.
67. Ferri R. Krvne grupe i njihova primjena. Med-farmac pošta 1940;6(1-2):2-8.
68. Ferri R. Dr. Joso Arambašin: Prinovljeni liječnički rječnik. Pitanje naše naučne terminologije. Novo doba, 1940;23(298):10.
69. Ferri R. Prikaz članka Boriskov C, Sladović L. Timus kao endokrim organ. Liječn vjesn 1941;63:233.
70. Ferri R. Historijski podaci o kugi u našim krajevima (dr Frari "Sulla peste" Venecija 1840) Liječn vjesn 1946;68:262-4.
71. Ferri R. Ftizički indeks. Tuberkuloza 1950;2:342-5.
72. Ferri R. Upliv terena kod primarne kliničke streptomycin rezistencije. Tuberkuloza 1951;3:289-90.
73. Ferri R. Prof. dr. Ivo Macela. Liječn vjesn 1953; 75:74.
74. Ferri R. Le systeme neurovegetatif et la tuberculose. Schweiz Zeitschr f. Tuberculose 1953;10(2):113-8.
75. Ferri, R.: Prilog poznavanju ilirske mitologije. Anali hist inst JAZU (Dubrovnik) 1953;2:419-29.
76. Ferri R. Mosor u svjetlu historije. Kratki prikaz povijesti Poljica. Slob Dalm 28.3.1953.
77. Ferri R. O izboru poljičkog kneza. Slob Dalm 23.4.1953.
78. Rade Pelišak: Jerolim Kavanjin kao čovjek i pjesnik. Slob Dalm (2605) 26.08.1953.
79. Ferri, R.: Zdravstveni propisi dalmatinskih statuta iz srednjeg vijeka, u Grmek M D, Dujmušić S, ur. Iz hrvatske medicinske prošlosti. Zagreb, 1955;138-146.
80. Ferri R.: O životopisu Marka Pola. Zad rev (Zadar) 1955;4(2):75-78.
81. Ferri R. Liječenje tuberkuloze u starom Dubrovniku Tuberkuloza 1956;8:176.
82. Ferri R. Glavni medicinski problemi Dalmacije od 6. do 19. stoljeća. Liječn vjesn 1957;79:465-473.
83. Ferri R. Povodom 150-e godišnjice rođenja A. Kuzmanića. Slob Dalm 1958(4017)
84. Ferri R. Upliv klime na neurovegetativni aparat i tuberkulozu. Tuberkuloza 1959;11:393-397.
85. Ferri R. Određivanje dubinskog položaja kaverne pomoću dijaskopije. Tuberkuloza 1961;13:201-209.
86. Ferri R. Pojedinačno ili skupno ispitivanje rezistencije kod standardnih tuberkulostatika. Tuberkuloza 1963;15:258-259.
87. Ferri, R.: O zdravstvenoj zaštiti jugoslavenskih pomoraca od XIII. do XIX. stoljeća. Acta hist med pharm vet (Bgd) 1963;3(1-2):50-63.
88. Ferri, R.: Zdravstveni propisi u našem pomorskom sanitetu od XIV. do XIX.

- stoljeća. Zbornik radova sa X naučnog sastanka Naučnog društva za istoriju zdravstvene kulture Jugoslavije u Splitu, Beograd, 1963; (10):
89. Ferri, R.: O Ivanu Karpinu i njegovom putopisu iz XIII. stoljeća. Riječka rev (Rijeka) 1966;(1-2):543-555, 1966.
 90. Ferri R. Iz prošlosti dalmatinskog zdravstva. Dalmacija od 1265. do 1939. (I) Vjesn liječn Dalm (Split) 1968;2 (5):11.
 91. Ferri R. Iz prošlosti dalmatinskog zdravstva. Dalmacija od 1,265. do 1939. (II) Vjesn liječn Dalm (Split) 1968;2 (6):11.
 92. Ferri R. Iz prošlosti dalmatinskog zdravstva. Dalmacija od 1265. do 1939. (III) Vjesn liječn Dalm (Split) 1968;2(7):10-1 1.
 93. Ferri, R.: Stopedeseta godišnjica parobrodarskog turizma duž naše obale. Pomorstvo (Rijeka) 1968;(7-8):213-218.
 94. Ferri, R.: Marin Držić i njegovi suvremenici u Stonu. Dubrovnik (Dubrovnik) 11 (1): 54-62, 1968.
 95. Ferri, R.: Dubrovački hospitali i ubožnice. Spomenica 650-godišnjice ljekarne "Male braće" u Dubrovniku, Zagreb, 1968, 57-68
 96. Ferri, R.: O korporaciji Barbira kirurga u bivšoj Dubrovačkoj republici. Acta hist med pharm vet (Bgd) 1969;9(1-2): 53-56.
 97. Ferri, R.: Prilog ispitivanju porijekla osnivača Poljičke republike. u "Poljički zbornik" sv. 2, Zagreb 1971.

Zahvala: Autori zahvaljuju obitelji, osobito gospodi prof. Aniti Ercegović koja nas je svojom pomoći u prikupljanju originalne dokumentacije o obitelji Ferri, posebice o životu i radu dr A. i R Ferri, trajno obvezala. Također zahvaljujemo dr. F. Glavina koji nam je dopustio uvid u njegov rukopis o obitelji Ferri.

PROF.DR. DINKO ŠAKIĆ, PRVI SVEUČILIŠNI NASTAVNIK MEDICINE U DALMACIJI

*Miro Juretić, Vladimir Dugački, Sanja Krstulović,
Ksenija Karaman*

Ključne riječi: dr. Dinko Šakić, zaslužni splitski liječnik, povijest medicine.

Keywords: dr. Dinko Šakić, eminent physician from Split, history of medicine

Sažetak

Prof. dr. Dinko Šakić (21.5.1904. - 13.12.1973.) rođen je u poznatoj splitskoj obitelji Šakić. Bio je prvi docent zagrebačkog Medicinskog fakulteta, a kasnije i prvi profesor Medicinskog fakulteta u Rijeci podrijetlom iz Dalmacije. Prof. Šakić bio je poliglot, vladao je francuskim, njemačkim, talijanskim i engleskim jezikom. Ostavio je upečatljivu uspomenu kao čovjek i stručnjak. Publicirao je u inozemstvu 24 znanstvena rada, od toga 14 na njemačkom jeziku, 8 na francuskom i 2 na engleskom jeziku. U domaćim časopisima, zbornicima i u Medicinskoj enciklopediji objavio je još 49 radova. Od ukupno 73 rada svega devet je objavio sa suradnicima dok je sve ostale napisao sam. Iz svih tih podataka vidi se da je od početka karijere bio samostalan znanstveni radnik, ravnopravan svojim najvršnjim kolegama u svijetu. Ta je njegova uloga manje poznata, jer ga je splitska javnost prije svega upamtila po izvanrednim organizacijskim sposobnostima i zaslugama za izgradnju nove bolnice i za stvaranje uvjeta za medicinski studij u Splitu. Pa ipak za njegove suradnike i brojne bolesnike najvažniji je bio duboko humani pristup prof. Šakića, o čemu mnogi još danas mogu posvjedočiti.

S u m m a r y

Prof. dr. Dinko Šakić (1904.-1973.), ophthalmologist, was born in the distinguished Split family Šakić. He was the first assistant professor

of the Zagreb Medical Faculty and later the first professor of the Medical Faculty in Rijeka that was of Dalmatian origin. Prof Šakić was a polyglot, he spoke French, German, Italian and English. He has left an impressive memory both as a man and as an expert. He published 24 scientific papers abroad, 14 in German, 8 in French and 2 in the English language. 49 of his papers were published in our journals, proceedings and in the Medical Encyclopaedia. Out of the total of 73 works, only 9 were written in collaboration with his colleagues, while he was the only author of all the others. As it is shown by all these data, he was an independent scientific worker, equal to his most outstanding colleagues in the world, from the beginning of his career. This role of his is less known, because the Split public remember him primarily by his organizational abilities and merits in the construction of the new hospital and in creating the conditions for the medical study in Split. But for his fellow workers and his numerous patients his most important quality was his deeply humane approach which they have not forgotten up to the present days.

U Dalmaciji je i u prošlosti bilo vrsnih okulista. Jedan od najznačajnijih bio je Vicko Definis iz Sutivana, rođen 1812., koji je 1837. završio studij medicine u Padovi, postavši doktor medicine, kirurgije i okulistike. Prvi je u Dalmaciji godine 1859. operirao kataraktu, nakon neformalne specijalizacije na Očnoj klinici u Padovi od 1838. do 1840. Prvi specijalist oftalmolog u Splitu bio dr. Erwin Treu, koji je došao iz Trsta i formirao u splitskoj bolnici prvi očni odjel u godinama prije I. svjetskog rata. Taj je odjel godine 1921. preuzeo dr. Juraj Ćurin, a 1936. dr. Dinko Šakić.

Dinko Šakić rođen je 21. 5. 1904. u Splitu, gdje je i umro 13. 12. 1973. Potječe iz stare splitske obitelji Šakić, koja je podrijetlom vjerojatno iz Hercegovine ili Crne Gore, a koja se u Splitu spominje preko 350 godina. Dinkov otac Vicko, rođen u Splitu 1862., završivši građevinsku školu u rodnom gradu, postao je poznati građevinski poduzetnik, izgrađivši u Splitu mnoge građevine (primjerice Obalu, Gat sv. Duje i dr.). Isticao se rodoljubljem, skromnošću, čestitošću, neumornim radom, velikom ljubavlju za obitelj (Bili su mu prijatelji među ostalima Herkulan Luger, dr. Ante Trumbić, dr. Jakša Račić, biskup Kvirin Klement

*Prof. dr. Dinko Šakić
U raznim razdobljima života*

Bonefačić, a kućni mu je liječnik bio dr. Niko Tommaseo.) Imao je pet sinova i četiri kćeri.

Najmlađi sin Dinko pohađao je osnovnu školu i klasičnu gimnaziju u Splitu, položivši 1923. ispit zrelosti. Iste godine upisao se u Zagrebu na medicinski fakultet, gdje je odslušao pet semestara i položio I. rigoroz s odličnim uspjehom. Kako je baš tih godina zagrebački Medicinski fakultet pao u teške neprilike, u siječnju 1926. Šakić prelazi na Medicinski fakultet u Beč, gdje je 19. srpnja 1929. promoviran na čast doktora sveukupne medicine (ljetni je semestar god. 1927, proveo na studiju u Parizu).

Završivši jednogodišnji staž i vojni rok službe tijekom 1930. godine, dolazi u Zagreb gdje u siječnju 1931. započinje specijalizaciju iz oftalmologije na Klinici za očne bolesti prof. dr. Alberta Botterija. Započeo je kao volonter, potom kao dnevničar, da bi naposljetku bio izabran za asistenta. Specijalizaciju je završio u lipnju 1934, te u srpnju te godine odlazi u Beograd na II. očni odjel Državne bolnice u Beogradu, što ga je osnovao i vodio njegov zemljak dr. Zdravko Nižetić. Početkom 1935. došao je u Split i bio postavljen za liječnika specijalista školske poliklinike, gdje je organizirao sistematske preglede školske djece i kontrolu higijenskih prilika u školama s obzirom na vid.

U lipnju 1936. postavljen je za kontraktualnog (ugovornog) specijalista i vršitelja dužnosti šefa Očnog odjela Banovinske bolnice u Splitu, koji će voditi do kraja života pretvorivši ga u renomiranu oftalmološku ustanovu. Iskustva stečena na zagrebačkoj klinici prenio je u Split, koliko su to dozvoljavale tehničke mogućnosti, ostavši u trajnoj vezi sa svojim učiteljem prof. Botterijem, koji je također bio rođen u Splitu. God. 1936. bio je izabran za člana Sociétés française d'Ophtalmologie u Parizu, a 1937. i 1938. poduzeo je znanstvena putovanja posjetivši očne klinike u Padovi, Milanu, Bologni i Firenzi. Od 1937. do 1948. bio je tajnik Slobodne organizacije liječnika Dalmacije (koja 1939. postaje podružnicom Hrvatskoga liječničkog zbora), spasivši za vrijeme okupacije kompletnu arhivu tog liječničkog društva.

Početkom rata bio je mobiliziran kao zamjenik šefa Očnog odjela Mornaričke bolnice u Meljinama, a nakon raspada kraljevine Jugoslavije vraća se u splitsku bolnicu. Bio je suradnik NOP-a liječeći borce i njihove obitelji, a bio je i fizički napadnut kad nije htio talijansku zastavu pozdraviti fašističkim pozdravom.

Po završetku rata aktivno je sudjelovao u radu oko izgradnje i reorganizacije splitske bolnice, napose na osposobljavanju bolnice na Firulama, koju je okupator bio temeljito oštetio. Na I. katu "Kirurškog paviljona" na Firulama organizirao je 1946. Očni odjel s 45 kreveta,

snabdjevši ga instrumentima i aparatima i razvivši suvremeni bolničko-klinički rad. Modificirao je tehniku egzonazalne dakriocistorinostomije, usavršio je instrumentarij za intrakapsularnu ekstrakciju katarakte, dao je doprinos fistulirajućim antiglaukomskim operativnim zahvatima, uvevši i tu vlastite modifikacije. Iznio je svoja iskustva kod eksudativne ablacije retine, istraživao je retinoblastom, uspješno je izvodio plastične operacije na vjeđama. Kod proljetnog konjunktivitisa primjenjivao je injekcije ribljeg ulja, proučavao je herpetična oboljenja rožnice, pisao je o oftalmomijazi i ostalim parazitozama oka. Obrađivao je profesionalne bolesti i industrijski traumatizam na splitskom području.

Publicirao je u inozemstvu 24 znanstvena rada, od toga 14 na njemačkom, 8 na francuskom i 2 na engleskom jeziku. U domaćim časopisima i zbornicima objavio je još 20 radova. Kao vrstan stručnjak bio je i suradnik Medicinske enciklopedije, za koju je napisao 25 natuknica u prvom i 17 natuknica u drugom izdanju. Ne računavši to drugo izdanje, ukupno je objavio 73 znanstvena i stručna rada te enciklopedijskih priloga. Od njih je 9 objavio sa suradnicima, a većinu kao jedini autor.

U svrhu usavršavanja posjetio je očne klinike u Ženevi, Lausanne, Bernu, Baselu, Zürichu, Davosu, Frankfurtu, Torinu, Paviji, Milanu i Rimu. Sudjelovao je na brojnim domaćim i međunarodnim znanstvenim skupovima i kongresima. God. 1956. bio je izabran za člana Deutsche ophthalmologische Gesellschaft. Krajem 1951. habilitirao se za naslovnog docenta zagrebačkoga Medicinskog fakulteta radnjom *Prilog operativnom liječenju glaukoma s osobitim obzirom na fistulirajuće operacije*, a 1960. bio je izabran za izvanrednog profesora oftalmologije na Medicinskom fakultetu u Rijeci. Ne napuštajući svoj odjel u Splitu, putovao je svakog mjeseca na nekoliko dana u Rijeku sve do kraja 1962. kad je dao ostavku zbog nesređenih stambenih prilika. U Splitu je sudjelovao kao nastavnik u poslijediplomskim studijima i specijalizaciji liječnika opće medicine; također je od 1949. do 1960. predavao okulistiku u srednjoj medicinskoj školi. Od 1971. bio je redoviti član Medicinske akademije Hrvatske.

Intenzivno se bavio svom problematikom oko projektiranja i izgradnje nove bolnice na Firulama, napose sanitetsko-tehničkom dokumentacijom i izradbom investicijskog programa. Nakon dalekovidnih naših pregalaca u pitanju izgradnje bolnice u prošlom vijeku (dr. Franjo Bratanić, ing. Periklo Koludrović) i ovom vijeku (dr. Franjo Pervan, dr. Božo Peričić, dr. Jakša Račić), prof. dr. Dinko Šakić najzaslužniji je za realizaciju, izgradnju i organizaciju bolnice na Firulama, danas "Kliničke bolnice Split". Kad se poslije rata u Ministarstvu zdravstva u Zagrebu

našla grupa liječnika i inženjera na raspravi oko izgradnje novih bolnica, jedino je Šakić ponudio gotove projekte za izgradnju novog paviljona za tuberkulozu u Splitu i tako dobio potrebna novčana sredstva. No ne samo to; prof. Šakić je u svim inicijativnim odborima za osnivanje Medicinskog studija u Splitu Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu dao ogroman doprinos, no nažalost nije doživio otvaranje tog studija u školskoj godini 1974/75.

Prof. dr. Šakić bio je od 1952. do 1957. odbornik općine Split, član Savjeta za narodno zdravlje SR Hrvatske, član Savjeta za narodno zdravlje općine Split, član Savjeta za urbanizam općine Split, te član upravnih organa splitske bolnice. Nagrađen je visokim odličjima, od kojih se ističe Nagrada grada Splita 1968. godine.

Na kraju evo kako je akademik Zvonimir Pavišić u nekrologu, objavljenom god. 1974. u Liječničkom vjesniku napisao:

"... Uvijek elokventan i briljantan govornik, diskutant i učitelj na znanstvenim i stručnim sastancima i brižan savjetnik u razvoju oftalmološke misli. Na temelju svog bogatog kliničkog iskustva i znanja medicinskog erudite, komponirao je simfoniju svojih oftalmoloških radova, naročito na području operativne terapije, glaukoma, katarakte, upala rožnice, uveje i orbite, ugrađivši svoje misli i konstrukciju modifikacija novih operativnih metoda kao i fizikalnog i medicinskog liječenja te patogeneze očnih bolesti... Kao najeminentniji oftalmolog Dalmacije odgojio je cijeli niz oftalmologa stručnjaka ... Sudjelovao je na svim kongresima Udruženja oftalmologa Jugoslavije kao i na internacionalnim oftalmološkim kongresima. Bio je uvaženi član Francuskog i Njemačkog oftalmološkog društva, na čijim kongresima je sudjelovao zapaženim znanstvenim referatima, prenoseći ugled naše oftalmologije širom svijeta".

BIBLIOGRAFIJA

1. Neka iskustva iz očne kirurgije. Liječ Vjesn 1949; 71:76-77.
2. Prilog eksonazalnoj dakriocistorinostomiji. Ibid 1949; 71:257-260.
3. Nekoliko slučajeva infekcije fistulirajućih operacija (Infectio tarda). Zbornik Prvog naučnog sastanka oftalmologa FNRJ. Beograd 1950, 168-175.
4. Akutna orbitalna oboljenja. Ibid, 204-218.
5. Profesionalna oboljenja oka. Arh Hig Rada 1950; 1:192-219.
6. Le traitement de la conjonctivite printanière par des injections intramusculaires d'huile de foie de morue. Bull Mém Soc Franc Ophtalmol 1950; 65:278-287.
7. Prilog operativnom liječenju glaukoma s osobitim obzirom na fistulirajuće

- operacije. Habilitacioni rad. Medicinski fakultet, Zagreb 1951.
8. Očni nalaz kod tuberkuloznog meningitisa. Med Glasn 1951; 5:177-180.
 9. Reiterov sindrom. Liječ Vjesn 1951; 73:320-322 (autori Lj. Simunić i D. Šakić).
 10. Un cas de dysgenesis mesodermalis corneae et iridis (Rieger) Ophthalmologica 1952; 123:31-39.
 11. L'ulcère serpigineux de la cornée et son traitement par catholyse. Ann Oculist 1952; 185:618-631.
 12. Vpliv refrakcije očesa in osvetlive delovnega mesta na produkcijo. Zdrav Vestn 1953; 22:285-290.
 13. Beitrag zur intrakapsulären Starextraktion (ein neuer Irisretraktor kombiniert mit Linsenexpressor), Klin Monatsbl Augenheilkd 1953; 123:727-733.
 14. Experiences with a modification of iridencleisis after Pillat. Acta Concil Ophthalmol (New York) 1954; 17.
 15. Industrijska trauma oka. Med Glasn 1955; 9:290-295.
 16. Dacryocystitis neonatorum. Ibid 1955; 9:328-331.
 17. Nekoliko slučajeva ablatio retinae exudativa. Zbornik IV. kongresa oftalmologa Jugoslavije, 1955.
 18. Contribution à la technique de la trépanation de l'os au cours de la dacryocysto-rhinostomie (Modification apportée à l'écarteur d'Axenfeld), Ophthalmologica 1955; 130: 336-339.
 19. Une variante à la technique de la sclérectomie de Lagrange. Ibid 1957; 134:62-68.
 20. Problem očne traumatologije u splitskom bazenu. Liječ Vjesn 1957; 79:550-551.
 21. Erfahrungen bei prä- und postoperativer medikamentödsrer Behandlung von 140 Glaukomfällen. Bericht Deutsch Ophthelmol Gesellschaft 1957; 61:383-386.
 22. Dégénération nodulaire de la cornée (Groenow) liée à la couleur de l'iris; pedigree d'une famille. Acta Genet Statist Med 1957; 7:274-276 (autori B. Nižetić i D. Šakić).
 23. Ablacija retine. Med Encikloped 1957; 1:30-31 i 1967; 1 (2. izd.):11-12.
 24. Afakija. Ibid 1957 ; 1:89 i 1967 ; 1 (2. izd.):48.
 25. Atrofija očne jabučice. Ibid 1957; 1:618.
 26. Atrofija vidnog živca. Ibid 1957; 1:618-619 i 1967; 1 (2.izd.):359-360.
 27. Blefaritis. Ibid 1958; 2:93 -94.
 28. Blefarofimoza. Ibid 1958; 2:94.
 29. Blefaroplastika. Ibid 1958; 2:94-95.
 30. Blefaroptoza. Ibid 1958; 2:95-97 .
 31. Blefarorafija. Ibid 1958; 2:97-98.
 32. Blefarospazam. Ibid 1958; 2: 98.-99.
 33. Chalazion. Ibid 1958; 2: 459 i 1967; 1(2.izd.):648.
 34. Naša iskustva kod liječenja herpetičnih oboljenja rožnice. Zbornik V. kongresa oftalmologa Jugoslavije (Budva) 1958.
 35. Expériences sur onze cas de décollement de la rétine secondaire - Ablatio retinae exudativa. Acta 18. Concil Ophthalmol 1959; 2:1404-1411.
 36. Sympathische Ophthalmie im Verlauf der Varizellen. Bericht Oesterreich

- Ophthalmol Gesellschaft, 1956, 38-39.
37. Weitere Erfahrungen mit Injektion von Ol. Jecoris Aselli bei der Therapie der Conjunctivitis vernalis. Ibid 1959; 284.
 38. Ein Fall von rückgebildetem doppelseitigem Glioma retinae. Bericht Deutsch Ophthalmol Gesellschaft 1959; 62:300-305.
 39. Pogledi na savremenu okulističku službu. Narod Zdrav 1959; br. 10.
 40. Ein Fall sympathischer Ophthalmie im Verlauf von Varizellen. Wien Med Wochenschr 1959; 109:742-744.
 41. Dacryoadenitis. Med Encikloped 1959; 3:1-2 i 1967; 2 (2.izd.) :1-2.
 42. Dacryocystitis. Ibid 1959; 3:2-4 i 1967; 2 (2.izd.) :2-4.
 43. Dacryocystorhinostomia. Ibid 1959; 3:4-6.
 44. Egzoftalmus. Ibid 1959; 3:436-441 i 1967; 2(2.izd.):274-278.
 45. Ektropij. Ibid 1959; 3:486-488 i 1967; 2(2.izd.):306-308;
 46. Enoftalmus. Ibid 1959; 3:680-681 i 1967; 2 (2.izd.) : 428-429.
 47. Entropij. Ibid 1959; 3:688-590 i 1967; 2(2.izd.):437-439.
 48. Beitrag zu Staroperationen im glaukomatösen Auge. Bericht Deutsch Ophthalmol Gesellschaft 1961; 63:350-354.
 49. Zwei ungewöhnliche Fälle von Ophthalmomyiasis. Klin Monatsbl Augenheilkd 1961; 139:211-216.
 50. Zur Therapie der Herpeserkrankungen der Hornhaut. Bericht Deutsch Ophthalmol Gesellschaft 1961; 64:225-230.
 51. Hordeolum. Med Encikloped 1961; 5:139-140 i 1968; 3 (2.izd.) :346.
 52. Lagoftalmus. Ibid 1962; 6:297-300 i 1969; 4(2.izd.):221-223.
 53. Midrijaza. Ibid 1962; 6:658-661.
 54. Erfahrungsbericht über operative Behandlungsergebnisse bei 450 Glaukomfällen. Bericht Oesterreich Ophthalmol Gesellschaft, 1963 ; 7 :110-115.
 55. Mioza. Med Encikloped 1963; 7:22-24.
 56. Naočari. Ibid 1963; 7:176-180 i 1969; 4 (2.izd.): 652-656.
 57. Neuritis optica. Ibid 1963; 7:247-251 i 1969; 4(2.izd.):707-709.
 58. Pterigij. Ibid 1963; 8: 381-382 i 1970; 5 (2.izd.): 493-494.
 59. Alergični recidivirajući edem vjeđa kod djece. Liječ Vjesn 1964 ; 86 :173-181.
 60. Naša iskustva kod ablacije retine. Med Pregl 1964; 17:281-287 (autori: D. Šakić i P. Zlatar).
 61. Sekundarni glaukom kod afakije. Acta Ophthalmol iugosl 1966; 4:161-180.
 62. Erfahrungsbericht über operative und Radiumbehandlung bei Epitheliomen der Lider. Ophthalmologica 1966; 151 (Suppl.): 539-545 (autori: D. Šakić, P. Zlatar i S. Palčić).
 63. Diathermische Wärme als Behandlungsart bei Keratitis herpeticus. Acta Concil Ophthalmol (München) 1966.
 64. Prilog problemu bilateralnih uveitisa nastalih posle perforativne povrede jednog oka sa pojavom traumatske katarakte (fakoanafilaktički endoftalmitis). Acta Ophthalmol iugosl 1968; 6:308-319 (autori O. Litričin, D. Šakić i M. Blagojević).
 65. Midrijaza i mioza. Med Encikloped 1969; 4(2.izd.):495-498.
 66. Parasiten als Ursache des Exophthalmus im Kindesalter. Bericht Deutsch

- Ophthalmol Gesellschaft 1969; 69:111-116.
67. Vjeđe. Med Encikloped 1970; 6(2.izd.) :563-567.
 68. Kongenitalne anomalije papile vidnog živca. Kongenitalne anomalije II knjiga, Beograd 1970, 257-260.
 69. Orijentacioni elaborat o potrebi i mogućnosti daljnjeg razvoja Medicinskog studija u Splitu. Split 1971 (autori: Lj. Kraljević, B. Postružnik, A. Čatipović i D. Šakić).
 70. Weitere Berichte über Kinder einer Mutter mit rückgebildetem doppelseitigem Glioma retinae (der Zustand nach 12 Jahren) Bericht Deutsch Ophthalmol Gesellschaft 1972; 71:566 -569. (autori D. Šakić, I. Stanković, Z. Kecmanović, J. Pavičić i V. Drinčić).
 71. Fluorescein angiography as evidence of cure of retinoblastoma. Bull Soc Franc Ophtalmol 1972; 85:275-282. (autori I. Stanković, Z. Kecmanović, D. Šakić, J. Pavičić i V. Drinčić).
 72. La cécité transitoire de l'hémochromatose. Ophthalmologica 1974; 168:253-260 (autori: D. Šakić i P. Zlatar).
 73. Terapija konjunktivitisa vernalisa u djece. An Klin Boln M. Stojanović 1974; 13:73-81.

LITERATURA

1. Historijat Medicinskog fakulteta u Rijeci. Acta Fac Med Flum 1966; 1:59.
2. Ko je ko u Jugoslaviji. 1. Lekari. Savez lekarskih društava u Jugoslaviji i NIP Export Press, Beograd 1968, 349.
3. Zbornik liječnika Hrvatske 1874-1974. ur. P. Keros, Zbor liječnika Hrvatske, Zagreb 1974; 591.
4. Pavišić Z. In memoriam Prof. Dr Dinko Šakić. Liječ Vjesn 1974; 96:192.
5. Medicinski fakultet Rijeka 1955-1975. Medicinski fakultet, Rijeka 1975, 93.
6. Gorin G. History of Ophthalmology. Publish or Perish Inc., Wilmington 1982, 460.
7. Zlatar P. Odjel za očne bolesti. U: 190 godina splitske bolnice. Split 1984, 115-118.
8. Čupak K. i Šrenger Ž. Katedra za oftalmologiju. U: Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Stvarnost, Zagreb 1984, 443-446.
9. Pavišić Z. i Dugački V. Razvoj oftalmologije u Hrvatskoj do drugog svjetskog rata. Acta Ophthalmol Iugosl 1986; 24 (suppl. 3):67-80.
10. Čupak K, Pavišić Z, Dugački V, Raguž I. 50 godina Oftalmološke sekcije Zbora liječnika Hrvatske (1936-1986). Ibid 1986; 24 (suppl. 3):81-87.
11. Štambuk V, Zlatar P, Krstulović S, Grgić R, Štambuk N, Šoša T, Bacelj K, Štampalija A, Smrkinić B. Povijest oftalmologije na području Dalmacije. Ibid 1986; 24 (suppl. 3):121-129.
12. Spomen knjiga u povodu 25. obljetnice Medicinske akademije Hrvatske, Ur P. Keros, Zagreb 1987, 185.
13. Stanić R: Odjel za očne bolesti: U: 200 godina splitske bolnice (1794-1994). Klinička bolnica, Split 1994, 47-48.

DR. IVO STALIO, DR. SLAVAN VIDOVIĆ, DR. AUGUSTIN JAKOBUŠIĆ, TRI TAJNIKA LIJEČNIČKIH UDRUGA DALMATINSKIH LIJEČNIKA U 20. STOLJEĆU.

*Ivan Tommaseo, Ljubomir Kraljević, Dujomir
Marasović*

*Ključne riječi: dr. Ivo Stalio, dr. Slavan Vidović, dr. Augustin Jakobušić zaslužni
plitski liječnici, povijest medicine.*

*Keywords: dr. Ivo Stalio, dr. Slavan Vidović, dr. Augustin Jakobušić eminent
physicians from Split, history of medicine*

Sažetak

Prikazan je život i djela trojice tajnika Slobodne organizacije liječnika Kraljevine Dalmacije (SOLD) i Hrvatskog liječničkog zbora (HLZ) u Splitu zaslužnih znanstvenih, stručnih i športskih radnika u ovom stoljeću.

Dr. Ivo Stalio (1881.-1963.), dermatolog. Prvi je u Splitu godine 1918. otvorio dermatovenerološki odjel i bio mu je šef 35 godina. Dugogodišnji je predsjednik Hrvatskog veslačkog kluba "Gusar" u Splitu.

Dr. Slavan Vidović (1899.-1972.), kirurg, slikar i mecena. Bio je šef kirurških odjela gradske i vojne bolnice u Splitu. Posjedovao je u svom stanu veoma vrijednu kolekciju poznatih umjetnika slikara i kipara Splita.

Dr. Augustin Jakobušić (1915.-1971.), patoanatom. Bio je šef patologije u gradskoj i vojnoj bolnici u Splitu. Utemeljitelj je patološke službe u Splitu.

S u m m a r y

Life and work of three secretaries of the Free Organization of Dalmatian Physicians, Croatian Medical Association in Split who

distinguished themselves in the scientific, professional and sport field in this century, are presented here.

Dr. Ivo Stalio (1881-1963), dermatovenerologist. He was the founder of the dermatovenerologic department in Split and remained its head for 35 years. He was the chairman of the Croatian rowing club "Gusar" for many years.

Dr. Slavan Vidović (1899- 1972) surgeon, painter and art patron. He was the head of surgical departments of both Civilian and Military hospitals in Split. In his flat he possessed a valuable collection of famous artists, painters and sculptors, from Split.

Dr. Augustin Jakobušić (1915-1971), pathoanatomist. He was the head of pathology in the Civilian as well as in the Military hospital in Split. He was the founder of the pathologic service in Split.

Tri tajnika Slobodne organizacije liječnika Kraljevine Dalmacije (SOLD) i Hrvatskog liječničkog zbora (HLZ) u Splitu u ovom stoljeću dr Ivo Stalio,^{1-13a} dr. Slavan Vidović,¹⁴⁻¹⁸ dr. Augustin Jakobušić¹⁹⁻⁴⁰ veoma su zaslužni splitski liječnici znanstveno, stručno, umjetnički i u športskiom životu grada Splita.

Želja nam je da Vas podsjetimo kratkim prikazom njihova života i njihova djela na njihovu zaslužnost i čestitost.

Dr. Ivo Stalio, (1875.-1963.)

Rođen je u Starom gradu 1875. godine, a umro je u Splitu 9. 9. 1963. godine. Bio je šef Dermatovenerološkog odjela Splitske bolnice 38 godina (1918.-1956.), tajnik SOLD u Splitu od 1914.-1922. godine, predsjednik Hrvatskog veslačkog društva "Gusar" od 1914. do 1945. godine. Završivši Klasičnu gimnaziju u Splitu 1891/92. g. diplomirao je Medicinski fakultet u Beču 1898. godine. U Splitu se nalazi oko 1900. godine kao privatni liječnik i postaje član Hrvatskog liječničkog zbora u Zagrebu.¹⁻³

Godine 1903. potpisuje poziv delegatima liječnicima u Dalmaciji s ciljem osnutka Liječničke komore u Splitu.

Prisustvuje dana 20. kolovoza 1907. godine utemeljiteljnoj skupštini Slobodne organizacije liječnika Kraljevine Dalmacije i s ostalim prisutnima postaje i član te udruge. Kao tajnik SOLD piše članke, a od

Dr. Ivo Stalio

specijalne je važnosti članak u Liječničkom vjesniku 1914. u kojemu se osvrće na postojanje i razvoj SOLD.

Dr. Ivo Stalio godine 1918. osniva u Splitu prvi odjel za venerične bolesti u zgradi Zakloništa Martinis-Marchi na Solinskoj cesti i njezin je prvi šef. Taj odjel djeluje na toj lokaciji do 1921. godine kada se otvara besplatna bolnička ambulanta za kožne i spolne bolesti ("Državna ambulanta za venerične i kožne bolesti") u vrtu stare bolnice Grad i tu ostaje sve do 1956. godine. Tada se otvara odjel za dermatovenerologiju ra Firulama u zgradi uprave bolnice (36 kreveta, ambulanta, previjalište itd.) s šefom dr. Ivom Staliom i asistentom dr. Ilijom Rančićem.⁴⁻⁶

Dr. Ivo Stalio uvađajući najnovije metode u dermato-venerologiji u Splitu specijalno se istakao otkrivanjem i liječenjem kožne lišmanioze u Dalmaciji. Objavljuje više radova.⁷⁻¹⁰ U medicinskoj enciklopediji⁷ 1959. godine Simović N. spominje njegove zasluge: "Stalio je 1945. ustanovio i opisao bolest (lišmanioza) na području primorskog pojasa Splita i Makarske. Prema dosadašnjim podacima od 1945. do danas ustanovljeno je u Dalmaciji više od 200 oboljenja od kožne lišmanioze".⁷

Umirovljen je godine 1956.

Grmek M. D. piše o dr. Vinku Staliju iz Starigrada,¹¹ međutim do sad nismo mogli ustanoviti da je on rod s dr. Ivom Stalijem (možda

otac). Kečkemet D.¹² napominje da je dr. Ivo Stalio predao Muzeju grada Splita bolesničke dnevničke Splitske bolnice iz 1860.-1861. godine. ali se ne mogu pronaći.

Chiarissimo Signor Collega!

L'intransigenza politica, che tutto ammorbidì ed ha reso difficile pur il civile consorzio nella nostra provincia, minaccia ora di intaccare dalla radice una istituzione, che più da vicino si riguarda, come quella ch'è deputata a tutelare gl'interessi del solo medico: la Camera Medica. Come Ella saprà, onotovolo collega, il Ministero ha ordinato che Spalato sia la sede di detta Camera Medica Dalmata; fra qualche giorno ne saranno indette le elezioni. Or è accaduto che, a insaputa di molti colleghi, e quindi con aperta violazione di quei principii, che soli, se rispettati, possono tener alto il prestigio e il decoro della classe nostra, alcuni medici eretti radicali di Spalato si ruotolassero in adunanza, costituirono, arbitrariamente sempre, un comitato di tre, compilassero una loro lista di candidati alla Camera e invitassero tutti i colleghi della provincia, circolare litografata, nella quale, per esempio, i colleghi di altre nazionalità sono chiamati al nome di "provinciaci", a volerla a suo tempo votare.

Da ciò manifesto risulta l'intendimento di portare l'agitazione politica in un campo che non le spetta, di far servire la Camera Medica, prima ancora che sia istituita, a scopi politici, se non a personali vedute, e non a' suoi fini naturali, che sono, come ognuno sa, esposti nella legge 21 dicembre 1891 sulle Camere mediche.

Così stando le cose, noi, medici chirurghi in Spalato, indignati per il mancato rispetto ai doveri di collegialità, protestiamo contro la progettata violazione della legge predetta; dichiariamo che con tutti i mezzi, che il cuore e la mente ci suggeriscono, cercheremo di evitare anche questo male alla nostra provincia, che una istituzione di carattere scientifico-sociale venga monopolizzata da un gruppo di persone per gl'intenti di una frazione politica; disavuiamo di rispettare le proporzioni numeriche dei partiti, assicurando, con la lista di candidati che segue, il predominio alla lingua della nazionalità predominante; e invitiamo tutti i colleghi della provincia, di qualunque nazionalità essi sieno e a qualunque gruppo politico appartengano, a votare, quando sarà l'ora, per uomini che possano riscuotere la generale fiducia, per seuno o per crà, liberi da ogni precconcetto di parte: e precipuamente:

SCHEDA A.

I. Membri effettivi:

1) Dr. Giuseppe Arambasin	} Spalato
2) Dr. Antonio Boglietti	
3) Dr. Giorgio Butić	

II. Membri sostituti:

Ad 1) Dr. Edoardo Karaman	} Spalato
2) Dr. Alberto Ksenofidov	
3) Dr. Gaetano Paladino (Fraù)	

SCHEDA B.

I. membri effettivi:

- 1) Dr. Antonio Spalatin (Gittavocchini)
- 2) Dr. Giovanni Anzor (S. Pietro)
- 3) Dr. Giuseppe Bludinov (Imoschi)
- 4) Dr. Nilo Bugatto (Zara)
- 5) Dr. Emanuele Luxardo (Zara)
- 6) Dr. Claudio Rulch (Spalato)

II. Membri sostituti:

Ad 1) Dr. Giovanni Štambuk (Gelsa)	} per la maggioranza dei medici di Spalato
2) Dr. Giorgio Murić (Castelnovo)	
3) Dr. Adriano Verona (Cattaro)	
4) Dr. Rocco Misetti (Ragusa)	
5) Dr. Nicolò bar. Lulić (Sebenico)	
6) Dr. Lorenzo Bojini di Delupia (Lisbon)	

Di Lei, chiarissimo signor collega, devotissimi

per la maggioranza dei medici di Spalato

Dr. Antonio Boglietti
Dr. Jose Arambasin
Dr. G. Italo Bostich
Dr. Ivo Stalio

Faksimil poziva delegatima u cilju osnivanja
Liječničke komore 1903. godine u Splitu.

Dr Ivo Stalio osniva i prvi je predsjednik Hrvatskog veslačkog društva "Gusar" u Splitu (1914. g.) i ostaje kao aktivni predsjednik sve do kraja drugog svjetskog rata. "Gusar" je drugi veslački klub osnovan u Splitu za sve građane, za razliku od društva "Rowing- and Yachting Club Adria" osnovanog 1890. godine, kao elitno društvo. Prvi predsjednik tog društva je dr. Petar Kamber, a i Cosmio Stalio za kojega također ne znamo da li je u srodstvu sa dr. Ivo Stalijem. "Gusar" je osnovan 5. ožujka 1914. godine, a prva obavijest o osnivanju naznačena je u "Sloboda" 9. ožujka 1914. godine.^{13, 13a}

U nekrologu Dr. Ivo Stalio Slobodna Dalmacija 9. 9. 1963. godine piše: "... osnivač i dugogodišnji predsjednik veslačkog kluba "Gusar" i Veslačkog saveza Jugoslavije i potpredsjednik Međunarodne veslačke feredacije. Dr. Stalio je vršio razne dužnosti u organizacijama i klubovima u gradu. Bio je predsjednik Cercle Francais Jugoslave i član uprave mnogih kulturnih organizacija i sportskih klubova... Godine 1943. otkrio je leishmaniju... Suprostavio se talijanskim fašistima dok je bio zvjerski mučen narodni heroj Jerko Ivančić i zbog toga bio je umirovljen..."

Dr. Slavan Vidović (1899. - 1972.)

Rodio se u Splitu 1. prosinaca 1899., a umro u Splitu 8. prosinca 1972. godine.

Završivši Klasičnu gimnaziju u Splitu školske godine 1917/18. odlazi u Prag gdje 26. 6. 1926. godine završava Medicinski fakultet na praškom Karlovom Sveučilištu, koje mu izdaje diplomu u čast doktora sveukupne medicine, i ovlašćuje ga za vršenje rada liječništva i kirurgije, kako i oftalmologije i primalijstva. Diplomom je nostrificirao na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Beogradu 7. 11. 1928. godine. Kao tajnik HLZ u Splitu u razdoblju od 1953. do 1954. godine aktivno unapređuje razvoj Zbora.

Kao student u Pragu imao je mnogo prijatelja među umjetnicima (slikari, kipari), koji su njega portretirali, a i sam je u Pragu slikao prizore iz građanskog i studentskog života (Album njegovih slika).

Sin je odličnog slikara Emanuela Vidovića. Nasljeđuje sklonosti svog oca i čitava svoga života, iako poznati liječnik, kirurg, on je i umjetnik, slikar, kolekcionar i mecena u Splitu. To najbolje dokazuje njegova bogata i vrijedna zbirka umjetnina u njegovom stanu u Splitu.

Prim. dr. Slavan Vidović

Obitelj

Poznati slikar Emanuel Vidović godine ženi se s Amalijom Baffo (Chioggia- Italia 1874.-1963.), dolaze u Split gdje, kao prvo dijete, rađa se Slavan Vidović 1. prosinca 1899. godine. Uz Slavana rađa se još 7 djece, 5 sinova (jedan umire kao dijete) i 2 kćeri.

Stanuju najprije u Matošičevoj ulici, a 1932. godine sele se u veći i svjetliji stan u Starčevićевой ulici (danas Lovretska).

Uz siromaštvo i borbu za život, Emanuel Vidović slika remek-djela uz podršku članova svoje obitelji: A. Katunarić u svojoj karikaturi to najbolje prikazuje: Vidović s paletom i kistom u ruci, u slikarskom zanosu, stvara svoja djela, dok mu se po podu igraju sitna djeca, koja mu mnogo ne smetaju.

Slavan Vidović ženi se Adom Pazinović, magistrom farmacije 1939. godine i imaju dvoje djece: dr. Radovana - liječnika dermatologa i dr. Zjenu Čulić, profesoricu engleskog jezika, oboje doktori znanosti.

Liječnik - kirurg

Nakon završenog Medicinskog fakulteta u Pragu 1926. godine od 1. 7. 1926. godine radi u Splitskoj bolnici kao stažista, volonter,

sekundarni liječnik, asistent, a pred komisijom za polaganje specijalističkog ispita iz kirurgije: prof. dr. Julije Budisavljević, dr. Robert Peičić, u Zagrebu polaže ispit specijaliste kirurga. Od 26. 3. 1938. radi na kirurškom odjelu Splitske bolnice do 1968. godine.

Za vrijeme Drugoga svjetskog rata aktivno pomaže u liječenju boraca antifašista i članova njihovih obitelji u Splitu. Nakon 1944. postaje upravnik bolnice VIII. korpusa, šef kirurškog odjela Vojnog oporavilišta na Visu i šef kirurškog odjela Vojne bolnice u Splitu (1944.-1947. godine).

Godine 1948. vraća se na kirurški odjel Opće bolnice u Splitu. Od 1961.-1965. godine šef je Kirurškog odjela Opće bolnice u Splitu. Umirovljen je 30. 6. 1968. godine. Dobija za svoj bolničko-stručni rad naziv primarius (tadašnjih kirurških odjela) koji su svojim ogromnim iskustvom i praktičnim znanjem imali veliki ugled u narodu i kod mladih kirurških kadrova.¹⁴⁻¹⁸

Umjetnik, slikar i mecena

Kao najstarije dijete svojih roditelja, čitav svoj život pomogao je svog oca Emanuela Vidovića u stvaranju umjetničkih djela. Donio bi mu

*Ivan Meštrović.
Portret dječaka (S. Vidovića).*

*Ivan Mirković.
Portret (S. Vidović)*

*Dr. Slavan Vidović:
Radnički ručak*

*Dr. Slavan Vidović:
Exlibis*

*Dr. Slavan Vidović:
Autoportret*

boje, platna, tempere i drugi materijal. Bio mu je i savjetnik. Donio bi mu i motive iz mrtve prirode. Sudjelovao je u organizaciji svih izložaba svog uglednog oca. Sakupljao je sve kataloge izložbi i članke iz novina i posjedovao je potpunu dokumentaciju o svom ocu i njegovim djelima. U svom stanu u Splitu imao je pravu malu galeriju slika i kipova u bogatoj kolekciji. Nalazile su se slike slijedećih umjetnika: Ignjat Job, Ivo Dulčić, Edo Murtić, Petar Dobrović, Vladimir Becić, Stojan Aralica, Ljubo Ivančić, Ante Kaštelančić, Miljenko Stančić, Oton Postružnik, Vjekoslav Parač, Ivan Mirković, Frano Šimunović, Antun Motika, Vilko Gecan, Antun Masle, Antun Zuppa, Slavko Šohaj..., a kipovi: Kenija Kantoci, Ivan Meštrović, Antun Augustinčić, Grga Antunac, Kosta Angeli Radoviani, Vanja Radauš, Ivan Mirković, Petar Perić, Andrija Krstulović, Frano Kršinić, Joko Knežević, Virgil Menegello-Dinčić...

Otkrio je Petra Smajića, izuzetu ličnost, našeg naivnog kiparstva, podupirao ga je, potpomogao ga i u veljači 1934. godine organizirao mu prvu izložbu u salonu Galić i izdao katalog. Potpomagao je i sve slijedeće izložbe Petra Smajića u inozemstvu.

I sam je slikao, naročito do 1923 godine. U svom albumu prikazao je 47 svojih slika, a izgleda, prema signaturama, da je izradio preko 100.

Dr. Slavan Vidović primarius, kirurg, čitav svoj radni vijek posvetio je spašavanju ljudi u Splitu, u Dalmaciji radeći danju i noću, unapredio je kirurgiju Splita, učestvovao u odgoju velikog broja novih mladih kirurga, a k tome - bio je slikar, kolekcionar, mecena umjetnika i imao je jednu od odličnih zbirki umjetnina u Splitu.

Njegov cjelokupni opus uvrštava ga u veoma zaslužne splitske liječnike u ovom stoljeću.

Pukovnik dr. Augustin Jakobušić (1915.-1971.)

Rođen je u Dubrovniku 1915. godine gdje završava gimnaziju, a 1934. g. upisuje se u Medicinski fakultet u Beogradu. Za vrijeme Drugoga svjetskog rata kao aktivist NOP-a radi u Splitu, a 1943. godine odlazi u partizane. Po završetku rata 1945. g. vraća se u Split gdje aktivno

Dr. Augustin Jakobušić

sudjeluje u formiranju Glavne mornaričke bolnice. U to vrijeme u Dalmaciji nema specijaliste patoanatora. Dr Augustin Jakobišić posvećuje se patologiji, godine 1956. završava specijalizaciju iz patologije i postavljen je za šefa prosekture Vojne bolnice u Splitu. Formira prvi patohistološki laboratorij s prosekturom u Splitu u kojemu se vrše sve obdukcije i kompletna patohistološka obrada u gradu Splitu. Osniva histopatološki laboratorij u Onkološkom dispanzeru Doma narodnog zdravlja u Splitu, i njime stalno rukovodi.

Aktivno sudjeluje u izgradnji nove Vojne bolnice u Splitu i realizator je njezinog odjela za patoanatomiju.

Dugo godina vrši službu patoanatora, sudskog vještaka, ne samo za Split, nego za čitavu Dalmaciju, učestvuje u znanstveno istraživačkim ispitivanjima; odgaja nove kadrove, održava predavanja iz anatomije i patologije u školi za medicinske sestre, a kao klinički patoanatom aktivno sudjeluje u radu u Vojnoj bolnici, specijalno na kirurškom odjelu u kliničkoj dijagnostici i znanstvenim istraživanjima.

Godine 1962. u činu pukovnika i šefa prosekture Vojne bolnice u Splitu, na vlastiti zahtjev, se demobilizira, ali ostaje raditi u Vojnoj bolnici. Pošto u Općoj bolnici u Splitu na Firulama do 1965 godine nije postojala organizirana patološka djelatnost osniva se Prosektura i postavlja za šefa dr. A. Jakobišića, koju on organizira i s entuzijazmom brzo stručno unapređuje.³⁸⁻⁴⁰

Bio je tajnik Zbora liječnika Hrvatske u Splitu 1957. do 1959. godine i specijalno se istakao kao tajnik Organizacijskog odbora Proslave 50 godišnjice SOLD, koja je održana u Splitu 1957. godine.

Međutim, vezan za Vojnu bolnicu u Splitu, nastavlja i dalje radom u njoj sve do svoje prerane smrti 1971. godine. Napisao je 18 radova, pretežno znanstveno istraživačkih.¹⁹⁻³⁷

Habilitacijski rad dra. L.J. Kraljevića na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu *Rezultati eksperimentalnih ispitivanja i kliničke primjene dakronskih (Mersilene) mreža* posvećen je dr. Augustinu Jakobišiću, pioniru patoanatomije u Dalmaciji.³⁷

In memoriam na stranicama Vjesnika liječnika Dalmacije 1970. godine ostala je trajna uspomena:

“Opraštam se od dragog dra. Jakobišića u ime splitske podružnice Hrvatskog zbora liječnika.

Sjećanje na dra. Jakobišića vraća nas u one godine kad je radio u skromnim prostorijama, u dvorištu stare Vojne bolnice. Sjećamo ga

se kao čovjeka izuzetne energije, vrsnog stručnjaka kritičnog prema svom znanju i lišenog taštine.

Takav je bio sve godine koje je proveo u neumornom radu. Krasila ga je osobina istinite demokratičnosti. Jednako se obraćao srednjem medicinskom osoblju, radniku iz tehničke službe, kolegi ili šefu odjela.

Ta jednostavnost i neposrednost bila je dio njega. Širok je krug ljudi, koje je zadužio svojim ljudskim odnosom. Možda o tome najbolje svjedoče tople riječi njegovih mladih prijatelja iz Viške ulice: Dragi barba Gusti, primi naš posljednji pozdrav. (Iz govora dr. Đorda Romca)."

Brižni otac i muž, organizator patoanatomije i patohistologije u Splitu, učitelj generacija zdravstvenih radnika, poštovani i voljeni kolega i prijatelj, sin sunčane, povijesne Dalmacije je umro, ali je ostavio za sadašnjost i budućnost trajni znak svoje misli, stručnosti i dobrote!³⁷

Literatura i bilješke :

1. 290 godina Klasične gimnazije u Splitu 1700 -1990 ur. S. Piplović, TIZ "Zrinski" Čakovec, Split, 1990 1-646, Stalio I, maturanti šk. god. 1891/92 str. 513, 594; Vidović S. maturanti šk. god. 1917/18, str. 598.
2. Medicinski godišnjak kraljevine Jugoslavije, Beograd 1933, dr. Ivo Stalio, venerolog str. 416, ur. Milovanović I, 1933.
3. Zbornik lekara frarmaceuta FNR Jugoslavije, Novi Sad, 1958. str. 302.: "Stalio V. dr. Ivo, r. 1875, dipl. Beč (Austrija) 1898, penzioner, znanje jezika: talijanski, njemjčki, m. b. Split, Trg Narodnog ustanka 2."
4. Kečkemet D. Stara splitska bolnica 1894-1964., Split, 1964, 1-184.
5. Stipić V. Odjel za kožne i spolne bolesti, 190 godine Splitske bolnice, ured. S. Boschi, B. Uglešić, P. Reić, Split, 1984., 87-89.
6. Stipić V. Odjel za kožne i spolne bolesti, 200 godina Splitske bolnice, Klinička bolnica Split, Split 1994., 38.
7. Simović N. Lišmanioza. medicinska enciklopedija, JLZ, 1969. Zagreb, Knjiga 4, 328-334.
8. Stalio I. Iz "Slobodne organizacije liječnika kralj. Dalmacije", Liječ Vjesn, 1914, 36 (Stal. Glas. Pril. Br. 5):96-102.
9. Stalio I. Leishmaniasis cutis u Primorju Srednje Dalmacije, Liječ Vjesn 1947. 69.;283-287 (10/11). Summary: Oriental Sore (Cutaneous Leishmaniasis or Tropical Ulcer) in Dalmatia (str. 345).
10. Stalio I. Leishmaniasis cutis... "Higijena" 1, 1949., 368-376
11. Grmek M D. Stalio, Vinko, Starigrad na Hvaru o. 1835-Split 1889, Opći liječnik u Stonu, Omišu, Milni i Sinju. Inauguralna disertacija o traumatskim aneurizmama art. vertebralis, Padova, 1863-8, 34. str. u Hrvatska medicinska bibliografija, Dio prvi: Knjige, Sv. 1:1470-1875, Zagreb, 1955, broj 707, str. 160.
12. Kečkemet D. napominje da je dr. I. Stalio predao Muzeju grada Splita: "Casi clinici anno 1860-61., Clinica chirurgica anno 1860-61.; Clinica medica". Za

- sada im se zameo trag i ne mogu se pronaći. Kečkemet je u svojoj knjizi o bolnici priložio dva faksimila: "Bolesnički dnevnik Splitske gradske bolnice 1860-61" i "Rukopisni priručnik bolesti Splitske gradske bolnice 1860-61.", koji bi se mogli koristiti naročito, ako bi se mogli pronaći.
13. Matošić J. Sto godina veslaškog športa u Splitu 1890-1990 Hidrografski institut JRM, Split, 1-236, "Gusar" 1914-1932. Od osnutka Gusara do zlatne medalje na prvenstvu Evrope 1932, 15-32. u svim monografija od 1945.-1990. godine koje su posvećene "Gusaru" spominje se dr. Ivo Stalio.
 - 13.a. Marović D. Povijest športa u Splitu, Prva knjiga, Split 1990. 1-119, Veslački i jedriličarski klub "Ardia" i hrvatski veslački klub "Gusar", 48-52.
 14. Kraljević Lj. Kirurško odjeljenje. Dvadesetpet godina Vojne bolnice u Splitu, 1946.-1971. Vojnosanit. Pregl. 1971., 28, 9, 406-407.
 15. Kečkemet D. Zdravstvo i bolnica u Splitu do Drugoga svjetskog rata. 190 godina Splitske bolnice. Ur. Boschi S, Uglešić B, Reič P. Split 1984., 32.
 16. Bulić F., Kečkemet D. Kraljević Lj. et al. Opća bolnica u Drugom svjetskom ratu, (1941-1944.). Ibidem 37-42.
 17. Pezzi M, Slapničar J, Ševeljević M. Odjel za kirurške bolesti. Ibidem, 95-100.
 18. Kečkemet D. Počeci Splitske bolnice. 200 godina Splitske bolnice. Ur. Reič P, Vidović R. Split 1994. 11-23.
 19. Pagon S, Kraljević Lj, Bakić J, Jakobušić A, Sokolić J, Škarić T. Određivanje antibiotskih supstancija (fitoncida) u biljkama Dalmacije i njihovo djelovanje na inficirane rane. Acta chir. Jug 19:2, 151-54, 1965.
 20. Protega A, Kraljević Lj, Ditrich Z, Sokolić J, Jakobušić A, Rajčić A. Renalna hipotermija (eksperimentalni rezultati na psima) Vojnosanit Pregl, 22-12, 758-760, 1965.
 21. Kraljević Lj, Jakobušić A, Krasojević D, Blažić J. Prekid krvotoka i disanja 30 minuta u dubokoj hipotermiji ispod +20°C. (Naša eksperimentalna iskustva na psima). Vojnosan Pregl, 18: 11, 965-970, 1961. Zbornik radova X kongresa kirurga Jugoslavije, Zagreb, 222-225, 1962.
 22. Kraljević Lj, Jakobušić A, Krstinić S, Jovanović M. Efekt smrzavanja na zaraščivanje rana. Vojnosan Pregl 19:2, 111-114, 1962, Zbornik radova X kongresa kirurga Jugoslavije, Zagreb, 267-278, 1962.
 23. Kraljević Lj, Jakobušić A, Sokolić J, Ivančević D. Primjena elastičnih plastičnih mrežica u cilju reparacije velikih defekata dijafragme, torakalne i abdominalne stijenke i recidivirajućih kila, Vojnosant Pregl, 20-10, 637-644, 1963.
 24. Kraljević Lj, Jakobušić A. Neurileiomyoma vrata, Liječ Vjes, 86:2, 183-186, 1964.
 25. Kraljević Lj, Jakobušić A, Leiomyoma jednjaka, Liječ Vjes, 86:3, 327-330, 1964.
 26. Kraljević Lj, Begović M, Jakobušić A. Reparacija defekta svih slojeva trbušne stijenke dakronskom mrežicom i kožnim režnjem (eksperimentalni rezultati na psima), Medicinski arhiv, Sarajevo, 19:6, 47-57, 1965.
 27. Kraljević Lj, Jakobušić A, Sokolić J. Zamjena segmenta torakalne aorte dakronskom protezom u hipotermiji (Eksperimentalni rezultati na psima), Acta chir Jug 12:2, 144- 153, 1965.
 28. Kraljević Lj, Sokolić J, Krstinić S, Ditrich Z, Jakobušić A. Eksperimentalna

- kirurgija u Vojnoj bolnici Split, Medicinski bilten, Splitska vojna oblast, 3, 52-60, 1965.
29. Kraljević Lj, Kristinić S, Sokolić J, Jakobušić A, Ditrich Z, Jovanović M. Efekt primjene opće hipotermije i lokalnog hlađenja kod amputacije ranjenih ekstremiteta. Vojnosan pregl 23:9, 521-524, 1966.
 30. Kraljević Lj, Krstinić S, Ditrih Z, Jakobušić A, Sokolić J, Kostić D, Ilić A, Bosotina K, Parpura D, Kostjov D. Zbrinjavanje kiruški neobrađenih ranjenika (Eksperimenti na životinjama), Godišnji bilten KOMIS-a, 71-72, 1967.
 31. Kraljević Lj, Kostić D, Jakobušić A, Palčić S, Šprung M, Tavčar B. Tumori dojke, Lječ. Vjesn. 89: 6, 589-599, 1996.
 32. Kraljević Lj, Sokolić J, Ditrih Z, Jakobušić A. Interventrikularni septum defekt u hipotermiji i kardioplegiji (Eksperimentalni rezultati na psima) Liječ Vjesn 91:5, 487-493, 1969.
 33. Kraljević Lj, Krstinić S, Ditrih Z, Jakobušić A, Sokolić J, Kostić D, Ilić A, Bosotina K, Parpura D, Kostjov D. Povrede ekstremiteta nanošene projektilima velike i male početne brzine. Godišnji bilten KOMNIS-a, 1968. 61-62, 1969. 63-64, 1970. 62-63.
 34. Kraljević Lj, Kostić D, Ditrih Z, Jakobušić A. Revaskularizacija miokarda (preliminarni izvještaj eksperimentalnog rada na životinjama) Liječ Vjesn 92:8, 895-911, 1970.
 35. Kraljević Lj, Jakobušić A, Begović M, Sokolić J, Ivančević D. Reparacija velikih defekata dijafragme abdominalne i grudne stijenke dakronskom mrežicom - Mersilenom, Povratak u život, 14:22-28; 1966.
 36. Kraljević Lj, Deprato M, Planjar M, Zoltner D, Jakobušić A, Žaja Š, Plazibat M. Iskustva o obradi raka kolona i rektuma, Vojnosanitetski pregled 28:452-458, 1971.
 37. Kraljević Lj. "Pukovnik prim. dr. Augustin Jakobušić." U: Konstantinović M, Kraljević Lj, Liga za borbu protiv raka u Splitu - 20 godišnjica - Klinički centar za onkologiju i radiotrepiju u Splitu - 15. godišnjica. Ured, Kraljević Lj, Bilić J, Perković Z, Izdavač Liga za borbu protiv raka u Splitu, Split 1987. 1-156, str, 11-13.
 38. Nikolić M. Prosektura. Vojnosanit Pregl 1971: 28: 9:425.
 39. Bakotin J. Odjel za patologiju i citologiju. 100 godina Splitske bolnice, Split 1984, Ur. B. Uglešić, P. Reič 141-142.
 40. Andjelinović Š. Odjel za patologiju i sudsku medicinu. 200 godina Splitske bolnice, Split 1994. Ur. P. Reič, R. Vidović 56.

PETAR RISMONDO, JURE LUKINOVIĆ I KRUNO CAMBJ VELIKI TRIO SPLITSKE GINEKOLOGIJE I OPSTETRICIJE

Ivo Banović, Nikica Dežulović

Ključne riječi: dr. Petar Rismondo, dr. Jure Lukinović, dr. Kruno Cambj zaslužni splitski liječnici, povijest medicine.

Keywords: dr. Petar Rismondo, dr. Jure Lukinović, dr. Kruno Cambj eminent physicians from Split, history of medicine

Sažetak

Ukratko su prikazani životopisi, medicinski i znanstveni rad utemeljitelja splitske ginekologije i opstetricije prim. dr. Petra Rismonda (1883 - 1962), prim. dr. Jure Lukinovića (1902 -1965), prim. dr. Krune Cambja (1902 - 1963) sa željom da imena i rad te trojice zaslužnih splitskih i hrvatskih liječnika ostanu trajno zapisani u povijesti splitske medicine.

S u m m a r y

Biographies, medical and scientific work of the founders of the gynaecology and obstetrics in Split prim. dr. Petar Rismondo (1883-1962), prim. dr. Jure Lukinović (1902-1965) and prim. dr. Kruno Cambj (1902-1963) are briefly presented here, with the wish that the names and the achievements of those three eminent physicians from Split and from Croatia might remain written in the history of Split medicine forever.

Organizirani razvoj splitske ginekologije i opstetricije vezan je, kao i u drugim europskim gradovima, uz nahodište.¹ U Splitu je nahodište utemeljeno 1704. godine. Utemeljio ga je splitski nadbiskup Cosmi o

čemu svjedoči ploča u atriju stare splitske bolnice.² Izgradnjom splitske bolnice koncem 18. stoljeća poboljšavaju se zdravstvene prilike u gradu i nahodište se konačno smješta u zgradu bolnice. U bolnici postoje tri odvojene zdravstvene institucije: bolnica, nahodište i rodilište u kojem godišnje rađa oko 40 žena. U bolnici se posebna pažnja poklanja izvješćima o bolestima, posebice zaraznim. Uzrok smrti i dijagnoze temeljili su se na obdukcijском nalazu i morale su biti točno opisane, osim za bolesti koje su mogle nanijeti sramotu obitelji, a među njima je,

Dr. Petar Rismondo

što je s današnjeg stanovišta posebice interesantno, bio i rak maternice.

U splitskom nahodištu, u svim vremenskim razdobljima, mortalitet djece bio je od 50-90%. Bolnica, nahodište i unutar njega rodilište djeluju sve do 1919. godine kada je ukinuto odlukom tadašnjih jugoslavenskih vlasti. Godine 1919. bolnica ima dva odjela: muški i ženski. Bolnički porodi su malobrojni, a ginekološko-porodničke operacije izvode kirurzi. U takvim prilikama temelje suvremene splitske ginekologije postavlja prim. dr. Petar Rismondo (slika 1), prvo i veliko ime splitske i hrvatske

ginekologije i opstetricije. Njegovim dolaskom u splitsku bolnicu počinje i povijest Odjela za ženske bolesti i porode. On je prvi od trojice velikana splitske ginekologije i splitske medicine uopće.

Petar Rismondo rođen je u Makarskoj 1. kolovoza 1883. godine gdje je i završio pučku školu. Klasičnu gimnaziju završio je u Splitu 1901. g. Medicinu studira u Beču gdje i diplomira 1907. godine. Od 1. prosinca 1907. do 31. prosinca 1909. godine ima privatnu liječničku praksu u Makarskoj. Kao općinski liječnik radi u Vrgorcu od 1. svibnja 1910. do 31. kolovoza 1913. godine. Od 15. rujna 1913. do 18. kolovoza 1914. godine specijalizira ginekologiju i porodništvo u Beču.

Od 18. kolovoza 1914. do 28. listopada 1918. godine radi kao vojni liječnik u austrijskoj vojsci. Nakon razvojačenja, od 1918. do 23. kolovoza 1919. godine radi kao primarius u bolnici u Valjevu, u Srbiji. Na vlastiti zahtjev napušta službu vojnog liječnika u valjevskoj bolnici i 24. kolovoza 1919. godine zapošljava se u Državnoj bolnici u Splitu gdje preuzima i utemeljuje Odjel za ženske bolesti i porode. Nakon preuzimanja ginekološko-opstetričke službe iz bolnice iseljava nahode u drugu zgradu. Prve godine rada Odjela za ženske bolesti i porode rodile su samo 52 žene, što je razumljivo jer u to vrijeme u rodilištu rađaju siromašne trudnice i najčešće vanbračnu djecu. Tijekom 1930. godine u rodilištu je rodilo 130 žena. Rodilište ima 30 kreveta. Zbog naglog rasta broja poroda i ginekološke problematike na odjel su 1929. godine primljeni dr. Jure Lukinović i dr. Kruno Cambj.

Rismondo, Lukinović i Cambj su velika trojica hrvatske ginekologije i opstetricije koje resi humanost, kolegijalnost, rodoljublje i izvanredna stručnost. U to vrijeme, u bolnici postoji samo jedna operacijska dvorana za sve specijalnosti. Tijekom Drugoga svjetskog rata rad odjela se praktički gasi, ali već pri kraju rata, 1944. godine u splitskom rodilištu rođeno je 180 djece. Zbog naglog porasta broja poroda i opsega rada i zbog potrebe osiguranja odgovarajućih uvjeta zaštite zdravlja žena i trudnica nameće se potreba hitnog poboljšanja prostornih uvjeta rodilišta. Odjel se iz stare zgrade bolnice premješta u renovirane, ali neodgovarajuće, prostore bivše Klasične gimnazije. Pri odjelu 1946. godine osniva se Oblasna babičku školu, koja će kasnije, 1952. godine, prerasti u Srednju medicinsku školu primaljskog smjera i biti praktički dio odjela sve do nesretne reforme školstva u Hrvatskoj. Odjel ima 72 kreveta i rodilje su strogo odvojene od ginekoloških bolesnica. Pedesetih godina u Splitu već više od 90% poroda se obavlja u rodilištu. Uz utemeljivački, organizacijski i stručni rad stigao je da se stručno i znanstveno usavršava i da obavlja odgovorne funkcije u HLD. Bio je visoko cijenjeni čak bečke ginekološke škole što posvjedočuje *Svjedodžba*

prof. dr. W. Weibela, predstojnika Klinike za ginekologiju i porodništvo "Prof. dr. Wertheim" u Beču. U *Svjedodžbi* se biranim riječima govori o stručnim, etičkim, medicinskim i manualnim kvalitetama dr. Rismonda. Naslov "primarius" mu je dodijeljen 1929. godine i potvrđen 1947. godine.

Radeći pod iznimno teškim uvjetima iza sebe je ostavio bogati pisani trag koji svježinom tema i ilustrativnošću može služiti za ogled i danas. Među prvima je pisao o ehinokokozi ženskih genitalnih organa^{3,4,5}, inverziji maternice⁶, tehnicima i indikacijama transperitonealnog i cervikalnog carskog reza^{7,8,9,10}, inkontinenciji mokraće¹¹, implantaciji uretera¹², neoplastici vagine¹³, inervaciji maternice^{14,15}, liječenju raka maternice¹⁶ i, što je danas vrlo zanimljivo, o "umjetnom nadomješćivanju plodove vode"¹⁷. Znakovitost njegovog spisateljskog rada nije samo u širini tema i vrijednosti radova, nego i u tome što je on iz malog grada Splita uspio tiskati svoje radove u poznatim medicinskim časopisima. To je bilo moguće jer je odlično poznavao talijanski i njemački jezik i jer je imao dobre osobne kontakte sa znanim imenima tadašnje europske medicine i poznatim europskim medicinskim centrima, dakle, sudionik je tadašnje europske medicine. Predsjednik je Slobodne organizacije liječnika Dalmacije (SOLD) od 1925. do 1933. godine. Umirovljen je 31. siječnja 1951. godine. Boreći se za svoj skromni mirovinski status umro je 26. veljače 1962. godine u Splitu.

Učenik, asistent, prvi suradnik i nasljednik prim. dr. Petra Rismonda bio je prim. dr. Jure Lukinović (slika 2). Dr. Lukinović rođen je u Pučišću na otoku Braču 8. listopada 1902. godine, od oca trgovca i majke kućanice. Pučku školu završio je u mjestu rođenja, a Klasičnu gimnaziju u Splitu 1921. godine. Medicinski studij završava na Medicinskom fakultetu u Zagrebu. Tijekom studija jedno vrijeme provodi u Pragu. Specijalizaciju je započeo u Šibeniku i dovršio u Splitu 1930. godine. Po završenoj specijalizaciji dodatno se educirao u Zagrebu i Beču. Naslov "primarius" dodijeljen mu je 1938. godine i ponovno potvrđen 1954. godine. Voditelj je Škole za primalje od njenog osnutka do 1962. godine. Za šefa Odjela za ženske bolesti i porode Opće bolnice Split biran je 1. veljače 1952. godine na kojoj dužnosti ostaje do umirovljenja 1954. godine.

Savladan bolešću, naredne, 1965. godine umire u Splitu.

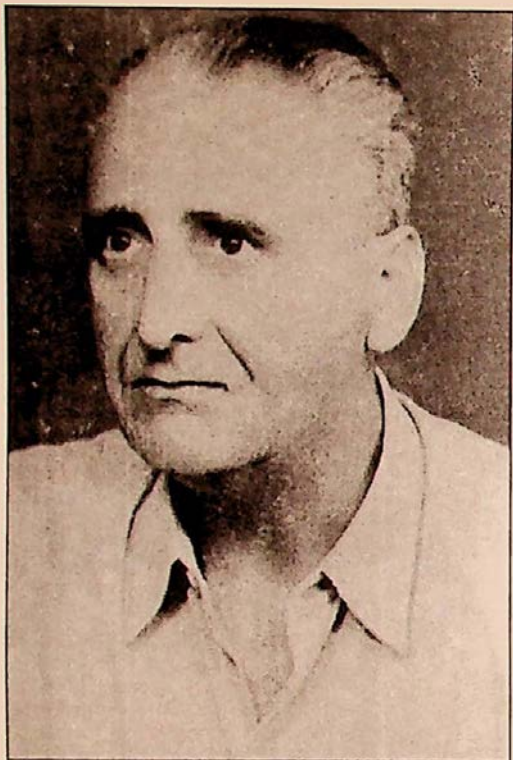
Tijekom njegovog vođenja odjela izvanbolnički porodi već su iznimka. Prostori "novog" odjela u bivšoj Klasičnoj gimnaziji su tijesni. Koristeći svoj utjecaj u gradu, Odjel za ženske bolesti i porode zajedno sa Primaljskom školom seli u novu, premda neuvjetnu, zgradu u ulici A. G. Matoša, 26. srpnja 1953. godine. Tom prilikom je prvi put u Splitu

održan sastanak Sekcije ginekologa i opstetičara ZLH, na kojemu je istaknuto značenje splitske ginekologije u Hrvatskoj. Odjel raspolaže sa 113 kreveta. Otvara prvo Savjetovalište za trudnice, organizira izvanbolničku ginekološku službu diljem Dalmacije. Nakon Drugoga svjetskog rata jedan je od osnivača Podružnice ZLH Split i njen je prvi dopredsjednik i njen predsjednik 1960. godine. Objavio je 18 stručnih radova iz svih područja ginekologije i opstetricije^{18,19,20,21,22,23,24,25,26,27,28,29,30,31,32,33,34,35} redoviti je sudionik tuzemnih, a često i inozemnih kongresa ginekologa i opstetičara. Dobro govori francuski, talijanski, njemački, engleski i španjolski jezik. Suradnik je u Medicinskoj enciklopediji³⁴ i zdušno se brine za odgoj liječnika na specijalizaciji.

Dr. Jure Lukinović

Sreća je da u isto vrijeme u Odjelu za ženske bolesti i porode radi i treći velikan splitske medicine i splitske ginekologije prim. dr. Kruno Cambj (slika 3). Prema kazivanju njegovih suvremenika zračio je humanošću i toplinom, svima koji su imali sreću sresti ga za života ostao

Prim. dr. Kruno Cambj

je u najugodnijem sjećanju. Prim. dr. Kruno Cambj rođen je 27. svibnja 1902. godine u Splitu u plemićkoj obitelji. Pučku školu i Klasičnu gimnaziju završio je u Splitu 1919/20. godine. Medicinu je od 1920. do 1922. godine studirao u Pragu, a od 1922. do 1926. godine u Beču gdje je diplomirao 1926. godine. Njegova cjelokupna medicinska i životna aktivnost, nakon završenog studija, vezana je za Split. Liječnički staž obavio je u bolnici u Splitu. Od 1927. do 1929. godine sekundarni je liječnik i 1929. godine, rješenjem Ministarstva zdravstva, odobren mu je naslov liječnika specijaliste ginekologije i porodništva. Od 1929. godine stalno je zaposlen u Odjelu za ženske i bolesti i porode. Naslov "primarius" dodijeljen mu je 1936. godine. Tijekom Drugoga svjetskog rata bio je u vojsci NDH i od 1944. godine do kraja rata sudionik je NOV-e. Nakon razvojačenja 1946. godine ponovo radi na svom ranijem mjestu liječnika specijaliste za ženske bolesti i porode. Zamjenik je šefa odjela od 1961. godine do umirovljenja, 31. svibnja 1962. godine. Naredne 1963. godine umire u Splitu. Prim. dr. Cambj je liječnik široke edukacije, izvrsno se slušio talijanskim, njemačkim i češkim jezikom,

što mu je koristilo u praćenju svjetske medicinske literature. Stručnost mu je bila na zavidnoj razini premda njegov pisani opus nije bio opsežan. Objavio je tri rada u Liječničkom vjesniku iz područja patologije trudnoće i poroda^{36,37,38}.

Zahvaljujući stručnom, znanstvenom, organizacijskom i edukacijskom radu, u prvom redu utemeljitelja splitske ginekologije i opstetricije prim. dr. Petra Rismondo, prim. dr. Jure Lukinović i prim. dr. Krune Cambj, splitska ginekologija je u nešto više od 75 godina stasala od nahodišta, u kojemu je smrtnost djece bila viša od 90%, do naših dana, kada je perinatalna smrtnost u Splitu ispod 9‰ i kada je maternalna smrtnost rijetka iznimka^{39,40}. Povijest splitske ginekologije je još jedan od brojnih dokaza civilizacijskih i medicinskih dostignuća ovoga grada što je zasluga brojnih generacija koje su sudjelovale u njenom razvoju, ali posebice "velikog trija", čija imena su časno upisana u temelje splitske i hrvatske ginekologije.

Bibliografija i literatura

1. Grmek MD. Bolnica i Povijest bolnice. U: Medicinska enciklopedija. II svezak. Zagreb. Leksikografski zavod. 1968.
2. Kečkemet D. Zdravstvo i bolnica u Splitu do drugog svjetskog rata. U: Uglešić B. i sur. 190 godina splitske bolnice. Split. Znanstvena jedinica, 1984; 13.
3. Rismondo P. Rijetkost ekinokoka ženskih genitalnih organa. Liječ Vjesn 1925; 47:160-161(3).
4. Rismondo P. Slučaj ekinokoka maternice. Liječ Vjesn 1941; 63:277-278.
5. Rismondo P. Fistula uteri ad parietem abdominale, kao posljedica ekinokoka. Druga knjiga "Naučni rad kongresa" (Treći Sveslavenski ljekarski kongres u Splitu. 1930; 124.
6. Rismondo P. Inversio uteri totalis post partum. Liječ Vjesn 1923; 45:385-388 (10).
7. Rismondo P. Sectio Caesarea transperitonealis cervicalis. Medicinski Pregled. Beograd. 1927.
8. Rismondo P. Zur technik des kaiserschnittes bei placente praevia. Zentralblatt fuer Gynaekologie. berlin. 1929; 29.
9. Rismondo P. Zur techniiic des cervicalen kaiserschnittes. Zentralblatt fuer Gynaekologie. Berlin. 1931; 35.
10. Rismondo P. Mogu li povrede pri normalnom porođaju da podupru indikacije za carski rez. 'Kongres jugoslavenskog kirurškog društva. Beograd 1934.
11. Rismondo P. Incontinentia urinae kod žena i njeno liječenje. Medicinski pregled 1929.
12. Rismondo P. O implantaciji uretera. Srp. Arh 1948; 9-10:785.
13. Rismondo P. Neoplastica vaginae po Agner-Fiershu. Liječ. vjesn 1934;

- 56(7):312-3. 14. Rismondo P. Uterus i parasimpatikus. *Srp Arh* 1948; 6-7.
15. Rismondo P. Ginekološka zapažanja u endokrino-neurovegetativnim odnosima. *Srp Arh* 1949; 10-1:796.
16. Rismondo P. O operativnom lečenju raka na maternici. *Srp Arh* 1919.
17. Rismondo P. Umjetno nadomješćivanje plodne vode. *Liječ Vjesn* 1935; 57:78 (2).
18. Lukinović J. Appendix epiploica u ginek. dijagnostici. *Liječ Vjesn* 1936; 58:3.
19. Lukinović J. Prilog upoznavanju historije oper. djelovanja u Dalmaciji. *Med Vjesn* 1932; 2:5.
20. Lukinović J. O slučaju vanmateričnih dvojaka. *Liječ Vjesn* 1937; 59:12.
21. Lukinović J. Zur Frage d. Herztätigkeit bei jungen menschlichen Embryonen. *Zbl Gyn* 1937; 61:51
22. Lukinović J. Udžbenik za babičke pomoćnice. Obl NO Dalmacije. Split 1945.
23. Lukinović J. Eterocele i ostali prolapsi kod žena. *Liječ Vjesn* 1951; 72:12.
24. Lukinović J. Ureter atreticus congenitus. *Liječ Vjesn* 1951; 78:12.
25. Lukinović J. Izvještaj s internacion. kongresa u Torinu. *Liječ Vjesn* 1951; 78:12.
26. Lukinović J. Lokalna infiltraciona anestezija kod carskog reza i ostalih primjena u opsterciji. Zbornik radova I. str. znanstvenog kongresa ginekologa. Zagreb. JAZU 1952.
27. Lukinović J. Prilog operativnog liječenja puerperalne inverzije uterusa. *Liječ Vjesn* 1952; 74:9-10.
28. Lukinović J. Prilog operativnom liječenju mokraćne inkontinencije kod žene. Zbornik radova III. kongresa ginek. Ljubljana. 1956; I. tom. 120-30.
29. Lukinović J. Dizlokacije uterusa. Zbornik III. kongresa ginn. obstetr. Ljubljana. 1956; I. tom. 141-54.
30. Lukinović J. O 10-godišnjici Primaljske škole u Splitu. *Prim Vjesn* 1955; 11-12:1-5.
31. Lukinović J. Primaljska škola u Parizu. *Prim Vjesn* 1956; 3-4.
32. Lukinović J. Ruptura mokraćnog mjehura kao komplikacija rupture maternice pri porođaju. *Liječ vjesn* 1957; 9-10:566-71.
33. Lukinović J. Apendicitis u trudnoći. Medicinska enciklopedija. Zagreb. 1957; I. svezak. 507-8.
34. Lukinović J, Dežulović N. Opažanja o dosadašnjem radu perifernih radališta u splitskom kotaru. U: Zbornik radova IV. kongresa ginek. i obst. Jug. Skopje. 1960; II. tom. 471.
35. Lukinović J. Prigodni porodničar. Pro medico. Ljubljana. 1961; 2:11-6.
36. Cambi K. Izostanak porođaja radi mioma uteri. *Liječ Vjesn* 1950; 72:292.
37. Cambi K. Slučaj začeca u rogu uterusa duplexa. *Liječ Vjesn* 1936; 58:205-6.
38. Cambi K. Dva slučaja rupture uteri intra partum. *Liječ Vjesn* 1932; 54:606.
39. Postružnik S, Dežulović N. Odjel za ženske bolesti i porođaje. U: Uglešić i sur. 190 godina splitske bolnice Split. Znanstvena jedinica. 1984; 105-11.
40. Banović I. Povijesni pregled razvoja Klinike za ženske bolesti i porode u Splitu. *Med an* 1990; 16 (Supl 1):7-16.

BOŽO PERIČIĆ - ČOVJEK I DJELO

Miro Juretić

Ključne riječi: dr. Božo Peričić zaslužni splitski liječnik, povijest medicine.

Keywords: dr. Božo Peričić eminent physician from Split, history of medicine

Sažetak

Božo Peričić rodio se, odgojio, radio i umro u Dalmaciji (1865.-1947.). U njegovom radu postoje tri razdoblja: prvo šibensko, vremenski najkraće, ali vrlo kreativno i borbeno; drugo zadarsko, dulje i veoma plodno radovima; posljednje zrelo doba u Splitu je razdoblje priznanja i poštivanja. Peričić je bio internist i kirurg, jedan od začetnika dermatovenerologije; infektolog, patološki i sudski anatom. On je posljednji među značajnim bolničkim liječnicima opće medicine. U svakoj bolnici u kojoj je radio pridonio je njezinoj afirmaciji uvođenjem moderne znanstvene metode promatranja bolesnika, formiranjem kliničkih laboratorija, provjerom dijagnoze, obdukcijom te radovima u stručnom i javnom tisku. Čitavog radnog vijeka bavio se regionalnom dalmatinskom patologijom koju je stalno prezentirao našoj i svjetskoj javnosti. Ukupno je napisao četrdesetak stručno-znanstvenih radova te pedesetak članaka u listovima, najviše nekrologa, ali i ozbiljnih feljtona i polemičkih zapisa. Preveo je nekoliko poznatih medicinskih knjižica, te napisao nekoliko udžbenika: *O zaraznim bolestima*, *O njezi bolesnika i prvoj pomoći*. Glavne teme njegovih radova bile su bolesti škrljevo, tercijarni lues, ehinokokoza, antraks, pojedini dermatološki entiteti, te internistički i kirurški kazuistički prikazi. Božo Peričić borio se stalno za modernizaciju bolnica i raspodjelu bolesnika u njima prema vrsti bolesti, a ne kao do tada prema spolu. On je bio svestrana medicinska i kulturna ličnost koja je dala pečat zdravstvu Dalmacije na prijelazu stoljeća.

S u m m a r y

Božo Peričić (1865- 1947) was born and raised in Dalmatia, he worked and died there. His work can be divided into three periods: the Šibenik period, brief but creative and full of fighting spirit; then the Zadar

period, longer and very rich in written works; the last, mature period in Split was the time of respect and recognition. Perićić worked as an internist and surgeon, he was one of the initiators of dermatovenerology, he was infectologist and hospital and court pathoanatomist. He is the last among general practitioners that distinguished themselves in hospital work. He contributed to the affirmation of every hospital he worked in by introducing modern scientific methods of patients' observation, forming clinical laboratories, checking diagnoses by autopsy and publishing in professional and other media. During his whole working life he dealt with regional Dalmatian pathology presenting it continuously to the public in our country and abroad. He wrote about forty professional-scientific papers, about fifty articles in the public press, mostly obituaries, but also serious essays and polemical notes. He translated some popular medicinal booklets into Croatian and wrote a couple of educative textbooks: on infectious diseases, on patients' care and first aid. The principal topics of his serial works were the diseases "Morbus Škrljevo", tertiary lues, echinococcus, anthrax, certain dermatological entities as well as internistic and surgical case reviews. Božo Perićić was continuously fighting for the modernization of hospitals and the distribution of patients in them according to the disease, and not, as it was habitual at that time, according to sex. He was a many-sided medical and cultural personality who left his stamp on the health of Dalmatia on the threshold of the 20th century. He knew English very well and translated Shakespeare.

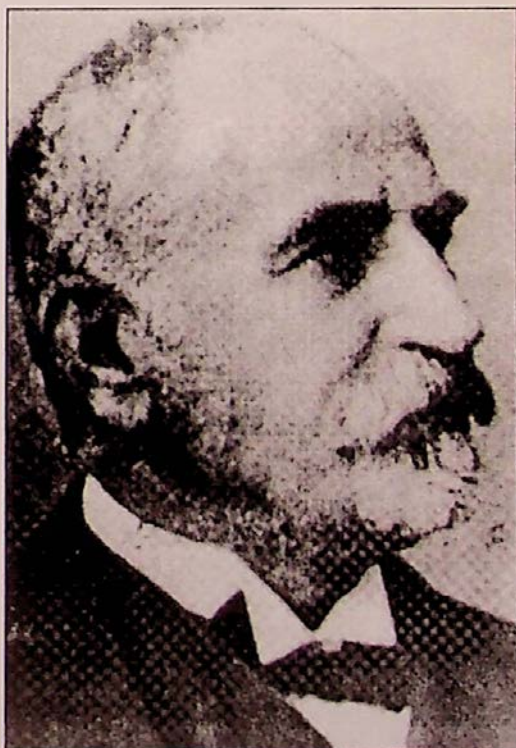
"Honeste vivere, alterum non
laedere, suum cuique tribuere" (1)

Koncem prošlog stoljeća zablistao je u zdravstvu Dalmacije mladi pomoćni liječnik šibenske bolnice - Božo Perićić. On je bio jedinstvena medicinska ličnost na slavenskom jugu: opći bolnički liječnik i pri tom neosporni začetnik više novih do tada neodvojenih i neizraženih područja medicine. Po tome Perićić spada među mali broj velikana koji su stvarali u našoj zemlji modernu i znanstvenu medicinu. O čovjeku i liječniku Perićiću puno je pisano prilikom njegove sedamdesetogodišnjice života 1935. godine,¹⁻⁷ te više nekrologa povodom smrti 1947. godine.⁸⁻¹¹ Danas je Perićić prilično zaboravljena ličnost, ali je oživljena uspomena na njega simpozijima o njegovom životu i radu u Splitu (1989.), Zadru (1990.) i Zagrebu (1991.), te izdavanjem knjige pretisaka njegovih radova i opisom

njegovog pionirskog šibenskog razdoblja¹² te konačno izdanjem njegovog posljednjeg rukopisa *Mile sjene*.¹³

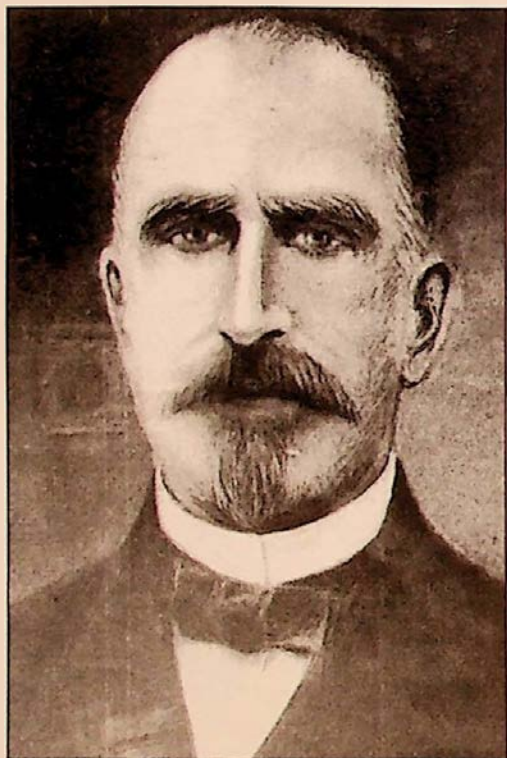
Održana su tri simpozija pod nazivom: "Dr. Božo Peričić" i to tri godine zaredom: u Splitu 23. studenog 1989. godine, u Zadru lipnja 1990. godine, a u Zagrebu 1991. godine. Učestvovalo je više referenata sa raznim temama, kao primjer bile su teme: uvodna riječ o dr. Boži Peričiću, rad dr. Bože Peričića u Splitu, splitsko razdoblje dr. Bože Peričića (M. Juretić); prim. dr. Božo Peričić kao kirurg (LJ. Kraljević, I. Tommaseo); zadarsko razdoblje dr. Bože Peričića (S. Perović) itd.

Biografija Bože Peričića počinje rođenjem u malom selu Sukošanu (Svetom Kasiju) kraj Zadra 1865. godine. Bistro dijete u osnovnoj školi prigrlio je stric nastavnik Josip Peričić te je mladi Božo odgojen u njegovom domu završivši osnovnu školu u Splitu, gimnaziju u Dubrovniku i Zadru, mjestima gdje je službovao njegov stric Josip Peričić bio je profesor, lingvista i klasični filolog, te vrlo uspješni pedagog i ravnatelj gimnazije, a kasnije i školski nadzornik. Ovaj omiljeli narodni borac više je djelovao nego pisao, iako je preveo neka djela klasične literature (Platona i Horacija). Jaka ličnost ovog pedagoga oblikovala je pozitivno mladog nećaka i potakla ga na prve književne pokušaje.

Dr. Božo Peričić

Zadarski đak je već u gimnaziji uređivao đачki list "Sloga", koji je bio kratkog vijeka, te povijest Sukošana (koja je ostala u rukopisu).¹⁴ Doktor Božo se kasnije odužio svom stricu toplim nekrologom u štampi i u zadnjem rukopisu.^{13,15} Maturirao je 1882. godine na talijanskoj klasičnoj gimnaziji u Zadru (druge nije ni bilo); upisao je i studirao medicinu u Beču i Gracu gdje je i diplomirao 1889. godine. Iste godine dobio je namještenje kao mladi pomoćni liječnik u šibenskoj bolnici. Nakon

Dr. Božo Peričić

nekoliko godina postaje "prvijenac" psihijatrijskog odjela (takozvane "ludnice"). Osam godina kasnije prelazi u zadarsku bolnicu gdje postaje primarij odjela za žene od 1897. do 1921. godine. Tada svojevoljno napušta anektirani Zadar od Italije i prelazi u splitsku bolnicu gdje postaje prvi primarij novooblikovanog internog odjela, kojim rukovodi do 1929. godine kad je umirovljen, ali ostaje honorarno na odjelu do 1934., a otada do 1941. godine kao volonter.

Božo Peričić je pravi sin Dalmacije gdje se rodio, odgojio i djelovao u svim njenim središtima i konačno umro u Splitu 1947. godine.

Tri razdoblja Peričićevog rada

Šibensko razdoblje mladog i ambicioznog liječnika bilo je prvo, najkraće (od 1889. do 1897.), ali, možda, i najkreativnije doba.^{12,16}

Dugo je prošlo vremena otkad su mladi medicinski entuzijasti dr. Nikola Lalić i dr. Božo Peričić koncem prošlog stoljeća učinili svojevrсни "juriš na nebo" eksplozivno uvodeći modernu evropsku medicinu u tada izoliranu i učmalu austro-ugarsku provinciju - Dalmaciju. To je bilo herojsko doba mladog Peričića, tek svršenog liječnika (1890.), koji je razbijao uhodane i službene mitove o tzv. bolesti "škrljevo" i obvezatnoj hospitalizaciji bolesnika u Šibeniku. Lalić i Peričić su takoreći svakodnevno oblikovali moderni znanstveno-klinički pristup bolesniku, uvodili nove dijagnostičke i terapijske metode i operacijske kirurške intervencije. Objavljujući svoje rezultate u redovnim godišnjim izvještajima, oni su postigli u kratkom vremenu izvanrednu reputaciju novoformirane šibenske bolnice podijeljene na kirurški i internističke odjele. Peričić je svoje rezultate objavljivao u radovima u našim, ali istobno i u renomiranim bečkim medicinskim revijama.¹⁶

Zadarsko razdoblje bilo je svakako najduže, jer je trajalo od 1897. do 1921. godine.^{16,17}

Nakon relativno kratkog i burnog šibenskog razdoblja, Peričić prelazi u Zadar gdje nije uspio podijeliti bolnicu prema svojim idejama i vrsti bolesti već je ona ostala podijeljena prema spolu na muški i ženski odjel. Peričić postaje dugogodišnjim šefom ženskog odjela, prakticirajući opću bolničku medicinu¹⁶.

Njegova afirmacija u Zadru, Dalmaciji i Hrvatskoj proizašla je iz svestrane i plodne pismene aktivnosti. U tom razdoblju on objavljuje više stručno-znanstvenih radova u nas i u svjetskoj medicinskoj literaturi; on prevodi nekoliko knjižica najpoznatijih njemačkih medicinskih autoriteta (Virchowa i Strümpella); on piše nekoliko knjiga -priručnika i udžbenika o njezi bolesnika i prvoj pomoći te o higijeni i somatologiji (građi tijela). Peričić se posebno i stalno zanima za našu narodnu medicinsku terminologiju, te objavljuje dva rječnika (njemačko-hrvatski i hrvatsko-njemački). On se mnogo angažira kao javni zdravstveno-prosvjetni radnik, te postaje stalni suradnik Narodnog lista u Zadru gdje je objavio mnogo većih i manjih priloga. Posebno treba istaknuti njegovu ulogu u procesu Jukiću, atentatoru na Cuvaja, kad je odvažno i uspješno dokazao kako je službeno sudsko vještačenje bilo površno i neznanstveno. To je pridonijelo njegovoj velikoj popularnosti i u tadašnjoj Banovini Hrvatskoj. Peričić je u Zadru imao uhodanu privatnu ordinaciju i postao je dugogodišnji najomiljeniji liječnik cjelokupnog pučanstva, hrvatskog i talijanskog, u Zadru i njegovoj okolici. On nastavlja istraživati probleme regionalne

patologije (ehinokokoza, antraks i dr.), ali objavljuje i nekoliko zapaženih kirurških članaka. Kao opći bolnički liječnik, specijalistički obrađuje područja interne medicine, kirurgije, dermatologije i infektologije.^{16,18-57}

Splitsko razdoblje započinje 1922. godine, dakle već u poodmaklim Peričićevim godinama (57. godina života).¹⁶

Splitska bolnica se oblikovala onako kako je Peričić predložio daleke 1896. godine na više stručnih odjela. On postaje voditeljem internog odjela. U Splitu Peričić nešto manje piše u javnom tisku (njemu dragi Narodni list više ne izlazi); više nije predavač u školama te nema poticaja da piše nove pedagoške priručnike. U Splitu, međutim, Peričić piše više *ozbiljnih stručno-znanstvenih radova* koje objavljuje većinom u internacionalnoj publicistici. Osnovna njegova tema kojom se bavi bila je kao i prije *ehinokokoza* o čemu je napisao više zanimivih kliničkih opažanja i na temelju višegodišnjeg iskustva i nekoliko značajnih sintetičkih prikaza.^{23,27,28,34-36} Veliko je priznanje Peričiću bilo da je ehinokokoza izabrana za jednu od glavnih tema na Sveslavenskom kongresu liječnika 1930. godine u Splitu i da je njemu povjereno uvodno predavanje.^{34,35} Uz ehinokokozu on se i dalje bavi *antraksom* o čemu objavljuje nekoliko longitudinalnih studija.^{24,31,42} Uz objavljeni zanimljivi internistički slučaj²¹, te višegodišnju analizu liječenih od pneumonije⁴⁵ i općeniti pregled o djelovanju klime našeg mora⁴⁷ posebno je ilustrativan Peričićev rad na jednom žarištu gube u Dalmaciji.⁴¹ On je, čuvši od socijalne radnice i novinarkе Vinke Bulić da postoji guba u jednom selu Dalmatinske zagore, obišao taj teren, pregledao sumnjive bolesnike, uzeo krvne slike i skarificirane razmaze u kojima je pronašao Hansenove bacile i dokazao gubu. U ovom periodu Peričić je napisao u javnom i stručnom tisku više nekrologa svojim prijateljima i značajnim znanstvenicima.^{18,22,25,26,32,33,37,38,40,46,50,51,53.} Zanimljiv je jedini medicinsko-povijesni rad Peričića o njegovom uzoru, velikom dubrovačkom liječniku Đuri Bagliviju.⁴⁸ Većinu svojih radova objavljuje na stranicama Liječničkog vjesnika kao i u inozemnom stručnom tisku.

Rad u laboratoriju je najtipičniji dio Peričićevog rada u splitskoj bolnici. On oblikuje klinički laboratorij u okviru svoje radne sobe. Prema prikazu očevidaca^{36,55} i nekih podataka iz objavljenih radova⁵⁴ očevidno je da se intenzivno bavio mikroskopskom bakteriologijom i parazitologijom otkrivajući Kochove bacile, parazite malarije, bacile antraksa, kuke skoleksa ehinokoka, jajašca helminta itd. Uz to je jasno da je radio kompletni hemogram i kompletnu analizu urina, stolice i sputuma, a vjerojatno i štošta drugo.

*Stadiji luesa
iz zbirke fotografija B. Peričića*

Soba dr. B. Peričića - laboratorij

Zaslužena priznanja Božo Peričić je dobio ponajviše tokom splitskog razdoblja. U šestom deceniju života odbio je ponuđeno mjesto u Zagrebu s perspektivom sveučilišnog profesora, smatrajući da je prekasno došlo. To ukazuje na ozbiljnost njegove samokritike. Izabran je u glavni sanitetski savjet pri ministarstvu zdravlja u Beogradu. Ne slažući se s rukovođenjem tog savjeta, daje ostavku koju je obrazložio na stranicama Liječničkog vjesnika.²⁹ Počasnim članom Zbora liječnika Hrvatske postaje 1933. godine. Uz obrazloženje i prijedlog profesora Ante Šercera 1938. godine bude izabran i za dopisnog člana Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.⁸ Slijedeće je godine postao prvi i do sada jedini počasni član udruženja liječnika Šibenika. O poštovanju i popularnosti Peričića svjedoči i velebna proslava sedamdesetgodišnjice života 1935. godine. U bolnici su se našli svi ugledniji građani Splita da mu čestitaju, kao i svi liječnici i zdravstveni funkcionari. Prijatelji su mu tada u počast tiskali novo luksuzno izdanje njegove *Njege bolesnika*¹. Tada je u javnom tisku objavljeno desetak članaka i feljtona o Peričiću.¹⁻⁷

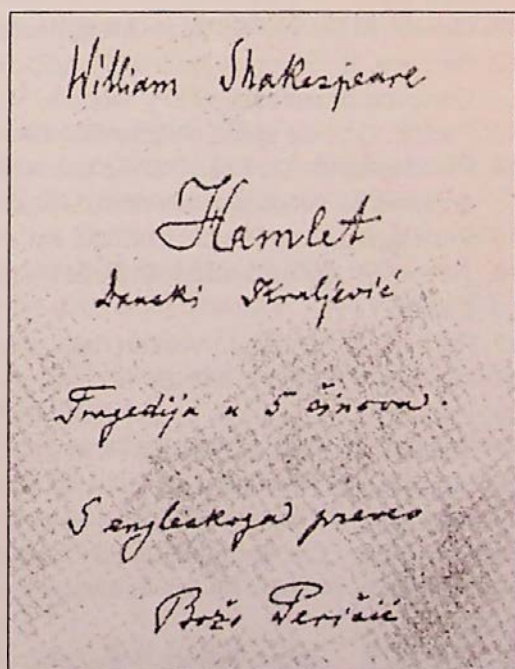
Sedamdesetgodišnjica dr. B. Peričića

U osmom desetljeću života nije ni Peričića mimoišao uobičajeni starački skepticizam. To je shvatljivo jer medicina u vrijeme Peričićevog najplodnijeg rada (početak dvadesetog stoljeća) nije imala nego samo nekoliko stvarno efektnih lijekova. Razumno podozrenje prema mnogima tada bučno reklamiranim novim "spasonosnim" lijekovima učinilo je da Peričić nije prihvatio sulfonamide, te posljednji njegov rad⁵² analizira veliki broj bolesnika koji su bolovali od lobarne pneumonije u zadnjih 15

godina (do 1940. godine) i liječeni su samo simptomatski s letalitetom od 7%. Nešto kasnije (1947. godine), proživivši teške ratne godine u dubokoj starosti umro je u Splitu Božo Peričić od pneumonije, kod koje je, ironijom sudbine, zakazao i penicilin.^{9,10}

Zaključno

Božo Peričić ostaje osebujna ličnost u povijesti naše medicine. On je vjerojatno posljednji od istaknutih bolničkih liječnika opće medicine, kombinacija praktičara i znanstvenika, istodobno stvarni pionir više osnovnih sadanijih specijalističkih grana. Na prijelomu stoljeća malo je u nas bilo liječnika koji su toliko dali našoj znanosti i zdravstvenoj službi. Njegova je zasluga to veća što je živio i radio u Dalmaciji, tada na dalekoj periferiji Austro-Ugarske monarhije, nazvanoj od njemačkog putopisca "Halbvergessenenes Land" u skoro potpunoj stručnoj izolaciji. On je prvi uspio da uspostavi stručne mostove prema Evropi i svijetu.^{8,9,16,17}

Snimak originalnog rukopisa
naslovne strane prijevoda
"Hamleta"

Ovaj veliki i znameniti čovjek, liječnik i znanstvenik bio je pun energije. Radio je i pisao dugi i plodni radni vijek. Jedno od načela, kojeg se do smrti držao, bilo mu je: "Samo onaj koji radi, vrijedan je da živi."⁶

LITERATURA

1. Anonimno : Jedna sedamdesetgodišnjica. Novo doba - Split, 1935, 14 (dec), str. 8
2. Machiedo, J : Dr Božo Peričić. Novo doba - Split. 1935, 6 (dec), Br. 284 s. 3.
3. Zanella, S : Dr Božo Peričić. Ars medici - Zagreb, 1935.
4. Botteri, P : Prigodom sedamdesetgodišnjice dra Bože Peričića. Liječ Vjesn, 1935, 57:551-2.
5. Perković, M : Dr Božo Peričić, Tribuna-Šibenik, 1936, 29 (apr)
6. Bulić, V : Dr Božo Peričić - O 70-godišnjici života, Novo doba - Split, 1935; 3 (dec).
7. Anonimno : Intimna proslava 70-godišnjice g. dra Bože Peričića. Novo doba - Split, 1935, 7(dec).
8. Šerčer, A : Dr Božo Peričić. Ljetopis Jugoslavenske akademije, 1939, str. 131-4.
9. Zanella, S : Dr Božo Peričić. Liječ Vjesn, 1947, 69:66-9.
10. Škarica, M : Božo Peričić. Radovi instituta JAZU - Zadar knjiga 2 1955, str 141-168.
11. Grmek, M D : Peričić Božo. Medicinska enciklopedija, 1963, str 673-4.
12. Sirovica, S : Šibenski liječnici Peričić dr Božo - Lalić dr Nikola. Izdanje Osnovne organizacije ZLH, Šibenik, 1989.
13. Peričić, B : Mile sjene. Pripremio i tiskao S. Sirovica, Šibenik, 1991.
14. Peričić, Šime : Dr Božo Peričić kao kulturni i društveni radnik. Predavanje održano na simpoziju o Peričiću u Zadru. 1990.
15. Peričić, B : Josip Peričić. Narodni list, Zadar; 1912. br. jubilarni str. 38.
16. Juretić, M : Splitsko razdoblje Bože Peričića. Med. Anali, Split, 1992; 18:303-310.
17. Perović, S., Kraljić J.: Velikan naše medicine prim. dr Božo Peričić. - Liječničke novine; 1989, br. 9.
18. Peričić, B. : O jednom godu (Uspomeni Tereze Jerka Miachieda). Novo doba, Split, 1920 (27. 9.). g. III, br 281, s. 2
19. Vierordt, H. : Perkusija i auskultacija. Preveo B. Peričić. odlik. grafički zavod. Izd. Tiskara Vitaliani, Šibenik, 1922.
20. Peričić, B. : Die Behandlung des Milzbrands. Med. Klinik 1921, Nr. 55.
21. Peričić, B. : Febzis biliosa haemoglobinurica. Liječ Vjesn; 1923, 45:194-200.
22. Peričić, B. : Ernest Renan. Novo doba, Split; 1923, br. 48
23. Peričić, B. : Sur le traitement des kystes hydatiques au poumon. Paris medical; 1923, Nr. 37, Vol. 49, str 214-216.
24. Peričić, B. : The treatment of malignant pustule (antrax). Liječ Vjesn ; 1924, 46:421-426.

25. Peričić, B. : Sir Clifford Allbutt. Liječ Vjesn; 1925, 47:124.
26. Peričić, B. : Jean Martin Charcot. Novo doba, Split; 1925.
27. Peričić, B. : The hydatid tremor and the treatment of hydatid cysts. Liječ Vjesn; 1927, 47:729.
28. Peričić, B. : Zur Diagnose und Behandlung der Echinokokken krankheit des Menschen. Wien. Klin. Wschr.; 1928, Nr 41:1647-1651 (prema predavanju održanom u Beču)
29. Peričić, B. : Glavna sanitetski savjet. Staleški glasnik Liječničkog vjesnika; 1927, str 154-156.
30. Peričić, B. : Malo medicinske terminologije. Staleški glasnik Liječničkog vjesnika; prilog 2/3, 1928, str 31-32.
31. Peričić, B. : Die Behandlung des Millzbrands. Med. Klinik, 1929, Nr 35.
32. Peričić, B. : Miho Klaić, Novo doba, Split; 1929 (17. 8.), g 12, br 94, s 10.
33. Peričić, B. : Theodor Billroth: Novo doba, Split; 1929 (24. 4.) g. 1, b.108
34. Peričić, B. : O toku bolesti i postupku kod perforacije ehinokokove kiste. Liječ Vjesn ; 1930, V. 44, Nr. 12:610-614. održano u Splitu na IV jug. kongresu za operativnu medicinu).
35. Peričić, B. : Über Krankheitsverlauf und Behandlungsverfahren bei den perforierten Echinokokkuscysten. - Wien. Klin. Wschr. 1933, .V. 44; 23:735-740; 24:770-773.
36. Juretić, M. . Lična sjećanja.
37. Peričić, B. : Vojislav Subotić. Novo doba, Split; 1932.
38. Peričić, B. : Kao mlad ljekar u Šibenskoj bolnici. U Spomen knjizi o 50. godišnjici šibenske bolnice. Urednik J. Machiedo. Šibenik, 1933.
39. Peričić, B. : Frano Bulić. Novo doba, Split; 1934.
40. Peričić, B. : Louis Pasteur. Novo doba, Split, 1936. Br. 268, s. 3.
41. Peričić, B. : O jednom žarištu gube u srednjoj Dalmaciji. Liječ Vjesn, 1937, 59:264-266.
42. Peričić, B. : Liječenje antraksa na osnovi vlastitog iskustva kroz razdoblje 1905-1938. Liječ Vjesn; 1939, 61:382-384.
43. Peričić, B. : Njega bolesnika - Prva pomoć u nezgodama. Drugo prerađeno izdanje, Split. Narodna tiskara, 1936.
44. Strumpell, A. : Upute u kliničko pregledavanje bolesnika. Novi nadopunjeni prevod B. Peričića. Izd. Liječ Vjesn Zagreb, 1937.
45. Peričić, B. : O liječenju lobarne pneumonije (na njemačkom jeziku). Wien. Klin. Wschr. 1937, Nr 11 (prema ???).
46. Peričić, B. : Ante Trumbić. Novo doba, Split 1939.
47. Peričić, B. : Općenito djelovanje klime našeg mora. Med. biblioteka, Zagreb, sv. 70-75; 1940.
48. Peričić, B. : Gjuro Baglivi. Liječ Vjesn; 1940, 62:508-510.
49. Peričić, B. : Građa za medicinsku terminologiju - sakupljenu iz seoskog

naroda sjeverne Dalmacije. Predato kao rukopis za tisak JAZU, Zagreb 5. 7. 1940.

50. Peričić, B. : Pavao Šimeta. Novo doba, Split, 1941.
51. Peričić, B. : Uroš Desnica. Novo doba, Split, 1941.
52. Peričić, B. : O liječenju lobarne pneumonije. Liječ Vjesn; 1942, 64:198-200.
53. Peričić, B. : Jakša Račić. Novo doba, Split, 1943.
54. Antunović-Mikačić, S. : O počecima mikrobiološke dijagnostike u Dalmaciji do 1923. g. - Zbornik I simpozija o historiji mikrobiologije i imunologije u Hrvatskoj do 1923. g. JAZU, Zagreb; 1973 s. 5-15.
55. Antunović Mikačić, S. : Prim. dr B. Peričić. Jad. dnevnik, 1935, br. 306.
56. Peričić, B. : Prijevod W. Shakepearea "Hamlet" u rukopisu kod obitelji Peričić.
57. Grmek, MD. : Hrvatska medicinska bibliografija. Zagreb, 1970. Dio I knjige sv. II; 193-195 i 1984. Dio I: Knjige sv. III, 245.

DR. KRSTO KRSTULOVIĆ (1872.-1960.) DR. MIHOVIL SILOBRČIĆ (1891.-1972.)

Vlasta Ostojić-Bakotin

Ključne riječi: dr. Krsto Krstulović, dr. Mihovil Silobrčić zaslužni splitski liječnici, povijest medicine.

Keywords: dr Krsto Krstulović, dr Mihovil Silobrčić eminent physicians from Split, history of medicine

SAŽETAK

Imena dr. Krste Krstulovića i prim. dr. Mihovila Silobrčića nezaobilazna su u povijesti splitskog zdravstva, posebno u razvoju infektološke službe. Dr. Krstulović je prvi voditelj Osamice, "Kužne bolnice" u vili dr. Roića, kasnije i Odjela za zarazne bolesti na Firulama, sve do 1939. godine. Od 1940. do 1962. godine voditelj tog odjela je dr. Silobrčić. Oba liječnika djeluju, u teškim uvjetima, samoprijegorno i s puno ljubavi, unatoč nedostatku stručnog osoblja, tehničkoj zaostalosti, nedostatku lijekova, uz stalnu izloženost zarazi. Humanost, plemenitost, prijateljstvo, stručnost i neumoran rad dr. Silobrčića i danas su u sjećanjima mnogih. Zaslužan je za napredak infektologije kao struke. Obljubljen od bolesnika i suradnika svijetli je primjer generacijama kolega.

S u m m a r y

The names of dr. Krsto Krstulović and prim.dr. Mihovil Silobrčić can not be overlooked in the history of the health in Split, particularly with regard to the development of the service of infectious diseases. Dr. Krstulović was the first head of the "Infectious ward", first located in dr Roić's villa, later grown into the Department of Infectious diseases of the hospital of Split, up to 1939. From 1940 to 1962 the head of the department was dr Silobrčić. Both physicians work under difficult conditions, with a lot of love and self-denial, in spite of the lack of trained staff, technical backwardness, shortage of drugs, and constant exposure to infection. Dr Silobrčić's humaneness, generosity, friendship,

professional knowledge and indefatigable work are still vivid in the memory of many. He has great merits for the development of infectology as a branch of the profession. Beloved by both his patients and his fellow workers he remains a shining example to generations of his colleagues.

Zbrinjavanju bolesnika oboljelih od zaraznih bolesti od najranijih vremena posvećivala se osobita pozornost. Borba protiv "kužnih bolesti", koje su često harale u epidemijama, bila je uvijek poseban problem zdravstva i u splitskom području, a osobito zbog njegova značaja kao središta razgranate trgovine.

U leprozariju koji se spominje već u drugoj polovici 14. stoljeća preko, za tadašnju Europu, najmodernijeg i najvećeg lazareta 1592. godine do starogradske bolnice otvorene 1794. godine, zarazni bolesnici su bili smješteni u zasebne prostorije sve do kraja 19. stoljeća.¹

Česte epidemije raznih zaraznih bolesti i stalna skučenost prostora unutar bolnice nametnula je potrebu odvajanja zaraznih bolesnika te se

Osamica "Kužna bolnica" na Pijšanu u Splitu u 19. stoljeću.

oni smještaju 1894. godine u Osamicu "Kužnu bolnicu", na Poišanu, u poljskoj-vili dr. Jurja Roića. U glavnoj zgradi i tri drvene barake moglo se smjestiti 24 bolesnika², a 1926. godine, nakon velike epidemije šarlaha, proširuje se u ukupno šest baraka, za 35 bolesnika.³ Preseljenjem odjela 1933. godine u tek dovršeni paviljon na Firulama,

Ulaz u osamicu

kao prvoj fazi izgradnje nove bolnice moglo se zbrinuti 76 bolesnih, a često i do 130, zbog bolesti koje su se javljale u epidemijama difterija, trbušni tifus, pjegavac, dječja paraliza, šarlah, meningitis i druge.

Prvi voditelj Osamice i odjela za zarazne bolesti na Firulama bio je dr. Krsto Krstulović⁴.

Rodio se 1872. godine u Nerežišću na otoku Braču u liječničkoj obitelji. Gimnaziju je završio u Splitu, a medicinski studij u Innsbrucku. Nakon specijalizacije pedijatrije u Beču vratio se u rodno mjesto i neko

Odjel za zarazne bolesti na Firulama, građen 1933. g.

vrijeme radio s ocem, a zatim kao pedijatar s dr. Jakšom Račićem. Nakon kraćeg boravka u Trstu i Beču našao se 1926. godine ponovno u Splitu, kao pedijatar⁵. Nije nam poznato od kada je točno voditelj Osamice i kasnije odjela, ali je na toj dužnosti ostao do 1939. godine. Supruga mu je bila sestra tadašnjeg ravnatelja bolnice dr. Jakše Račića. U to vrijeme liječnici Dalmacije su bili udruženi u Slobodnu organizaciju liječnika Kraljevine Dalmacije, koja je djelovala od 1907. do 1940. godine. Dr. Krsto Krstulović je bio predsjednik društva od 1933.-1937. godine, a

Dr. Krsto Krstulović

član Nadzornog odbora do 1939. godine. Tih godina je počela široka suradnja sa Zborom liječnika Hrvatske u Zagrebu, osnovana je i znanstvena sekcija, izmjenjivala su se iskustva i predavači i sa šibenskim i dubrovačkim udruženjima, te vodio bogat društveni život. U siječnju 1940. godine članovi Slobodne organizacije su jednoglasno pristupili Hrvatskom liječničkom zboru u Zagrebu, koji je postao središnje društvo svih liječnika i njihovih organizacija u Banovini Hrvatskoj.⁶

Prema usmenom saznanju, dr. Krstulović je kapitulaciju Italije dočekao u Splitu (1943. godine), a nakon završetka rata otišao je u

Zagreb. Iako u poodmaklim osamdesetim godinama života, a zbog nedostatka liječnika, svakodnevno je aktivno radio u dječjoj ambulanti željezničke poliklinike. Posljednje godine je proveo s kćerkom i njenom obitelji. Preminuo je u Zagrebu 1960. godine.⁷

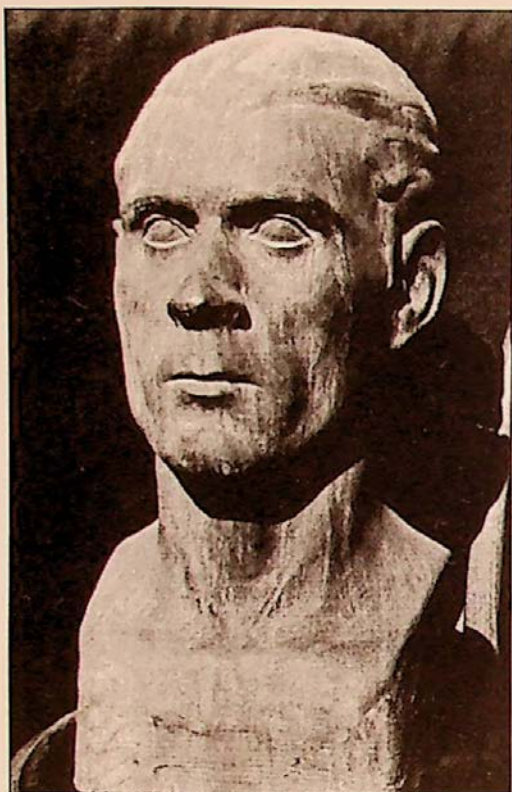
U Liječničkom vjesniku od 1940. godine spominje se predavanje dr. Krstulovića koje je održao u Splitu 16. 6. 1939. godine s temom *O slučaju skleroderrije djeteta*⁸, a u Liječničkom vjesniku od 1954. godine objavljen mu je rad o djetetu koje je pratio u željezničkoj ambulanti još 1951. godine, a s naslovom *Morbus Hand-Schüller-Christian*⁹.

Zbog svog doprinosa splitskoj bolnici i zdravstvu, osobito u teškim vremenima između dva rata, svakako zaslužuje da ga predstavimo mlađim generacijama.

Suradnik dr. Krstulovića, a kasnije dugogodišnji voditelj odjela za zarazne bolesti od 1940.-1962. godine bio je primarius dr. Mihovil Silobričić. Došao je u bolnicu između dva rata, kad se povećavao broj zaposlenih. No, za infektologiju zbog teških uvjeta rada i stalne izloženosti zarazi, u splitskoj bolnici nije bilo zainteresiranih. Slično je bilo i za vrijeme samog rata, pa i nakon njega, tako da je dr. Silobričić često bio jedini liječnik u odjelu, dapače, neko vrijeme je i stanovao u njemu zajedno sa suprugom.

Potomak je starih trogirskih obitelji, stric mu je kanonik Antun Silobričić koji je proučavao povijest Trogira, a s majčine strane u rodu je s poznatim danteologom prof. dr. Antunom Lubinom te s ing. Josipom Slade, jednim od najznačajnijih arhitekata druge polovice 19. stoljeća u Dalmaciji. Otac Marin je bio predsjednik Okružnog suda u Šibeniku, a majka Marija iz obitelji Slade-Šilović. Rodio se u Šibeniku 21. 10. 1891. godine, gdje je završio i realnu gimnaziju. Od rane mladosti se bavio tjelovježbom i bio član hrvatskog "Sokola". U Zagrebu je upisao studij zemljopisa i tjelovježbe. Vojni rok je služio u austrijskoj postrojbi u Mostu na Muri kako bi bolje svladao njemački jezik. Ubojstvom nadvojvode Franje Ferdinanda u Sarajevu i objave rata Srbiji upućen je s jedinicom na bojište gdje je na otočiću Adi Ciganliji ranjen u nogu, te je kao prvi splitski ranjenik svečano dočekan u Splitu. Boraveći u raznim bolnicama zbog oporavka pomagao je u njezi i zbrinjavanju bolesnika te je otkrio ljubav prema medicini koju je nakon rata upisao i uspješno završio u Padovi 1932. g. Sa suprugom Gisellom Pogačnik nije imao djece.¹⁰

Kao mladi liječnik počeo je raditi u splitskoj bolnici, u Osamici 1. 10. 1932. godine neprekidno sve do umirovljenja 30. 4. 1962. godine.¹¹ Pune dvadeset i dvije godine radio je u svojstvu voditelja Odjela za zarazne bolesti. Umirovljenikom je bio deset godina, preminuo je od teške bolesti 21. 11. 1972. godine i sahranjen u obiteljskoj grobnici u Trogiru.

*J. Miličić:
Dr. Mihovil Silobričić*

Cijeli svoj radni vijek, svoja htjenja, misli, slobodno vrijeme podredio je svom humanom pozivu. Oboljela djeca su ga razdragano zvala "barba Miće", a takvo obraćanje ubrzo je prihvaćeno i od ostalih. Humanist i entuzijast svog zvanja, njegova dobroćudnost, očinski odnos prema bolesnicima i osoblju koje je nazivao "dico moja" bili su poznati na daleko. U teškim uvjetima rada, u građevinski zastarjeloj zgradi, tehnički neopremljenoj, bez mogućnosti liječenja osobito prije pojave antibiotika, samo su velika ljubav, znanje i samoprijegor uz pomoć privrženog osoblja mogli polučiti uspjesima.¹²

I kako je sam rekao u razgovoru prilikom odlaska u mirovinu: "Teški šarlah liječili smo serumima. A bolesnike s lakšim oboljenjima ostavljali smo da leže i čekaju. Druge zarazne bolesti liječili smo samo snižavanjem temperature. Specifičnih lijekova nije bilo. Suvremena sredstva za liječenje zaraznih bolesti pojavila su se tek poslije rata. Sjećam se, prvu injekciju penicilina dao sam jednoj bolesnici koja je болоvala od teške sepse. I izliječio sam je penicilinom. A prije toga gotovo svaka sepsa je bila smrtonosna."¹³

Mnogu djecu je spasio izvodeći prvi u teškim uvjetima traheotomiju kod difterija, a danonoćno je dežurao i radio u mnogim prilikama, kao kad je bila epidemija meningitisa 1939. godine ili kad je 1948. godine, za vrijeme tifusa, hotel Palace u Kaštelima pretvorio u bolnicu i mjesecima nije nikako ni dolazio kući¹⁴. Naročito teško razdoblje je prošao za vrijeme talijanske i njemačke okupacije. Uz nesebičnu pomoć dr. Andrije Poklepovića i medicinskog tehničara Jure Marušića spasio je mnoge političke zatvorenike, rodoljube i ranjenike "liječeći" ih od navodne dizenterije ili tifusa, omogućujući im bijeg ili ih zadržavajući na odjelu do kraja okupacije. U odjelu su bila smještena 172 politička zatvorenika¹⁵. Nije potrebno ni naglašavati kojim su se opasnostima izlagali.

Za vrijeme njemačke okupacije primarius Silobričić je spasio nekoliko židovskih obitelji, oko 20-tak osoba, zadržavajući ih na odjelu kao bolesne i mjesecima, do oslobođenja. Za taj njegov plemenit i nadasve human čin, a na prijedlog međunarodne organizacije Yad Vashem, koja se bavi žrtvama holokausta, u tijeku je razmatranje vlade Izraela o dodjeli medalje "Pravednik među narodima" primariusu dr. Mihovilu Silobričiću, postmortalno¹⁶.

Svoju dobrotu, humanost i altruizam je pretočio u svoj rad s bolesnicima te savjetovanju i edukaciji svog osoblja, pa u tako teškim uvjetima rada nije imao vremena za stručne edicije i radove. Usmeno i primjerom prenosio je na suradnike svoje bogato znanje i iskustvo, a sve

Odjel za zarazne bolesti, KB - Split (Križine)

na dobrobit bolesnika. Iako opterećen obvezama redovito je posjećivao predavanja u liječničkim društvima.

U posljednjem slovu na ispraćaju je rečeno: "...nestaje iz našeg zdravstva onaj toliko simpatičan lik liječnika koji je u našim još malim urbanim sredinama predstavljao središnju osobu, pomalo roditelja i prijatelja, mecenu i dobrotvora". Stvorila se "legenda o doturu"¹⁴.

Tijekom svog rada prošao je trnovit put i teške razvojne faze svoje struke i uveliko doprinio njenom napretku, od primitivne "kužne bolnice" i Osamice do modernog i uvažavanog Odjela za zarazne bolesti kakav je danas. Dr. Silobrčić je bio simbol infektologije svog doba u Dalmaciji. Njegovim imenom je vezan napredak stare u moderniju infektologiju ovog područja. Stoga je potpuno opravdano i potrebno njegovo ime i rad spomenuti među zaslužnim liječnicima tog razdoblja i ne prepustiti ga zaboravu u gradu u kojem je živio i djelovao i svim srcem volio.

U vrijeme mnogih epidemija zaraznih bolesti mali broj ljudi se teško odlučivao za rad s mnogobrojnim oboljelima, bez lijekova, u nedostatku stručnog osoblja, osobito liječnika, uz tehničku neopremljenost. Stoga je veći i značajniji doprinos liječnika dr. Krste Krstulovića i prim. Mihovila Silobrčića koji su, unatoč svim poteškoćama i stalnoj izloženosti zarazi samoprijegorno i s puno ljubavi brinuli o bolesnicima. Osnove svog rada i znanja su utkali u mlađe generacije te iznimno doprinijeli napretku struke i napretku splitske bolnice kao zdravstvenog centra ne samo Dalmacije već i Hrvatske.

Zahvaljujem rodbini, kolegama i prijateljima koji su mi pomogli u radu podacima i sjećanjima.

LITERATURA

1. Kečkemet D. 190 godina splitske bolnice, OB Split 1984:14
2. Ibid, 1984:29
3. Ibid, 1984:32
4. Filipović J. Odjel za zarazne bolesti u: Kečkemet D. 190 godina splitske bolnice, OB Split 1984:84
5. Kraljević Lj. 1996. Izvod iz "Spomen knjiga Slobodne organizacije liječnika Kraljevine Dalmacije 1907-1940. god. Hrvatski liječnički zbor Podružnica Split, 1940." (rukopis u HLZ u Splitu 1987.-1996.)

6. Povijest Slobodne organizacije liječnika Dalmacije, Liječ Nov 1972;11: 454-456
7. Brajević I. Usmeno priopćenje, 1996.
8. Rad Slobodne organizacije liječnika u Splitu u 1939. godini. Liječ Vjesn 1940:3
9. Krstulović K. Morbus Hand Schüller Christian. Liječ Vjesn 1954; 76:51-57 (1/2)
10. Silobrčić M. Pismeno priopćenje, 1996.
11. Matična knjiga KB Split, redni broj -7
12. Filipović J. Pismeno priopćenje, 1996.
13. Silobrčić M. Zaraza se liječila čekanjem u : Za njima je ostala duboka brazda humanosti, Slobodna Dalmacija, 22.11.1962.
14. Smoje M. Legenda o doturu. Nedjeljna Dalmacija 1972;83
15. Kečkemet D. ibid, 1984:40
16. Tauber. Split, Izjava, 1996.

DR. ALEKSANDAR DORŠNER I DR. NIKO JERKOVIĆ, PRVI SPLITSKI SPECIJALISTI OTORINOLARINGOLOZI

Ivo Glunčić, Josip Ružić

Ključne riječi: dr. Aleksandar Doršner, dr. Niko Jerković zaslužni splitski liječnici, povijest medicine.

Keywords: dr. Aleksandar Doršner, dr. Niko Jerković eminent physicians from Split, history of medicine

Sažetak

Dr. Aleksandar Doršner rođen je u Trebinju 1892. godine, a umro je u Limi (Peru) 1967. godine. Završio je Medicinski fakultet u Pragu 1917. godine. Specijalizirao je otorinolaringologiju u Gracu i Beču. Godine 1923. zaposlio se u Pokrajinskoj bolnici u Splitu u kojoj ostaje do 1934. godine. Tada odlazi u Kanadu pa u SAD.

Dr. Niko Jerković rođen je u Argentini 1903. godine. Kao dijete vraća se u rodni kraj. Završio je Medicinski fakultet u Gracu 1927. godine, a studirao je i u Zagrebu, Ljubljani i Beču. Specijalizirao je otorinolaringologiju u Zagrebu, na Klinici za otorinolaringologiju. Godine 1932. došao je u Split na mjesto specijaliste u Odjelu za bolesti uha, grla i nosa Splitske bolnice. Umro je u Zagrebu 1951. godine.

Obojica su pioniri osnivanja i razvitka otorinolaringologije u Splitu.

S u m m a r y

Dr. Aleksandar Doršner was born in Trebinje in 1892 and died in Zima, Peru in 1967. He graduated the Faculty of Medicine in Prague in 1917 and specialized otorhinolaryngology in Gratz and Vienna. In 1923 he started working in the Regional hospital in Split and remained there until 1934. Then he left for Canada, later moved to U.S.A, and finally settled in Peru where he lived until his death.

Dr. Niko Jerković was born in Argentina in 1903 but returned to his old country as a child. He studied medicine in Zagreb, Ljubljana and

Vienna and graduated the Medical Faculty in Gratz in 1927. He specialized otorhinolaryngology at the Otorhinolaryngological Clinical Hospital in Zagreb. In 1932 he started working as a specialist at the Department of ear, nose and throat diseases of the hospital in Split. He died in Zagreb in 1951.

Both are pioneers of the institution and development of otorhinolaryngology in Split.

ALEKSANDAR DORŠNER, rođen je 1892. godine u Trebinju, gdje mu otac, češkog podrijetla, drži vojnu kantu.

Gimnaziju je završio u Sarajevu, a Medicinski fakultet u Pragu 1917. godine. Specijalizaciju iz otorinolaringologije završava u Grazu i Beču.¹ Od 21. ožujka 1923. godine zaposlen je u Pokrajinskoj bolnici, kao prvi otorinolaringolog u našoj bolnici. Radio je u sklopu kirurškog odjela u bolnici Grad. Operacije je uglavnom obavljao poslijepodne jer je tada postojala samo jedna operacijska dvorana u kojoj su tijekom jutra radili kirurzi i ginekolozi.^{2,3}

Dr. Aleksandar Doršner

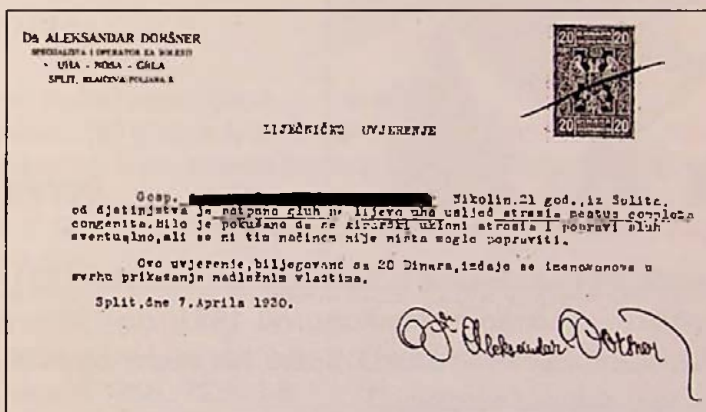
Samostalno i uspješno je izvodio operacije uha (trepanacije srednjeg uha, radikalne operacije sa zbrinjavanjem intrakranijalnih komplikacija - apscesa mozga, tromboza sinusa sigmoideusa), krajnika i druge kirurške zahvate.⁴

Od 1928. godine postaje član ORL sekcije Zbora liječnika Hrvatske. Sudionik je Prvog kongresa ORL Jugoslavije 1931. godine u Zagrebu.⁵

Privatnu praksu obavljao je u svojoj ordinaciji kao specijalista i operater za bolesti uha, nosa i grla, Split, Klaićeva poljana 3. Često je odlazio u Dubrovnik kod svoje rodbine i tamo izvodio operacije krajnika.¹

Od 1933. do 1934. obnašao je dužnost potpredsjednika Upravnog odbora Slobodne organizacije liječnika Dalmacije u Splitu.^{5,7}

Nakon jednog nesretnog slučaja kada mu umire dijete nakon tonzilektomije, ne njegovom krivnjom, napušta Split i 1934. odlazi u

Liječnički nalaz dr. A. Doršnera

Kanadu, potom u SAD, gdje radi kao bankovni činovnik. Zbog sumnje da je njemački špijun, pred Drugi svjetski rat napušta SAD, odlazi u Peru u Limu, kod polubrata koji ga uzdržava. Kroz to vrijeme bavio se povješću, posebice arheologijom, zbog čega je često putovao. Nije se ženio. Umro je u Limi 1967. godine gdje je i pokopan.¹

NIKO JERKOVIĆ, rođen je 1. studenog 1903. u Acebali, Argentina, u dalmatinskoj iseljeničkoj obitelji koja se tamo bavila zemljoradnjom. S roditeljima, vratio se u rodni kraj, Starigrad na Hvaru, 1905. godine, gdje je završio pučku školu i nižu gimnaziju. U ljeto 1918.

Dr. Niko Jerković

godine s roditeljima se preselio u Split gdje je maturirao 1921. godine. Nakon gimnazije studirao je medicinu od 1921. do 1927. godine u Zagrebu, Ljubljani, Beču i Grazu. U Grazu 19. studenog 1927. godine promoviran je u doktora medicine.⁸

Vojni rok služi u mornaričkoj bolnici Meljine, 1928. godine. Od travnja 1929. do rujna 1932. specijalizira otorinolaringologiju na klinici u Zagrebu (Šalata). Od 1929. član je ORL sekcije Zbora liječnika Hrvatske.⁵ Nakon završene specijalizacije vraća se u Split i zapošljava od 1. listopada 1932. godine na Odjelu za bolesti uha, nosa i grla splitske Bolnice.⁴

Od 1937. do 1939. godine obnaša dužnost potpredsjednika Slobodne organizacije liječnika Dalmacije u Splitu.

Nakon Drugoga svjetskog rata obolio je od reumatske groznice i često je pobolijevao od bolesti srca.

Radi usavršavanja boravio je na ORL klinikama u Parizu 1931. godine, u Parmu 1938. godine i Beču 1940. godine. Sudjelovao je na

Kongresu otorinolaringologa u Berlinu 1936. godine. Publicirao je u "Acta Laryngologica Slavica" rad *O prvim nalazima u gnojnih upala srednjeg uha i njihovih komplikacija* 1931. godine, a slijedeće godine objavio je rad pod naslovom *O utjecaju tonzilarnog ekstrakta na bijelu krvnu sliku*.^{9,10} U zborniku II. naučnog sastanka otorinolaringologa, Zagreb 1949. godine objavio je rad pod naslovom *Nekoliko cerebralnih apscesa* kojeg je iznio na Kongresu otorinolaringologa u Opatiji iste godine.¹¹

Pored rada u bolnici bavio se i privatnom praksom od 1932. do 1946. godine.⁸

Sudjelujući na ORL sastanku u Ljubljani 1951. godine, nakon što mu je iznenada pozlilo, prebačen je na internu kliniku u Zagreb, gdje je uskoro umro.

LITERATURA

1. Usmeni podaci nećakinje dr. A. Doršnera
2. B. Uglešić, 190 godina splitske bolnice, Split, 1984. m, str. 112-114.
3. D. Kečkemet, Stara splitska bolnica 1794.-1964. Split, 1964:36.
4. Arhiv KB Split
5. Poljak Ž. Građa za povijest otorinolaringologije u Hrvatskoj, Zagreb 1931. str. 109-114.
6. Šimunković M. Povijest slobodne organizacije liječnika Dalmacije, Liječ. vjesn. 1957., 79:446-57.
7. Šimunković M. Kratka povijest slobodne organizacije liječnika Dalmacije, Liječ. vjesnik 1955., 72:342-6.
8. Usmeni podaci supruge dr. Jerkovića.
9. Jerković N. Blutbefunde bei eitrigen Entzündungen des Mittelohres und deren Komplikationen. Otolaryngologia Slavica 8:13, 1931.
10. Jerković N. Über den Einfluss des tonsillären. Extraktes auf das weisse Blutbild. Otolaryngologia Slavica 4:15, 1932.
11. Zbornik II. naučnog sastanka otorinolaringologa, Zagreb, JAZU, Zagreb, 1949.

DR. LJUBO SIMUNIĆ, DR. NIKO DUBRAVČIĆ, SPLITSKI INTERNISTI

Stojan Polić, Mirko Dubravčić

Ključne riječi : dr. Ljubo Simunić, dr. Niko Dubravčić zaslužni splitski liječnici, povijest medicine.

Keywords: prim. dr. Ljubo Simunić, dr. Niko Dubravčić eminent physicians from Split, history of medicine

Sažetak

U radu se prikazuju likovi i životna djela dvojice znamenitih splitskih internista, prim. dr. Ljube Simunića i dr. Nike Dubravčića, koji su dali zapažen doprinos internoj medicini svoje sredine u vremenu od 1945. do 1965. godine. Zbog razmjerno oskudnih pisanih podataka, većina informacija je dobijena od rodbine te liječnika, njihovih suvremenika. Osim što su se iskazali publicističkom aktivnosti (prim. Simunić je objavio, uz nekoliko vrijednih radova i knjigu iz interne medicine, a dr. Dubravčić skripte dijetetike), obojica su bili vrsni liječnici, praktičari. Oni su i osnivači pojedinih novih grana interne medicine te utemeljitelji novih terapijskih ili dijagnostičkih postupaka u našoj sredini. Tako je prim. Simunić napravio prvi elektrokardiogram, osnovao Hematološki i Biokemijski laboratorij, a bio je i jedan od utemeljitelja radioizotopnog laboratorija i Jedinice intenzivne skrbi u Splitskoj bolnici.

Dr. Dubravčić je među prvima rutinski izvodio rendgensko snimanje gastroduodenuma, srca i pluća. Također je među prvima u našem gradu primjenjivao pneumotoraks u liječenju tuberkuloze pluća. Prva diferencijalna krvna slika u Splitu pročitana je baš u privatnoj ambulanti dr. Dubravčića. Riječ je dakle o liječnicima koji su svojim stručnim doprinosom dali neizbrisiv pečat internoj medicini u Splitu i ovom dijelu Južne Hrvatske.

S u m m a r y

Figures and life work of two prominent Split internists, prim. dr. Ljubo Simunić and dr. Niko Dubravčić, who contributed greatly to the

progress of the internal medicine in their environment in the period between 1945 and 1965, are presented. Because of relatively scarce written data, most information have been obtained by their families and their colleagues and contemporaries. Besides having distinguished themselves in the publicistic activity (prim. Simunić published in addition to somez valuable papers, the textbook of Internal Medicine and dr. Dubravčić course materials of dietetics) both of them were excellent practitioners. They founded some new branches of internal medicine and introduced new therapeutical or diagnostic procedures in our environment. Prim. Simunić performed the first electrocardiogram, founded the haematological and the biochemical laboratory. He was also one of the founders of the Radioisotopic laboratory and the Intensive care unit in the Split hospital.

Dr. Dubravčić was among the first who introduced x-ray gastroduodenum, heart and lungs. He was also one of the first in our town who apply artificial pneumothorax in the treatment of pulmonary tuberculosis. The first differential blood count in Split was read just in dr. Dubravčić's private office. Those two physicians have by their professional contributions left an indelible mark on internal medicine in Split and this part of South Croatia gravitating to it.

Uvod

Interni odjel u Općoj bolnici Split (današnjoj KB) utemeljen je 1920. godine, i bio smješten u ondašnjoj Staroj bolnici u Gradu. God. 1934. iz Internog odjela se odvaja Odsjek za dječje bolesti. 1946. godine, Interni odjel preseljava u prostore nove bolnice na Frulama. U to vrijeme, u odjelu radi samo prim. Simunić da bi mu se nekoliko godina kasnije priključio dr. Dubravčić, a potom i još trojice liječnika.¹ God. 1959. iz Internog se odjela odvaja i Plućni odjel. U to vrijeme se u Internom odjelu odvijala dobra klinička medicina, temeljena prvenstveno na kliničkom iskustvu i fizikalnoj propedeutici. Dolaskom prim. Simunića i dr. Dubravčića uvode se nove dijagnostičke i terapijske metode i bilježi napredak u razvoju interne medicine u našoj bolnici.¹

Pripala nam je časna i delikatna zadaća prikazati lik i životno djelo prim. dr. Ljube Simunić i dr. Nike Dubravčić. "Časna zadaća" jer je riječ o istaknutim liječnicima onog vremena, našim učiteljima, prvorazrednim liječnicima, rekli bi utemeljiteljima dobre internističke kliničke prakse u našoj sredini. Zadaća je bila teška i odgovorna jer smo, trebali iz različitih

izvora prikupiti što točnije podatke, od kojih je većina bila na "razini usmene predaje" pa ih je trebalo provjeriti i konkretizirati. Tu su nam veliku pomoć pružili kolege-liječnici, njihovi suvremenici, ali i članovi njihovih obitelji. S obzirom na izvore ovih podataka, postoji, dakle, mogućnost grješke, zbog čega je ovaj tekst svakako podložen dobronamjernim primjedbama: ispravcima, sugestijama ili pak dopunama.

Prim. dr. Ljubo Simunić

Rođen je 22. travnja 1902. godine u Docu Donjem (Gornja Poljica), gdje je završio osnovnu školu. Maturirao je u klasičnoj gimnaziji u Splitu s odličnim uspjehom. Studij medicine započeo je u Beču da bi ga nastavio i završio 1928. godine u Zagrebu kao jedan od najboljih studenata svoje generacije. Kao liječnik opće prakse radio je u Splitu potom u Omišu. Specijalizaciju iz interne medicine pohađao je i završio u Zagrebu. Svoju blistavu karijeru interniste započeo je godine 1934. u Općoj bolnici Split, u njenom Internom odjelu čiji je voditelj tada bio dr. Božo Peričić. God. 1945. postao je voditeljem tog Internog odjela sve do njegove iznenadne

Dr. Ljubo Simunić

smrt 1965. godine.² Prim. Simunić je, međutim, kao bolnički liječnik, jedno vrijeme obavljao i privatnu liječničku praksu.

Prim. Simunić je potjecao iz seljačke obitelji, skromnih materijalnih mogućnosti, što međutim nije sputavalo njegove ambicije vječite težnje k intelektualnom te školovanju s (u ono vrijeme) vrhunskom naobrazbom. Čini se da su upravo ove okolnosti (podrijetlo i školovanje s oskudnim materijalnim sredstvima) posebno utjecale na njegov profil osobnosti općenito i na njegov profesionalni moral. Krasila ga je, naime, radinost, čestitost i poštenje pa je tome učio i mlađe kolege. Veliku ljubav gajio je prema rodnim Poljicima te je iskazivao u svakom trenutku, prvenstveno nesebično pomažući ljudima svog kraja, na različite načine pa i za vrijeme talijanske okupacije, kad im je nerijetko i živote spašavao.³ Ljubav i poštivanje je, međutim, bilo uzajamno: ti su ga isti ljudi predlagali za narodnog zastupnika!

Svake je godine za vrijeme svog godišnjeg odmora odlazio u Beč, u tadašnje središte europske i svjetske medicinske znanosti, da bi hospitirao, pa je od tamo donosio najsvježije znanje.³ Tako je god. 1942. iz Beča donio i elektrokardiografski uređaj, na kojem je napravio prvi elektrokardiogram u našoj sredini. Riječ je o tri standardna odvoda elektrokardiograma, koji pokazuju proširenje QRS kompleksa po tipu bloka lijeve grane Hisova snopa. Održavao je i stalne stručne kontakte s najpoznatijim liječnicima svoje struke u zemlji (prof. Hahn i prof. Bulić) i u Europi (švicarski prof. Undrik).^{3,4}

Redovito je bio nazočan na poslijepodnevним stručnim sastancima u Zboru liječnika, gdje je u pravilu, aktivno sudjelovao u raspravi. Njegova je pojava imala snažan poticaj na mlađe kolege, da bi i sami bili nazočni tim sastancima i tako stručno i znanstveno napredovali.⁴

Prim Simunić je bio, rekli bismo, jako "moderan", jer je već zarana, nazirao putove kretanja medicinske struke, pa je nabavkom fotometra (do tada se radilo titrimetrijskim metodama!) udario temelje modernog biokemijskog laboratorija u Općoj bolnici u Splitu, čiji je i voditelj bio čak kroz deset godina (od 1946. do 1956. godine). Tako je prvi počeo određivati serumske transaminaze i uveo ih u dijagnostiku bolesti jetre i infarkta miokarda. Prvi je u Internom odjelu mikroskopirao razmaz periferne krvi, pa je time bio i osnivač hematološkog laboratorija u Internom odjelu. God. 1959. prim. Simunić, osniva Intenzivnu njegu, jednu od prvih te vrsti u Hrvatskoj, a nešto kasnije, nabavlja uređaj za električnu defibrilaciju srca, i potom u nas izvodi prvu defibrilaciju srca (prim. Poljanić).^{1,2,3,4}

Osjećajući važnost radioizotopa u dijagnostici, među prvim u Hrvatskoj, pri Internom odjelu, osniva Radioizotopni laboratorij, koji

počinje raditi 1. svibnja 1966. godine neposredno nakon njegove smrti,

Čitavu internu medicinu je jednako dobro poznao, možda tek nešto bolje i više bolesti srca i krvnih žila te hematološke bolesti. Njegovi se učenici sjećaju "prvih" dijagnoza koje nikada nije prije vidio "u živo", ali ih je ipak, temeljem knjiškog znanja, prvi u našoj sredini postavio (M. Shehan, lupus eritematodes ili poliarteritis nodosa, npr.).⁴

Prim. Simunić je bio odličan pedagog sa silnom sposobnošću pojednostavljenja i prenošenja na svoje učenike. Njegovi su prikazi, očevici kažu, bili briljantni. U nedostatku tehnoloških dostignuća i pomagala (u odnosu na njihovu poplavu u sadašnjem trenutku!), prim. Simunić se, u ono vrijeme, oslanjao prvenstveno na dobru kliničku praksu koju je, kako njegovi učenici kažu, doveo do savršenstva. Generacije liječnika koje je odgojio i koji su prošli kroz, tada u Hrvatskoj vrlo ugledni Interni odjel, rado se sjećaju temeljitih, studioznih vizita s prim. Simunićem koji su trajali po čitavo jutro (najčešće tri ili četiri sata!).

Mada je, dakle, sve podredio "klinici", rado je ulazio u teorijska razmatranja na razini fiziologije, patofiziologije pa čak i kemije, i uvijek tražio njihovu važnost i primjenu u klinici. Sve ovo govori o njegovoj širokoj intelektualnoj i stručnoj naobrazbi.⁴

Uz stručni rad i rad na stalnom promicanju struke, prim. Ljubo Simunić bio je autor nekoliko vrlo zapaženih radova, od kojih su posebno bili zapaženi oni o Reiterovu sindromu, ehinokoku (holoperitoneum hidatidosum) te o dijagnostici kala-azara.^{5,6,7} Tu se među prvima, zalaže (zbog rizika dijagnostičke punkcije slezene, koja se do tada uobičavala!)

Tablica 1. Život i djelo prim. dr. Ljube Simunića
- osnivač biokemijskog laboratorija
- prvi elektrokardiogram u Splitu, 1942. god
- osnivač hematološkog laboratorija
- jedan od utemeljitelja radioizotopnog laboratorija
- jedan od osnivača intenzivne njege u Općoj bolnici
- vrijedne publikacije (ehinkokok, kala-azar, Reiterov sindrom)
- udžbenik: "Interna medicina", 1953. god

za postavljanje dijagnoze kala-azara, temeljem punkcije limfnih čvorova prepona.⁸ Imao je, općenito, vrlo negativan stav prema poplavi malo vrijednih, neizvornih radova, kojima nije vidio svrhu, pa je i to jedan od razloga da su mu radovi bili rijetki ali iznimno vrijedni. Svoj pedagoški

rad s mlađim liječnicima te sa studentima Više stomatološke škole u Splitu, okrunio je publiciranjem vrlo zapažene knjige: "Interna medicina - principi i praksa", tiskane u Splitu, 1955. godine. Knjiga je služila pokoljenjima liječnika za savladavanje znanja i vještina iz interne medicine i bila je vrlo važno nastavno štivo.

Imao je vrlo dobre organizacijske sposobnosti koje je svakodnevno dokazivao, savjetima na razini bolnice, ali prvenstveno na samom odjelu koji je pod njegovim rukovođenjem primjereno funkcionirao pa je uz zavidnu kliničku praksu taj Odjel uživao velik ugled i bio jedan od vodećih u Hrvatskoj. Liječnici koji su s tog Odjela odlazili na polaganje specijalističkog ispita u Zagreb, imali su poseban ugled "liječnika koji su dolazili s Internog odjela Bolnice u Splitu!"^{3,4}

Zaključno se može reći da je prim. dr. Ljubo Simunić bio prvenstveno vrlo vrijedan, dobar i pošten čovjek, prvorazredni studiozni, pedantni liječnik, pronicljiv, vrhunski "kliničar", izuzetne inteligencije i obrazovanja, veliki kreativac, vizionar i vođa, liječnik koji je dominirao vremenom i prostorom i koji je tom vremenu i prostoru dao svoj neizbrisiv žig.

Dr. Niko Dubravčić

Rođen je 20. veljače 1896. godine u Nerežišću na otoku Braču gdje je pohađao osnovnu školu. Gimnaziju je završio u Sušaku. Studij medicine je započeo u Innsbrucku, a završio u Pragu godine 1921. Liječnički staž završava u Zagrebu, a specijalizaciju iz interne medicine u Beču.

U Split dolazi 1926. godine i otvara privatnu internističku ambulantu s laboratorijem. I baš u tom laboratoriju je, (tek nekoliko godina kasnije poslije Beča), pročitana prva diferencijalna krvna slika u Splitu!⁴ Dr. Dubravčić je u svojoj privatnoj praksi imao i rendgenski uređaj koji je bio jedan od prvih dijagnostičkih aparata te vrsti u našem gradu. Postoji i jedna mala zanimljivost vezana za ovaj uređaj, a to je njegova kvaliteta: kupljen je 1927. godine i bio je u svakodnevnoj uporabi sve do kraja rada ambulate, do godine 1968. (dakle, punih četrdeset godina)!⁴

Dr. Niko Dubravčić se posebno bavio i usavršio u rendgenskom pregledu pluća te pregledu gastroduodenuma pa je do dolaska rendgenologa, pedesetih godina, bio najsigurniji u toj dijagnostici. Navedene rendgenske pretrage je izvodio puna četiri desetljeća (od 1927. do 1968. god.). Dr. Dubravčić prvi u Splitu uveo je pneumotoraks u to vrijeme vodeći terapijski postupak u liječenju tuberkuloze. Kad se

Dr. Niko Dubravčić

otvorio Antituberkulozni dispanzer u našem gradu, dr. Dubravčić je liječnike tog dispanzera učio toj tehnici. (slika 2.)^{4,9}

Nakon kraćeg rada u Vojnoj bolnici (u koju je premješten po radnoj zadaći), godine 1946. dolazi u Interni odjel Opće bolnice u Splitu, gdje je dugo vremena uz prim. Simunića bio jedini liječnik, često, posebice u njegovoj izočnosti, i voditelj Odjela. Tu je sve do dolaska rendgenologa obavljao sve rendgenske pretrage, posebice preglede gastroduodenuma.

Godine 1963. dr. Dubravčić odlazi u mirovinu, nastavljajući raditi u svojoj privatnoj ordinaciji gotovo do same smrti. Umro je 30. siječnja 1969.⁴

U radu s bolesnicima dr. Dubravčić je bio vrlo temeljit, miran, šutljiv i nekako blag što mu je posebno pomagalo u kontaktu s onim najtežim bolesnicima. Gotovo je začuđujuće kako je malo lijekova propisivao. Kako je u svojoj ordinaciji vrlo pedantno vodio kartoteku (što je u ono vrijeme bilo više iznimka nego pravilo), sve je znao o svojim bolesnicima koji su se, svaki put ponovno, čudili koliko o njima zna.

Svake godine je odlazio deset do petnaest dana na hospitiranje u jednu od poznatih klinika radi osvježivanja svog znanja. Bio je pretplaćen na tri vodeća svjetska medicinska časopisa. Podcrtavanja i bilješke na marginama - pokazuju koliko je temeljito prorađivao tekst. Svjedoče o tome i brojne bilježnice s izvadcima iz tih časopisa i monografija iz gotovo svih područja interne medicine. Praktički bi svake godine proučio po jednu monografiju.⁴

Predavao dijetetiku u Srednjoj medicinskoj školi za koju je sastavio i skripta. Nije mnogo pisao.

Aktivno je surađivao u radu podružnice Zbora liječnika Hrvatske u Splitu, a jedno vrijeme bio je i član njegovog Suda časti.

Malo je starijih Splićana danas, koji kao bolesnici ili pak njihova pratnja nisu barem jednom bili u privatnoj ordinaciji dr. Dubravčića, na Pazaru.

Tablica 2. Život i djelo dr. Nike Dubravčića
- prvi rendgenski uređaj u Splitu
- među prvima izveo i usavršio rendgensku pretragu pluća i želuca
- prva diferencijalna krvna slika u njegovoj privatnoj ordinaciji
- uveo pneumotoraks u liječenju tuberkuloze pluća
- napisao skriptu iz dijetetike za srednju medicinsku školu

Temeljem navedenog, dade se zaključiti da je dr. Niko Dubravčić bio miran i tih, vrlo radin i vrijedan čovjek, koji je, rekli bismo, djelovao "iz sjene", poput "tihe vode". I s takvim je, međutim, vrlinama uspio biti lučonoša i inovator u medicini ondašnjeg vremena i prostora te je kao vrstan, pronicljiv kliničar bio uzorom svojih brojnih učenika.

Literatura

1. Šimić S. Odjel za interne bolesti. U: Uglešić B. ur., 190 godina splitske bolnice, Split 1984, 59-64.
2. Tomić M. In memoriam. Dr. Ljubo Simunić. Liječ Vjesn 1965; 87:1065-6.
3. Simunić N. Usmeno priopćenje.
4. Dubravčić M. Usmeno priopćenje.
5. Simunić Lj. Choloperitoneum hydatidosum. Liječ Vjesn 1938; 60:408-11.

6. Simunić Lj. Prilog dijagnostici Kala-Azara. Liječ Vjesn 1940; 62:248-51.
7. Simunić Lj, Šakić D. Reiterov sindrom. Liječ Vjesn 1951; 73:320-22.
8. Simurnić Lj. Dijagnostička vrijednost punktata ingvinalnih limfoglandula kod Kala-Azara. Liječ Vjesn 1947; 69:171-2.
9. Tomić M. In memoriam. Dr. Niko Dubravčić. Liječ Vjesn 1965; 6:30.

DR. ANDRIJA SFARČIĆ I DR. VELIMIR URLIĆ

Biserka Belicza, Antun Stipišić, Ivan Urlić

Andrija Sfarčić (1884 - 1955), Velimir Urlić (1903 - 1983), istaknuti liječnici, Split, Dalmacija, pivijest, liječnička društva, javno zdravstvo, malarija, eradikacija, mikrobiologija, parazitologija, 20 st.

Andrija Sfarčić (1884 - 1955), Velimir Urlić (1903 - 1983), eminent physicians, Split, Dalmacija, public health, malaria, eradication, micro biology, parasitology, 20th century.

Sažetak

Autori iznose temeljne podatke o životu i radu dr. Andrije Sfarčića (Milna 1884. - Split 1955.) i dr. Velimira Urlića (Rogoznica 1903. - Split 1983.), koji su se istakli u proučavanju nacionalne patologije i u borbi protiv najčešćih akutnih i kroničnih zaraznih bolesti u Dalmaciji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori u razdoblju od 1920. do sredine sedamdesetih godina ovog stoljeća. A. Sfarčić se u zemlji i inozemstvu afirmirao kao vrsni imunolog. U razdoblju između dva svjetska rata bio je voditelj Instituta za proučavanje malarije u Trogiru (1921.-1928.) pa direktor Higijenskog zavoda u Trogiru i načelnik Odjeljenja za socijalnu politiku i narodno zdravlje pri banskoj upravi u Splitu (1920.-1940.). Imao je ključnu ulogu u razvitku i realizaciji programa eradikacije malarije u Dalmaciji, također je imao zapaženu ulogu u izgradnji državnih bolnica, domova zdravlja, zdravstvenih stanica i antimalaričnih stanica na teritoriju Primorske banovine.

Dr. Velimir Urlić se od dolaska na rad u Higijenski zavod u Splitu (1930.) posvetio mikrobiologiji i parazitologiji. U toj je ustanovi proveo radni vijek pa je osobito zaslužan za razvoj mikrobiološke službe Zavoda kojoj je bio rukovoditelj od 1943. do 1973. godine. Utjecao je na osuvremenjivanje mikrobiološke službe u Splitu i organizaciju mikrobioloških odjela u bolnicama u Šibeniku i Mostaru. Osobito je pozornost posvećivao nastavi mikrobiologije u srednjim i višim medicinskim školama, te školovanju specijalizanata i postiplomanata u Splitu. Osobito se bavio problemom standarizacije i iznalaženja novih metoda laboratorijske mikrobiološke dijagnostike, proučavanjem

epidemiologije te evaluacijom terapije i prevencije. Prvi je u nas dokazao postojanje endemskog žarišta štakorskog ili murinog pjegavca u Dalmaciji, pa je iz toga područja 1970. godine stekao doktorat znanosti na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Summary

Basic data about the life and work of Dr. Andrija Sfarčić (Milna 1884 - Split 1955) and Dr. Velimir Urlić (Rogoznica 1903 - Split 1983) are presented. Both physicians excelled in the study of national pathology and the fight against the most common acute and chronic diseases in Dalmatia, Bosnia and Herzegovina and Montenegro in the period from 1920 to the middle of the seventies of the 20th century. Dr. Sfarčić made a name for himself both at home and abroad as an excellent immunologist. In the period between the two World wars he was the head of the Institute for Investigation of Malaria in Trogir (1920-1928), then director of the Institute of Public Health in Trogir and head of the Department of Social Politics and National Health at the Regional Administration in Split (1920-1940). He played a leading role in the development and realization of the program of eradication of malaria in Dalmatia. He also had a significant role in the construction of state hospitals, health centers, health stations and antimalarial stations in Dalmatia.

Since his coming to work in the Institute of Public Health in Split (in 1930) Dr. Velimir Urlić dedicated himself to microbiology and parasitology. He spent all his working life in that institution so he deserves great credit for the development of the microbiological service of the Institute whose head he was from 1943 till 1973. He influenced the modernization of the microbiological service in Split and organization of microbiological departments in the hospitals of Šibenik and Mostar. He gave particular consideration to the teaching of microbiology in secondary and high medical schools as well as to the education of physicians on specialization and post-graduate courses in Split. The problems he was particularly interested in were standardization and discovery of new methods of laboratory microbiological diagnostics, epidemiological research and evaluation of therapy and prevention. He was the first to demonstrate the existence of an endemic focus of rat or murine spotted typhus in Dalmatia and it was from that field that he obtained his doctorate at the Faculty of Medicine of the University in Zagreb in 1970.

Uvod

Saberemo li što je znano i napisano o dr. Rafi Ferriju, dr. Andriji Sfarčiću i o dr. Velimiru Urliču zamijetit ćemo da su na određeni način ova tri lika gotovo simbolična personifikacija sudbina liječnika u borbi protiv vodećih javnozdravstvenih problema žitelja Dalmacije u proteklih sedamdesetak godina 20. stoljeća. Dok je život dr. Rafe Ferrija ugrađen u borbu protiv tuberkuloze, dr. Andrija Sfarčić postaje vojskovođa u borbi protiv malarije, a dr. Velimir Urlič vojuje s rikecizozama, murinim pjegavcem, trbušnim tifusom, salmonelozama, toksoplazmozom, alimentarnim toksinfekcijama..., bolestima koje se javljaju kao posljedica niskog socijalno-higijenskog standarda i siromaštva. Prvi izrasta u specijalistu ftizeologa, drugi u malariologa, a treći u mikrobiologa, parazitologa i epidemiologa. Sva trojica, svaki u svojem području, noseći se sa zdravstvenom problematikom Dalmacije, susjedne Bosne i Hercegovine i Crne Gore, aktivno se uključuju u nacionalna i međunarodna nastojanja, doprinoseći stvaranju novih, svjetski relevantnih stručnih i znanstvenih medicinskih spoznaja. Pa ipak, sjećanje na njihov rad i doprinose nije njegovano s jednakim zanimanjem i poštivanjem što je bitno utjecalo na neujednačenost podataka koje smo uspjeli prikupiti i ovom prigodom prikazati.

Dr. Andrija Sfarčić (1884.-1955.)

U ovoj je grupi zaslužnih splitskih liječnika dr. Andrija Sfarčić bio onaj kojem je zaborav možda najsnažnije prijetio. Rođen je u Milni na otoku Braču dana 6. ožujka 1884. godine. Studij medicine završio je u Pragu g. 1914. Po svršetku studija vraća se u Milnu gdje radi kao općinski liječnik do g. 1920., kada je postavljen za pomoćnog liječnika za suzbijanje epidemija kod Zdravstvenog odsjeka za Dalmaciju u Splitu. Već g. 1921. odlukom Ministarstva narodnog zdravlja (čitaj A. Štampara), upućen je na usavršavanje u Institut za tropsku medicinu u Hamburgu. Dana 1. rujna 1921. postavljen je za šefa Instituta za suzbijanje malarije u Trogiru, dne. 28. ožujka 1928. unaprijeđen je za direktora Higijenskog zavoda u Trogiru. Od godine 1929. do 1940. bio je načelnik Odjeljenja za socijalnu politiku i narodno zdravlje pri banskoj upravi u Splitu. Preminuo je u Splitu 25. listopada 1955. godine.^{1,2,3}

Dok se Francuzi ne odrekoše i ne odriču spomena na Napoleona premda je izgubio bitku kod Waterloola, izgleda da se Sfarčiću još uvijek

Dr. Andrija Sfarčić

ne oprašta što se poklonio i priklonio Hrvatima nesklonom političkom vlastodršcu i što je prihvatio da piše i govori ekavicom. Dr. Andrija Sfarčić je preminuo godine 1955. u dobi od sedamdeset jedne godine života, prekasno da ga suradnici i nasljednici isprate na posljedni počinak s riječima hvale, prerano da sam eventualno otkrije drugu stranu svoje intime i svoje istine. Moj prvi susret s njegovim imenom seže unazad dvadeset pet godina. Tada mi je gospođa dr. sc. Danica Božić-Bužančić, onovremena direktorica Povijesnog arhiva u Splitu, ponudila da zavirim u netom prispjelu arhivsku građu "nekog Sfarčića s Brača". U tople lipanjske dane 1972. godine prašni su papiri "mirisali" na kokošinjac. Dugo za nju nije nitko mario - no srećom nije ju uništio. Listajući papir za papirom postajala sam sve uvjerenija da je taj, meni dotad posve nepoznat dr. Andrija Sfarčić bio "Štamparovac" u punom smislu ove riječi. I to "Štamparovac" iz redova prve generacije koja je bila ponesena vizijom boljeg, pravednijeg i zdravijeg svijeta, koja je vjerovala da se tragedija međuljudskih ratovanja više nikada neće i ne smije ponoviti, da je nastupilo razdoblje kada se čovječanstvo treba ujediniti i zajedničkim snagama koncentrirati na borbu protiv bolesti i prijevremene

smrti izazvanih patogenim mikrobima. Kao što su duboko i iskreno vjerovali da je zdrav ljudski život preduvjet za sveukupni, pa i gospodarski prosperitet društva, s jednakim su zanosom širili misao da je društvo odgovorno za zdravlje svojih pripadnika. Potiskujući individualizam, vjerovali su u kolektivizam i internacionalizam.

Tadašnji liječnik "Štamparovog profila" nije samouvjereni veleučeni ekspert koji ex chatetra podučava o fizikalnim, kemijskim i biološkim aspektima zdravlja i bolesti. To nije ni čovjek u bijelom, kliničar i znalac koji je usmjeren samo na dešifriranje laboratorijskih nalaza i na očitavanje dijagostičkih dijagrama ili rendgenskih slika. "Štamparovac" ne prepoznaje sebe u viziji liječnika budućnosti koji sjedi u fotelji pred ekranom okružen raznim monitorima putem kojih komunicira sa svojim pacijentom. Onodobni "Štamparovac" i onda kada je liječnik u bijelom, i kada je liječnik na terenu, uvijek teži neposrednom kontaktu s pukom. On ne čeka da ga posjete i pronađu, on je taj koji dolazi i pronalazi pacijenta i u najmanjoj zabiti, u koju je osim poreznika, vojnika i policajaca rijetko kročila stopa svećenika, a kamo li liječnika.(slika)^{4,5} Dr. Sfarčiću kao "Štamparovcu" bilo je očito najvažnije da svojim sunarodnjacima omoguću uspješnu borbu s, po njegovu mišljenju biološki najpogubnijim mačem, mačem malarije, pošasti koja je razdirala i zatirala narodno tijelo, a u onemoćalom duhu gasila svaku motivaciju za akciju ili otpor, pa tako i onaj politički. Ne znamo da li je dr. Sfarčić bio, kako neki kažu "politički mekušac". No čitajući njegovu dokumentaciju i objavljene publikacije možemo samo reći da je imao hrabrost stati pred vlast i javnost i uprijeti prstom u nezdrave nastambe i okoliš, u bijedu, siromaštvo, neukost i zapuštenost žitelja.

Podignuti tada glas za eradicaciju malarije, unatoč činjenice da se bolest našla na prioritetoj listi međunarodne i državne - čitaj onodobne jugoslavenske zdravstvene politike, značilo je opredijeliti se za socijalnu politiku koja zahtijeva korjenite promjene uvjeta života svih žitelja, osobito onih najugroženijih, ali i izboriti se za institucijske temelje za provedbu najsuvremenijih dijagnostičkih, terapijskih i preventivnih medicinskih postupaka. I jedno i drugo bijaše neostvarivo bez ulaganja ogromnih materijalnih sredstava. Trebalo je podignuti zgrade, nabaviti skupu opremu i osposobiti odgovarajući profil stručnog medicinskog osoblja, a na lokalitetima zahvaćenim malarijom valjalo je provesti zamašne asancijske radove. To je mogao realizirati samo liječnik koji je bio jednako kompetentan i hrabar u pitanjima socijalne politike, koliko u stručnom i znanstvenom medicinskom radu. I što da krijemo, osoba od povjerenja u očima vlasti. A onda kada je mreža izgrađena, trebalo jednako mnogo, ponekad i još više truda i umješnosti, da se ona održi i

nastavi s radom u skladu sa visoko postavljenim ciljem kao što je eradikacija malarije.⁴ Dakako, bez suradnje kolega Sfarčićeva bi se, kao i Štamparova, stremljenja slomila već na administrativnoj razini. Nedvojbeno je, tome vremenu daju obol odgovornost, disciplina, samozatajnost i entuzijazam liječnika. Sjećam se pisma - dopisa kojeg nađoh u Sfarčićevoj arhivi. Pisao ga je u ime svojih kolega poznati higijeničar dr. Ante Vuletić. Molio je dr. Sfarčića, tada već načelnika, da intervenira kod Andrije Štampara kako bi im konačno isplatili plaće, naknadu za obavljeni posao na terenu u svezi eradikacije sifilisa. Vuletić moli Sfarčića za razumijevanje, jer se on i njegovi kolege stide što ih seljaci već nekoliko mjeseci besplatno hrane. Kao svaki predani socijalni medicinar toga vremena on ne prijeti zbog uskraćenih beriva, on moli nadležne i nadređene nemajući obraza da prima ili uzima od onih kojima je došao pomoći.

Dr. Andrija Sfarčić je rano stekao Štamparovo povjerenje. Zasad nismo našli podatak kada se to zbilo. Možda ga je Štampar zapazio dok je radio kao općinski liječnik u Milni, ili je sve počelo g. 1920. kada je Sfarčić postavljen za pomoćnog liječnika za suzbijanje epidemija kod Zdravstvenog odsjeka za Dalmaciju. Činjenica je da već g. 1921. Ministarstvo narodnog zdravlja na Štamparov prijedlog šalje dr. Sfarčića na usavršavanje u Institut za tropsku medicinu u Hamburgu. Kada se u rujnu 1922. vratio, povjerena mu je organizacija Instituta za proučavanje i suzbijanje malarije u Trogiru i akcija za suzbijanje malarije u Dalmaciji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori.⁶

Slijedi razdoblje intenzivnog rada, od onog na polju mikrobiologije i epidemiologije, do stručnog, zdravstvenog, preventivnog, organizacijskog, obrazovnog i publicističkog.⁷⁻²⁵ U relativno kratkom razdoblju antimalarična mreža je proširena. Godine 1923. i 1924. podignuta su i uređena 22 dispanzera za malariju. Dr. Andrija Sfarčić ubrzo stiče ugled kao istaknuti malariolog poznat u zemlji i inozemstvu. U organizaciji Instituta u Trogiru Sfarčiću je znatnu stručnu pomoć pružio prof. P. Muhlenz iz Instituta za proučavanje tropskih bolesti u Hamburgu.^{15,17,24} Zajedničkim radom nastaje i prva Sfarčićeva publikacija *Malarija i njeno suzbijanje* - kratko uputstvo za pomoćno osoblje antimalaričnih stanica.¹⁷ Pisci u predgovoru ističu: "Pri našim zajedničkim studijama o malariji u Dalmaciji septembra i oktobra 1922. god. našli smo da je neophodno potrebno, da se pomoćno osoblje u svakom pogledu temeljito izobraziti. Da se to učini, te da se pomoćnom osoblju pruži učbenik i podsetnik zadaća je ovoga maloga spisa." Knjižica ima 31 stranicu s poglavljima: Uvod, Definicija, Paraziti malarije u čovječjoj krvi i u prenosaču komarcu, Komarac prenosač - anofelesa,

Epidemiologija malarije i Suzbijanje malarije. Ilustrirana je crtežima i fotografijama. Pisana je stručno-popularno, pregledno i razumljivo.¹⁷ Sfarčić pokreće i zdravstveno prosvjetiteljsku aktivnost, pa godine 1923. pod pseudonimom "Dr. Sef." objavljuje knjižicu pod naslovom *Malarija (Nastupna groznica, močvarna bolest)*.¹⁸ Ova je knjižica doživjela četiri izdanja, godine 1924. drugo i treće, a četvrto g. 1925.¹⁹⁻²¹

Godine 1923. Sfarčić sudjeluje na skupu u Italiji gdje kao predstavnik Jugoslavije prikazuje rad na ispitivanju i suzbijanju malarije. U znak priznanja za postignute uspjehe iduće je godine, na prijedog A. Štampara, postao stalni član Higijenske sekcije Društva naroda i stalne Komisije za malariju u Ženevi. Naime Organizacija za higijenu je 1923. godine proširila svoju aktivnost na malariju pa je osnovana Komisija za malariju Društva naroda što je ujedno značilo i početak nove koncepcije međunarodnih akcija protiv zaraznih bolesti. Dotad su se one svodile na sprečavanje širenja bolesti iz jedne zemlje u drugu. Sada je rad Komisija za malariju bio usmjeren na ispitivanja i savjetovanja o najboljim sredstvima u borbi protiv malarije, primjerno području gdje malarija hara. Jedan od glavnih rezultata tih studija bilo je i uvođenje totakina, lijeka koji je bio ocijenjen jednako efikasnim kao kinin, ali je bio znatno jeftiniji.²⁶ Članstvo u Komisiji za malariju omogućava dr. Sfarčiću da ostvari kontakte i suradnju sa vodećim svjetskim malariolozima, pa ovi sve češće posjećuju i Institut za proučavanje i suzbijanje malarije u Trogiru. S jednog od takvih putovanja Sfarčić g. 1927. kradomice donosi iz Španjolske ribice "Gambusia". Na dugoj putanji vlakom, gumenim im je balonom stalno dodavao kisik. Znalce splitske prošlosti na ovu epizodu podsjeća bazen ispred bivšeg Higijenskog zavoda, u kojem su nekad plivale ribice "Gambusia" a danas je zasađeno cvijeće.²⁷ Sfarčić je ubrzo po povratku iz Španjolske primijenio gambuzije u borbi za eradikaciju malarije i na našim terenima. Bila je to metoda od koje su tadašnji stručnjaci malariolozi mnogo očekivali, a nama danas ilustrira jednu od epizoda na kojoj gradimo našu ocjenu o ulozi Andrije Sfarčića u prijenosu znanstvenih ideja i metoda u našu sredinu u razdoblju između dva svjetska rata.

Osobno on je očito manje zainteresiran da se aktivno uključi u znanstvenoistraživački rad, nalazeći da mu je glavna zadaća skrbiti o ažurnosti prijenosa i primjene postignutih rezultata na našem terenu. Stoga nije bio sklon pisanju znanstvenih studija i objavljivanju stručnih radova u medicinskim glasilima. Tako na primjer, ni u doba svoje najveće aktivnosti ne objavljuje u Liječničkom vjesniku niti jedan članak. Poput Štampara distancirao se i od rada u Zboru liječnika Hrvatske, a nismo ga zapazili ni u popisima članova Slobodne organizacije liječnika

Dalmacije i Slobodne organizacije liječnika u Splitu. S obzirom na status u Institutu za malariju u Trogiru i javnozdravstvenoj administraciji, smatrao je svojom obvezom da javnost upozna s polučenenim rezultatima u suzbijanju malarije pa od g. 1924. do 1942. predano i sustavno objavljuje izvješća. U Zagrebu godine 1924. tiska knjižicu od 56 stranica *O malariji i njezinom suzbijanju u Dalmaciji 1923. godine*.¹⁰ Slijedi publikacija od 59 stranica pod naslovom *Izvještaj o suzbijanju malarije u Dalmaciji, Bosni - Hercegovini i Crnoj Gori god. 1924.* koja je tiskana u Splitu kao izdanje Instituta za proučavanje i suzbijanje malarije u Trogiru.¹¹ Institut je izdavač i njegove knjige *Izvještaj o radu na suzbijanju malarije u Dalmaciji godine 1922.-1926. Malaria u Bosni, Hercegovini i Crnoj Gori 1926. godine* koja je tiskana u Splitu bez oznake godine.¹² Posebno objavljuje djelo *Malaria u Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori 1926. godine*.¹³

Godine 1928. Institut za proučavanje i suzbijanje malarije u Trogiru pretvoren je u Higijenski zavod Trogir - Split, a dr. A. Sfarčić je unaprijeđen za direktora zavoda. Iste godine Sfarčić objavljuje knjižicu od 11 stranica pod naslovom *Problem malarije u Ravnim kotarima*.¹⁴ To je pretpisak teksta iz *Novog doba*, objavljenog g. 1925.^{cit.7} Nekoliko je priloga o suzbijanju malarije u Dalmaciji objavio i u inozemstvu.^{15,16}

Godine 1929. kada je utemeljen Higijenski zavod u Splitu, dr. Andrija Sfarčić je bio postavljen za načelnika Odjeljenja za socijalnu politiku i narodno zdravlje pri Banskoj upravi u Splitu. Nova funkcija nije značila prekid Sfarčićeva zanimanja za malariju. To potvrđuju i publikacije koje objavljuje tijekom g. 1930. navodeći i nadalje Higijenski zavod Trogir - Split kao izdavača. Bile su to: *Osnovne metode suzbijanja malarije*²²; *O asanaciji sela. Zakon o pomoći za asanaciju sela. Pravilnik o izvođenju radova na asanaciji sela*²³ i *Socijalno-medicinske ustanove Higijenskog zavoda Trogir - Split*.²⁴ Godine 1942. u koautorstvu sa Peterom Muhlenksom objavljuje izvještaj o radovima na proučavanju i suzbijanju malarije (nastupne groznice) u Dalmaciji, koji je tiskan u Zagrebu kao izdanje Instituta za proučavanje i suzbijanje malarije u Trogiru.²⁵

Danas u najnovijoj medicinskoj literaturi možemo pročitati da znanstvenici traže put za eradikaciju malarije posežući za genetskim inženjeringom kako bi komarce učinili otporne na anofeles. U biti, to je samo još jedan pokušaj da se u rješavanju zdravstvenih problema populacije zaobiđu društvena ulaganja i troškovi za izgradnju zdravstvenih ustanova, ali i ulaganja u zdrave uvjete života i obitavališta. Ni Sfarčićevo doba nije bilo vrijeme obilja, no tada je misao vodilja očito bila posve druga, a potencijalni rezultati na polju unapređivanja zdravlja dalekosežniji i polivalentniji.²⁷ Točno je da je i Sfarčićev pokus s ribicom

gambuzija imao cilj da se biološkom intervencijom prekine lanac prijenosa uzročnika malarije, ali pritom nije dovodio u pitanje daljnji razvoj mreže socijalnohigijenskih, preventivno i kurativno koncipiranih javnozdravstvenih ustanova.^{27,28} To potvrđuju podaci o ustanovama javnozdravstvene službe koje su bile uključene i u program eradicije malarije u Dalmaciji.

Prema službenom izvješću, u sklopu Higijenskog zavoda u Splitu, koji je pokrivao teritorij Primorske banovine postojali su godine 1931. domovi zdravlja u Benkovcu, Mostaru, Livnu i Blatu na Korčuli; školske poliklinike u Šibeniku, Korčuli, Sinju, Vela Luki i Stolcu; zdravstvene stanice u Šućurcu, Visu, Muću, Metkoviću, Jelsi, Skradinu, Biogradu na moru, Milni, Lečevici, Ninu, Vrliki, Širokom Brijegu, Kupresu, Ljubuškom i Imotskom; a antimalarične stanice u Kninu, Novigradu, Žegar, Obrovcu, Opuzenu, Tijesnom, Drnišu i Čapljini.²⁹ Neke su od ovih ustanova osnivali Sfarčićevi prethodnici, za neke se morao sam izboriti. U dopisu iz g. 1935. možemo pročitati da su one u Muću, Ninu, Lečevici, Visu, Milni i Biogradu još uvijek u izgradnji, premda im je svrha bila jasno određena da se preventivnim i kurativnim mjerama smanji morbiditet pučanstva i podigne radna snaga pučanstva... Preventivne su aktivnosti podrazumijevale ugušivanje zaraznih bolesti u zametku; intenzivnu borbu protiv tuberkuloze, spolnih bolesti, alkoholizma i drugih socijalnih zala; skrb za maloljetnu djecu, savjetovališta za roditelje, sistematske preglede na tuberkulozu, rahitis, malariju, spolne bolesti i sistematske preglede zuba; te konačno prosvjeđivanje pučanstva predavanjima o higijeni, knjigama, lecima, brošurama i kupalištima. Kurativni je program podrazumijevao pružanje prve pomoći, besplatan liječnički pregled i savjetovanje u bolesti, te pružanje lijekova i drugih potrepština za liječenje siromašnih.³ Ove činjenice valja imati na umu kad naiđemo da se u Sfarčićevim malobrojnim životopisima ističe kako je u razdoblju od 1929. do 1940. godine pod njegovim upravom podignuto više bolnica i paviljona. Među njima su bili paviljon za zarazne bolesti u Splitu, početak gradnje državne bolnice u Splitu na Firulama, banovinske bolnice u Zemunik, Biogradu na moru, Kninu, Mostaru, Livnu i Stolcu.² Bile su to godine koje se općenito pamte po oskudici. Tako u jednome spisu iz srpnja 1935. možemo pročitati kako je državna dotacija bila jedini izvor prihoda za bolnice, a i ona je neredovito isplaćivana: "Na zgrade se već deset godina ništa ne troši. Inventar (pokućstvo, posuđe, rublje, posteljina i ostalo) ne obnavlja se, pa će se ili morati zatvarati bolnice, ili će se tražiti od bolesnika da sobom nose potrebno rublje, posteljinu i posuđe..."³ Danas je teško objektivno prosuditi koliko je napora dr. Andrija Sfarčić morao osobno uložiti da započne ili da se

dovrši gradnja državnih bolnica i drugih zdravstvenih ustanova. Netko će reći, da mu je kao ambicioznom, a možda i sujetnom čovjeku, godila visoka funkcija i titula načelnika, pa je sve što je učinio i što je ostvareno za njegova mandata, bila tek smišljena igra gradnje vlastitog spomenika. Dopuštamo da u tome ima i istine. No Sfarčić je gradio spomenike na koje nije uklesivao vlastito ime. Vjerujemo da nije očekivao da će to drugi umjesto njega, njemu u spomen ili u znak zahvalnosti učiniti.

Sudeći prema pregledanoj dokumentaciji, koja je osobito u doba ekonomske krize bila preplavljena žalbama, tužbama i apelacijama zbog nedovoljne brige za bolničke kapacitete, zbog zastarjele bolničke opreme, zbog nenaplaćenih bolničkih računa i rastućih izdataka, Sfarčić je morao biti svjestan da ga dio kolega doživljava kao restriktivni eksponent vlasti. Stoga smatramo da dio tadašnje zbilje i njegov položaj otkriva dopis od 9. siječnja 1936. godine, kojeg je dr. Sfarčić kao načelnik VI odjeljenja uputio banu Primorske banovine nasloviši ga *Akt o bolnicama*. Riječ je o iscrpnome izvješću o sedam bolnica, s komentarima o broju postojećih, potrebnih odobrenih kreveta i to: Državne bolnice u Splitu (250); banovinske bolnice u Biogradu na moru (80); bolnice u Kninu (75), Livnu (35), Mostaru (102), Šibeniku (554) i Zemuniku (30). Sfarčić ističe da je bolnica u Biogradu na moru potpuno uređena, ali ne može početi radom još narednih šest mjeseci jer nema dovoljno kredita. On kaže, da su sve bolnice u teškome položaju jer su državne dotacije iz godine u godinu "sve tanje" pa je ukupno reducirano 140 kreveta. Zahtijeva povišenje banovinske dotacije bolnicama i piše: "Ova dužnost sanacija bolnica nameće se državi tim više, što je i sama država u interesu nevoljnih i ekonomski slabih, dakle iz ekonomsko-socijalnih obzira unela amandman u financijskom zakonu za godinu 1934/35., po kojem se skoro svi bolno opskrbeni troškovi prebacuju na zavičajne opštine, koje nisu u stanju da i u najmanjoj meri podmiruju ove obaveze, jer i same preživljavaju veliku financijsku krizu i nalaze se u bezizlaznom položaju... Bolnice već više godina ne vrše nikakve opravke zgrada, inventar bolnički velikom većinom je jedva upotrebljiv, rublje, instrumenti već su dotrajali, a nema izgleda da bi se u ovakvim prilikama moglo nabaviti ono najnužnije što bolnice trebaju, ako država sa kakovim izvanrednim doprinosom ne priskoči bolnicama u pomoć..."³⁰

Stoga bi dr. Andriji Sfarčiću vjerojatno bilo drago znati da ga unatoč svim nedaćama tadašnjeg javnog zdravstva, koje je u očima dijela kolega personificirao svojim položajem načelnika za socijalnu politiku i narodno zdravlje, nisu zaboravili ni prešućivali njegovi sljednici u Zavodu za zaštitu zdravlja u Splitu. Zahvaljujući njima danas o dr. Sfarčiću govorimo kao o zaslužnom splitskom liječniku, liječniku koji je tridesetak godina,

vojujući primarno bitku s malarijom, brinuo o sveukupnim zdravstvenim potrebama žitelja u ovom dijelu jugoistočne Europe. Shvate li ga i drugi tako, možda će jednoga dana, oni koji dolaze realizirati prijedlog dr. Antuna Stipišića iz 1993. godine da se dr. Andriji Sfarčiću u spomen uredi bazen pred današnjim Zavodom za zaštitu zdravlja u Splitu u kojem će ponovno krstariti sitne gambuzije. Takav, posve osebujuć povijesno - medicinski podsjetnik, bio bi ne samo spomen na dr. Andriju Sfarčića, već spomen na sve "Sfarčiče" koji su oslobađali i oslobodili trogirsku krajinu, Vransko blato i neretvansku dolinu od stoljetne malarije. Bila bi to poruka i poduka mladima da ovaj narod ne zaboravlja liječnika koji se borio za njegovo zdravlje i opstanak, bez obzira kojoj je rasi, vjeroispovijesti, narodnosti, političkoj struji ili staležu taj liječnik pripadao.^{28,31}

Dr. Velimir Urlić (1903.-1983.)

Velimir Urlić rođen je u Rogoznici kraj Šibenika dne 20. svibnja 1903. godine.(slika) Potječe iz građanske činovničke obitelji u kojoj je njegovan hrvatski identitet i katolička pripadnost. Humanizam, društvenost i sklonost okupljanju prožeti su interesom za medicinu, kojoj se poput svoje tri sestre i sam priklonio. Klasičnu je gimnaziju pohađao u Zadru i Splitu, što znači da već u mladosti dolazi u grad u kojem će provesti svoj sveukupni radni vijek. Bio je dobar poznavatelj klasične glazbe, osobito operne i simfonijske. Govorio je i pisao njemački, talijanski, francuski i engleski. Medicinu je studirao u Beču i Zagrebu gdje je i diplomirao g.1932.³²⁻³⁴

Sredinom srpnja 1933. godine počinje raditi u Higijenskom zavodu u Splitu kao jedini suradnik dr.Smiljane Antunović Mikačić koja je od g. 1927. vodila bakteriološko-epidemiološki odjel.^{35,36} Tada se dr.Velimir Urlić posvećuje mikrobiologiji. Usavršavao se u nekoliko navrata u Zagrebu, među inim i akademske godine 1938/39., kada je završio poslijediplomski tečaj Škole narodnog zdravlja. Opisujući razvitak mikrobiologije u gradu Splitu dr. Urlić nam otkriva da je sve do odlaska dr. S. Antunović-Mikačić u partizane u rujnu 1943. morao sam ponijeti veći dio poslova. Po njegovim je riječima djelatnost odjela u razdoblju prije rata bila vrlo intenzivna. Glavni su problemi bili vezani uz tuberkulozu, crijevne zarazne bolesti, salmoneloze i šigeloze, difteriju, antraks, leptospiroze, malariju, leišmanijazu, amebijazu i ehinokoku.^{35,36} Rad je odjela bio vrlo uspješan ali su ga ratne prilike zaustavile. Dr. V. Urlić će u kratkom životopisu naznačiti da je od g.

1942. bio sudionik NOP-a te da je od g. 1943. bio rukovoditelj mikrobiološke službe Higijenskog zavoda u Splitu.³² Također je istakao činjenicu da je s oslobođenjem Splita i Dalmacije, koncem g. 1944. oživjela djelatnost odjela, no i tada je sav laboratorijski rad bakteriološke službe morao osobno preuzeti i obaviti "A posao se iz godine u godinu sve više povećavao, što je imperativno tražilo i više stručnog kadra. Međutim, mikrobiologa nigdje nema, a od mlađih gotovo nitko se ne odlučuje za ovu specijalnost."³⁵

Dr. Velimir Urlić je završio specijalizaciju iz mikrobiologije i parazitologije u Zagrebu 1949. godine. Osvremenjivanje mikrobiološke službe u Splitu, osnivanje i organiziranje takvih odjela u Općoj bolnici u Šibeniku i Mostaru shvatio je i prihvatio kao vlastitu obvezu. Nije mu bilo teško da u uvjetima bez asfaltiranih putova krene na duga i neudobna putovanja, kako bi pomogao u osnivanju mikrobioloških odjela i vlastitim primjerom hrabrio kolege u razvijanju mikrobiološke službe. Angažirao se i kao nastavnik brojnih generacija zdravstvenih radnika, srednjih i viših zdravstvenih tehničara, medicinskih sestara, viših zubara, specijalizanata i postdiplomanata iz raznih grana medicine, osobito iz

Dr. Velimir Urlić

mikrobiologije.³⁷ Nastavni je rad bio tek dio njegovih aktivnosti. Redovito sudjeluje na stručnim i znanstvenim skupovima u zemlji i inozemstvu.^{32-34,37-39}

Dr. Velimir Urlić nije bio samo dobar organizator i nastavnik. Posjedujući senzibilitet istraživača, on u rutinskom radu primjenjuje kritičku evaluaciju pa svojoj sveukupnoj praksi prilazi kao znanstvenoistraživačkom izazovu, a svoje rezultate, zapažanja i spoznaje sustavno objavljuje i predstavlja na stručnim skupovima u zemlji i inozemstvu. Njegova bogata bibliografija obuhvaća više od pedeset naslova koji otkrivaju da dr. Velimir Urlić nije pripadao onom profilu mikrobiologa i parazitologa koji se zadovoljava samo s laboratorijskim radom i laboratorijskim istraživanjima.^{38,39} Naprotiv, on njeguje i klinički rad, pa na temelju vlastite liječničke prakse prilazi mikrobiološkoj problematici kao kliničkom fenomenu, uočavajući njene kompleksne osobitosti. Težio je razvoju kliničke mikrobiologije. Splitski internisti, koji su tada vodili bolnički odjel za unutrašnje bolesti (dr. Dubravčić, dr. Simunić, dr. Hruš, dr. Andričević i drugi) u tome su ga podržavali. Štoviše, krenuo je na specijalizaciju iz interne, ali je bio zaustavljen administrativnim dekretom Ministarstva koje mu nije dozvolilo da razvije povezivanje laboratorija i klinike. Da bi na određeni način zadovoljio svoju potrebu za radom s pacijentima dr. Urlić je radio kao liječnik ondašnje seljačke zadruge u Splitu. Pacijenti su se često i rado s njim konzultirali jer je bio na glasu kao dobar dijagnostičar, detaljan i pažljiv promatrač, kao liječnik oprezan u zaključcima.³⁷ Dakako, rad je u Zavodu bio primaran. Njegov je odjel bio jedino mjesto koje je obavljalo mikrobiološku dijagnostičku službu za čitavu srednju Dalmaciju. Uz povećanje opsega pretraga, rasle su i ambicije za uvođenje svih tada mogućih pretraga, uključujući i serološke pretrage virusnih bolesti. Pritom je veliku poteškoću predstavljao nedostatak specijalista-mikrobiologa. Unatoč svemu, možda upravo stoga, laboratorijska dijagnostika i njeni javnozdravstveni aspekti u znatnoj su mjeri zastupljeni u publicističkom radu dr. Urlića. *Standardizacija dijagnostike koprokultura kod crijevnih infekcija* iz g. 1950. (Higijena, Beograd) njegov je prvi samostalan objavljeni rad. Godine 1961. objavljuje prilog *Laboratorijska dijagnostika nekih važnijih tropskih bolesti* (Obavještenja, Rijeka); g. 1965. slijedi *Osvrt na dosadašnju praksu kontrole kliconoštva salmonela i prijedlog za njenu izmjenu* (Narodno zdravlje, Beograd).^{cit.38,39} U Liječničkom vjesniku g. 1966. objavljuje članak *Jednostavna metoda dijagnostike infekcija urotrakta*. Iste godine u Zborniku IX. Konferencije mikrobiologa i parazitologa SFRJ tiskan je njegov prilog *Kritički osvrt na dosadašnju praksu kontrole osoba koje podliježu obaveznom nadzoru i prijedlog za*

njenu izmjenu (Niš).^{cit.38,39} Godine 1970., na XII. konferenciji mikrobiologa i epidemiologa Jugoslavije u Subotici referira na temu *Paradokсна koaglutinacija u toku jedne epidemije paratifusa B* i izlaže svoj *Osvrt na trogodišnje obavezno prijavljivanje alimentarnih tokso-infekcija s aspekta mikrobiološkog laboratorija*. Iste godine na seminaru o aktualnim problemima borbe protiv zaraznih bolesti u Opatiji dr. V. Urlić predstavlja rad *Incidencija i etiološka struktura alimentarnih tokso-infekcija iz aspekta mikrobiološkog laboratorija*^{cit.38,39} U časopisu Vojno sanitetski pregled u koautorstvu objavljuje članak *Primena kožnog testa u epidemiološkom izviđanju murinog pegavca u jedinom endemskom žarištu*.^{cit.38,39} Godine 1972. i 1973. referira o raznim temama polazeći od vlastitih iskustava iz laboratorijske prakse: *Naš kriterij u interpretaciji urinokultura i evaluacija njihovih antibiograma* (XIV. Konferencija mikrobiologa i epidemiologa, Pula); *Naša metoda kontrole kliconoštva u ljudi koji rade sa živežnim namirnicama i njeni sedmogodišnji rezultati* (Narodno zdravlje, Beograd); *te Kritički osvrt na sadašnju praksu kontrole živeža i prikaz našeg postupka* (Zbornik Kongresa preventivne medicine, Budva).^{cit.38,39} Godine 1973. objavljuje svoja iskustva u primjeni alergijskog kutanoga testa u prevenciji toksoplazmoze kod trudnica, kojim najavljuje seriju radova posvećenih dijagnostici i klinici toksoplazmoze. Objavljuje ih u domaćim i stranim medicinskim časopisima i zbornicima.^{cit.38,39} Godine 1974. javlja se s radom *Naša metoda dijagnostike infekcija mokraćnih putova i kriterij interpretiranja urinkultura* (Saopćenja, Zagreb).^{cit.38,39}

Nije se zadovoljavao samom laboratorijskom dijagnostičkom indentifikacijom pa postavlja pitanje o rasprostranjenosti laboratorijski utvrđenih bolesti na terenu. Rezultate svojih epidemioloških istraživanja o rikeciozama u Dalmaciji objavljuje i prikazuje od g. 1960. Spomenut ćemo ovdje samo nekoliko naslova: *Rikecioze u Dalmaciji* (Higijena, Beograd 1960.); *O murinoj rikeciozi kod nas* (Zbornik IV. Konferencije mikrobiologa i epidemiologa FNRJ, Ljubljana 1960); *O nekim endemskim rikeciozama u Dalmaciji* (Zbornik radova II. Kongresa liječnika Hrvatske, Zagreb 1961.); *Rikecioze* (Obavještenja, Rijeka 1961.); *Endemske rikecioze u Dalmaciji* (Zbornik XI. Konferencije mikorbiologa i epidemiologa Jugoslavije, Maribor, 1969.); *Rickettsioses in Dalmatia* (Rev. roum. virol., Bucarest, 1973.).^{cit.38,39} Osobito se mnogo bavio problemom pjegavca i trbušnog tifusa. Prvi rad o murinom pjegavcu u Dalmaciji objavljuje g. 1961, a godine 1970. obranio je i doktorsku disertaciju na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu pod naslovom *Štakorski ili murinski pjegavac u Dalmaciji. Istraživanja u jednom endemskom žarištu*.⁴⁰ S razlogom je ponosno isticao da su to rezultati znanstvenoistraživačkih aktivnosti njegova odjela. U sažetku disertacije

je i rezimirao: "Ova istraživanja na otoku Šolti daju našem pothvatu pionirsko značenje i to zbog slijedećih razloga:

1. Što dosad nije nitko vršio epizootiološku kontrolu slobodne murine populacije na jednom širem području, kao što su to ta naša istraživanja na otoku Šolti i
2. što smo mi prvi primjenili Giroudov alergijski kožni test za tako široku provjeru dimenzija prokuženosti stanovništva murinom rikeciozom, a posebno što smo za to upotrijebili Coxovu vakcinu protiv klasičnog pjegavca...⁴⁰

Njegovim je istraživanjem prvi puta u Jugoslaviji dokazano postojanje prirodnog žarišta ove endemske rikecioze. Slijedile su daljnje studije, traganja za novim metodama, analiziranja terapijskih rezultata kod primjene novih sredstava. Dr. Urlić o njima referira na stručnim i znanstvenim skupovima u zemlji i inozemstvu (Atena 1966, Istanbul 1968, Bukurešt 1972, Bologna 1972) i marljivo objavljuje svoja opažanja i stavove.^{cit. 38,39}

U nekoliko je navrata bio i na stručnom usavršavanju u inozemstvu. Godine 1961. posjetio je Institut za tropske bolesti u Hamburgu, Pasteurov institut u Parizu i Virusološki institut u Montpellieru, a g. 1972. bio je u Virusološkom institutu u Bolonji.^{32-34,37}

Neosporna je činjenica da je dr. Velimir Urlić posjedovao sve odlike za izbor u sveučilišno znanstveno-nastavno zvanje. Kada je godine 1963. u Splitu bio utemeljen poslijediplomski studij, nastavničko je vijeće Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u grupi prvih nastavnika toga studija izabralo i dr. Velimira Urlića. Napisao je dva udžbenika posvećena mikrobiološkom laboratoriju. Godine 1967. u izdanju Zavoda za zaštitu zdravlja u Splitu tiska skripa *Upute za suradnju s mikrobiološkim laboratorijem*,⁴¹ a g. 1978. *Priručnik za pravilnu suradnju s mikrobiološkim laboratorijem*⁴². Namjenu ovoga djela objasnio je slijedećim riječima: "Podstrek da napišem ovaj prikaz dalo mi je dugogodišnje iskustvo u tome kako i u kakvom stanju stižu materijali u laboratorji za mikrobiološko-serološke pretrage. Oni su, ne tako rijetko, u takvom stanju da od njih nije moguće izvršiti nikakav pregled, a kada se koji i izvrši, rezultati su obično praktički beskorisni. To se posebno odnosi na ljetno doba. Vjerujem da je sve to rezultat neupućenosti pa mnogi i ne znaju kako treba pravilno surađivali s mikrobiološkim laboratorijem da bi ta suradnja bila od koristi za bolesnike..."⁴² U uvodu je naglasio: "Stara je spoznaja da svakoj pravilnoj i efikasnoj terapiji treba da prethodi pravilna dijagnoza bolesti, koja se kod zaraznih bolesti

ne može ni zamisliti bez pomoći mikrobioloških pretraga (tu je podrazumijevao sve bakteriološke, mikološke, parazitološke, virusne i serološke pretrage op. p.), to više što se zarazne bolesti ne manifestiraju uvijek u svojim klasičnim kliničkim oblicima...". Podsjetio je također da "Stručno znanje i kliničko iskustvo nisu uvijek dovoljni pa bakteriološka dijagnoza uz kliničku postaje neophodna potreba današnje medicinske prakse jer nam samo ona omogućava pravilnu i uspješnu terapiju..."⁴² Interesantno je pogledati koje je radove dr. Urlić sam izdvajao kao najznačajnije. Godine 1974. od ukupno 38 dotad objavljenih priloga u tu je skupinu uvrstio slijedeće: *Rikecioze u Dalmaciji* (1960.); *Kasna komplikacija nakon trbušnog tifusa i Jednostavna metoda dijagnostike infekcija urotrakta* (Liječnički vjesnik 1966.); *Zanimljiv slučaj salmoneloze metastaze u subkutisu* (Liječnički vjesnik 1967); *Paradokсна koaglutinacija u toku jedne epidemije paratifusa B* (Subotica, 1970.); *Incidencija i etiološka struktura alimentiranih tokso-infekcija iz aspekta mikrobiološkog laboratorija* (Opatija 1970.); *Štakorski ili murini pjegavac u Dalmaciji. Istraživanja u jednom endemskom žarištu* (Liječnički vjesnik 1972.); *Rickettsiosis in Dalmatia* (Bucarest 1973.); *Applicazione del test cutaneo nell' indagine di toxoplasmosi in soggetti esposti al contagio* (Gior. Mal. Infet. Parass., Milano 1974.) i *Naša metoda kontrole kliconoštva kod živežara i njeni sedmogodišnji rezultati* (Narodno zdravlje 1973.).³³

Desetljećima ga je zaokupljao problem standardizacije laboratorijske mikrobiološke dijagnostike kod crijevnih infekcija, epidemije paratifusa B, tropskih bolesti, kliconoštva kod salmoneloza, infekcija urotrakta i kožnog alergijskog testa u prevenciji toksoplazmoze u trudnica. Boraveći i radeći u sredini gdje se susretao s murinim pjegavcem, hidričnom epidemijom trbušnog tifusa, toksoplazmozom, alimentarnim toksoinfekcijama, salmonelozama, febris recurrens, rikeciozama i osebujnim infekcijama urotrakta, morao se suočiti ne samo s problemima dijagnostike, epidemiologije i prevencije, već i s ispitivanjem aktualne antimikrobne terapije. Sudeći prema objavljenim radovima osobito se zanimao za ispitivanje učinkovitosti Bactrima i kombinacije trimetoprima i sulfametoksazola u liječenju pijelonefritisa. Ova ga pitanja toliko privlače da s istraživačkim i publicističkim radom nastavlja i nakon umirovljenja (g. 1973.) pa je od g. 1974. objavio još oko petnaest radova, uključujući i već spomenuta dva udžbenika - priručnika. Na osebujan je način povezivao interes za povijesni razvoj i budućnost mikrobiologije. Sastavljajući vjerojatno svoj posljednji popis radova naveo je rukopis pod naslovom *Uloga i značenje mikrobiologije u suvremenoj medicini* s napomenom da ga još nije objavio.^{cit.38,39} Uza

sve to nalazio je vremena za niz društvenih aktivnosti koje u razdoblju samoupravljanja nisu bile beznačajne. Shvaćao ih je ne kao priznanje već kao obvezu koja mu pruža mogućnost da se izbori za daljnji napredak mikrobiološke službe u Splitu i Dalmaciji. Dakako nisu izostala ni društvena priznanja od kojih je dr. Velimir Urlić osobito cijenio priznanja svojih profesionalnih kolega.^{32-34,37} U njegovim se biografijama navodi da je bio član Zbora liječnika Hrvatske od g. 1932. ali ga ne nalazimo na popisma članova koji su objavljivani u Liječničkom vjesniku do g. 1940. Po svemu sudeći dr. Urlić je svoje članstvo u Slobodnoj organizaciji liječnika Dalmacije izjednačavao sa članstvom u Hrvatskom liječničkom zboru, kojem je ovo društvo pristupilo g. 1940. Njegovu aktivnost u liječničkim udrugama ilustriraju slijedeći detalji. Godine 1938. na godišnjoj skupštini Slobodne organizacije liječnika u Splitu dr. V. Urlić je s dr. Ljubom Šimunićem bio izabran za zamjenika članova odbornika (dr. J. Lukinovića i K. Modrića).⁴³ Godine 1957. prigodom proslave 50 obljetnice osnutka Slobodne organizacije liječnika Dalmacije sudjelovao je s referatom na temu *Murini pjegavac u Dalmaciji*.⁴ Bio je potpredsjednik i član odbora podružnice Zbora liječnika Hrvatske -Split, potom član Infektološke sekcije ZLH, Udruženja mikrobiologa i epidemiologa Jugoslavije i društva L'union medicale Balcanique. Dodijeljena su mu brojna priznanja. Budući da je od 1962. do 1970. godine bio zamjenik direktora Zavoda za zaštitu zdravlja u Splitu g. 1972. dodijeljena mu je diploma za osobite zasluge u razvoju Zavoda i unapređivanju zaštite zdravlja stanovništva Dalmacije. Dobio je i priznanje Društva mikrobiologa i epidemiologa Jugoslavije godine 1973., a g. 1975. dodijeljen mu je orden rada sa zlatnim vijencem. Prigodom 100-te obljetnice Liječničkog vjesnika g. 1977. dobio je diplomu Zbora liječnika Hrvatske u znak priznanja i zahvalnosti za doprinos pisanoj medicinskoj misli na stranicama Liječničkog vjesnika. Godine 1980. slijedi diploma - priznanje i zahvalnost za višegodišnju uspješnu stručnu i poslovnu suradnju na području djelovanja Regionalnog zavoda za javno zdravstvo Regionalnog medicinskog centra u Mostaru.^{32-34,37}

Dok razmišljamo o ovim priznanjima podsjetimo se da je dr. Velimir Urlić bio umirovljen g. 1973, no gotovo do svoje smrti nastavljao je s radom. Bio je ličnost koja je slijedila ideal lika liječnika intelektualca koji pripada samo jednoj stranci - medicini, ne prežući da se za nju i javno eksponira. Kao takav uživao je povjerenje i ugled u društvu. Preminuo je u Splitu 16. studenog 1983. godine. U pisanoj ostavštini ostavlja dojam staložene osobe koja je slobodno odabrala mikrobiologiju kao svoj životni poziv, ostajući mu predan do krajnjega časa. Bio je čovjek koji je svakom prigodom isticao kako je njegov rad tek jedna u nizu karika u lancu

razvoja mikrobiološke službe u gradu Splitu. Poznavao je i cijenio njen razvoj i doprinose u prošlosti. Upitamo li se zašto, da li zbog zanimanja za povijest kao takovu ili iz nekih drugih pobuda, dovoljno je da pročitamo odlomak članka *Razvitak mikrobiologije u gradu Splitu* u kojem dr. V. Urić piše: "Premda je ovaj prikaz razvitka mikrobiologije u gradu Splitu samo sumaran, ipak smatram, da pokazuje da je mikrobiologija odigrala vidnu ulogu i dala svoj značajan doprinos uspješnom rješavanju zdravstvenih problema Splita i čitave Dalmacije. Rezultati te suradnje mogu se navesti ovako: malarija je eradicirana, a mnoge zarazne bolesti, posebno one koje podliježu obaveznim vakcinacijama, svedene su u tolerantne granice (npr. tuberkuloza) dok su neke čak praktički i iščezle (npr. difterija i dječja paraliza), jednako tako su i salmoneloze svedene na vrlo povoljnu stopu 4-5 slučajeva na 100.000 stanovnika, a i smrtnost dojenčadi je u Splitu među najnižima u Jugoslaviji. Na kraju... smatram dužnim sjetiti se, nakon punih 60 godina, onog za medicinu Splita i čitave Dalmacije vrlo značajnog događaja - početka rada "Bakteriološke stanice" i ovom prilikom onoj skromnoj i samoprijegornoj četici (dr. J. Škarić, dr. Smiljana Antunović-Mikačić, dr. Petar Tartaglia, dr. Eugen Nižetić op.p.) odati naše dužno poštovanje i zahvalnost."³⁵

Vrednujući i zahvaljujući prethodnicima, zapravo je podsjećao na važnost daljnjeg razvoja mikrobiologije u Splitu i Dalmaciji. U biti, tako nas je podučio kako se spomen na prošlost, ako je dobro poznamo, može transformirati u snažan argumenat naših stremljenja u sadašnjosti i budućnosti, osobito ako istinski i predano težimo cilju kao što je zaštita i unapređivanje zdravlja žitelja sredine u kojoj živimo i djelujemo.

Bibliografija, literatura, bilješke:

1. Kartoteka liječnika u Odsjeku za povijest medicinskih znanosti HAZU u Zagrebu.
2. Anonimno: Andrija Sfarčić. U: Ćurin S. i sur (ur), 60 godina Zavoda za zaštitu zdravlja u Splitu. Split 1982; 187-188.
3. Povijesni arhiv u Splitu, fond dr. Andrija Sfarčić.
4. Štampar A. Deset godina unapređivanja narodnog zdravlja. Zagreb 1934.
5. M.D.Grmek (ur), *Serving the Cause of Public Health. Selected papers of Andrija Štampar*, JAZU, Zagreb 1966.
6. Klišmanić-Nuber Z., Smoljanović A. Osnivanje i rad Instituta za proučavanje i suzbijanje malarije u Trogiru. *Acta hist. med. stom. pharm. .med.vet.* 1988; 28:165-168.
7. Grmek M.D., Dugački V. Hrvatska medicinska bibliografija, dio I, sv. III, JAZU, Zagreb 1984; 234, 270-271.

8. Anonimno: Bibliografija radnika Zavoda. U: Ćurin S. i sur (ur), 70 godina Zavoda za zaštitu zdravlja u Splitu, Split 1982; 302-303.
9. Sfarčić A. Izvještaj o radovima na proučavanju i suzbijanju malarije u Dalmaciji, Zagreb 1924.
10. Sfarčić A. O malariji i njezinom suzbijanju u Dalmaciji 1923. godine. Zagreb 1924.
11. Sfarčić A. Izvještaj o suzbijanju malarije u Dalmaciji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori god. 1924. Institut za proučavanje i suzbijanje malarije u Trogiru, Split 1925.
12. Sfarčić A. Izvještaj o radu na suzbijanju malarije u Dalmaciji godine 1922-1926. Malaria u Bosni, Hrecegovini i Crnoj Crori 1926. godine. Institut za proučavanje i suzbijanje malarije u Trogiru, Split s.a.
13. Sfarčić A. Malaria u Bosni i Elercegovini i Crnoj Gori 1926. godine, Split 1927.
14. Sfarčić A. Problem malarije u Ravnim Kotarima. Higijenski zavod Trogir-Split, Split 1928. Pretisak iz "Novo doba", studeni 1925.
15. Sfarčić A., Muhlens P. Berucht uber Mlariaarbeiten in Dalmatien. Jena 1925.
16. Sfarčić A. Malaria in Dalmatien und ihre Bekämpfung Hamburgische Universitat, Hamburg,
17. Muhlens P., Sfarčić A. Malaria i njeno suzbijanje. Kratko uputstvo za pomoćno osoblje antimalaričnih stanica. Min. nar. zdravlja. Institut za ispitivanje i suzbijanje malarije u Trogiru, Zagreb 1923.
18. Sfarčić A. Malaria. (Nastupna groznica, močvarna bolest). Institut za proučavanje i suzbijanje malarije u Trogiru, Split 1923.
19. Sfarčić A. Malaria ... II izdanje, Split 1924.
20. Sfarčić A. Malaria ...III izdanje, Split 1924.
21. Sfarčić A. Malaria ...IV izdanje, Split 1925.
22. Sfarčić A. Osnovne metode suzbijanja malarije. Higijenski Zavod Trogir-Split, Split 1930.
23. Sfarčić A. O asanaciji sela. Zakon o pomoći za asanaciju sela. Pravilnik o izvođenju radova na asanaciji sela. Higijenski zavod Trogir-Split; Split 1930.
24. Sfarčić A. Socijalno-medicinske ustanove. Pregled socijalno-medicinskih ustanova. U: Ćurin S. i sur (ur), 70 godina Zavoda za zaštitu zdravlja u Splitu, Split 1982; 16-24.
25. Muhlens P., Sfarčić A. Izvještaj o radovima na proučavanju i suzbijanju malarije (nastupne groznice) u Dalmaciji. Institut za proučavanje i suzbijanje malarije u Trogiru, Zagreb 1942.
26. Pleić R. Međunarodna zdravstvena suradnja. Prošlost i sadašnjost. Zagreb, Stvarnost. s.a. 1984; 1-96.
27. Suić M. Antimalarična kampanja i eradicacija malarije. U: Ćurin S. i sur (ur), 70 godina Zavoda za zaštitu zdravlja u Splitu, Split 1982; 83- 90.
28. Stipišić A. Moji susreti sa Higijenskim zavodom. U.: Ćurin S. i sur (ur), 70 godina Zavoda za zaštitu zdravlja u Splitu, Split 1982; 109.
29. Milovanović V. (ur), Medicinski godišnjak kraljevine Jugoslavije, Beograd 1933; 178-181.

30. Citirani izvor pod brojem 3. Dopis od 2. VII 1935, naslovljeno Ministru za socijalnu politiku i narodno zdravlje Nikoli Preka a nečitko je potpisan zamjenik bana.
31. Stipišić A. Dr.Andrija Sfarčić prijedlog "ulice", Split 28. ožujka 1993.
32. Urlić V. Autobiografski podaci. Rukopis u vlasništvu obitelji.
33. Anonimno. Urlić Velimir. U: Keros P. (ur), Zbornik liječnika Hrvatske 1874 - 1974. Izd. GZH, Zagreb 1974; 621.
34. Anonimno: Doktori znanosti. U: Ćurin i sur. 60 godina Zavoda za zaštitu zdravlja u Splitu, Split 1982; 216-218.
35. Urlić V. Razvitak mikrobiologije u gradu Splitu. U: Ćurin i sur. 60 godina Zavoda za zaštitu zdravlja u Splitu, Split 1982; 57-60.
36. Urlić V. Razvitak mikrobiologije u gradu Splitu. Liječ vjesn 1972; 104:636-638.
37. Urlić I. Pisma s podacima o V. Urliću upućena B. Belicza od lipnja 1996. do travnja 1997.godine.
38. Urlić V. Popis objavljenih radova, rukopis u vlasništvu obitelji Urlić.
39. Anonimno. Popis objavljenih radova radnika Zavoda (bibliografske jedinice od broja 438. do 488.) U: Ćurin i sur. 60 godina Zavoda za zaštitu zdravlja u Splitu, Split 1982; 313- 315.
40. Urlić V. Štakorski ili murini pjegavac u Dalmaciji. Istraživanja u jednom endemskom žarištu. Disertaciona radnja. Split 1970.
41. Urlić V. Upute za suradnju s mikrobiološkim laboratorijem, skripta. Izd. Zavod za zaštitu zdravlja, Split 1974.
42. Urlić V. Priručnik za pravilnu suradnju s mikrobiološkim laboratorijem, Split 1978.
43. Šimunković M. Povijest Slobodne organizacije liječnika Dalmacije. Liječ vjesn 1957; 79:446-457.
44. Anonimno. Proslava 50-godišnjice Slobodne organizacije liječnika Dalmacije. Liječ vjesn 1957; 79:44-445.

DR. VLADIMIR ROIĆ, DR. PETAR VITEZICA ZASLUŽNI LIJEČNICI DOMA NARODNOG ZDRAVLJA U SPLITU

Srđan Boschi, Žarko Vitezica

Ključne riječi: dr. Vladimir Roić, dr. Petar Vitezica zaslužni splitski liječnici, povijest medicine.

Keywords: dr. Vladimir Roić, dr. Petar Vitezica eminent physicians from Split, history of medicine

Sažetak

Dr. Vladimir Roić, pionir onkologije u Dalmaciji, rođen je u Hvaru 1881. godine. Promovirao je u Beču 1906. godine. Radio je u Biogradu, Visu, Hvaru. Specijalizirao je kirurgiju u Beču. U Prvom svjetskom ratu kao kirurg vodi u Nišu bolnicu od 300 postelja, a potom radi u Skoplju do 1926. godine. Godine 1929. otvara svoj moderno koncipiran sanatorij u Splitu. Godine 1948. u sanatoriju se osniva prvi onkološki dispanzer na ovim prostorima. Umro je 25. svibnja 1956. godine

Dr. Petar Vitezica rođen je 1903. godine u Trogiru. Medicinu je studirao u Zagrebu, Beču, Minhenu, Parizu i Gracu (Austrija). Kao mladi liječnik 1940. godine obnaša dužnost liječnika socijalnog osiguranja u Splitu. Nakon Drugoga svjetskog rata rukovodi bolničkom i izvanbolničkom zdravstvenom djelatnosti u Splitu. Od 1953. godine prvi je rukovoditelj Doma narodnog zdravlja u Splitu, sve do odlaska u mirovinu 1966. godine. Dom narodnog zdravlja u Splitu bio je moderno koncipiran, a dr. Petar Vitezica, prema mogućnostima toga vremena, nastoji značajno unaprijediti izvanbolničku zdravstvenu zaštitu. Dječji dispanzer u to vrijeme useljava u nove prostorije, a Školska poliklinika u novu zgradu. Time su otvorene nove organizacijske mogućnosti, omogućen stručni napredak i viša razina zdravstvene zaštite. Dobitnik je Nagrade grada Splita i nosilac niza odličja. Umro je u Splitu 1970. godine.

S u m m a r y

Dr. Vladimir Roić, pioneer of oncology in Dalmatia, was born in Hvar in 1881. He graduated in Vienna in 1906. He worked in Biograd,

Vis, Hvar and specialized surgery in Vienna. During the first World War he was as the head surgeon in charge of a hospital of 300 beds in Niš, and later worked in Skopje until 1926. In 1929 he opened his private sanatorium, based on modern conceptions, in Split. The first Oncological dispensary in this area was opened in this sanatorium in 1948. He died in 1956.

Dr. Petar Vitezica was born in Trogir in 1903. He studied medicine in Zagreb, Vienna, Munich, Paris and Grac (Austria). In 1940, as a young physician, he works as general practitioner of the Social Insurance in Split. After World War II he is in charge of hospital and out-patients health activities in Split. He was the first director of the National Health Center in Split from 1953 up to his retirement in 1966. National Health Center was organized on up-to-date conceptions and dr. Vitezica strove, in accordance with the possibilities of that time, to improve the non-hospital health care to a maximum degree. It is at that time that the Child Welfare clinic moves into new premises and the Polyclinic for Schoolchildren gets a new building. All that opened new organizational possibilities, enabled professional progress and a higher level of health protection and care. Dr. Vitezica was given the Award of the Town of Split and received many other recognitions. He died in Split in 1970.

Dr. Vladimir Roić (1881.-1956.)

Jedan od trojice Hvarana koji su otvorili privatni sanatorij u Splitu.

Rođen u Hvaru 9. 7. 1881. g. U Beču promoviran 1906. g. Vraća se u Dalmaciju i radi kao liječnik u Biogradu, Visu i Hvaru do 1909. kad postaje brodski liječnik austrijskog Loyda.

Godine 1910. odlazi u Beč na specijalizaciju iz kirurgije i kao kirurg ostaje raditi u Beču kod prof. Hochenegga i Pupovtza.

U Prvom svjetskom ratu kao kirurg vodi u Nišu bolnicu od 300 kreveta, a zatim je šef kirurgije u Skoplju do 1926. g. kad dolazi u Split gdje 1929. g. otvara svoj sanatorij.

Sanatorij se nalazi u jednokatnoj zgradi s oko 20 kreveta u

Dr. Vladimir Roić

jednokrevetnim i dvokrevetnim sobama. U prizemlju u sredini zgrade nalazi se čekaonica, a okolo administracija, soba glavne medicinske sestre, ambulanta, rendgen (supruga Valentina bila je rtg tehničar), laboratorij i bolesničke sobe. Na prvom katu u sredini je dnevni boravak, a okolo su operacijski blok s pomoćnim prostorijama, rađaonica, sobe za bolesnike i stan dr. V. Roića. U podrumu je bio smješten ekonomat, soba za prehranu pokretnih bolesnika, kuhinja i sva skladišta.

Nakon oslobođenja Splita 1944. g. dr. V. Roić radi kao kirurg u Vojnoj bolnici, a prvi kat svog sanatorija ustupa za potrebe vojske.

Godine 1948. sanatorij se nacionalizira i u njemu se osniva prvi tada u Hrvatskoj i prvi u ondašnjoj Jugoslaviji Onkološki dispanzer Doma narodnog zdravlja u Splitu, koji vodi dr. V. Roić sve do svoje smrti 25. svibnja 1956. godine.

Osim medicine neobično je volio klasičnu muziku i jedrenje. bio je kako piše dr. M. Šimunković u nekrologu 1956. g. "veteran kirurgije i pionir onkologije u Dalmaciji".¹⁻³

DR. PETAR VITEZICA (1903.-1970.)

Dr. Petar Vitezica rođen je 1903. godine u stoljetnom Trogiru, gradu drevne kulturne baštine. Klasičnu gimnaziju završio je u Splitu, Medicinu studira u Zagrebu, Beču, Münchenu i Parizu. Studij medicine završava u Zagrebu, gdje dolazi nakon Pariza.

Jednogodišnji liječnički staž obavlja u Splitu, a potom jednu godinu radi kao liječnik volonter. Nakon toga odlazi u Hvar i Bol na otoku Braču u svojstvu općinskog liječnika. Zatim se zapošljava u Okružni ured za osiguranje radnika u Splitu, kasnije Zavod za socijalno osiguranje od početka 1940. g. do sredine 1948. godine. Nakon toga prelazi u Oblasni N.O. Dalmacije do konca 1951. godine. Potom radi u Gradskoj poliklinici Split, te u Higijenskom zavodu u Splitu. Godine 1953. imenovan je za prvog rukovoditelja Doma narodnog zdravlja u Splitu, na kojem položaju ostaje do odlaska u mirovinu 1966. godine⁴. (Rješenje za priznavanje radnog staža, br. 678.).

Bavio se i veslanjem u Športskom klubu "Gusar" pa je njegovo ime zapisano među splitskim mladićima koji su u tom športu prednjačili.^{5,6}

Dr. Petar Vitezica

Njegova humanost i briga za čovjeka dolazi do punog izražaja nakon pada Jugoslavije 1941. godine. U svojstvu liječnika, riskirajući vlastiti život, spašava zatvorenike iz talijanskih okupacijskih zatvora.^{4,7}

Dom narodnog zdravlja za ono vrijeme bio je moderno koncipiran. Sadržavao je Higijensko-epidemiološki odjel, Dispanzer za djecu i žene, Školsku polikliniku, Polikliniku s ordinacijama opće prakse, te ordinacijama opće prakse u većim radnim organizacijama. Domu zdravlja je pripadala i Zdravstvena stanica u Kaštel Sućurcu i Solinu, te Hitna medicinska pomoć. Isto tako Antituberkulozni dispanzer u Splitu i Solinu, Onkološki dispanzer i Kožno-venerički dispanzer. Tu su još rendgenska služba, dijagnostički laboratorij, fizikalna terapija, specijalistička i stomatološka služba.⁴

Dr. Petar Vitezica za vrijeme svog mandata nastoji, kako je bilo moguće u to vrijeme, maksimalno unaprijediti izvanbolničku zdravstvenu zaštitu. Useljenjem Dječjeg dispanzera u nove prostorije (1951. godine) započinje njegov cjeloviti rad, ne samo kurativni već i preventivni uz savjetevalište za zdravu djecu. Krajem pedesetih godina osniva se Dječji dispanzer u Solinu i Kaštel Sućurcu, a 1963. godine u Kaštel Starom. Izgrađuje se nova zgrada Školske poliklinike sa svim potrebnim sadržajima i useljava 1962. godine. Time su se otvorile nove organizacijske mogućnosti, stručni napredak i viša razina zdravstvene zaštite.⁴

Njegovu brigu i za bolničke probleme pokazuje zapisnik IV. sjednice Oblasnog zdravstvenog odbora 1954. godine. Kao predsjednik odbora ukazuje na teški problem smještaja duševnih bolesnika u bolnici u Šibeniku zbog nedostatka raspoloživih kreveta. Isti je problem u Odjelu za duševne bolesnike u Zemuniku koji se nalazi u organizacijskom sklopu bolnice u Zadru. U tom odjelu nema vode ni svjetla. Nedostaje kvalificiranih bolničara, a psihijatar dolazi povremeno iz Zadra. Traži da se ovo stanje hitno radikalno riješi.⁸

Dr. Petar Vitezica dobitnik je Nagrade grada Splita 1964. godine i nosilac je niza odličja.⁴

Umire u Splitu 1970. godine.

Literatura:

1. Šimunković M., dr. Vladimir Roić Liječ. Vjesn. 1956; 78:298
2. Vučetić V. Onkološki dispanzer. Ustanova o kojoj se malo zna. Slobodna Dalmacija god. XII broj 2856 str. 4, 16. travnja 1954. g.
3. Ljubomir Kraljević, Ivan Tomaseo Sanatoriji u Splitu, Liječ. Vjesn. 1990 112: 24-9

4. 35. obljetnica Doma zdravlja "Dr. Petar Vitezica" Split.DZ Split, 1988.
5. 50 godina V.K. "Gusar" Split. Split, 1964.
6. 60 godina V.K. "Gusar" Split. Split 1974.
7. Slobodna Dalmacija Split. Split, 5. 5. 1970.
8. Sirovica S.:Iz prošlosti šibenskog zdravstva III. Šibenski liječnici, Šibenik, 1992.

INDEKS IMENA

- Andričević, 157
 Angeli Radovani, Kosta, 93
 Antuna, Grga, 93
 Antunović Mikačić, Smiljana, 155,
 162
 Aralica, Stojan, 93
 Arambašin, Josip, 55, 58
 Aschoff, 64
 Augustinčić, Antun, 93

 Bačić, Antun, 6
 Bačić, Jurica, 6
 Baffo, Amalija, 90
 Bagatin, Jugoslav, 6
 Baglivije, Đuro, 112
 Bakotin-Ostojić, V., 9, 11
 Bakran, Ivan, 13, 16
 Bandur, Josipa (Bepa), 56
 Banović, I., 8, 10, 99
 Baras, Frano, 6
 Barbir, Željko, 6, 8, 10, 27, 43
 Becić, Vladimir, 93
 Belicza, Biserka, 6, 7, 8, 9, 10, 11,
 13, 23, 51, 145
 Bergel, 64
 Berković, J., 60
 Berić, Dušan, 22
 Bilić, Jure, 6
 Biočić, Mihovil, 6
 Bonefačić, Kvirin Klement, 76
 Boschi, Srđan, 6, 9, 11, 165
 Bota, Božo, 6
 Botteri, Albert, 78
 Božić-Bužančić, Danica, 22, 148
 Bratanić, Franjo, 79
 Budimir, Dražen, 6
 Budisavljević, Julije, 91
 Bulić, prof. 138
 Bulić, Frane, 22, 35, 38, 56
 Bulić, Vinka, 112

 Cambj, Kruno, 8, 10, 99, 101, 103,
 104, 105

 Chirighin, Mila, 62
 Cosmi, nadbiskup, 99
 Cox, 159
 Cuvaj, 111

 Čorak, Danilo, 36, 38
 Čurin, 61

 Ćepulić, V., 62, 64, 68
 Ćurin, Juraj, 76

 Damjanić, Andro, 7, 40
 Definis, Vicko, 76
 Dežulović, Nikica, 8, 10, 99
 Dobrović, Petar, 93
 Doršner, Aleksandar, 9, 11, 129, 130,
 131
 Dražančić, Ante, 13, 17
 Dubravčić, Mirko, 9, 11, 135, 136
 Dubravčić, Niko, 9, 11, 135, 136,
 140, 141, 142, 157
 Dugački, Vladimir, 6, 8, 10, 13, 22,
 23, 75

 Ferri, Anita, 62
 Ferri, Anka, 56
 Ferri, Antun, 8, 10, 51, 53, 54, 55,
 56, 62
 Ferri, Juraj, 54
 Ferri, Laurita, 62
 Ferri, Pavao, 53
 Ferri, Rafo, 8, 10, 22, 51, 52, 56, 57,
 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65,
 66, 67, 68, 69, 70, 147
 Ferri, Stjepan, 53, 54
 Fisković, Cvito, 22, 47
 Franjo Ferdinand, 123
 Franjo Josip, 54

 Galić, 93
 Gecan, Vilko, 93
 Girou, 159
 Giunio, Smilja, 7

Glunčić, Ivo, 9, 11, 129
Grabić, Nikola, 3, 6, 15, 181
Grmek, Mirko D., 6, 87
Gundulić, vlastelin, 53

Hahn, prof., 138
Hlavka, Jakov, 30
Hochenegg, 166
Horacije, 109
Hruš, 157

Ilić, Nenad, 6
Ivančić, Jerko, 89
Ivančić, Ljubo, 93
Ivanišević, Milan, 6, 23
Iveta, Frane, 53
Iveta; Petar, 56
Iveta, Stjepan, 56
Iveta, Tera, 56

Jacobaes, 65
Jakobušić, Augustin, 8, 10, 85, 86,
94, 95
Jerković, Niko, 9, 11, 124, 131, 132
Job, Ignjat, 93
Jukić, 111
Juretić, Miro, 6, 8, 9, 10, 11, 22, 27,
75, 107, 109
Jurinović, Miro, 6
Jurišić, Karmen, 7
Jurišić, Šimun, 7

Kalilić, Joško, 18
Kamber, Petar, 89
Kantoci, Kenija, 93
Karaman, Ksenija, 8, 10, 75
Kaštelančić, Ante, 93
Katić, Mile, 44
Katunarić, 90
Kečkemet, Duško, 6, 22, 88
Knežević, Joko, 93
Koch, 122
Koludrović, Periklo, 79
Kordić, Šime, 22
Kovač, Nikola, 53

Kraljević, Ljubomir, 6, 7, 8, 10, 22,
23, 27, 85, 95, 109
Krstulović, Andrija, 93
Krstulović, Krsto, 9, 11, 119, 121, 122,
123, 126
Krstulović, Sanja, 9, 10, 75
Kršinić, Franjo, 93
Kuzmanić, Ante, 22

Lalić, Nikola, 111
Letica, Ljubomir, 64
Lubin, Antun, 123
Luger, Herkulan, 76
Lukinović, Jure, 8, 10, 99, 101, 102,
103, 105, 161

Machiedo, Jerko, 16
Malojčić, 67
Marasović, Dujomir, 10, 13, 15, 85
Marinović, Ivo, 8, 10, 43
Marušić, Jure, 125
Masle, Antun, 93
Mazzi, Lujo, 16
Menegello-Dinčić, Virgil, 93
Meštrović, Ivan, 91, 93
Midžić, S., 67
Miličić, Jakov, 1, 3, 5, 8, 10, 14, 23,
27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34,
35, 36, 37, 38, 39, 40, 124
Miličić, Marija, 38
Miličić, Petar, 38
Milić, Ana, 7
Milić, Marijo, 7
Mirković, Ivan, 92, 93
Mirošević, Dinko, 22
Mladinov, Mirko, 44
Modrić, K., 161
Monaldi, 65
Motika, Antun, 93
Modrić, K. 114
Much, 64
Muhlens, P., 150, 152
Muljačić, Slavko, 40
Murtić, Edo, 93

Napoleon, 147
 Neubauer, R., 67
 Nižetić, Eugen, 162
 Nižetić, Zdravko, 78
 Novak, Grga, 22

 Ostojić Bakotin, Vlasta, 119

 Parač, Vjekoslav, 93
 Pasteur, 159
 Pavišić, Zvonimir, 80
 Pazinović, Ada, 90
 Peićić, Robert, 91
 Perićić, Božo, 9, 11, 79, 107, 108,
 109, 110, 111, 112, 113, 114,
 115, 137
 Perićić, Josip, 109
 Perić, Petar, 93
 Perović, S., 109
 Pervan, Franjo, 16, 79
 Petravić, 61
 Petričević, Mirko, 6
 Petrinović, Ivo, 6
 Piacun, Pave, 6
 Platon, 109
 Pogačnik, Gisella, 123
 Poklepović, Andrija, 125
 Polić, Stojan, 6, 9, 11, 135
 Polo, Marko, 65
 Poljanić, 138
 Postružnik, Oton, 93
 Prijatelj, Kruno, 6
 Pupovatz, 166

 Račić, Goran, 6
 Račić, Jakša, 30, 54, 76, 79, 122
 Radauš, Vanja, 98
 Radman-Livaja, Marija, 40
 Radulić, Ana, 54
 Rančić, Ilija, 87
 Reić, Petar, 6, 8, 10, 27
 Reiter, 139
 Rismondo, Petar, 8, 10, 99, 100,
 101, 102, 105
 Roić, Juraj, 120

 Roić, Valentina, 167
 Roić, Vladimir, 9, 11, 30, 61, 119,
 165, 167
 Romac, Đorđe, 96
 Rošin, Ante, 6, 40
 Rošin, Jerko, 33, 40
 Rumbolt, Z., 21
 Ružić, Josip, 6, 9, 11, 129

 Saraga, Marijan, 6, 7, 8, 10, 27
 Selman, 68
 Sfarčić, Andrija, 9, 11, 145, 146, 147,
 148, 149, 150, 151, 152, 153,
 154, 155
 Shehan, M., 139
 Silobrčić, Antun, 123
 Silobrčić, Mihovil, 9, 11, 34, 38, 119,
 123, 124, 125, 126
 Simović, N., 87
 Simunić, Ljubo, 9, 11, 135, 136, 137,
 138, 139, 140, 157
 Simunić, Neven, 147, 149, 150
 Slade-Šilović, Marija, 123
 Smajić, Petar, 93
 Smolčić, Filip, 44
 Smoljanović, Mladen, 6
 Spišić, Božidar, 29, 30, 45
 Stalio, Cosmio, 89
 Stalio, Ivo, 8, 10, 85, 86, 87, 88, 89
 Stalio, Vinko, 87
 Stančić, Miljenko, 93
 Starčević, Ante, 34, 38, 61
 Stipišić, Antun, 6, 8, 9, 10, 11, 27,
 145
 Stolz, 29
 Strinić, Tomislav, 6
 Stulhofer, Mladen, 6
 Strümpell, 111
 Suić, Miljenko, 6

 Šakić, Dinko, 8, 10, 75, 76, 77, 78,
 79, 80
 Šakić, Vicko, 76
 Šercer, Ante, 114
 Šimunić, Ljubo, 161

Šimunković, Mato, 8, 10, 35, 38, 43,
44, 45, 46, 47, 48, 54, 167

Šimunović, Frano, 93

Šimunović, M., 8, 10

Škarić, Josip, 59, 60, 62, 162

Škrobonja, Ante, 6

Šohaj, Slavko, 93

Štampar, A., 62, 147, 150, 151

Tartaglia, Petar, 162

Thaller, Lujo, 22

Tommaseo, Ivan, 6, 8, 10, 85

Tommaseo, Niko, 78

Treu, Erwin, 76

Trumbić, Ante, 76

Tukić, Ante, 6, 14

Undrik, 138

Urlić, Ivan, 6, 9, 145

Urlić, Velimir, 9, 11, 145, 146, 147,
155, 156, 157, 158, 159, 160,
161, 162

Velnić, Vinko, 70

Vidović, Emanuel, 89, 90

Vidović, Radovan, 90, 91

Vidović, Slavan, 8, 10, 85, 86, 89, 90,
91, 92, 93, 94

Vidović-Čulić, Zjena, 90

Virchov, 111

Vitezica, Petar, 9, 11, 46, 165, 166,
168, 169

Vitezica, Žarko, 9, 11, 165

Vlak, Tonko, 6, 7, 8, 10, 27

Vučak, Ivica, 8, 10, 51

Vuletić, Ante, 150

Waksman, 68

Weibel, W., 102

Wertheim, 102

Zuppa, Antun, 93

Živković, Roko, 6, 19

U ovo kazalo nisu ušla imena iz
literature.

Hrvatski liječnički zbor
Podružnica Split

Galerija umjetnina

I Z L O Ž B A

PORTRETI ZASLUŽNIH SPLITSKIH LIJEČNIKA
U PROŠLOSTI OD 1946. DO 1975. GODINE

S P L I T

HRVATSKI LIJEČNIČKI ZBOR
Poljana Grgura Ninskoga 7/III

23. rujna – 4. listopada 1996.

Pretisak kataloga izložbe portreta zaslužnih splitskih liječnika

Dr. Jakov Milčević (1876. -1958.): Autoportret

Prije dvije godine održali smo izložbu slika i kipova splitskih liječnika i zdravstvenih djelatnika te izložbu portreta zaslužnih splitskih liječnika u prošlosti do godine 1945. Izložbu smo održali u čast dvjestote obljetnice Splitske bolnice u sklopu znanstvenoga skupa "Zaslužni splitski liječnici u prošlosti do 1945. godine".

Ova prigodna izložba portreta zaslužnih splitskih liječnika u prošlosti od 1946. do 1975. godine održava se u okviru znanstvenoga skupa koji je logičan nastavak onoga od prije dvije godine. Namjera nam je da zdravstvene djelatnike i našu javnost podsjetimo na one naše liječnike kojima dugujemo zahvalnost za razvitak medicinske misli i djela na ovim prostorima. Stoga nam je dužnost i obveza pridonijeti boljem poznavanju medicinske misli i djela naših cijenjenih i poštovanih kolega. Time želimo da se svi mi, a pogotovo naši mlađi kolege i budući naraštaji, u trenucima slabosti nadahnjujemo njihovim primjernim radom, stručnošću i znanjem, a nadasve entuzijazmom, čestitošću i ljubavlju prema bolesniku. To je uvijek bilo potrebno, a čini se danas više nego ikada prije.

Mislimo da izučavanje i objektivno vrednovanje misli i djela naših zaslužnih liječnika iz prošlosti pridonosi održavanju i razvitku svih kvaliteta potrebitih liječniku, prije svega etičkih načela.

Izložba je priređena i u spomen stodvadesete obljetnice rođenja dr. Jakova Miličića, iskusnoga liječnika i donatora prostora našega Hrvatskoga liječničkoga zbora. U dijelu tih prostora prikazana je ova izložba. Svojom je donacijom splitskoj Podružnici omogućio ovakve priredbe koje bi trebale postati tradicionalne.

Split, 23. rujna 1996.

Predsjednik Upravnog odbora
Hrvatskog liječničkog zbora
Podružnice Split
Prim. dr. Ante Tukić

ZALAZAK PORTRETIRANJA

Ljepota, poštovanje, imućnost i ugled, koji je često prati, poticaji su portretiranju. Portretiranje što nastaje iz takvih, najčešće plemenitih pobuda, poticaj je životu i djelu slikara i kipara. Tako nastaje zajedništvo portretiranoga i umjetnika, trajanje svakoga u vremenu i prostoru, nastaje i uspomena i umjetničko djelo.

Od davnoga doba kada su ljudi obdareni vještinama i znanjima bivali u svojim sredinama zapamćeni po imenu i rodu, ostajao je spomen na njih češće zapisan, a ponekad slikarski i kiparski oblikovan. Ponos na njih, što ga je njihova sredina imala, ili ponos što su ga o sebi imali i htjeli ga istaknuti, činio je njihovu osobu i djelo trajno zapamćenim i prenosivim u budućnost. U tomu su im pomagali drugi vještaci i nadareni, stvarajući njihove likove u gradivu trajnijem od sjećanja, u onomu što će sjećanja pobuđivati i zadržati koliko bude trajno samo umjetničko djelo i pokoljenja što ga znaju poštovati i čuvati. Među tako trajno zadržanima u pamćenju bili su i liječnici.

Vrijeme gradi, ali i razgrađuje. Iz naših davnih stoljeća nisu ostali brojni portreti liječnika. Možda je na nekom sačuvanom portretu liječnik, ali to nije ničim naznačeno, pa je zaborav prekrrio ime i značenje. Tek je u prošlom stoljeću bilo više portreta liječnika i mnogi su ostali

sačuvani i prepoznani do naših dana. To je pokazala i prošla izložba portreta zaslužnih splitskih liječnika, onih živućih do godine 1945.

Kad se u prikupljanju portreta zaslužnih splitskih liječnika bližimo suvremenom dobu, pokazatelji se počinju mijenjati. Nama vremenski bliži odabrani liječnici nisu bili ni znanjem ni ugledom ni radom manje značajni. Nama vremenski bliži umjetnici nisu bili manje ugledni, manje skloni portretiranju, nisu manje prijateljevali s liječnicima ili im manje bili zahvalni za učinjena ozdravljenja i olakšanja životnih tegoba. Život je naizgled bio jednako usmjeren, a porireriranih je liječnika manje.

Nije li to ipak znak nekih drukčijih životnih usmjerenja, neminovnosti što ih donosi naše doba: pomanjkanja poštovanja zajednice, pomanjkanja samopoštovanja ili samouvjerenosti, pomanjkanja osjećanja Umjetnosti i težnje Lijepomu što ga ona stvara.

Broj fotografija liječnika na ovoj je izložbi veći. Kad promotrimo one kojima je priređivač morao izložiti fotografiju, često i lošu, a nikako umjetničku (iako su one tada bile moguće jer je i u Splitu bilo umjetničkih fotografa), zapažamo nedostatak slika ili kipova uglednih liječnika koji su ih po svemu mogli imati. Prisjećam se samo nekih za koje sam bio siguran da ih imaju.

Ante Ferri i sin mu Rafo bili su iz starinskoga pelješkoga roda. Sjećam se Rafina drugovanja s povjesnicima, arheolozima i povjesnicima umjetnosti, a ipak nije naručio svoj portret ili ga dobio od nekoga umjetnika. Petar Rismondo je bio u rodu značajnoga splitskoga povjesnika, likovnoga kritičara i pjesnika Vladimira, vjerojatno je imao i zbirku umjetnina jer je njegov sin bio darovao Galeriji jednu Vidovićevu sliku (što se s nesloge nasljednika nije ostvarilo), a nije ostao zapamćen Rismondov portret. Sjećam se Nike Dubravčića i Velimira Urlića na svakoj izložbi u Galeriji, a u spisima bi se možda našlo i koje su slike tada kupovali, a portreta nemaju. Priređivač ove izložbe nije mogao naći nasljednike Bože Peričića i Ljube Simunića, a poznato je bilo postojanje Peričićeva portreta od sada nepoznatoga D. Cvitkovića i Simunićeva portreta od veoma poznatoga Joke (Ivana) Kneževića. Nisu li to znaci nekih promjena u svijesti aše zajednice o vrijednostima portretiranja.

Ostanimo u promatranju izloženih slika i kipova, redom životne dobi portretiranih liječnika. Mihovil Silobrčić ima dva portreta. U dobi od dvadeset i šest godina zaslužio je portretiranje od liječnika Jakova Miličića koji je zapisao na kipu da je to njegovo prvo djelo. Vrijedilo bi za daljnje proučavanje Miličićeva djela znati gdje su se to našla ova dvojica. Silobrčića je poslije portretirala poznata hrvatska

slikarica Cata iz trogirske obitelji Gattin, poslije udana za čuvenoga glumca Dubravka Dujšina, a kao vremešna udovica za ostarjeloga Ivana Ribara. Ona je rado portretirala suvremenike još od doba svojih početaka, pa je stekla zamjernu vještinu i u portretima ostvarila veće umjetničke vrijednosti nego u drugim slikanim sadržajima. Stoga je i ova njezina slika među vrijednijima na ovoj izložbi.

Najobimnijim nizom portreta okružen je životni put Slavana Vidovića od njegove djetinje dobi slikareva sina do muževne dobi uglednoga liječnika i poznavatelja likovnih vrijednosti. Ivan Meštrović je portretirao maloga Slavana jer je bio dobar prijatelj njegova oca, slavnoga hrvatskoga slikara Emanuela. To je bilo u doba Meštrovićeva čestoga druženja s Vidovićem, prvoga javnoga kipa (Marku Maruliću) i prvih izložbi u Splitu. Našoj je javnosti sada prvi put izložen, pa je time ovaj mali Meštrovićev kip vrijedniji. Dvadesetogodišnjega Slavana portretirao je splitski slikar i kipar Ivan Mirković, a tada je Slavan Vidović doživio i jedinu izložbu svojih slika, karikatura što ih je crtao u Pragu. Njegova crtačka bilježnica iz praških dana svjedoči o izrazitoj nadarenosti i prepoznavanju tadanjih likovnih smjerova. Praški student, slovenski kipar Vladimir Stoviček u plitkom je reljefu oblikovao Slavanov portret i uokvirio ga

natpisom s godinom 1923. To su bili prvi radovi mladoga kipara koji je poslije bio proslavljen među našim medaljerima kao jedan od najvršnjih. U Splitu je Slavana opet portretirao Ivan Mirković u slici nastaloj u jednom dahu, vjerojatno u kakvom veselom druženju umjetnika i uvijek znatiželjnoga mladoga liječnika koji je s njima bio kao sa svojim. Mirković je u zastrašujućem početku rata 1939. oblikovao Slavanov portret u punom kipu, posvjedočivši svoje kiparske sposobnosti, u nekim razdobljima njegova stvaralaštva izražajnije i vrijednije od onih istodobnih slikarskih. Splitski je slikar Antun Zupa godine 1932. ostvario najizrazitiji Vidovićev portret, pun britkoga zapažanja stvarnih osobitosti portretiranoga lica i na slici zaustavljenoga ozračja što ga je Slavan stvarao svojim pokretima i govorom. Najmlađi je Vidovićev portret naslikan poslije rata. U siječnju godine 1945. dubrovački slikar Antun Masle, po završetku svoga zagrebačkoga školovanja, a koji mjesec prije izložbe u splitskom Salonu Galić, naslikao je brzim potezima lik u kojem se već nazire buduće Maslino oblikovanje, kao sjeme njegovih produhovljenih portreta. Ovaj niz portreta Slavana Vidovića pokazuje što u nastajanju portreta znači osoba portretiranoga, koliko na izbor umjetnika i broj portreta utječu osobne sklonosti portretiranoga i njegove životne okolnosti i koliko on sam potiče

nastajanje umjetničkih djela. Ako je i lik portretiranoga zanimljivoga oblička, tada su i umjetnici njime nadahnutiji i djela im zrače većom likovnom vrijednošću.

Dva portreta ima i Mato Šimunković. Opet je to jedno djelo Jakova Miličića, plitki reljef iz godine 1955., vjerojatno nastao kao i svi drugi iz zabave liječnika koji je znao kiparski oblikovati ali ne i prožeti oblikovano djelo izrazitijim umjetničkim vrijednostima. Sličnu sudbinu nastajanja manje vrijednoga djela imao je i drugi Šimunkovićev portret, slika splitskoga slikara Ante Franičevića, koji je ostavio boljih portreta od ovoga.

Zanimljivo je djelo portret Krunc Cambija od vrsnoga hrvatskoga kipara Frane Cote, a vrijednost mu je tim veća što u Splitu ima malo sačuvanih njegovih djela, iako je bio učenik splitske Obrtne škole.

O slikarici Evi Fischer, koja je godine 1943. naslikala portret Jure Lukinovića nije ostala zabilježena neka uspomena. Portret je zanimljiv, ali nema likovnih vrijednosti većih od uobičajenoga načina realističkoga slikanja. Šteta je što portret Dinka Šakića nema uobičajenih vrijednosti slika Milana Tolića, kojemu je ovaj nepotpisani portret pripisan vjerojatno po obiteljskoj predaji. Ipak i ovakav portret sadrži jedan znak: Šakić je odabrao vrsnoga slikara kojemu su mnogi

portreti ostali kao najuspjelija djela. U ovome se portretu narudžba ili možda darovani rad nije posrećio.

Svaka izložba ima svoju poruku: onu koja nastaje u našem doživljaju djela prošlosti što ih izložba pokazuje i onu nastalu našom usporedbom prošlosti sa sadašnjošću i usmjerenjem zaključka na budućnost. Po mojem je viđenju ova izložba pokazala

zalazak portretiranja, a može potaknuti njegovo oživljavanje u sadašnjosti za budućnost ako splitski liječnici spoznaju koliko se mnogo umjetničkih vrijednosti može ostvariti narudžbama porteta i koliko o sebi i o svojem času u povijesnom trajanju mogu zasvjedočiti portretiranjem.

Milan Ivanišević

PORTRETI ZASLUŽNIH SPLITSKIH LIJEČNIKA

Jakov Miličić: Dr. Mihovil Silobričić (1891. - 1973.)

bronca, v. 47 cm, š. 20,5 cm, d. 18 cm; otraga: prva radnja
Decembar 1917 J. Miličić,

potpisano i znakom kažiprsta; vl. Hrvatski liječnički zbor, Split.

Cata Gattin-Dujšin-Ribar: Dr. Mihovil Silobričić (1891. - 1973.)

ulje, platno, v. 61 cm, š. 44,5 cm; desno, dolje, kut: C. Dujšin; vl.
obitelj Silobričić, Split

Dr Slavan Vidović (1899. - 1972.)

Ivan Meštrović: Portret dječaka, bronca, v. 35,5 cm, š. 12,5 cm, d. 17,5 cm;
lijevo rame: IM, ispod nečitljiva slova; vl. iz zbirke dr. Slavana
Vidovića

Ivan Mirković: Portret, 1919.: ulje, platno, v. 38,5 cm, š. 30 cm; desno, dolje,
kut: M. I. 1919; vl. iz zbirke dr. Slavana Vidovića

Vladimir Stoviček: Portret, 1923.; bronca, promjer 26,5 cm; dolje, sredina:
STOVIČEK. V; natpis SLAVAN VIDOVIĆ PRAHA. DNE. 22.
VI. 1923; vl. iz zbirke dr. Slavana Vidovića

Ivan Mirković: Portret, 1924.; gvaš, papir, v. 34,5 cm, š. 25 cm; desno, dolje,
kut: MIRKOVIĆ; vl. iz zbirke dr. Slavana Vidovića

Antun Zupa: Portret, 1932.; ulje, platno, v. 63,5 cm, š. 42,5 cm; lijevo, gore,
kut: A. ZUPPA 32; vl. iz zbirke dr. Slavana Vidovića

Ivan Mirković: Portret, 1939.; bronca v. 37,5 cm, š. 13,5 cm, d. 15 cm; otraga
na vratu: MIRKOVIĆ 1939; vl. iz zbirke dr. Slavana Vidovića

Antun Masle: Portret, 1945.; tuš, papir, v. 40,5 cm, š. 30 cm; desno, dolje, kut:
A. Masle 22. I. 45; vl. iz zbirke dr. Slavana Vidovića

Jakov Miličić: Dr. Mato Šimunković (1900. - 1972.)

bronca, promjer 20 cm; desno, dolje potpisano znakom kažiprsta;
natpis: MEDICUS PRAESES MCMLV; vl. obitelj Šimunković,
Split

Ante Franičević: Dr. Mato Šimunković (1900. - 1972.)

ulje, platno, v. 50,5 cm, š. 45 cm; desno, gore, kut: Franičević; vl.
obitelj Šimunković, Split

Frano Cota: Dr. Kruno Cambi (1901. - 1963.)

bronca, v. 30 cm, š. 20 cm; vl. obitelj Cambi, Split

Eva Fischer: Dr. Jure Lukinović (1902. - 1965.)

pastel, papir, v. 49,5 cm, š. 40 cm; desno, dolje, sredina: Eva
Fischer 943; vl. obitelj Lukinović, Split

Milan Tolić: Dr. Dinko Šakić (1904. - 1973.)

ulje, platno, v. 50,5 cm, š. 42,5 cm; nepotpisano; vl. obitelj Šakić,
Split

FOTOGRAFIJE ZASLUŽNIH SPLITSKIH LIJEČNIKA OD 1946. DO 1975. GODINE

Dr. Ante Ferri (1864. - 1948.)

Dr. Božo Peričić (1865. - 1947.)

Dr. Krsto Krstulović (1872. - 1960.)

Dr. Vladimir Roić (1881. - 1956.)

Dr. Petar Rismondo (1883. - 1962.)

Dr. Andrija Sfarčić (1884. - 1955.)

Dr. Ivo Stalio (1887. - 1963.)

Dr. Niko Dubravčić (1896. - 1969.)

Dr. Rafo Ferri (1899. - 1969.)

Dr. Ljubo Simunić (1902. - 1965.)

Dr. Niko Jerković (1903. - 1951.)

Dr. Petar Vitezica (1903. - 1970.)

Dr. Velimir Urlić (1903. - 1983.)

Dr. Augustin Jakobušić (1915. - 1971.)

Dr. Aleksandar Doršner

(povećanja izradio Andro Damjanić)

**KIPOVI SPLITSKOG LIJEČNIKA
Dr. JAKOVA MILIČIĆA (1876. - 1958.)**

Autoportret, bronca (lijevano 1975.), v. 49 cm, š. 17,5 cm; d. 17,5 cm;
desno: J M; natpis: DR. J. MILIČIĆ AUTOPORTRET DONATOR

Portret Ante Starčevića, bronca, v. 41,5 cm, š. 31 cm, d. 3 cm;
nepotpisano; natpis: Dr A. STARČEVIĆ

Portret don Frane Bulića, gips bojan, v. 42,5 cm, š. 28,5 cm;
nepotpisano

Portret Danila Čorka, gips bojan, promjer 16,5 cm; lijevo, dolje potpisano
znakom kažiprsta; natpis: u polukrugu poredana slova P, protumačeno
otruga rukopisnom bilješkom

(sve izloženo vlasništvo je Hrvatskoga liječničkoga zbora, Split)

Cata Gattin-Dujšin-Ribar:
Portret dr. Milhojila Sliohrečca
 (1891. – 1973.)

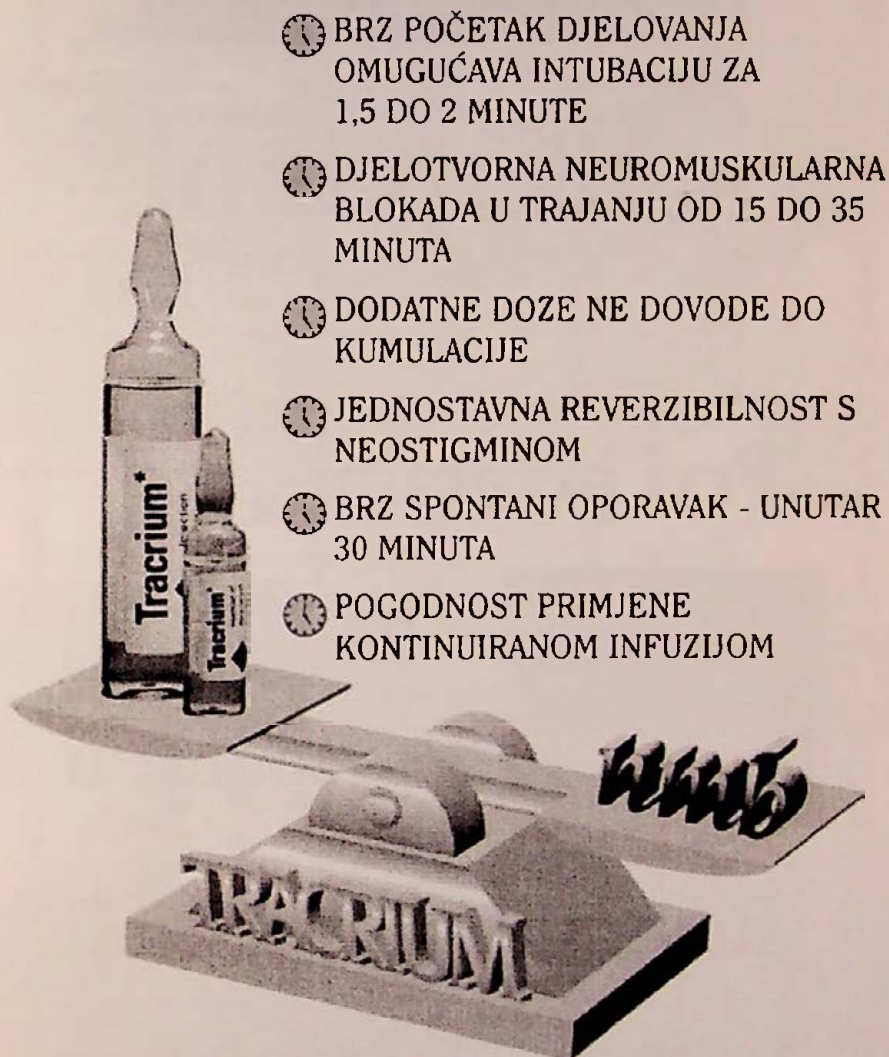
Ivan Meštrović:
Portret dr. Slavana Vidloviča
 (1891. – 1972.)
 u dječjačkoj dobi

Napomena

Za aktivnu pomoć u izdavanju ovoga zbornika velika hvala: gradonačelniku grada Splita mr. Nikoli Grabiću, pokrovitelju, članovima počasnog odbora, predsjedništva hrvatskog liječničkog zbora - Podružnice u Splitu, autorima, koautorima, Galeriji umjetnina u Splitu i svim sponzorima.

Hrvatski liječnički zbor, Podružnica u Splitu, 21000 Split, Poljana Grgura Ninskoga 7/III, tel. 021/584-035, biti će zahvalna za svaku primjedbu, dopunu na ovaj zbornik, koja će doprinijeti boljem poznavanju povijesti zaslužnih splitskih liječnika u prošlosti.

Organizacijski odbor HLZ

**VEĆ DUGI NIZ GODINA OMOGUĆUJE PREDVIDIVU
NEUROMUSKULARNU BLOKADU**

GlaxoWellcome

Glaxo Wellcome Export Limited
Predstavništvo u Republici Hrvatskoj, Berislavićeva 11, Zagreb

Kontrola boli, danju i noću

Morfin-sulfat

Kapanol

KAPSULE S POSTEPENIM OTPUŠTANJEM

Prvi peroralni

**morfinski
preparat u**

Republici Hrvatskoj

GlaxoWellcome

Predstavništvo u Republici Hrvatskoj
Zagreb, Berislavica 11

NOVI LIJEKOWI IZ BELUPA

Kardiovaskularni sustav

Gilucor je neselektivni beta-blokator s dodatnim karakteristikama III skupine antiaritmika, koji se zahvaljujući tim specifičnim karakteristikama (svojsvo II i III skupine) koristi više kao **antiaritmik** širokog spektra, nego kao beta-blokator.

Indikacije za primjenu su:

- simptomatske i one koje zahtijevaju terapiju supraventrikulske tahikardije, kao što su:
- Atrioventrikulska nodusna (spojna) tahikardija
- Supraventrikulska tahikardija u WPW sindromu
- Paroksizmalne fibrilacije atrija
- teške simptomatske ventrikulske tahikardije i njihova profilaksa.
- Dvije jačine omogućuju nužno individualno prilagođavanje doze.

Gastroenterološki sustav

Kreon® 10 000
pankreatin
kapsule 150 mg

Kreon je pripravak visoko doziranih pankreasnih enzima u specifičnoj farmaceutskoj formulaciji minimikropeleta u kapsuli (omogućena korištenjem visoko aktivnog pankreatina što osigurava tzv. zaštitni princip višejediničnih doza (minimikropeleta) u svakoj kapsuli. Oznaka u imenu 10 000 odnosi se na aktivnost visokodozirane lipaze u FIP jedinicama, kao najvažnije komponente u nadomjesnoj terapiji enzimima pankreasa.

Glavna indikacija za primjenu je egzokrinska insuficijencija pankreasa bez obzira na uzrok.

Gilucor i Kreon se nalaze i na bolničkoj i na ambulantnoj listi lijekova HZZO.

Živčani sustav

fevarin®
fluvoxamin
tablete 100 mg

Fevarin je antidepresiv s dodatnim specifičnim antianksioznim učincima, koji se uspješno koriste u terapiji ne samo depresivno-anksioznih nego i "čistih" anksioznih poremećaja.

Prvi je u svijetu i kod nas registrirani predstavnik nove skupine antidepresiva - selektivnih inhibitora ponovne pohrane serotonina (SIPPS).

Indikacije za primjenu su:

- depresivna bolena (naročito udružena sa simptomima anksioznosti ili suvremenim raslima) i simptomi depresivnih poremećaja
- profilaksa recidiva depresije
- obuzeto prisilni poremećaji (da sada jedini SIPPS odobren od strane američkog Ureda za hranu i lijekove i za liječenje djece s ovom indikacijom)
- panični poremećaji

Cijena dnevne terapije Fevarinom najniža je od svih SIPPS-a.

Fevarin se nalazi na bolničkoj listi lijekova HZZO.

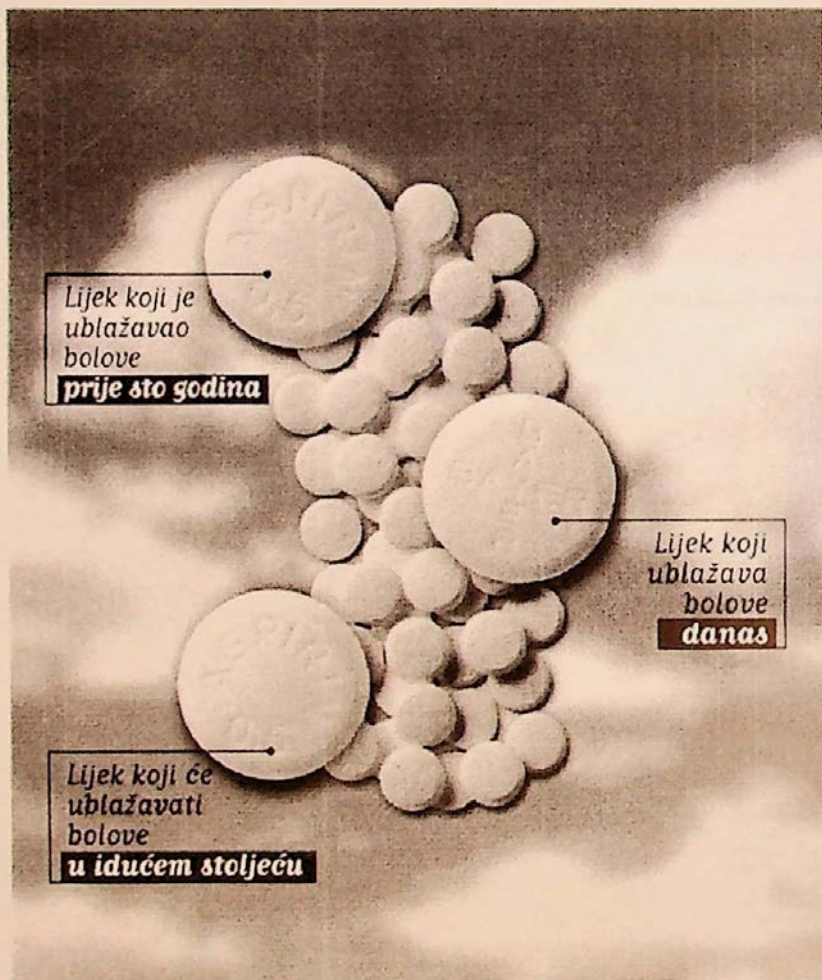
BELUPA

u suradnji sa

Solvay Pharmaceuticals

ASPIRIN®

Bayer
Bayer Pharma AG.

1
Stoljeće Aspirina

PODRUŽNOST INFORMACIJE O LIEKOVIMA IZDATI SU OD PROIZVOĐAČA.

**ZASLUŽNI SPLITSKI LIJEČNICI U PROŠLOSTI OD 1946. DO 1975.
GODINE.**

Hrvatski liječnički zbor – Podružnica u Splitu, 1999. godine.

Urednici: Lj. Kraljević, M. Saraga, T. Vlák

ERRATA CORRIGE !

Stranica	Red odozdo	Piše	Treba pisati
7	6	lečnički	liječnički
9	1		175
9 i 11	16	J. Ružić, I. Glunčić	I. Glunčić, J. Ružić
10	6	NMEDICAL	MEDICAL
31	2 i 7	lječnički	liječnički
46	10	jubilama	jubilarna
59	33	gravitira joj	gravitalo je
63	24	Ministarstvoj	Ministarstvo
67	27	mlade	mladje
68	21	Paviljorna	Paviljona
90	19	godine	-----
90	3	Lječnik	Liječnik
95	19	postjvlja	postavlja
101	8	Oblasnu bolničku školu	Oblasna bolnička škola
105	26	gineikologije	ginekologije
112	5	paraztologijom	parazitologijom
149	35	chatedra	cathedra
171		Antuna, Grga, 93	Antunac, Grga, 93
171		Bulić, prof. 138	Bulić, prof. 22, 38, 138
171		Bulić, Frane, 22, 35, 38, 56	Bulić, don Frane, 35, 56
172		Jakobaes, 65	Jakobaes, 66
172		Koch, 122	Koch, 112
172		Krstulović, Sanja, 9, 10, 75	Krstulović, Sanja, 8, 10, 75
172		Marasović, Dujomir, 10, 13, 15, 85	Marasović, Dujomir, 8, 10, 13, 15, 85
173		Radauš, Vanja, 98	Radauš, Vanja, 93
173		Simunić, Neven 147, 149, 150	-----
178	21	porieriranih	portretiranih
179	29	vrijednijima	vrjednijima
179	14	aše	naše
180	9	oblikovamje	oblikovanje
181	19	Dujišin	Dujšin
182	27	Frano	Frane
189	8	hrvatskog	Hrvatskog

Klinički bolnički centar Split
Knjižnica

ZS
ZNA
k

528

729

